

T.C.

YILDIRIM BAYEZİD ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

ERGUN GÖZE'NİN HAYATI VE FİKİRLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Girayalp KARAKUŞ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Sayim Türkman

Ankara–2014

T.C.

YILDIRIM BAYEZİD ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

ERGUN GÖZE'NİN HAYATI ve FİKİRLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı ve İmzası:

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Tez Jürisi Üyeleri

Ad-Soyadı

İmzası

Yrd. Doç. Dr. Sayim Tütemen

Doç. Dr. Kenan OLCUP

Doç. Dr. Mehmet S. EROL

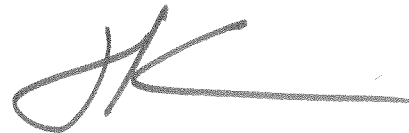
Tez Sınav Tarihi...12.05.2014...

Enstitü Müdürü

Ad-Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Erdal T.
Karagöç

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR.....	VI
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
GİRİŞ	1
A. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
B. TARİHSEL ARKA PLAN.....	6
1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ-TEK PARTİ DÖNEMİ	6
2. BATILILAŞMA, YENİLEŞME ve YENİ KÜLTÜR OLUŞTURULMASI	9
3. SİYASİ, FİKRİ ve İDEOLOJİK AYRILIKLARIN DOĞUŞU	12
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. ERGUN GÖZE'NİN YAŞAMI (1931-2009).....	17
1.1 Ergun Göze'nin Soy Kütüğü	17
1.2 Babası Ahmet Göze	20
1.3 Ergun Göze	23
1.4 Ergun Göze'nin Gazetecilikteki Önemli Röportajları.....	48
1.4.1 Muammer Kaddafi.....	49
1.4.2 Mario Soares	51
1.4.3 Pablo Neruda	54
1.4.4 Roger Garaudy.....	55
1.5 Ergun Göze'nin Dış Seyahatleri.....	59
1.5.1 İran Seyahati	59
1.5.2 İspanya Seyahati.....	60
1.5.3 Irak Seyahati	63
1.5.4 Hindistan ve Pakistan Seyahati	64
1.5.5 Avusturalya Seyahati.....	67

İKİNCİ BÖLÜM

2. ERGUN GÖZE'NİN SİYASİ, DİNİ VE KÜLTÜREL TELAKKİSİ.....	70
2.1 Milliyetçilik Mefkuresi.....	70
2.2 İslamî Nazariyesi	90
2.2.1 Tasavvuf Felsefesi	105
2.2.2 İslamiyet ve Demokrasi Anlayışı	110
2.3 Marksizm-Sosyalizm-Komünizm Tenkiti.....	116
2.4 Batı ve Mukallitçilik Görüşü.....	135
2.5 Müspet İlim ve Din Telakkisi.....	152
2.6 Türkiye'de Muhafazakârlık ve Laiklik Anlayışı.....	158
2.7 Globalleşmenin Manası	163
2.8 Ergun Göze'nin Fikir Plânında Etkilendiği Münevverler	166
2.8.1 Peyami Safa	168
2.8.2 Necip Fazıl Kısakürek	174
2.8.3 Cemil Meriç.....	181

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ERGUN GÖZE'NİN DÖNEMİN SİYASİ KİŞİLİKLERİ VE POLİTİKALARI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ VE TÜRK SİYASETİNE ETKİ EDEN ÜÇ ASKERİ DARBE	185
3.1 Necmettin Erbakan ve Partilerinin Çıkmazı.....	185
3.2 Ecevit ve Ortanın Solu Bağlamında Türkiye'de Sol Hareket	191
3.3 DP ve 27 Mayıs 1960 İhtilali.....	195
3.4 Ara Rejim 12 Mart 1971 Muhtırası.....	203
3.5 12 Mart'tan 12 Eylül'e Doğru	212
3.5.1 Siyasal Şiddet	215
3.5.2 1970'lerin Sonundaki Ekonomik Bunalım.....	216
3.5.3 Diğer Sebepler	218

3.6 12 Eylül Darbesi ve Sonuçları	219
3.6.1 Terörizmin Bastırılması.....	221
3.6.2 Yeni Anayasa.....	222
3.6.3 Dar Alanda Demokrasiye Tekrar Geçiş	224
 SONUÇ.....	227
 KAYNAKÇA	231
 EKLER.....	245

ÖNSÖZ

Çok partili hayata geçiş, 1960 İhtilâli, 1971 Muhtırası ve 1980 İhtilâli gibi Türk siyasal tarihinde çalkantılı dönemleri görmüş ve bu dönemlerdeki sağ siyasal partilere de rehberlik yapmış bir kişi olan Ergun Göze hakkında daha önce hiç akademik çalışma yapılmamış olması nedeniyle sistematik bir çalışma yapmak istedim. Değerli hocam Prof. Dr. Hacı Mustafa Eravcı'nın tavsiyesiyle ne zamandır araştırılmayan bu konu ile ilgili akademik düzeyde bir çalışmaya geçilmiş ve Ergun Göze ile ilgili bilgi, belge toplama, gazete arşiv tarama, eserlerini titizlikle inceleme sürecine geçtim. Bu çalışmada sert üslubu ve keskin dilli yazılarıyla tanınmış Ergun Göze'nin bilinmeyen yanlarını araştırmaya ve temsil ettiği geniş fikir ve düşünce dünyasıyla fikri platformda mücadelesinin arka planını daha iyi anlamamızı sağlaması umuduyla fikri altyapısını öğrenmek amaç olacaktır. Yazıları ve üslubuyla derin bir bilgiye sahiptir. Son olarak veciz sözleri ve nüktedan yazıları ile ünlü Ergun Göze siyasal edebiyatın gelişiminde önemli katkıları olmuştur.

Yukarıda izah edilen nedenlerin etkisiyle girişilen bu çalışmanın benim zihnimde zor geçebileceği düşüncesi hakimken Ergun Göze'nin arkasında hatıratlarını bırakması, pek çok makalelerini topladığı kitaplarının olması işimi kolaylaştırdı. Yazdığı makaleleri tahlil ederken bazı ham bilgileri yorumlama süzgecinden geçirerek yeniden açıklığa kavuşturdum. Daha sonra danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Sayim Türkman'ın teşvikiyle Ergun Göze'nin eşi, çocukları ve yeğeniyle görüşmeler yaptım. Eşi Hicran Göze, çocukları Mehmet Talat Göze ve Zeynep Uluant, Ergun Göze'nin özel yaşamıyla ve fikriyatıyla ilgili bilgiler, belgeleri esirgmeden vermesi bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkısı olduğunu belirtmek elzemdir. Yeğeni Ahmet İzzet Göze ise Göze ailesinin şeceresi ile ilgili kendi kitabını vermesi soy kütüğüne inmemizde önemli rol oynamıştır. Bu konularda bana yardımlarından dolayı hepsine müteşekkirim.

Tüm bu yapılan görüşmelerden sonra dönemin siyasal gelişmelerini takip etmek için gazeteler taranmıştır. Bu gazeteler Milliyet ve Cumhuriyet gazeteleridir. Ergun Göze'nin siyasal hareketi verilirken, dönemin siyasal gelişmeleri bağlamında, iktidar, muhalefet ve liderlerin konu içerisinde değinilmesi çalışmanın hacmini biraz genişletmiştir.

Öte yandan çalışma boyunca, yüksek lisans çalışmasının giderlerinin karşılanması için bir gelirim olmamasına rağmen bana bu konuda maddi manevi desteklerini esirgemeyen babam Mustafa Karakuş ve annem Sevgi Karakuş'a; yardımlarını esirgemedikleri için teşekkürü borç bilirim. Bana zevkle çalışabileceğim bir konuyu tavsiye ettiği için değerli hocam Prof. Dr. Hacı Mustafa Eravcı'ya, çalışmam boyunca bana değerli öğütleri ile yol göstericilik yapan saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr Sayim Türkman'a, çalışmamda beni desteklediği için Gülay Tunç'a ve izlemem gereken metodları direktifleriyle bana gösteren akrabam, tarih öğretmeni Ufuk Karakuş'a teşekkürlerimi borç bilirim.

KISALTMALAR

A.g.d:	Adı geçen dergi
A.g.e:	Adı geçen eser
A.g.m:	Adı geçen makale
ABD:	Amerikan Birleşik Devletleri
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP:	Anavatan Partisi
AP:	Adalet Partisi
B:	Baskı
Bkz:	Bakınız
BM:	Birleşmiş Milletler
C.C:	Celle Celalühü
C:	Cilt
CGP:	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP:	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
Çev:	Çeviren
DDKO:	Devrimci Doğu Kùltür Ocakları
der.:	Derleyen
DEV-GENÇ:	Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu
DİSK:	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP:	Demokrat Parti
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
DYP:	Doğru Yol Partisi
Ed:	Editör
HF:	Halk Fırkası
HP:	Halkçı Parti
IMF:	Uluslararası Para Fonu
K.K.T.C:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MC:	Milliyetçi Cephe
MDD:	Milli Demokratik Devrim
MDP:	Milliyetçi Demokrasi Partisi
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MGK:	Milli Güvenlik Konseyi

MGK:	Milli Güvenlik Kurulu
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MİSK:	Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu
MİT:	Milli İstihbarat Teşkilatı
MK:	Merkez Komite
MNP:	Milli Nizam Partisi
MSP:	Milli Selamet Partisi
NATO:	Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı
RP:	Refah Partisi
s:	Sayfa
S:	Sayı
sad.:	Sadeleştiren
SAV:	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
SDÜ:	Süleyman Demirel Üniversitesi
SF:	Serbest Fırka
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.C.:	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGRT:	Türkiye Gazetesi Radyo Televizyonu
THKO:	Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C:	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi
TİİKP:	Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi
TİKKO:	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP:	Türkiye İşçi Partisi
TKP-ML:	Türkiye Komünist Partisi Marksist Leninist
TL:	Türk Lirası
TOBB:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÖS:	Türkiye Öğretmenler Sendikası
TPCF:	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TRT:	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜSİAD:	Türkiye Sanayiciler ve İş Adamları Derneği
vb:	Ve benzeri
vs:	Vesaire
yy:	yüzyıl

ÖZET

Bir giriş ve üç bölümden oluşan bu çalışma, Türk siyasal hayatında Ergun Göze'nin nasıl bir domino taşı olduğunu göstermek, onun kalemiyle iktidar-muhalefet ilişkilerindeki konjenktürel durumu anlatabilmek ve Türk demokrasisinin geçirdiği sıkıntıları anlatabilmeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede, önce tek partili dönemden çok partili döneme kadar geçen sürede iktidar-muhalefet ilişkisinin almış olduğu biçim, kısaca gözden geçirilmiştir.

Daha sonra birinci bölümde Ergun Göze'nin fikirsel arka planını oluşturan kültürel çevresinden, ailesinden, sosyal havzasından, meslekî hayatına ve entelektüel motivasyonuna etki eden olaylara, Bir taraftan, Türkiye'de demokrasinin kurumsallaşmaya başladığı dönemde toplumsal ve siyasal dinamiklere vurgu yapılmış, gazetesindeki köşesinde karşılaştığı polemiklerden, bu polemikler sonucu hukuksal davalarından ve bu dönemde demokrasi vurgusu yapan kişilerin ve kuruluşların sözlerinde ne kadar samimi olduğu konusu, açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise Ergun Göze'nin fikir hayatını şekillendiren ideolojik, kültürel, dinî ve sosyolojik hareketlerin neler olduğunu ve onu etkileyen düşünürlergözden geçirilmiştir. Bu fikrî hareketlerin arka planına inerek hangi siyasal ortamların süzgecinden geçerek bu fikri hareketlere destek verdiği tahlil edilmiştir.

Üçüncü bölümde Ergun Göze'nin Türk siyasetinde önemli rol oynayan siyasî kişiliklerle ilgili görüşleri, bu siyasî kişiliklere dönemin şartları içinde neden karşı çıktığı ayrıca bu siyasî kişiliklerin en faal olduğu dönemde Türk siyasi hayatında yaşanan önemli gelişmeler anlatılarak Türk siyasetindeki darbeler tarihi özetlenerek bu darbeleri olgunlaştıran siyasi, ekonomik ve toplumsal nedenler açıklığa kavuşturulmuştur.

ABSTRACT

This study, consisting of an introduction and three chapters, aims to show how Ergun Göze was like a domino block in the Turkish political life and to express through his writings the cyclic state in the relations of opposing and ruling parties and the bottlenecks Turkish democracy has been through. Before this framework, the form opposing and ruling party relations had during the transition period of shifting from single party to multi parties has been reviewed shortly. Furthermore in the first chapter, we want to touch the facts affecting the intellectual motivation and professional life as well as his family, social background and cultural environment established Ergun Göze's intellectual background. On the other hand, social and political dynamics during the period when democracy in Turkey became institutionalised have been emphasized; and polemics he had to face in his newspaper column, and the legal lawsuits resulted from these polemics and how those persons and institutions emphasizing democracy were sincere in their statements- all these issues have been tried to be clarified. In the second chapter, the ideological, cultural, religious and sociological actions shaping intellectual life of Ergun Göze and the philosophers affecting him with examples have been reviewed and explained. It has been analysed by looking into the background of these intellectual actions and by trying to understand through which political contexts his support toward these intellectual action derived from. In the third chapter, we have investigated the opinions of Ergun Göze on political figures playing important roles in Turkish political life and tried to explain why he was opposing to these political figures in the context of the conditions of those periods. Moreover, during the period when these political figures were the most active, important developments in Turkish political life have been told and military coup in Turkish political life have been given as historical summary and political, economic and social reasons causing these military coup have been explained.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir ulus-devlet inşası ile birlikte başlayan dönemini iktisadî, siyasî, kültürel tarzını batıya göre ayarlaması, batı kültürünün hayat tarzını egemen kılma uğraşı ile başlayan, kendilerinden farklı bir şekilde yetişmiş, farklı mizaçlara, farklı ideoloji ve fikirlere yönelmiş bir neslin yani (Ergun Göze'nin neslinin) fikir ve ideolojik ayrılıkları anlatılmaya çalışılacaktır. Alternatifsiz batıya yöneliş, tek parti sisteminin gereği olan egemen ideolojiye karşı konumlarını belirleyen bu nesil, fikrî, ideolojik gerilimlerini ileriki dönemlerde yaşanacak fikri ve ideolojik hareketlerinde başlangıç nesli olmuştur. Bu devrin neslinden olan Ergun Göze'nin fikir hayatı o dönemin önde gelen fikir adamlarından Necip Fâzıl, Peyami Safa, Tarık Buğra, Mümtaz Turhan ve Nurettin Topçu ile özel dostluklar kurmuştur. Kendisini İslâmlığa ve Türklüğe adayan Ergun Göze, gerek yazılarıyla gerek hayat tarzıyla bu fikrin savunucusu olmuştur. Dış seyahatlerinde her gittiği yerde İslam'ı aramış ve kendini "Türk kavmindenim, İslam ümmetindenim" diye takdim etmiştir. Röportajlarında ise her zaman millî davalarda duyarlı olmaya çalışmış ve Türklüğün menfaatlerini ön plana almaya gayret etmiştir.

Ergun Göze'nin verdiği eserlerle ve gazetedeki köşesinde yazdığı makalelerle temsil ettiği siyasal hareketini ve bu hareketin Türk siyasal hayatında edinilmiş yeri, Türk demokrasisinin kurumsallaşması¹ sürecinde incelemeyi amaç edinen bu çalışmanın siyasal ve toplumsal tarihe ilişkin bir tür temellendirmesinin yapılmasını, konunun daha derinlikli boyutuyla anlaşılabilmesini sağlayacaktır. Bu amaçla, Türk siyasetinde muhalif söylemi ile özellikle 1960-70'li yıllarda dönemin moda hareketi olan sosyalizme karşı mücadelesiyle dikkat çeken Ergun Göze'nin siyasal aksiyon hareketine geçmeden önce Türkiye'de cumhuriyetin kurulmasından sonra kurulan tek parti egemenliğinin hususiyetlerini ve ardından çok partili hayata geçmeden önce ve sonra Türkiye'de yaşanan kültürel batılılaşma hareketiyle birlikte yaşanan medeniyet bunalımı çözümlenmeye çalışılacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'ni hazırlayan temel dinamikleri ve gelişmeleri bugünkü siyasal ve toplumsal yapıyı gereği gibi kavrayabilmek için öncelikle tek partili Türkiye'nin toplumsal

¹ Sina Akşin, **Türkiye'nin Önünde Üç Model**, İstanbul, Telos Yayıncılık, 1997, s. 93-94.

ve siyasal yapısının kısaca gözden geçirilmesinde fayda vardır. Cumhuriyetle birlikte zihniyet ve kurumsal olarak çok köklü bir değişim sürecine girilmişse de, özellikle devlet-toplum ilişkisi ve toplumun davranış kalıbı hızlı bir biçimde bu sürece ayak uyduramamıştır. 1946 yılında çok partili hayata geçilmesine rağmen Türkiye'de demokrasinin olduğunu söylemek tartışmalı bir konu olagelmıştır. Demokrasi ve siyasal özgürlükler bağlamında Türkiye'de siyasal iktidar-muhalefet ilişkisinin tarihsel arka planının verilmesi, Ergun Göze'nin tavrının ve temsil ettiği siyasal hareketin, genel gelişim çizgisinde Türk demokrasisindeki yerinin ne olduğu tayin edilebilecektir. Türkiye'de yaşanan demokrasi hazımsızlığını, Türk siyasetindeki ideolojik kalıplar içerisine sinmiş olan pragmatik siyaset anlayışına karşı kalemiyle kimseye yaranamamış olan Ergun Göze'yi iktidar-muhalefet çekişmesi içerisinde zarar görmüş birisi olarak anlatılacaktır. Türkiye'nin demokrasi ve hukuk alanında yaşanan dramatik tecrübelerin yaşandığı devirleri anlatırken, Ergun Göze'nin temsil ettiği siyasal muhalefet açısından, demokrasinin ne anlama geldiği ele alınacak, ardından siyasal muhalefet ve Cumhuriyet'ten 12 Eylül Darbesi'ne siyasal iktidar-muhalefet ilişkisi ana hatları ile tahlil edilmeye çalışılacaktır. Türkiye'de “yöneten-yönetilen” ilişkisinin çok partili dönem sonrası Türk siyasal tarihi boyunca Ergun Göze ve onun temsil ettiği siyasal görüşte yarattığı travmatik sonuçlara da bu çalışmada açıklık getirilecektir.

Ergun Göze'yi anlatırken sadece siyasî yönü üzerinde durulmamış, bir mütefekkir olarak toplumsal olaylar karşısındaki düşünceleri, müspet ilim, dinî telakkisi, Marksizm ve Sosyalizm karşısındaki yazıları, çevirileri ve Sosyalist iken Sosyalizm'i bırakmış, İslâm'a sempati beslemiş filozoflarla yaptığı röportajlarla kendi mücadelesine açıklık getirilecektir. Çok yönlü bir kişilik olan Ergun Göze'yi değerlendirirken Türk hukukunun ve demokrasi mücadelesinin geçirdiği evrelerden bahsedilecektir. Ergun Göze'nin siyasal aksiyonu genelde kendisinin zıt görüşündeki insanlarla yaptığı hukukî davalarla ve gazetedeki sütunundaki polemiklerle geçmiştir. Ergun Göze'yi bizce farklı kılan en önemli özelliği dönemin mühim şahsiyetleri ile olan ilişkisidir. Örneğin; Necmettin Erbakan'dan Süleyman Demirel'e ve Alparslan Türkeş'e değin pek çok siyasî şahsiyetlerle ilişkisi olmuş ve dolaylı yoldan siyasetin içinde yer almış bir şahsiyettir. Ayrıca onu belli bir kesim için önemli

kılan özelliği; Türkiye'nin en karanlık dönemlerinde, yani anarşinin hüküm sürdüğü 1970'li yıllarda yazılarıyla sağ kesime destek vermiş olması ve onların sözcülüğünü yapmış olmasıdır.

A. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Toplumsal, fikrî, ideolojik ve siyasî hareketler temelde psikolojik temeldedir. Dogmatik, rasyonalist, mistik zihniyetler esasta psikolojik temelden kaynaklanarak toplumsal fikrî hareketler halinde ortaya çıkarlar. Tarihin akışına yön veren toplumsal prensipleri değiştirmek bireysel gayretlerle mümkün değildir. Yapılması gereken; tarihteki siyasî ve fikrî hareketleri, dayandıkları altyapıyı yakından tanımak gerekir. Tarihteki siyasî hareketlerini tanımadan yapılan mücadele bir slogan taraftarlığı meydana getirir ki düşmanlığın, nefretin hâkim olduğu bir toplumsal yapı oluşturur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasî sisteminin kökleri 1920'lerin başındaki Milli Mücadele dönemine uzanır. Sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapının bütünüyle değişimini öngören Türk İnkılâbı'nın günümüze kadar ki tesirini görmekteyiz.

1923'te Atatürk'ün kurduğu CHP 1950 yılına kadar muhalefetsiz iktidardaydı. Parti hükümeti, partinin il yöneticileri aynı zamanda ilin valileriydi. Devletin bütün memurları CHP'nin üyesiydi.² 1946'ya kadar tek parti egemenliği sosyo-politik yapıya hâkim olmuştu. Büyük şehirler şu an olduğu gibi o dönemde de modernleşmenin simgesiydi. Dönemin mimarlık dergilerinde yapılan yayınlarda apartman mimarisi nasıl yeni bir insan yapısı inşa etmek istediğini açıkça ortaya koyacaktı.³ Daha gerilere gidersek 1908'de yayınlanmış haftalık Kalem Dergisi'nde "Geleceğin Türkiye'si" başlıklı bir karikatür, izleyenlerin korku dolu bakışları altında, kentin hareketli caddesi üzerinde uçan çarşafli bir kadın pilot görülür. Arka planda cami silikleşmiş, yüksek binalar görünümünde gökdelenler büyük mağazalarıyla modern batı kenti görünümünü veriyor. 1908'lerin bu öngörüsü Cumhuriyet döneminin ilk yirmi yılı içinde fiili ve mecazî anlamda gerçek haline geldi. Kadınlar uçmakla kalmayıp çarşaflarını da çıkarmışlardı. Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen'in ilk kadın pilot olmasıyla 1908'lerin öngörüsü gerçeğe dönüşmüş oluyordu.⁴ Sabiha Gökçen'in pilotluk serüveni Türkiye'deki elitlerin ortak bilincinde yer

² Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, 4. B., İstanbul, Hil Yayınevi, 2010, s. 15.

³ Sibel Bozdoğan, **Modernizmin ve Ulusun İnşası-Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür**, 3. B., İstanbul, Metis Yayınevi, 2002, s. 155-157.

⁴ Yeşim Arat, "Türkiye'de Modernleşme Projesi ve Kadınlar", **Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik**, Ed. Sibel

edinirken,Batılılaşmaya dönük modernleşme projesi yeni bir toplumun inşa sürecinin Cumhuriyet dönemiyle başlamış oluyordu. Bu yeni imaj Türk kadınına modernleşmeye ve batılılaşmaya özendirecek bir model olmasının ifadesi oluyordu.

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan Türk İnkılâbı Batı modernliğinin temeli olan siyasal parlamenter rejimin yerleştirilmesi, milli ekonominin kurulması, kültür alanında sekülerleşme ile köklü reform siyaseti içinde "Aydın-Bürokrasi-Ordu" bloğunun yürüttüğü laik siyasetin ve devletin ulus devlet, toplumun millet olarak yeniden örgütlenmesi, inkılapçı Kemalist siyasetinin hukuki reformizmin hedeflediği siyasal mühendislik girişiminin nihai kültür projesi olarak karşımıza çıkar.⁵ 1920'den itibaren başlayan siyasal kültürel reformlar ve reformlara gösterilen tepkilerle gelişen yeni milliyetçilik hareketi kendini gösterir.

Türk ulusçuluğunun kurucularının inandıkları Batı kültürünü birebir uygulamaları ileride kendini gösterecek olan ideolojik, kültürel ve fikri kaosun habercisi olacaktı.⁶ Dinler, insanların ve devletlerin sosyal yapısındaki birleştirici unsur olarak uzun yıllar tesirini gösterirken, ulusçuluk bilincinin ancak 18.yy'dan itibaren Fransız İhtilâli ile başladığını kaynaklar dile getirmektedir. Din, on altıncı yüzyılda millet anlamına gelen bir sözcüktü.⁷ 19.yy'dan itibaren batıda dinin millettten ayrılması, bizdeki karşılığı "millet" sözcüğünün Arapçadaki "ümme" anlamına geldiği ve bu karışıklığın yirminci yüzyıl başlarından itibaren Osmanlıda etkilerini sürdürdükleri bilinmektedir.⁸ Batıdaki ulusçuluk hareketi kutsal kitaplarını kendi milli dillere çevrilmesi ile başlayan milli devlet kuruluşu, hukuka dayalı eşitlik düşünüş tarzı Türk siyaset tarzını etkilemiştir.

Kültür değiştirme gibi önemli bir meselede gayesini şuurlu bir şekilde fikrî olarak önceden tayin edemeyen cemiyetin hiçbir mukavemet ile karşılaşmadan hareket etmesi

Bozdoğan, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998, s. 85.

⁵ Tanıl Bora, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Muhafazakarlık**, C. 5, 1. B., İstanbul, İletişim Yayınevi, 2003, s. 108.

⁶ Dücane Cündioğlu, **Din ve Siyaset**, 4. B.,İstanbul, Kapı Yayınevi, 2012, s. 2.

⁷ A.g.e, s. 9.

⁸ Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)**, 6. B., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012, s. 169.

fayda yerine zarar verir.⁹ Dolayısıyla Cumhuriyetçi siyaset içinde gelişen liberal, sosyalist, İslamcı, milliyetçi siyasî hareketler Kemalist elitlerinin pozitivist, hümanist, materyalist felsefeden beslenen görüşleriyle çatışma içerisinde olmuşlar ve bu çatışma günümüzde laik-anti laik, milli- gayri milli gibi ayrımlarla tezahür etmiştir.

B. TARİHSEL ARKA PLAN

1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ-TEK PARTİ DÖNEMİ

28 Ocak 1920'de yayımlanan altı maddelik kısa bir bildiri olan Misak-ı Millî Türk halkının çoğunlukta olduğu topraklar dışında Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altındaki bütün ülkelerin özgürlüğünü ve ulusal bağımsızlığını gerçekleştirdiği zaman kesin olarak çağdaşlaştırıcı reformlara girişebileceğini bildiriyordu. Bu bildiri Osmanlı İmparatorluğu'nun dağıldığını onunla birlikte Osmanlılık, Turancılık ve İslamcılık politikalarının da ret edildiğini açıklamış oluyordu.¹⁰ Mustafa Kemal kendi siyasal konumunu Bağımsızlık Savaşı sona ermeden önce pekiştirmeye başlamıştı. Denetlenmiş seçimler; yeni bir partinin (HF) kurulması ve bu partinin Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetlerini devralması ile pekiştirmeye başlamıştır. Bu pekiştirme süreci, iktidarın Mustafa Kemal'de toplanmasına, meclis ve partinin denetimi, ordunun üzerindeki otoritesi Mustafa Kemal ölünceye dek sürecekti.

Meclis ile Halife Abdülmecit arasındaki anayasal ilişkiler belirsizdi. 1922'de Halifelik yalnızca dinsel memuriyet olarak düşünülüyordu ancak birçok kişinin halifeyi sırf biçimsel anlamda olsa bile devletin başı olarak görmeye devam etmesi kaçınılmazdı. Ayrıca Halife olarak onun yetki alanı Türk devletinin sınırlarını aşıyor ve en azından

⁹ Mümtaz Turhan, **Kültür Değişimleri**, 2. B., İstanbul, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, 1972, s. 225. Mümtaz Turhan bu eserinde Amerikalı antropologlardan "Margaret Mead" in görüşüne yer verir. Bu görüşte bilinçsiz ve aceleyle verilen kararlarla kültürel değişimin tehlikesinden bahseder. Margaret Mead "Umumi, sathi, formel bir tahsil sayesinde, ümmi bir cemiyetin kalkındırılabilceğini zannetmenin hatalı olduğunu çünkü Garb modeli formel-mücerret bir tahsil görmüş bir iptidai nihayet okur yazar bir iptidaiden başka bir şey olmayacağını savunmaktadır.

¹⁰ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, 18. B., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2012, s. 480; Bkz. Tarık Zafer Tunaya, **Siyasal Partiler 1859-1952**, İstanbul, Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, 1952, s. 756.

kurumsal olarak bütün Müslüman dünyasını kapsıyordu.¹¹ Mustafa Kemal bu durumu değiştirmeyi ve Cumhuriyeti ilân etmeye niyetlendiğini Türk basınına bir Viyana gazetesine verdiği mülakatta bu görüşünü tekrarlamıştır. Mecliste yoğun ikna kampanyası neticesinde 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildi. İlk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ve ilk Başvekil İsmet İnönü olmuştu. Böylece Tek parti iktidarının pekiştirilmesi gerçekleştirilmiş oluyordu. Türk devriminde de Jön Türk üçlüsünün baskıcılığına ve son olarak da otoriter Cumhuriyet'e ilerleyen o karakteristik gidişatı görebiliyoruz.¹²

Tek parti yönetiminin yerleştirilmesi Takrir-i Sükûn döneminin başlamasıyla yani Şeyh Said isyânı vesilesiyle olmuştur. Tek parti iktidarını pekiştirme, muhalefeti susturma olarak da kullanılan Takrir-i Sükûn kanunu ile Şeyh Said ayaklanması ve İzmir Suikasti bahanesiyle 17 Haziran 1926'da başlatılan tutuklamalar İstiklâl Mahkemeleri'nin, şüphe üzerine eski TPCF milletvekillerini tutuklamış. İstiklal Savaşı'nın önemli komutanlarından Kazım Karabekir'in tutuklanması Başvekil İsmet İnönü'nün serbest bırakması üzerine İstiklal Mahkemeleri heyetinin Başvekilini bile tutuklamaya kalkışması Mustafa Kemal'in araya girmesiyle Başvekil kendini kurtarabilmişti. İzmir Suikasti ile eski İttihatçılar tasfiye edildi. 24 Aralık 1930 tarihindeki Menemen olayı tasfiye ve sindirme, Tek parti iktidarını pekiştirme operasyonu olarak da denilebilir. Altı kişinin başlattığı olay çok kısa sürede bastırılacakken abartılmış uzaktan yakından alakası olmayan kişiler olayla ilişkilendirilmiştir. İstiklal Mahkemesi olayla ilgili olarak 37 kişinin idamına (sonradan 35 kişi asılmıştır), 41 kişi ise 24 yıl sürelerle hapse mahkûm edilmiştir.¹³

İttihat ve Terakki'nin ardından CHP, kesintisiz olarak ve tartışılmaz iktidarıyla kendini belli ederken aydın, bürokrasi ve ordu öncülüğünde belli ilkeler doğrultusunda

¹¹ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, 26. B., İstanbul, İletişim Yayınevi, 2011, s. 248. Bkz. Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931**, 6. B., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012.

¹² Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, 5. B., Ankara, Arkadaş Yayınevi, 2011, s. 652. Bernard Lewis ayrıca Atatürk'ü Bonaparte ve Cromwell gibi otokratik ve karizmatik liderlere benzetmektedir.

¹³ Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931**, s. 303-306. Mete Tunçay Takrir-i Sükun kanunu muhalefetin susturulması olarak değerlendirirken. Bu olayla ilgili İstiklal Mahkemelerindeki idamı tatbik eden Cellat Kara Ali adlı zatın Son Posta gazetesine verdiği röportajda Menemen olayından sonra 12 yıl içinde 5.216 kişinin asıldığını iddia etmiştir.

toplumun dönüştürülmesini öngören sistematik bir hareket doğrultusunda hareket etmekteydi.

Bir dernekten partiye dönüşen Halk Fırkası (HF) 1923-1946 dönemi 1924-1925 Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TPCF) 1930'da Serbest Fırka (SF) denemeleri, CHP'nin önünü kesme tehlikesi, başlatılan siyasi, ekonomik ve kültürel reformların tehlikeye girme korkusu ile muhalefetin önü kesilmişti. CHP ülke yönetimine tek başına egemen olduğu tüm siyasî etkinlikleri kapsayacak şekilde, tek parti dönemi olarak nitelenen dönem 1945 yılında CHP dünyadaki siyasal gelişmeler ve toplumsal koşullarında etkisiyle çok partili yaşama geçme kararının alınmasıyla son bulmuştur.¹⁴

Mustafa Kemal 1938 yılında öldükten sonra yeni bir tartışma yaygınlaşmıştı. Bu tartışma, rejimin değişip değişmeyeceği yönündeydi. 1938'de partinin, olağanüstü kongresinde Atatürk'ün siyasal temel çizgisini sürdürmeye niyetli olduğu anlaşılmıştı. Kongrede parti tüzüğünde değişiklikler yapılarak, Atatürk "Ebedi Genel Başkan" İnönü ise "Değişmez Genel Başkan" yapıldı. 1930'larda Atatürk için ara sıra kullanılmış olan "Milli Şef" deyişi İnönü'nün resmi unvanı haline geldi.¹⁵

Demokratikleşme yolundaki baskılar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra egemen güç olarak çıkmış ABD tarafından temsil edilmiş ve ABD'nin sunduğu model bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de etkisini göstermişti. Nisan 1945'te Türkiye San Francisco Konferansı'na kurucu üye olarak katılıp, BM antlaşmasını imzalayarak demokratik idealler için söz vermiş oluyordu. SSCB'nin Türkiye ile imzaladığı ve süresi 1945'te bitecek olan dostluk antlaşmasını yenilemeyeceğini açıklayan Sovyetler Birliği yeni bir dostluk antlaşmasının koşullarını ileri sürdü. Bu koşullar 1878-1918 Kuzey Doğu Anadolu'daki yerlerin Sovyetlere iadesi, iki ülke arasındaki sınırın yeniden düzeltilmesi, Karadeniz'in korunması için İstanbul Boğazı ile Çanakkale Boğazı bölgesinde müşterek bir Türk-Rus savunma gücünün kurulmasını içeriyordu.¹⁶ ABD'nin desteğiyle Sovyetlerin

¹⁴ Ahmet Kabasakal, **Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi (1908-1960)**, 1. B., İstanbul, Tekin Yayınevi, 1991, s. 111. Bkz. Fahri Giritlioğlu, **Türk Siyasi Tarihinde CHP'nin Mevki**, C. 2, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1965.

¹⁵ Erick Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 306-307.

¹⁶ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası**, C. 1, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, s.502.

teklifini ret eden Türkiye geleceğiyle ilgili önemli bir karar alıyor ve ileriki dış politikadaki kararlarını almada kendisine önemli bir müttefik sağlıyordu.

2. BATILILAŞMA, YENİLEŞME ve YENİ KÜLTÜR OLUŞTURULMASI

1930'lu yılların başından itibaren gelişen sosyal-siyasal mühendislik projesi olarak tasavvur edilen, Kemalizm'in öngördüğü modernlik eleştirilere neden olacaktı. Cumhuriyetçi siyaset içinde gelişen Liberal, Sosyalist hareketlere karşı, milliyetçi-muhafazakâr siyaseti güçlendirmek isteyen Cumhuriyetçi-Milliyetçi muhafazakâr aydınlar, Kemalist seçkinlerin pozitivist, materyalist felsefeden aldıkları güç Kadro Dergisi etrafında toplanan Sosyalist eğilimli aydınların başlattığı polemikler, yaptıkları Marksist yorum ve analizlere karşı çıkan aydınların oluşturduğu Cumhuriyetçi-milliyetçi muhafazakârlarda "ruhçu, romantik" bir cereyan olarak ortaya çıkmıştır.¹⁷

1920'den itibaren Türkiye Cumhuriyeti ulus bilincini oluşturma, batı kültürüne entegre olma çabası, gelenekle uyuşma niyetinde olmadan, Türk toplumunu top yekûn modernleştirme projesini temsil ediyordu. Türk ulusal kimliğinin tanımında dinsel öğeye yönelik dışlayıcı tutum ne var ki Kurtuluş Savaşını din unsuru belirlemişti. İnkılâplarla garplılaşma hareketinin esas itibarıyla tamamlanmış olduğuna, geri kalanların er geç kendiliğinden tahakkuk edeceğine inanılmaktaydı.¹⁸ Bununla birlikte; Yeni Türk siyasal yapısı, kendisini bir modernleşme ürünü olarak tanımlarken, Türkiye'de ilericilik, gericilik problemi ortaya çıkmıştır. Türkiye modernleşmesini, materyalist, pozitivist ve seküler bir zemine oturtması ile ilericilik din dışılıkla özdeşleşmişti.¹⁹

Yirminci yüzyılın başından itibaren Batı kültür hayatında başlayan derin kültür

¹⁷ Tanıl Bora, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Muhafazakarlık**, s. 108.

¹⁸ Mümtaz Turhan, **Garplılaşmanın Neresindeyiz?**, 5. B., İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1972, s. 12. Mümtaz Turhan, Türk münevverlerini ikiye ayırıyordu: birinci grup inkılaplarla garplılaşma hareketinin esas itibarıyla tamamlanmış olduğuna inanmakta, ikinci grup ise, bundan evvelki değişimler gibi son inkılapları da benimsemekle, bunların muhafaza edilmesi lüzumuna kani olmakla beraber, garplılaşmanın tamamlanmış olduğuna inanmamaktadır.

¹⁹ Hasan Bülent Kahraman, **Türk Siyaseti'nin Yapısal Analizi-I**, 2. B., İstanbul, Agora Kitaplığı, 2010, s. 166. Hasan Bülent Kahtaman Türkiye'deki sorunsal sosyolojik olduğunu bunun başlangıcını ise şöyle tarif etmiştir; Cumhuriyet seçkinlerinin Türk modernleşmesini din üstü olarak tarif ve kabul etmesi bununla birlikte 1930'dan itibaren diğer fikri hareketlerinde gelişmesiyle birlikte gerilim ve iktidar savaşı meydana gelmiştir.

bunalımları, Türk modernleşmesi de Batı'yı model alması ile aynı kültür bunalımının tekrarlanması olası gözüküyordu. Cumhuriyetçi-Milliyetçi-Muhafazakâr aydınların başlattığı geniş kapsamlı fikri çalışmaları Sosyalizm'e, Liberalizm'e, pozitivizme felsefi ve siyasal fikri bir hareket başlatmışlardı. Türk İnkılabına yön ve misyon vermek isteyen Cumhuriyetçi-Milliyetçi-Muhafazakâr aydınlar, batıda yaşanmakta olan kültürel, dinsel bunalımın Türkiye'de yaşanmamasını engelleme ile yeni bir oluşumun tarzı olarak görülür. Bu aydınlar Materyalist, bireycilik akımlarına düşmeden geliştirilecek yeni bir fikri hareketin, ne Batı demokrasisini bulmak, ne de Batı da gelişen kültürel ve siyasal biçimleri olduğu gibi almanın mümkün olmadığını, toplumların kendi tarihi şartları içinde geliştiğini, ilerleme trenine her toplumun ayrı duraktan bindiğini savunmuşlardır. Toplumun yaşadığı değişimi ideolojik araçlarla kontrol etmenin mümkün olmadığını dile getirirler.

Cumhuriyet idaresi kültürel ve ekonomik alanlarda devrimler yaparken Batı'yı adeta kayıtsız şartsız, ilham kaynağı olarak gördü. Almanya'nın etkisi orduda ve endüstride hissedilmiş; devlet felsefesinde İngilizlerin etkisi görülmüş; politika, edebiyat, sanat ve felsefe devamlı surette Fransızların etkisi altında kalınmıştır.²⁰ İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren ise Türkiye'de Amerikan etkisi sürmektedir.²¹ Batı iktisadiyatçıları arasında "gelişmemiş" veya "geri kalmış" memleketlerin ekonomik kalkınması ve gelişmesi diye bir mesele yoktu.²² Yani Batılı ideolojilerin Türkiye durumunda olan geri kalmış ulusların problemlerini çözecek ne planları ne de herhangi bir tezleri vardı.

Batı'yı örnek alarak modernleşmek arzusuyla özdeşleşen Cumhuriyet seçkinleri, Batı kültür ve değer yargılarıyla uzlaşmaz bir kültüre sahip Türk-İslam toplumunu sonuçları ne olursa olsun modernleşmesini dikte etmesi gerekiyordu. Bunun için edebiyat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet devri boyunca kültürel ve toplumsal değişimin öncüsü olmuştur. Örnek vermek gerekirse Ömer Seyfettin, yıkılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceği için bir ideoloji sözcüsüdür.²³

²⁰ Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, 1. B., İstanbul, Timaş Yayınları, 2010, s. 403.

²¹ **A.g.e.**, s. 404.

²² Niyazi Berkes, **200 Yıldır Neden Bocalıyoruz?**, 2. B., İstanbul Matbaası, 1965, s. 105.

²³ Selim İleri, **Çağdaşlık Sorunları**, İstanbul, Günebakan Yayınları, 1978, s. 21.

Batı'nın siyasi üstünlüğünden dolayı Cumhuriyet devrinde modernleşme çabasına ikinci bir sebep daha katılmıştır. Buna göre rejimin varlığını ve bekasını, devletin yeni ideolojisinin ihtiyaçlarına uygun olarak milliyetçi yeni bir kültür ve politika ile güvence altına alabilirdi.²⁴ Yeni bir ulus inşa sürecinde, kültürel farklılıkların nasıl idare edileceği, kimlerin ulus inşa sürecinde yer alacağı veya almayacağı, kimlerin ulus-devlet tarafından sunulan medeni, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik haklardan yararlanacağı konularında derinlemesine düşünülmeden ulus inşa süreci başlatılmış oluyordu.²⁵ Eğer ulusal homojenlik etnik açıdan mümkün değilse, yurttaşlık kurumu milliyet kriterlerine veya kan bağı kriterine göre değil de neye göre tanımlanacaktı şu an ki Türkiye'nin en büyük sorunsalı budur. Geçmişliğin, genetik(ırk) açısından mı, siyasi grup(ulus) açısından mı yoksa kültürel grup açısından mı tanımlamamız pek de fark etmez. Çünkü hepsi siyasi geçmişliğin icatlarıdır. Birçok bölgede yeni egemen devletlerin kurulmasını talep eden milliyetçi hareketler, kesinlikle devletlerarası sistemin işlemeye başlamasından sonra ortaya çıkmıştır.²⁶

Devletlerarası sistem sözde, egemen devletlerin basit bir şekilde bir araya gelişidir. İstikrarlı ama değişebilen bir kıdem sırasına sahip hiyerarşik bir sistemdir. Belirgin ve katı olan ama değişmez olmayan eşitsizlikler tam anlamıyla üst tabakayı doğrulamakta kalmayıp alt tabakayı suçlayabilen ideolojilere yol açan türden süreçlerdir. Milliyetçilik olarak adlandırdıklarımız böylesi ideolojilerdir.²⁷ Bir devletin bir ulus olmaması demek onun sıralamadaki yerinin değiştirilmesine, direnme ya da bunu destekleme oyununun dışında kalması demektir. Yani devletlerarası sistemin bir parçası olamaz anlamına gelecektir.

Kapitalist dünya ekonomisine göre dizayn edilmiş ulus devletlerin sıralamasındaki yerleri Kapitalist ekonominin esası olarak görülür. Kapitalist ekonominin Avrupa'daki başlangıç noktasından yayıldıkça merkez-çevre üretim süreçlerinin yoğunlaşması coğrafi

²⁴ Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, s. 404.

²⁵ Ayhan Kaya, **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2003, s. 151.

²⁶ Immanuel Wallerstein, "Halklığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik Ve Etniklik", **Sociological Forum**, C: II, S: 2, 1987, s. 104.

²⁷ A.g.d, s. 108.

olarak giderek oransız hale gelecek, böylelikle ırksal kategoriler bazı etiketler altında belirginleşmeye başlayacaklardır. Devletler sisteminde her egemen devletin kuruluşu bir ulus inşa etmektir. Ulus bilinci geliştikçe parçalanma ve dış tehdit azalacaktır. Devletlerin içindeki her gruplar ve iktidardaki hükümetlerin bu duyguları kışkırtmasında çıkarları vardır.

"İrkların biyolojik birimler oluşturmadığını yani insan ırkları diye bir şeyin olmadığı kabul edilebilir" diyen Etienne Balibar, bireylerin tutumlarının tarihsel ve kültürel aidiyetleriyle açıklanmasını tavsiye eder.²⁸ Tek biçimciliği dayatan egemen güce karşı Levi Strauss antropolojik kültürçülüğün önemini hatırlatırken şöyle der: "Kültürel mesafelerin kaldırılmasının, kültür karışımının insanlığın entelektüel ölümüne tekabül edeceğini" söyler.

Osmanlı devletinin 19. yy'dan itibaren çözülüşü ve dayandığı din-devlet-adalet formülünün yerine ulus-devlet kavramını egemen kılma uğraşı, devlet yönetimindeki anlayışın ırkçı yöne kaymasını da sağlamıştır. ırkçı kavramların daha çok entelektüeller tarafından aklileştirilerek ileri sürdüklerini, üst düzey ırkçılığı kurumlaştıran 19.yy sonunda oluşturulan evrimci "biyolojik ırk" antropolojisidir diyen Balibar ırkçılığı önlemek istiyorlarsa sosyolojik, psikolojik yasaların belirginliğini, tanınırlığını geliştirmek gerektiğini iddia etmektedir.²⁹ Ulus inşa sürecinde aceleyle inşa edilen ulus bilincinin ırkçı düşünüşe evrilebileceğini söyleyebiliriz. İslam düşünce yapısına hepten aykırı olan ırkçı düşünce yapısı İslam'ın karakteristik özelliklerinden olan inanların bir millet haline getirme özelliğine sahip olmasını gerek Arap âlimleri gerek Türk âlimleri geçmişteki İslam toplumlarını gözlediklerinde bu görüşe destek olmuştur.

3. SİYASİ, FİKRİ ve İDEOLOJİK AYRILIKLARIN DOĞUŞU

1930'lu yılların başından itibaren Cumhuriyet Türkiye'sinde aydınlar arasındaki gruplaşmaların sebebi siyasal elit haline gelme yarışıdır.³⁰ 1930'lu yıllarda Türk devlet erkânında en güçlü olan aydın grubu Kadrocu hareketti. Bu hareket Kemalizm'e ve Türk

²⁸ Etienne Balibar-ImmanuelWallerstein, **İrk Ulus Sınıf**, Çev. Nazlı Ökten, İstanbul, Metis Yayınevi, 2000, s. 31.

²⁹ **A.g.e.**, s.27.

³⁰ İlhan Tekeli-Selim İlkin, **Cumhuriyet'in Harcı**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 35.

devletinin uyguladığı devletçilik politikasına fikrî planda destek çıkıyordu. Devletin resmi yayın organı da diyebileceğimiz Kadrocuların dünya görüşü Marksist, pozitivist bir dünya görüşüdür. Kadrocuların içerisindeki aydınlar 1920'li yılların önde giden sosyalistlerinden Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge gibi sosyalistler bulunuyordu. TKP içinde yer almış Marksist aydınlar, Kemalizm'le birleşerek onun olgunlaşmasına yardımcı oluyorlardı. Toplumsal olayları tarihi materyalist anlayışla yorumlayan yazılarında kadro yayını olarak yayınladıkları kitaplarda kullanılan analiz Marksist bir yöntem kullanmaktaydılar.³¹ Kadrocuların Kemalizm ile anlaşabileceklerine inanmaları Kemalizm'in pragmatik dünya görüşünün maddeci pozitivist niteliği ile, tarihi materyalizmle bağdaşabileceğini varsaymışlardır.³² İkinci olarak Kadro hareketi devletçilik politikasından sonra sosyalizme geçilebileceği umuduyla Kemalizm'i desteklemiştir. Hiçbir zaman Marksist olmayan Kemalizm'in ise Kadro hareketine sempatiyle bakmasının sebebi, Kemalizm'in uyguladığı devlet politikalarının Kadrocular sayesinde meşruiyet kazanması ve Kadro hareketinin yapılan inkılapların destekleyicisi olmasıdır.

Marksist kadrocu aydınlar Fransız devrimini olumsuz bağlamda kullanırken, Rusya'daki devrimi hem olumlu hem de olumsuz bağlamda kullanmışlardır. Kadrocu aydınların Fransız devrimini olumsuz görmelerinin nedeni bir burjuva devrimi olması ve bir sınıfın egemenliğini kurması olarak değerlendirmeleridir. Kadrocuların Fransız devrimini olumsuz bağlamda ele almaları Cumhuriyet'in kurucu elitlerinin ve önderlerinin Fransız devriminden etkilenmeleri ve olumlamaları iki grubu ayıran önemli noktalardan sayılır.³³

Kadrocularca Liberalizm'in ve Kapitalizm'in ekonomik politikalar düzeyinde yansıması, Demokrasi ise kendi başına var olmayan Kapitalizm'in siyasî ve idarî kılıfı olarak görülür.³⁴ Kadrocuların Faşizm'e karşı oluşları, faşist rejimlerin içte bir azınlık diktatöryası kurmaları, uluslararası ilişkilerinde ise emperyalist olmaları yüzündendir.

³¹ A.g.m, s. 36.

³² Bkz. İsmail Hüsrev Tökin, **Köy İktisadiyatı**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1990.

³³ Vedat Nedim Tör, "Sınıflaşmak ve İktisat Siyaseti", **Kadro**, S: 11, Kasım 1932, s. 17-21.

³⁴ Burhan Asaf, "Rejimler Niçin Değişir", **Kadro**, S: 12, Aralık 1932, s. 27-32.

³⁵Kadrocu Marksist aydınların görüşlerini 1930'lu yılların başından itibaren seslendirmeleri gelecek neslin Türkiye'sinde gündeme oturacak, onların yazdığı eserler ileriki tarihte sol kesim tarafından okunacak ve onlara rehber olma özelliğinde olacaktı. Oysaki Marksizm'i okuyup sindiren o dönem itibariyle çok az insan vardı ve pek çok kişi Türkiye'de Marksizm'in ne olduğunu tam manasıyla bilmiyordu. Basitleştirilmiş el kitabı ve broşürlerle sloganlaştırılmış sol gençliğin çelişkilerini Murat Belge şöyle açıklar: "Sosyalizm'in özellikle Marksizm'in kolay kabul edilebilir bir tarz değildir; El kitabından öğrenilen "vülgarize" öğretilerden söz etmiyorsak. Şu halde bunun hem böyle kolay, hem de bu kadar yaygın bir kabul görmesinin içinde başka şeyler vardır."³⁶

18. ve 19.yy'da İslam dünyası bütünüyle iktisadi, siyasi bir kaos içerisindeydi. Bu kaosun en şiddetlisi Batı'nın sömürü sistemine açık olması, İslam dünyasındaki parçalanmayı hızlandırmıştı. İslam ülkelerinin kuşatılmışlığı sömürgeci ülkelerin başarılarının arkasında oryantalist ve misyonerlik faaliyetleriyle psikolojik baskı unsurunu kullanmayı bilmeleridir. Batı'nın kamuoyu oluşturma yöntemlerini en etkili hale getirmiş olması, Doğulu toplumların ise kamuoyu oluşturma aşamasını geçememiş olmasından dolayı toplumlarını yönlendirmekte güçlük çekmektedirler.³⁷

Oryantalistler dilden teolojiye ve İslam dünyasındaki mezhep ayrılıklarına varıncaya kadar titiz bir biçimde araştırma yapmışlar ve yeni sorunlar icat etmeyi başarmışlardır. 19. ve 20. yy'dan itibaren İslam dünyasında şiddetlenen iktisadi ve fikri buhran, İslamcı düşünüş hareketi kalkınma, modernleşme ve batı sömürsünden kurtulma ve iktidara gelme gayesini gütmeye başlamıştır. Bu düşünüş tarzı evrim düşüncesinin bir ürünü olan terakki fikrine bel bağlamaları modernist karakter taşıyan İslamcılık hareketini tecdit-teceddüt anlayışı ile İslamî bir bütün olarak inanç, ibadet, ahlâk, felsefe, siyaset ve hukuk gibi pek çok önemli sahada hayata hâkim olmak ve akılcı bir metotla çözüm üretmek anlayışını içeren bir fikir hareketi haline geldi.³⁸ Bu hareket Mısır'da Cemalettin

³⁵ Şevket Süreyya, "Faşizm", **Kadro**, S: 18, Haziran 1933, s. 5-14

³⁶ Murat Belge, "Türkiye'de Sosyalizmin Ana Çizgileri", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce Sol**, Ed. Tanıl Bora, 2. B., İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.44.

³⁷ Orhan Koloğlu, **Avrupa Kışkacında Abdülhamid**, 6. B., İstanbul, Pozitif Yayınları, 2010, s. 10.

³⁸ Cemil Oktay, "Yargı Açısından Kuvvetler Ayrılığı ve Siyasal Kültür", **Türk Siyasal Hayatının Gelişimi**, Ed: Ersin

Afgâni talebeleri; Muhammed Abduh, Hindistan'da Seyid Ahmet Han, Seyid Emir Ali Türkiye'de Sırat-ı Müstakim, Sebilürreşad, Beyanu'l hak, İslam Mecmuası, Volkan gibi dergilerde kümelenen kişiler öncülüğünde çıktı.³⁹ Enver Ziya Karal, Osmanlı Devleti'nin İttihad-ı İslam siyasetini benimsemek mecburiyetinde kalışını şöyle anlatır: "Osmanlı İmparatorluğu'nda Müslüman, Hristiyan münasebetlerinin kötüleşmesi Avrupa'nın Osmanlı Hristiyanlarına müdahalesi, İslam ülkelerinin Avrupalılar tarafından istilas, İslam dünyasında İttihad-ı İslam lehinde fikri cereyanların hâsıl olmasına neden olduğunu"⁴⁰ ifade eder.

1913'te Ziya Gökalp "Üç Cereyan" başlığında yazdığı makalelerini "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" kitabında topladı. Ziya Gökalp kitabında şu fikirleri savunmuştur. "Türkçülük, İslamcılığa muhalefetle itham edildi. Hâlbuki Türkçelerin gayesi, muasır bir İslam Türklüğüdür. Türkçülerin millet mefkûresi Türklük, ümmet mefkûresi ise İslamlıktır.⁴¹ Said Halim Paşa' da Ziya Gökalp'in fikrinin İslamlaşmak görüşüne yakın olarak İslam dünyasının büyük bir aile olduğunu yardımlaşma ve dayanışma içinde olmaları gerektiğini, İslam topluluklarının en mükemmel şekil olarak milletlere ayrıldığını ifade etmiştir.⁴² İslamcı gelenekten olan Said Halim Paşa hiçbir zaman Türkçü veya Turancı olmamakla beraber millet mefhumunun bir realite olduğunu kabul etmektedir.

İslam dünyasında yapılan araştırmalara göre İslam düşünürleri arasında metot ve düşünce ayrılıkları söz konusudur. Bu düşünce ve metot ayrılığını Erol Güngör:

1) Radikal muhafazakârlık, 2) Modernistler, 3) Uzlaşmacılar diye üçe ayırır.

Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, İstanbul, Beta Basım Yayın, 1986, s. 404.

³⁹ İsmail Kara, **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi**, C. 1, 3. B., İstanbul, İsmail Kara Kitapevi, 1998, s. 16. Cemalettin Afgani Avrupa egemenliğine karşı, güçlü bir İslam uygarlığının yeniden canlandırılabilceğine olan inancıyla 19. yüzyılda İslam coğrafyasını dolaşarak İslâmî düşüncenin gelişimini etkilemiş, birçok modern İslamî harekete öncülük etmiş bir eylemcidir. Panislamizm akımının önde gelenlerinden biri. İslamcılığın doğuşu ve ilk öncüleri konusunda yeni görüşler için Bkz. Mümtaz Türköne, **Siyasi İdeolojiler Olarak İslamcılığın Doğuşu**, 1. B., İstanbul, İletişim Yayınları, 1991, s. 32.

⁴⁰ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C. VIII, 7. B., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2011, s. 540-543.

⁴¹ Ziya Gökalp, **Türkleşmek-İslamlaşmak-Muasırlaşmak**, 1. B., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976, s. 53.

⁴² Said Halim Paşa, **Buhranlarımız**, 2. B., İstanbul, İz Yayıncılık, 2012, s. 226-227.

⁴³İslamcı radikal muhafazakârların hakikatte muhafazakâr olmaktan ziyade reaksiyoner olduğunu ifade eden Erol Güngör, İslamcı modernistlerin Batı medeniyetinin prensiplerine göre İslamı değerlendirmek ve bir uzlaşı yolu bulmak niyetleri radikal muhafazak rlarla aralarındaki en büyük problem olduğunu ifade eder.

⁴³ Erol Güngör, **İslam'ın Bugünkü Meseleleri**, 1. B., İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1981, s. 208.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ERGUN GÖZE'NİN YAŞAMI (1931-2009)

Ergun Göze, yaşadığı dönemin siyasal, kültürel ve toplumsal olaylarına tanıklık etmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin en çalkantılı dönemleri olan; Tek parti dönemini, 1950 DP'nin iktidarını, 1960 İhtilalini, 1971 Muhtırasını, terör baskısının arkasından 1980 İhtilali'ni bizzat yaşamıştır. Böyle bir insanın doğduğu ve yetiştiği kültürel havzanın araştırılması ve böylelikle Ergun Göze'nin siyasal söylemini ve 40 senelik mücadelesinin arka planını daha iyi anlamış olacağız.

Gazetesindeki köşesinden kaleme aldığı yazılarıyla fikir ve düşünce dünyasıyla fikri platform da mücadelesini sürdürmüştür. Siyasal tarihte önemli bir yeri olan bu insanı bütünsellik içerisinde değerlendirip dönemin siyasal olaylarını ve onun fikrî altyapısını öğrenmeye çalışmak önemlidir. Bu çerçevede ilk olarak Ergun Göze'nin soy kütüğü üzerinde odaklanılacak.

1.1 Ergun Göze'nin Soy Kütüğü

Ergun Göze'nin soy kütüğü çalışması Ergun Göze'nin kardeşinin oğlu Ahmet İzzet Göze tarafından Göze adlı kitabında anlatılmıştır. Gözelerin soy kütüğü 18. yüzyılın ortalarına dayanmaktadır. Ergun Göze'nin oğlu Mehmet Talat Göze, Soyadı kanunundan önce Eskicizade soy ismini kullandıklarını ifade etmektedir. Ergun Göze, anne tarafı Bulgaristan göçmeni Pomaklara, baba tarafı ise Dağıstanlı Avar Türklerine dayanmaktadır.

⁴⁴ Göze'nin, Dağıstan'dan fert olarak gelen büyük dedesi Abdullah (lakabı Dağıstani) Zara Devekse köyüne gelmiş. Geliş tarihi, geliş sebebi ve Devekse'de kalış süresi bilinmemektedir. Ancak yapılan araştırmalara göre o tarihlerde başka ailelerin de

⁴⁴"**Mehmet Talat Göze İle Görüşme**", 11. 06. 2013. Mehmet Talat Göze, Ergun Göze'nin iki oğlundan birisidir. Marmara Koleji'nde okumuştur. Meslek olarak gazetecilik yapmış ve emekli olmuştur. Kendisiyle, annesi Hacer Hicran Göze'nin Kadıköy Moda'daki evinde röportaj yaptım. Kendisi ve kardeşi Zeynep Uluant ile tez hazırlanırken sık sık yardım aldım.

Dağıstan'dan Sivas'a göç ettiklerine dair bilgilere rastlanmıştır. Şu anda, o zamana ışık tutacak tek belge oğlu Abdülkadir'e ait bir tarla tapusudur. Bu tapu belgesine dayanarak 1730-1800 yılları arasında yaşamış olduğunu söyleyebiliriz.⁴⁵ Daha sonra Abdullah (Dağıstani)'nin oğlu Hacı Abdülkadir Devekse'den Sivas'a gelerek yerleşmiş ve Sivas'ta ilk uncu dükkanını almıştır. Ticaret hayatında başarılı olup Sivas'ta muhtelif gayrimenkuller (Ev, Hamam), çevre köylerde (Çallı, Kurtlapa gibi yerlerde) tarlalar satın almıştır. Kendisi "Uncu Kadir Ağa" olarak anılmaktadır. Oğlu İbrahim, genç yaşta evli ve çocuk sahibiyken ölmüştür. Hacı Abdülkadir Efendi'nin ölürken torunu Süleyman'a işaretle "mallarımı torunuma verin" diye vasiyet etmiştir. Dolayısıyla, bu mallar doğrudan Hacı Abdülkadir'den Hacı Süleyman'a intikal etmiştir. Hacı Abdülkadir Efendi'nin İbrahim Efendi'den başka çocuğu bulunmamaktadır. Tahminen 1760-1825 yıllarında yaşamış⁴⁶ ve babasının sağlığında genç yaşta ölmüştür. Ölümünden sonra karısı Ümmü Eskicizadelerden biriyle evlenmiştir. İbrahim Efendi'den olan çocuğu Süleyman, o esnada çok küçük olduğundan Eskicizadelerden sanılmış ve o lakapla tanınmaya başlamıştır. İbrahim efendinin genç yaşta ölümü bundan önceki nesil hakkında daha fazla bilgi edinmemize mani olmuştur. Aynı şekilde kendi mesleği ve hayatı hakkında fazla bir bilgi intikal etmemiştir. İbrahim Efendi'nin tek çocuğu Hacı Süleyman Efendi'dir. Tahminen 1790-1820 yılları arasında yaşamıştır.⁴⁷ İbrahim Efendi'nin tek çocuğu Eskicizade Hacı Süleyman 19. yüzyılda yaşamıştır; hattat olup medrese tahsili yapmıştır. Sivas'ta çarıkçılık ve göncülük yaparak hayatını kazanmış, buğday pazarındaki çarıkçı dükkanlarından bir çoğunu satın almıştır. "Göncü Süleyman Ağa" olarak anılmaktadır.⁴⁸

Hüsn-i hat kabiliyeti dolayısıyla mahkemede kâtiplik teklif edilmiş olsa da kabul etmeyerek mesleğine devam etmiştir. Aslında kâtipliği kabul etmemesinin ardında hayata

⁴⁵ Ahmet İzzet Göze- Amine Feriha Aksoy, **Göze**, 1. B., Sivas, Esnaf Ofset, 1995, s. 10. "**Zeynep Uluant İle Görüşme**", 13. 06. 2013. Zeynep Uluant, Ergun Göze'nin kızıdır. Ekler bölümünde yayınlanan mektupların ve resimlerin birçoğunu kendisinden aldım. Kendisi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünden mezundur, ayrıca Kubbealtı Vakfı'nda kurucu üyelik yapmıştır. Ayverdi Enstitüsü'nde fahrî olarak çalışmaktadır.

⁴⁶ "**Ahmet İzzet Göze İle Görüşme**", 17. 06. 2013. Ahmet İzzet Göze Sivas Tüdensaj'da elektrik mühendisidir. Ergun Göze'nin kardeşinin oğludur. Kendisinin Gözelerin soy kütüğü ile ilgili Amine Feriha Aksoy ile birlikte hazırladığı bir çalışma vardır. O kitaptan mümkün mertebe faydalanılmıştır.

⁴⁷ Ahmet İzzet Göze-Amine Feriha Aksoy, **Göze**, s. 10.

⁴⁸ Ahmet İzzet Göze-Amine Feriha Aksoy, **Göze**, s. 11.

küskünlük ve başından geçen bir olay neticesinde kendisine yapılan haksızlığa kahr vardır. Kendisine ait birçok levha (hüsn-i hat) olduğu söylenmektedir. Ancak elimizde hiçbiri mevcut değildir. Kendisi Cam-i Kebir (Ulu Cami) müezzini Arızade Hafız Hemşiresi Arife Hanım ile evlenmiştir. Sivas'ta ilk nüfus yazımı 1904 yılında yapılmıştır. O tarihte sağ olanlar yazılmış, ölü olanlar ise yazılmamıştır. Ancak aile reisine ve karısına anne-baba adları sorulup yazılmıştır. Bu sayımda Hacı Süleyman Efendi ve Arife Hanım sağ olmadığından İzzet Hoca'nın babası ve annesi hanesine işlenmiştir. 1896'da doğan torunu Ahmet'ten dedesini ve babaannesini gördüğüne dair hiçbir rivayet yoktur. 1865'te yapılan tapu muamelesinde ise Süleyman Efendi'den "Hacı" olarak bahsedilmektedir. Buna göre Süleyman Efendi'nin 1865'te 40-45 yaşlarında olması gerekir. Bu noktalardan hareket edilince Hacı Süleyman Efendi tahminen 1820-1890 yılları arasında yaşamıştır.⁴⁹ Emine, Fatma (1859- 1915), Mehmet İzzet (1867-1921), Mehmet İbrahim isimli çocukları olmuştur. Mehmet İbrahim subay olup kılıç kuşandığı gün vefat etmiştir. Fakat ne zaman doğduğu ve öldüğü ile ilgili elimizde somut bir belge yoktur.⁵⁰ Ergun Göze'nin dedesi Eskicizade Mehmet İzzet Hoca 1867'de Sivas'ta doğmuştur. Babası Eskicizade Hacı Süleyman Efendi, annesi Arızade Arife Hanımdır. Altunoğlu Hattat Ebubekir Efendi, Safiye Münteha Hanımın kızı Rabia Hanım'la (1868-1945) evlenmiştir. Ahmet (1896) ve Mehmet Talat (1900) adında iki oğlu olmuştur. Dinî ilimlerde iyi bir tahsil yapmıştır. Arapça ve Farsçası iyi bir seviyededir. Niksar, Tokat, Kangal, Darende, Sivas Gökmedrese'lerinde müderris olarak vazife yapmıştır. İptidai, Rüştîye, Sivas Muallim Mektebinde de muallimlik yapmıştır. Dini ilimler (feraziye' ve Arapça hocasıdır. Ömrünü İslamiyet'e hizmet yolunda harcamıştır. Birçok talebe yetiştirmiştir. Talebeleri arasında Tokadi M. Emin Doğanay, Ahmet Erdayı, Darendeli Hacı Hasan Akyol, Bayburtlu Karslızade İrfani Koyuncu ve Sarkışla'lı emekli öğretmen Rasim Bey'i sayabiliriz. Ayrıca

⁴⁹ "Ahmet İzzet Göze İle Görüşme", 17. 06. 2013. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Hicaz bölgesi imparatorluk sınırları içerisinde olduğundan Hacca gitmek için nüfus idaresinden Mürur Tezkeresi alınarak seyahat edilmektedir. 1960'lı yıllarda Sivas'ta Nüfus Müdürlüğü yapan birisi, Hacca giden kimselerin kayıtlarının bulunduğu defterleri yakarak yok etmiştir. Eğer bu gün defterler elimizde olsa idi bu kaynaklardan istifade ederek Göze'lerin soy kütüğü hakkında daha fazla bilgi edinebilirdik.

⁵⁰ Ahmet İzzet Göze-Amine Feriha Aksoy, **Göze**, s. 11.

talebesi Mehmet Emin Doğanay hocası İzzet Hoca'ya şu şiiri yazmıştır.⁵¹

Ta uzaktan gelüp makberin eyledim ziyaret

Sensin hadimi dini İslam ve beşeriyyet

Başında Kuran okurken aldim ilahi lezzet

Yattığın yerler nur olsun ey Hocam İzzet

Anlatılanlara göre ilmiye sınıfına mahsus yeşil sarık saran İzzet Hoca maneviyat sahibi, zeki, tok gözlü, bilgili, hitabeti güzel, nasihati tesirli ve sert bir kişiliğe sahipti. Ayrıca İzzet Hoca güzel ilahi ve şarkı okuduğu da bilinmektedir. İzzet Hoca'nın yaşadığı bölgedeki insanlar onun keramet sahibi olduğunu iddia ederek ona evlialık isnat etmişler.⁵² 1924'te doğan torunu İzzetin Bey, o devirde eskiye duyulan düşmanlık tesiriyle Hoca'ya ait çekmece ve içindeki evrakları (İcazetname, muhtelif belgeler vb.) yırtıp atmıştır. Ayrıca İzzet Hoca'nın sandıklar içinde bulunan kitapları çalınarak satılmıştır. İzzet Hoca 27 Kasım 1921'de vefat etmiş ve hocası Kazancızade Emin Edip Efendi'nin yanına defnedilmiştir.

1.2 Babası Ahmet Göze

Ahmet Göze 1895 senesinde Niksar'da doğmuştur. Anne tarafından Sivas'ın Altunoğullarına mensuptur. Annesinin ismi Rabia'dır. Baba tarafından Sivas'ta Eskicizade İzzet Hoca namıyla maruf Ulum-i Dinniye ve Lisanı Arabiyye muallimi Mehmet İzzet'in oğludur. Kendinden küçük ve kendinden önce vefat eden Mehmet Talat isminde bir

⁵¹ A.g.e, s, 23.

⁵² "Hacer Hicran Göze", 11. 06. 2013; Hacer Hicran Göze, Ergun Göze'nin eşidir. 1954 yılında evlenmişler ve 2009'a kadar yani Ergun Göze'nin vefatına kadar bu evlilikleri devam etmiştir. Kendisiyle röportajım Kadıköy'de Moda'daki evinde gerçekleşti. Kendisi İstanbul Hukuk Fakülte'sinden mezun aynı zamanda yazarlık yapmaktadır. Ergun Göze İle Elli Beş Yıl, kendi hatıralarını yazdığı Kadıköylü Yıllarım, Kılıcın Hakkı, Sulh Peygamberi, O bir Yetimdi gibi eserleri vardır. Mehmet İzzet Hoca'nın evlialığıyla ilgili bazı menkıbeler anlattı: "Bir gün gençler içki içiyor ve İzzet Hoca'dan kendilerine kadın bulmalarını istiyorlar Mehmet İzzet bunu kabul ediyor. Gençlerin gözüne huriler gözüktüyor fakat ayıldıklarında hepsi mezar taşlarına sarılmış olarak kendilerini buluyor. Yeğeni Ahmet İzzet Göze'de şu hatırasını anlatır: "Mehmet İzzet Hoca romatizmalarına iyi geldiği için çermiğe gitmek istemiştir. O sırada karantina uygulaması olduğundan komiserden izin istemiş, komiser izin vermemiştir. Hoca sari bir hastalığının olmadığını beyan etmesine rağmen komiserin tavrı değişmemiştir. Hoca bu tavra çok içlerimiş ve komisere "Seni azlettim" demiş ve kısa süre sonra bu komiser vazifeden azledilmiştir."

kardeşi vardır. Sivas'tan Mehmet Ali Efendi'nin kızı Hatice hanımla evlenmiştir.⁵³

1895'de Mehmet İzzet Hoca vazife ile Niksar'da bulunurken orada doğan Ahmet Göze Amasya ve Tokat'ta ilk çocukluğunu geçirdikten sonra Sivas Mülki idadisinden 1910 senesinde "Aliyyülâlâ-Pekiye" derece ile mezun olmuştur. O sene İstanbul Darülfünun Edebiyat şubesine giren ve 25 Ağustos 1914'te İkinci Cihan Harbi'nin patlaması ile orduya gönüllü olarak katılmıştır. 1 Mart 1915'te Zabıt Vekili, 27 Ağustos 1915'te Mülazım Sani'liğe terfi etmiştir. Göze ailesinin en dikkat çekici kişisi olan Ahmet Göze gayet ileri görüşlü birisi olarak Almanya'nın savaşı kazanamayacağını biliyordu fakat Rusya'yı sarsıp, Rusların esiri olan Türk halklarının özgürlüğe kavuşabileceği umuduyla Türk Ocaklı birisi ve Turancı olarak Birinci Dünya Savaşı'na katılmıştır.⁵⁴ Kafkas Cephesi'nde savaşan Ahmet Göze Ruslara esir düşmüş üç senelik esaret hayatından sonra maceralı birçok olaydan sonra Rusya'dan kaçarak Türkiye'ye geri dönmüştür.⁵⁵ Kurtuluş Savaşı dolayısıyla 27. 08. 1921'de tekrar askere alınmış ve 12. 05. 1923'de terhis olmuştur. Yurda döndükten sonra Darülfünun Edebiyat Bölümü'nü bitirmek için 1 dersi kalmışken ve askerliğini de yapmış olduğu halde babasının isteği üzerine 1919'da 378 lira sermaye ile Sivas'ta kardeşi Mehmet Talat ile birlikte manifatura ticaretine başlamıştır.⁵⁶

Ekim 1932'de İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, Sivas'ta avukatlık, Halkevi Başkanlığı yapmış (Nisan 1939), hayır cemiyetlerinde hizmetlerde bulunmuştur. Kepenek, Kızılırmak ve Hakikat gazetelerini çıkarmış ve bunlarda Eskicioğlu, Eskicioğlu Ahmet, Ahmet Eskici, Ahmet Göze adlarıyla muhtelif konularda yazılar yazmıştır.⁵⁷

⁵³ Ergun Göze, **Rusya'da Üç Esaret Yılı**, 2. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1991, s. 12.

⁵⁴ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2013, s. 11.

⁵⁵ Ergun Göze, **Rusya'da Üç Esaret Yılı**, s. 12.

⁵⁶ Ahmet İzzet Göze-Amine Feriha Aksoy, **Göze**, s. 25.

⁵⁷ **A.g.e.**, s. 48. Ahmet Göze'nin, Ahmet Eskici takma ismiyle 28 Ocak 1934'te yazdığı bir yazı: "Özbeyliğimiz için yurdun göğlerinde çarpışa çarpışa canlarını bile bile yurda veren şehitlerimizin ünlü hatıralarını anmak için her kentte, her bucakta böylece yürüyen birer canlı çelik kale vardır. Bu kalenin kapılarını toplar, yıldırımlar, bombardımanlar açamaz. Onun anahtarı Atatürk'ün bir işaretidir. Bu çelik kalelerin bir parçası olan her Türk onun işaretiyle karada bir arslan, denizde bir ejder, havada bir şahin olur. Acun tarihine örnek olarak geçen ordumuzu, uçan şehitleri, içimi kanatan fakat yurdu kurtaran ölümleri ile başlarımızı yüceltmişlerdir. Bu yüce başlarımızı onların önünde eğer ve selamlarız. Yaşasın ordu ve onun çelik kanatlı kartalları, yaşasın Atatürk."

Birkaç defa CHP'den milletvekili adayı olmuştur fakat seçilememiştir. Gençliğinde devletin resmî ideolojisine bağlı kalmıştır.⁵⁸ Fakat siyasetten umduğunu bulamayan Ahmet Göze, siyasette yaşadığı hayal kırıklığından dolayı evlatlarını her zaman siyasetten uzak durmaları için uyarmıştır. Çok zeki ve bilgili oluşu ile dikkat çeken Ahmet Göze 4 dil bilmektedir. Bunlar: Arapça, Farsça, Fransızca ve Almancadır. Arapçayı ve Farsçayı babasından, Fransızca ve Almancayı esarete öğrenmiştir.⁵⁹ Edibe (1921), İzzettin (1924-1985), Vural (1926-1991), Ergun (1931-2009), Olcay (1937-1951) isimli 5 çocuğu olmuştur.⁶⁰ "Eğer Sivas dışında bir yerde ölürsem, beni Tokat'da Şeyh Abdülmecit Şirvani'nin ayakucuna gömün" diye vasiyet etmiştir. Küçük kızı Olcay'ın ölümünün üzüntüsünü üzerinden atamayan, Ahmet Göze 23 Nisan 1953'te Sivas'ta bir kalp krizi neticesinde vefat etmiş ve Halifelik'te defnedilmiştir.

Ahmet Göze fikri yapısından bahsetmek gerekirse daha öncede bahsettiğimiz gibi Türkçü-Turancı bir ideolojik görüşten gelmekle beraber, daha sonra bu görüşün ütöpik ve büyük bir hesapsızlık olduğunu söyleyerek, daha ılımlı bir milliyetçilik duygusu ve "Dinde aşırı gitmeyin. Sizden önceki kavimler dinde aşırı gittikleri için helak oldular." ayetinin büyük manasına sığındığı için de aşırılıkla alakası olmayan bir dinin sunduğu görüşe

⁵⁸"**Hacer Hicran Göze**", 11. 06. 2013; " Fakat son dönemlerinde CHP ileri gelenleriyle birlikte hareket ettiği için pişman oluyor hatta "Bu i... aldanmış, çok hizmet etmişiz" dediğini duyanlar var."

⁵⁹"**Mehmet Talat Göze İle Görüşme**", 11. 06. 2013.

⁶⁰ Ahmet İzzet Göze-Amine Feriha Aksoy, **Göze**, s. 25. Eserde İzzetin Göze ve Vural Göze hakkında şu bilgiler verilmiştir: "İzzettin Göze: 5 Mart 1924'de Sivas'ta doğmuştur. Babası Ahmet Göze, annesi Hatice Hanımdır. İlkokulu Sivas'ta bitirmiştir. İstanbul'da Saint Benoit Koleji'nde okumuş, papazları İslam'a davet edip onlarla kavga edince okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Türk okullarında okumuşsa da bitirememiştir. Kars'ta 46 ay askerlik yapmıştır. Dayısının kızı Ayten ile evlenmiştir. Sümerbank'ta çalışıp 1974'te emekli olunca hacca gitmiştir. Fransızca bilirdi. Şiir kitapları okur, muhtelif plaklar dinlerdi. Duygulandığı zaman beyitler söyler fakat yazmazdı. 9 Temmuz 1985'te Burhaniye'de (Balıkesir) vefat etmiştir. Vural Göze: 12 Mayıs 1926'da Sivas'ta doğmuştur. Babası Ahmet Göze, annesi Hatice Hanımdır. İlk ve ortaokulu Sivas'ta bitirmiştir. İstanbul'da Saint George(Avusturya) lisesinde okurken II. Dünya Savaşı dolayısıyla okul kapatılınca Haydarpaşa lisesine naklediliyor ise de bitirememiştir. Genel Kurmay Başkanlığı Kütüphanesinde 30 ay askerlik yapmıştır. Sivas'ta ticaret ve tercümanlık işleri ile iştigal etmiştir. Nisan 1965- Haziran 1973 tarihleri arasında Almanya'da çalışmıştır. Hatıralarına bağlı ve hayata küskün idi. Lüzumsuz konuşmaz biri idi. Muhtelif gazetelerde telif ve tercüme yazıları yayınlanmıştır. 1973'te Almanya'dan dönünce, kesip sakladığı bu yazıları ve İsmet İnönü ile birlikte çekilen fotoğraflarını yırtıp atmıştır. 27 Eylül 1991'de bir kalp krizi neticesinde hayata veda etmiş ve aile Kabristanına defnedilmiştir.

inanmıştır. Ergun Göze, babası Ahmet Göze'yi anlatırken: "Babam üç şeye münakaşasız inanırdı: Allah'ın varlığı, Peygamber'in masumiyeti ve ferdiyeti, Kuranın kutsiyeti" diye bahsetmiştir.⁶¹ Ahmet Göze, İslamiyet'in olmadığı milliyetçiliği her zaman içi boş bir milliyetçilik olarak görmüş ve her zaman dini motiflerle süslenmiş milliyetçilikten yana tavır almıştır. O düşüncelerine yön veren İslâmî düsturlara bakarak milliyetçiliğin "Kişi kendi kavmini sevmekten dolayı kınanmaz" hadisinden yola çıkarak milliyetçiliğin vatan sevgisi perspektifine vurgu yapmış dolayısıyla vatanını sevmenin yadsınacak bir şey olmadığını savunmuştur.

1.3 Ergun Göze

29 Mart 1931 tarihinde Sivas merkezde Çarşıbaşı mahallesinde doğan Ergun Göze, Sivas ili nüfusuna kayıtlıdır. Ergun Göze 5 kardeş içerisinde 1951'de ölen kız kardeşi Olcay'dan sonra ailenin en küçük çocuğudur. Ergun Göze, dedesi İzzet Hoca ve amcası Mehmet Talat'ı görmemiştir. Çünkü ikisi de kendisi doğmadan vefat etmişlerdir. Annesi Hatice Göze okuması var, yazması imzadan ibaret bir ev kadınıydı. Çocukluğunda oldukça yaramaz olduğu söylenen Ergun Göze annesi tarafından sık sık azarlanırmış ve bu yüzden Ergun Göze, annesini 13 yaşına kadar üvey annesi olarak bilmiş. Ama bu yaramazlığı okumayı öğrendiği zaman bitecek hatta annesi Hatice Göze "Ergun ne zaman okumayı öğrendi bende o zaman rahatladım." dediği söylenmektedir. Babası Ahmet Göze ise Ergun Göze'yi annesine ısındırmaya çalışmış, her zaman Ergun Göze'ye annesinden daha yakın olmuştur. Bazı günler bütün çocuklarını sıraya dizer, dersleriyle meşgul olurmuş. Ergun Göze on dört on beş yaşından itibaren de babası, onun arkadaşı olmuş ve hayatında ona en çok tesir eden insan olmuştu.⁶² O'na dinini ve hayatı öğreten kimseydi. Oğlu Ergun'un eline daha ilkokulda iken Fransızca Slyllaiber'i vermiş, onu her Cuma camiye götürür, cami yolunda ise ilk ilmiyal bilgilerini zorlamadan, sevdirmeye çalışarak öğretirmiş.

Ahmet Göze oğlunun zayıf taraflarını çok iyi görmüş, onun kılık kıyafet gibi şekli meselelerdeki kayıtsızlığını fark ederek onu yönlendirmeye çalışmıştır. Babası ile arasında geçen pek çok mektup bulunmaktadır. Baba Göze'nin oğluna yazdığı mektuplardan

⁶¹ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, 1. B., İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2007, s. 14; Yeni kimlik uygulamasıyla doğum günü yazılmamış kimliğinde, Temmuz ayında doğmuş gösterilmektedir.

⁶² **A.g.e.**, s. 13.

bazıları: 3. 01. 1946 tarihini taşıyan mektubu:

"Mademki Fransızca öğretmeni gelmemiştir sen her gün evde boş vakitlerinde, mesela yemek beklerken, yataklar serilirken, yatmaya hazırlanırken ya bir sayfa dikte yap veya yüksek sesle oku veya kitabın cinsine göre 1-2 sayfa tercüme yap" diye yazmakta, mektubun son kısmında ise " 25. 12. 1945 tarihli mektubunu aldım. Pek acele ve dikkatsiz yazıldığı için epeyce zorlukla okuduk. Güzel yazıda muhataba sempati hâsıl edecek en emniyetli bir ağıdır. Bu ağa düşmeyen gönül kuşu olamaz. Aziz olasin oğlumuz." demektedir.⁶³ Ergun Göze'nin babasıyla daha bu mektuplar gibi pek çok mektubu vardır. Bunlardan bazılarını ekler bölümünde neşrettim. Babası bazı mektuplarında oğluna "Ergon" diye hitap etmektedir bunun sebebi Turancı-Türkçü kimliği ve Ergenekon efsanesinden esinlenerek oğluna öyle seslenmiştir.⁶⁴

İlkokulu Sivas'ta ilk olarak Recep Handan İlkokulu'nda başlamış, üçüncü sınıfta babası bu okuldan kaydını alarak Fevzi Paşa İlkokulu'na kaydını yaptırmıştır. Ergun Göze daha ilkokul çağlarına okuma ve araştırma istidadı olan, kendisini ifade etmekte pek kabiliyetli olan bir çocuktur. İlkokul dördüncü sınıfta başından geçen şu olay onun hakkındaki kanaatimizi doğrular niteliktedir. Bahsettiğimiz olay şöyle gelişmiştir: Bir sabah, öğretmeni öğrencilerini tanımak için herkese ismini ve ailesini sormuş. Ergun Göze'nin yanına Yalçın diye bir çocuk oturmuş. Öğretmenleri ona ismini sorduğunda, Yalçın Öylüler diye cevap vermiş. Bunun üzerine öğretmenleri Öylüler'in ne demek olduğunu sormuş. Çocuk, "Efendim, biz Denizliliyiz. Dedem müftü imiş, bize Müftüler derlermiş. Babam da soyadı kanunu çıkınca Müftüler'in öztürkçe karşılığı olan Öylüler'i soyadı olarak almış." cevabını vermiş. Bu cevaba şaşırان Ergun Göze, teneffüse çıkınca, "Yalçın, sen Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi'nin torunu musun?" diye sormuş. Arkadaşı, "Sen nerden biliyorsun dedemi?", diye cevap vermiştir. O sabah Ergun Göze,

⁶³ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 13.

⁶⁴ "**Hacer Hicran Göze İle Görüşme**", 11. 06. 2013. Ergon diye bahsettiği mektuplardan birisi: "*Oğlum Ergon! Gözlerimiz gökleri kavrar amma ayaklarımız toprağın, taşın üzerindedir Toprak üstü oluşumuz reelle'dir. Ona göre realiteye uygun olalım mesela: Dişlerini her gün fırçalıyor musun? Elbiseni her gün ütülü olarak, lekesiz giyiyor musun? Her erkek veya kadın, talebe, hoca herkese icabına göre nezaket ve konuşmaya mahsus bir itina ile dikkat ve hürmet ve sevgi toplayabiliyor musun? Evde yemekte çok titiz ve temiz bir tutumla yemeğini yiyor, annene her zaman kendini beğendirmeye çalışıyor musun? Ve nihayet yürürken, otururken dimdik, göğüs ilerde(kambursuz) bulunuyor mu? Kambur ve savruk, pejmürde vaziyetinizi tasavvur bile etmek istemem. Gözlerinizi operim oğlum.*"

Rahmi Apak'ın "Garp Cephesi Nasıl Kuruldu?" isimli eserini okumuş. Demirci Efe, İpsiz Recep, Poslu Mestan Efe'nin mücadelelerini ve bu arada Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi'nin vatanperverlik ve dinî hamiyet fetvası onu pek heyecanlandırmıştır. Arkadaşı onun bunları okuduğuna o kadar şaşırmıştır ki evde babasına ondan bahsetmiş ve babası da onu bir gün evlerinde yemek yemeye davet etmiştir.⁶⁵

İlkokulu bitirince babası ona "Ağabeylerini Saint George ve Saint Benoit kolejlerine gönderdim fakat netice alamadım. İşte Türk mektebi, ister oku ister okuma" diyerek kendisini Sivas Lisesi'ne vermiş. 1948-1949 yıllarında Sivas Lisesi son sınıfındayken ilk gazetecilik teşebbüsü zuhur etmiş. Bu bir duvar gazetesiydi ve idare tarafından desteklenen bir başka duvar gazetesine cevaptı. Adı da Ergun Göze tarafından "Darbe" diye belirlenmişti. Birçok arkadaşı ile "Türkçüyüz" terimine itiraz üzerine çıkan münakaşadan sonra gazeteyi hazırlamayı başarmışlar.⁶⁶Yine ilk gazete yazısı bu dönemde Sivas'ta çıkan Hakikat gazetesinde 1949'da yayınlanmıştır. 19 Mayıs'la ilgiliydi. Hamasi ve bir miktar devrimci bir yazıydı. Altı sene Sivas Lisesi'nde okumuş fakat son sınıfta kaldıktan sonra son sınıfı okumak için Çorum Lisesi'ne geçmiş. Çorum Lisesi'nde de bir basın tecrübesi olmuştur. Yine bir duvar gazetesi. Bu sefer okul idaresinin izni ile. Nizamnameyi kendisi yapmış, denetleyici hocaları da yine kendisi seçmişti. Çorum'daki duvar gazetesinin adı ise "Damla" imiş. Son sınıfta kalması ve üniversiteye bir sene geç başlamasına üzülen babası oğlunu bir mektubunda şöyle teskin etmiş: "Vechen minelvücu da olsa okyanus açıklarında ada'ya çıkan kazazede tek adamın gösterdiği hayatiyet buluşlarından sabır ve tahammül inatla çalışmak, zekâ ve irfanı ile yeniden yurt yapışına Robenson'dan küçük bir örnek vermek için Çorum'dasın."⁶⁷ Nihayet 1950 senesinde

⁶⁵ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 17.

⁶⁶ **A.g.e**, s. 21.

⁶⁷ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 18. Mektubun tamamı şöyledir: "*Oğlum Ergon, Kendini kaybetmek için değil, bilakis kendini bulmak için daha doğrusu her suret ve yönden en değerli ve yüksek, bahtiyar olma yollarını açan, kabiliyet ve istidatlarını inkişaf ettirmek için Çorumdasın. Evet, her insanın hayatında tesadüf edilen bir irkiliş ve dağınkılığın harekete, enerjiye ve hamleyle çevrilmesi için sırtını çok sağlam bir kayaya basıp sıçramak ve hız almak için Çorumdasın. Evet, her yaşayan mahlûk için varılıp ulaşılmaması mukadder olan ve kaçınılması tabiat dışı olan anasızlık, babasızlık ve hatta kimsesizlik ile baş başa kalıp yalnız kafan ve yalnız iraden ile birbirinizde hallolmak için Çorumdasın. Evet, Vechen minelvücu da olsa okyanus açıklarında ada'ya çıkan kazazede tek adamın gösterdiği hayatiyet buluşlarından sabır ve tahammül inatla çalışmak, zeka ve irfanı ile yeniden yurt yapışına Robenson'dan küçük*

Çorum Lisesinden mezun olan Ergun Göze, aynı yıl İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazanmış. Ergun Göze'nin hukuka merakı çocukluğundan tevarüs etmiştir. Çocukluğunun büyük bir kısmı babasının avukatlık yazıhanesinde geçmiştir. O da oraya gitmeyi babasının müvekkillerini ve dava hikâyelerini dinlemeyi pek sevmiş. Babası da bunu fark edince, daha dokuz-on yaşından itibaren ona bazı hukuki terimleri ve müesseseleri tanıtmaya başlamıştı. Noter senedi, adi senet, yazılı delil, çek, bono farkını, bilhassa bono'nun tamamen formel (Stricti Juris) şartlarını öğretmişti. O zamanlar bunları her avukat bile bilmezdi.⁶⁸ Ergun Göze fakülteyken küçük kız kardeşi Olcay vefat etmiş. Onun vefatına çok üzülen babası Ahmet Göze 23 Nisan 1953 tarihinde rahmetli olmuştur. Ergun Göze, fakülteyi bitirmeden Hacer Hicran Göze⁶⁹ ile evlenmiş.⁷⁰ Ergun Göze bu arada babasının ölümü ve eşinden ayrı kalmanın acısıyla iyice duygusallaşmış şiirler yazmaya da başlamıştır. Bu şiirlerden birisi:⁷¹

SEN

bir örnek vermek için Çorum'dasın. Evet, hayatta muaşeret icaplarına uymayı öğrenmek için, cemiyetin gidişine ayak uydurup ferdi arzu ve düşünceleri cemiyet ile yaşamak uğruna feda etmeyi öğrenmek için Çorumdasın. Evet, sen bilhassa cemiyet hayatına uyup ona karışmak için ve aile arasında üzerine pek üşüşen her istediğin yerde bir han yaparak seni nazve istiğna ummanına atan ve böylece şımartan sevgi muhitinden uzaklaşmak için Çorumdasın oğlum. Evet, sen hayatta yeni bir çığır ve daha verimli bir hareket tarzı bulmak edinmek için yurt ve muhit değiştirdin. Yalnız ders yapmak için bile değil sadece ve yalnız hayatta muvaffakiyet için muasır ve çok ciddi ve hakiki manasıyla medeni ve terbiyeli bir insan olmak için Çorum'dasın. Annen ile gözlerinden öperiz."

⁶⁸"Zeynep Uluant İle Görüşme", 13. 06. 2013.

⁶⁹**Hacer Hicran Göze:** 1931 senesinde İstanbul'un Kadıköy semtinde İbrahim Ağa mahallesinde doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesi'nden 1956 senesinde mezun oldu. 1954 senesinde gazeteci, yazar Ergun Göze ile evlendi. Biri kız olmak üzere üç çocuk sahibidir. Çeşitli mecmualarda çıkan yazılarından başka; Türk Kadını, O Bir Yetim İdi, Kılıcın Hakkı, Sulh Peygamberi, İçkinin Kokusu Sigaranın Dumanı, Ayetler ve Kadınlar, Zor Yılların Zor Kadını Halide Edip Adivar, Maveradan Gelen Ses adını taşıyan kitapları vardır. Bkz. Hacer Hicran Göze, **Kadıköylü Yıllarım**, B. 1., İstanbul, Kubbealtı Yayınları, 2007.

⁷⁰Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 14; Ergun Göze ile üniversitede arkadaşları Gökhan Evliyaoğlu vasıtasıyla tanışılar. Hicran Göze'nin gözüyle, tanışmadan önce Ergun Göze bazen fark edilecek kadar şık, bazen de yine fark edilecek kadar bakımsız kıyafetler ile dikkatini çekmiştir. Hicran Göze evliliklerini değerlendirirken şu ifadeyi kullanıyordu: bizimkisi aşk evliliğinden çok fikir birlikteliği. Hicran Göze okul bitmeden önce evlenmekte ısrar eden Ergun Göze'nin bu ısrarını babasının ölmesi ve bunun yüzünden boşlukta olmasına bağlıyordu. **"Hacer Hicran Göze İle Görüşme"**, 11. 06. 2013.

⁷¹**"Hacer Hicran Göze İle Görüşme"**, 11. 06. 2013.

İnsanları, günahları havasında unuttuğum,
Ak anamla bir tuttuğum.
Kara saçlım, kara kaşlım, ela ümit dolu gözlüm
Kul yanında değilse de
Tanrı katındaki sözlüm.
Rüyasına doğulmayan, saadet uykulu liman
Ağlayışı ılık ılık tebessümü duman duman
Gözlerimde yanan kandil

Evlendikten sonra üniversiteden mezun olmadan Diyarbakır'da askerliğe gitmiş. Diyarbakır'a gitmeden önce eşi Hacer Hicran Göze hamile kalmıştır. Diyarbakır'da bir süre sıkıntı çekmişler. Eşi Hicran Göze hastalanmıştır. Daha sonra eşi üniversitedeki tek dersini vererek Hukuk fakültesinden mezun olmuştur. Ergun Göze ise annesinin baskısıyla okulu bitirmiş fakat kendisi avukatlık yapma yanlısı olmamıştır. Bunun sebebi ise ücreti vekâletin dinî inancına göre ters olduğunu düşündüğü için kırtasiye dükkanı açıp inancına uygun biçimde yaşamayı seçmiş fakat umduğunu bulamamıştır. Tekrar avukatlık mesleğine dönmek zorunda kalan Ergun Göze ömrü vefa etseydi avukatlık hatıralarını tamamlayacaktı. Aşağıdaki satırlar onun avukatlığa niçin başladığının izahıdır:⁷²

"Yayıncılıkta ve matbaacılıkta başarılı olamayınca baba mesleği avukatlığa dönmek zorunda kaldım. Stajımı zorlukla yaptım ve ücretli bir stajyerlik de bulamadım. Sadece bir avukat Haluk Beyefendi, Divanyolu'ndaki Birlik Han'daki odasından birisini, stajmüddetince kullanmama izin verdi. Stajım bitince, Sirke'deki Vlor Han'da 3. Katta bir oda tuttum. Pederden kalma bir kısım eşyaların da yardımıyla döşedim. Bu işten en çok annem memnun kaldı. Çünkü rahmetli, benim de babam gibi avukat olmamı isterdi. Sivas'tan liseyi bitirince çıktığım için, avukat yapmamamı fakülteyi bitiremediğime yoranların dedikodusundan rahatsız olmuş olacak ki, avukatlık cübbemle bir fotoğrafımı da

⁷² Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 115.

istemişti. Yazıhaneyi açmam için bir miktar para bile göndermişti. Annelik içgüdüsü...

Ve bir pazartesi günü, yepyeni yazıhanemi besmeleyle açıp avukatlık hayatına girdim. Bir gaz sobası loş ve çisenteli bir günde odamı ısıtıyor ve aynı zamanda gaz kokutuyordu. Ve ben odamda tek başıma oturuyor, düşünüyordum. Avukatlık benim için mesele değildi. Ama etik tarafı mühimdi. Hukuk ve ahlâk Türkiye'de çok kesin hatlarla ayrılmıştı." Hak, adalet ve fazilet gibi konulara yazılarında çok fazladeğinen Ergun Gözeadalet konusunda aklına gelen ilk kişinin Hz. Ömer olduğunu yazılarında ifade eder. Adalet ile ilgili bir örnek olarak şunu misal verir:⁷³"Adalet deyince aklıma Ömer-ül Faruk gelmez mi? Ve onun menkıbeleri. Bir tanesini hep düşünmüşümdür. Zina yapan oğluna şer'i cezayı tatbik etmiş, kırbaçlar şer'i hududa varmadan oğlu terk-i hayat etmiş, fakat o oğlunun cesedine, eksik kalan kırbaçları vurdurarak, şer'i ölçüleri tamamlamış."

Ergun Göze üniversiteden sonra girmiş olduğu basın çevresi kendisi için meslek hayatı olarak daha çekici ve eser vermesine daha müsait görüldüğünden yayıncılık yapmaya karar vermiştir. Profesyonel anlamda ilk gazetecilik deneyimi 1965'te Babiâli'de Sabah gazetesiyle başlamıştır.⁷⁴ Gazete, 1965 seçimlerinden birkaç gün önce çıkmış. Adalet Partisi'ni desteklemiş ve onun tarafından da desteklenmiştir. Babiâli'de Sabah gazetesinin kadrosu o zaman için yükselişte olan sol hareketlerle mücadele için AP'ye söz vermişti. Grubun lideri Mehmet Emin Alpkın idi.⁷⁵Babiâli'de Sabah gazetesinden gelen teklif üzerine Ergun Göze yazarlığa başlar. İlk yazısı "Bismillah"başlığıyla 8 Ekim 1965

⁷³ Ergun Göze, **Bulunmuş Defterden Cuma Düşünceleri**, İstanbul, Cihan Yayınları, 1983, s. 11.

⁷⁴ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 27. Ergun Göze bu gazeteyi içinde bulunduğu ve şaka yollu, vatan kurtarma ekibi olarak nitelemektedir.

⁷⁵ **Mehmet Emin Alpkın**: Ailesi Horasan tarafından gelip Anadolu'ya yerleşen Avşar boyuna bağlı bir obaya mensuptur. Babası Alpkınlar'dan Koca Mehmetoğlu, annesi Hacı Velilerden Zeliha Hanım'dır.1917 yılında Konya'nın Taşkent kasabasında doğdu. Küçük yaşta babasını kaybettiği için herhangi bir tahsil görmedi ve bir mesleğe giremedi. Bir müddet annesinin yanında kalan Alpkın, Fethiye'ye eniştesinin yanına gitti. Maden işinde çalıştı. Daha sonra İzmir'e giderek seyyar satıcılık yaptı. 1930'larda kitapçılığa başladı. 1938'e kadar İzmir'de kaldı. Daha sonra İstanbul'a gelerek çeşitli işlerde çalıştı. 1940'ta askerliğe gitti. 1943'te terhis olduktan sonra fabrikada işe başladı. Cuma namazı kıldığı için işten çıkarıldı. Bakkalık yaparak hayatını kazanmaya çalıştı. 1951 yılında zarar ettiği için bakkalığı bıraktı. Daha sonra Düşünen Adam adlı bir dergide idare müdürlüğünde bulundu. Bir süre Türkiye Gazetesinde vazife yaptı. Müşavir olarak vazife yaptığı sırada hastalandı. 29 Haziran 1990 tarihinde vefat etti.

<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1721>, 2. 07. 2013.

tarihinde Köşebaşı sütun başlığı altında çıkar. Yazdığı fıkranın kısa bir parçası şöyledir:⁷⁶

"Atalarım her yeni şeye besmeleyle başlarlardı. İnanişin cemiyetin A'dan Z'ye kadar yayılışının ifadesi bu, İnaniş. İnsanoğlunun değişmez kaderi. Bir şeye inanmamak, hiçbir şeye inanmamak değildir. İnanmayan kendisini yoklarsa inanmamaya olsun inanmış olduğunu görür. Modern düşüncenin kaderi de bundan başka bir şey değil... İnanmak ve inanmamak... Bütün sistemler bunlardan birisine hemen girer. Neticede inanmaya. Satre Allah'a inanmaz. Zira onun için "essence" yani kök "cevher" mühim değildir. Mühim olan kökü ne olursa olsun "Existence" varoluştur. Yani o da varoluşa inanmıştır."

Ergun Göze, bu arada hem avukatlık yapmış hem de gazetede yazı yazmıştı. Fakat bir süre sonra kendisine gazetede genel yayın müdürlüğü teklif edilmiş bu işi başka birisi yapamayacağından dolayı mecburen bu teklifi kabul etmek zorunda kalmıştı.

Ergun Göze'nin ve ekibinin Babiâli'de Sabah gazetesinde iken en büyük gazetecilik başarısı Orgeneral Reşat Mater'in Afyon Dazkırı'daki Kur'an kursunda çocukların iplikle bağlanarak hadım edildiğine dair Meclis'e kadar akseden iddianın asılsız olduğunu ortaya çıkarmalarıdır. Yol parasını zorla denkleştirerek gazeteci Hasan Korkmazcan'ı⁷⁷Dazkırı'ya göndermişlerdir. Hasan Korkmazcan kaymakam dâhil herkesle görüşerek, fotoğraflar çekerek dönmüştür. Olayın tamamen asılsız olduğu ortaya çıkmıştır. Zira bu meselenin bu kadar mühim olmasının sebebi bu olayı bazı gazetelerin istismar etmesiydi. O dönemde aynı zamanda Milliyetçiler Derneği başkanlığı da yapmış olan Ergun Göze, "Son Havadis ve Biz" isimli ve sonu "Peygamberimiz gibi, bir elimize ayı bir elimize güneşi verseniz bu davadan vazgeçmeyiz." cümlesiyle biten bir bildiri yayınlamıştır. Yazıyı Nurettin Topçu yazmış, Ergun Göze ve ekibi yayınlamıştır. O beyanname yayınlandıktan sonra Milliyetçiler Derneği'nin kapatılmıştır. Ahmet Emin Yalman⁷⁸ bu bildiriyi çok ağır tenkit

⁷⁶ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 147.

⁷⁷ **Hasan Korkmazcan:** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Türk Parlamenterler Birliği Genel Başkanlığı, serbest avukatlık, 3., 4., 19. ve 20. dönem Denizli Milletvekilliği ile TBMM Başkanvekilliği yaptı. Evli ve iki çocuk babasıdır. <http://www.boardturk.net/biyografiler-hayat-hikayeleri/222882-hasan-korkmazcan-kimdir-hasan-korkmazcan-hayati.html>, 2. 07. 2013.

⁷⁸ **Ahmet Emin Yalman:** Ahmet Emin Yalman 1888 yılında Selanik'te doğdu. İstanbul Alman Lisesi'ni bitirdi. 1907

etmiş hatta bu bildiriği yayınlayanları baykuşlara benzetmiştir. Bunun üzerine Ergun Göze Ahmet Emin Yalman'ı mahkemeye vermiştir. Ergun Göze'nin gazetecilik hayatındaki ilk davası budur. Mahkeme davayı, dava hakkı yoktur, diye red etmiştir.⁷⁹ O günlerde ilk ağır polemliği ise arkadaşı Tekin Erer ile yaşamıştır. Tekin Erer ile 27 Mayıs'tan sonra tanışmış dost olmuşlardır. Seçimde ikisi de AP'ni desteklemiştir. Fakat daha sonra Tekin Erer, "Yeşil Komünizm" diye bir terim kullanarak, eski arkadaşlarını bununla itham etmiş ve susturmaya çalışmıştı. Ergun Göze tavzih etmesini istemiş⁸⁰ Tekin Erer ise Ergun Göze'nin yazdığı yazıya ağır cevaplar vermiştir ve bu cevabında Ergun Göze'yi de yeşil komünist yapmıştır. Bu ithama karşı Ergun Göze üç tane üst üste ağır cevaplar vermiştir.⁸¹ Tekin Erer cevap vermek istemiş ise de ayaklanan AP teşkilatı ve grubu onu susturmuş olacak ki

yılında İstanbul Hukuk Fakültesinde öğrenciyken Sabah gazetesinde çalışmaya başlayarak gazeteciliğe ilk adımını attı. 1910 yılında Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu ve ABD'ye giderek New York kentindeki Columbia Üniversitesi'nde gazetecilik ve felsefe dallarında doktora yaptı. 1914 yılında İstanbul'a dönerek İstanbul Üniversitesi'nde Ziya Gökalp'in yanında sosyoloji asistanlığı yaptı ve 1916-1920 yılları arasında Siyasal Bilgiler Fakültesinde ders verdi. 1917 yılında Mehmet Asım Us'la birlikte Vakit gazetesini çıkarmaya başladı. Ancak 1920 yılında İstanbul'u işgal eden İngilizler tarafından yazılarından dolayı Malta'ya sürüldü. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1923 yılında Vatan gazetesini çıkardı. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası yanlısı yazılarından dolayı 1925 yılında İstiklal Mahkemelerinde yargılandı. Vatan gazetesi kapatıldı. Yalman 1925-1935 yılları arasında diğer Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası yanlıları gibi siyasetten uzaklaştı. 1936 yılında Zekeriya Sertel'le birlikte Tan gazetesini satın alarak bir süre çalıştı. Diğer Tan gazetesi sahipleriyle olan görüş ayrılığından dolayı gazeteden ayrıldı. 1940 yılında tekrar Vatan gazetesini çıkarmaya başladı. II. Dünya Savaşı sırasında müttefikleri öven ve Nazileri yeren yazılar yazdı. Vatan'ın tirajı 100.000'e kadar ulaştı. Ahmet Emin Yalman 1952 yılında bir suikaste hedef oldu. Henüz bir lise öğrencisi olan Hüseyin Üzmez Malatya'yı ziyaret etmekte olan Ahmet Emin Yalman'ı ateş ederek ağır yaraladı. Üzmez suikastten sonra teslim oldu ve 20 yıl hapse mahkûm edildi. Ahmet Emin Yalman Demokrat Parti'nin ilk yıllarında DP yanlısıydı. Ancak sonraki yıllarda DP'yi eleştiren yazılar yazmaya başladı. O yüzden 1959 yılında 15 ay hapse mahkûm oldu. 27 Mayıs Devriminden sonra serbest bırakıldığında ABD'deki California ve Georgia Üniversitelerinden Great Courage Award (Büyük Cesaret) ödülü aldı. Devrimden sonra Vatan'ın tirajı azaldı. 1961'de bir süre Hür Vatan gazetesini çıkarmayı denedi. Ama yeterince okuyucu bulamayınca 1 yıl sonra bu gazeteyi de kapattı. 1961'sonra çeşitli gazetelerde köşe yazıları yazmakla yetindi. 1967 yılında devlet kültür ödülünü aldı. Yaşamının son yıllarında hatıralarını 4 ciltlik bir kitapta toplayarak Yakın Tarihimizde Gördüklerim ve Geçirdiklerim adıyla yayınladı. 19 Aralık 1972 tarihinde İstanbul'da öldü. <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=4812>, 02. 07. 2013

⁷⁹ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 33.

⁸⁰ Ergun Göze, "Tekin Erer Sende mi", **Babıali'de Sabah**, 20. 12. 1965, s. 3.

⁸¹ Ergun Göze, "İffetsiz", **Babıali'de Sabah**, 2. 01. 1965; Ergun Göze, "İffetsiz", **Babıali'de Sabah**, 3. 01. 1965, s. 3; Ergun Göze, "İffetsiz", **Babıali'de Sabah**, 4. 01. 1965, s. 3.

sütununda, yeşil komünizm diye bir şey olmadığını ve özür dilediğini yazarak meseleyi kapatmıştır.

Ergun Göze, gazeteye gireli bir yıl olmuştu ki gazeteden ayrılmak zorunda kalmıştır çünkü gazeteye girmesini zaruretten ötürü isteyen dostları sonradan ayrılmasını istemiştir. 1966'nın 29 Haziranı'nda yazmayı bırakan Ergun Göze 1969'a kadar yazı yazmamıştır. Gazeteden istifa ettikten sonra yazıhanesine dönmüştür. Avukatlığa geri döndükten sonra kayınpederi Maliye Bakanı İhsan Gürsan kendisini Anadolu Sigorta'ya müşavir avukat olarak tayin edilmesine yardım etmiş fakat Ergun Göze bunu iltimas olarak gördüğü için kabul etmemiştir. 1952 senesinde, arkadaşı Gökhan Evliyaoğlu⁸² ile birlikte gittiği Karadeniz Kırathanesi'nde, Ergun Göze, Fethi Gemuhluoğlu⁸³ ile tanışmıştır. Fethi Gemuhluoğlu, Ergun Göze'nin hayatında önemli bir role sahiptir. Çünkü kendisini Tercüman Gazetesinin sahibi Kemal Ilıcak'a tavsiye eden kişidir. Ayrıca Fethi Gemuhluoğlu, Ergun Göze'nin yazılarını gözden geçirmiş, onu yönlendirmiş ve onun entelektüel birikimin artmasına katkıda bulunmuştur.⁸⁴ Tercüman gazetesi, sütununda yazı yazması için Ergun Göze'ye onay verdiğinde "İki Dev Yazar" başlığıyla Tarık Buğra⁸⁵ ile

⁸²**Gökhan Evliyaoğlu:** Malatya'da doğdu. İstanbul Kadırga İlkokulunu, Malatya Lisesini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bir süre okudu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulundan mezun oldu (1970). Son Havadis, Yeni İstanbul, Türkiye gazetelerinde yönetici ve yazar olarak çalıştı. Düşünen Adam dergisini çıkardı (1961- 1963). 1961 seçimlerinde TBMM'ye girdi. Ankara'da Başkent Gazetecilik Yüksek Okulunda ders verdi. Bakanlıklarda çalıştı. Almanya'da bulundu. 12 Eylül'den sonra tekrar politikaya atıldı. Parti kuruluşlarına katıldı; genel başkanlık yaptı. 1992'den itibaren internette Düşünen Adam Elektronik Dergisi'ni yayınlamaya başladı. 2011 yılında vefat etti.<http://www.biyografim.net/gokhan-evliyaoğlu-kimdir>, 2. 07. 2013.

⁸³**Fethi Gemuhluoğlu:** Mustafa Neşet Bey ile Fatma Saniye Hanım'ın çocukları olarak 1922 yılında İstanbul'da doğan İrfan Fethi Gemuhluoğlu, 1940 yılında Haydarpaşa Lisesi'nden mezun olduktan sonra, İstanbul Hukuk Fakültesi'nde öğrenimini sürdürdü. 1950-1955 yıllarında İstanbul'daki çeşitli okullarda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapan Fethi Gemuhluoğlu, 1955-1963 yıllarında İstanbul'un o zaman en önemli kültür ve spor etkinlikleri merkezi olan İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nın müdürlüğünü yaptı. 1959 yılında Emine Suzan Hanım'la evlenen Fethi Gemuhluoğlu'nun Mehmet Ali ve Selman adında iki çocukları oldu. 1963-65 yıllarında Almanya'da kaldıktan sonra, 1965-66 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü görevinde bulundu. 1966-70 yılları arasında Türkiye Odalar Birliği Basın Müşaviri olan Fethi Gemuhluoğlu, zamanında eğitim alanında faaliyet gösteren sayılı vakıflardan biri olan Türk Petrol Vakfı'nın kuruluşunu gerçekleştirdi. Kendisi 1977 yılında İstanbul'da vefat etti. <http://www.ihvanforum.org/showthread.php?100563-Fethi-Gemuhluoğlu-C4%9Flu-kimdir>, 2. 07. 2013.

⁸⁴ Metin Eriş, **Gönlümde Taht Kuranlar**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2009, s. 155.

⁸⁵ **Tarık Buğra:** Tarık Buğra Akşehir'de doğdu. İlk ve ortaokulu Akşehir'de okudu. Yatılı olarak okuduğu İstanbul

resimleri konmuştur.⁸⁶ 8 Haziran 1969 yılında kendisinin popüler olduğu Tercüman gazetesindeki "Merhaba" başlıklı ilk makalesi şudur:⁸⁷

"Bir büyük yazar kalbine bakarak yazar diyor. Eli kalem tutan bir kalbi titreyecek bundan daha güzel bir sözü şu anda hatırlamıyor ve kalbime bakıyorum: Orada Anadolu var. Beni büyüten, manzaralarını, türkülerini, emsalsiz ruh macerasını içime nakış nakış işleyen Anadolu... Asker veren, ergi veren, alın teri veren, kancan veren ve hiçbir şey istemeyen Anadolu.

Bir ara Çin Seddi'nden Avrupa ovalarına kadar uzanırken, bu gün birisi "Kara" diğeri "Ak" iki denizin ortasında bir şehadet parmağı gibi kalan ve bu halinde de küçülürken bile büyümüş hissini veren, Edirne'den, Kars'a kadar değil de Yarkent'ten Viyana'ya kadar uzanıyormuş gibi duran ve nihayet bu duruşuyla fezaları Müslüman Türk'ün ruh kökü adına fethedecek füzelere rampa olmayı vaad eden Anadolu...

Kerpiç damları, toprak yolları ve bakımsızlıklarıyla bir Yemen türküsü kadar mahzun, kaderi karşılayışı, törelerindeki asalete bağlılığı, aslını sürdürüşü ile bir Galiçya menkıbesi kadar kahraman Anadolu. Mahzun, çünkü besleyip, büyütüp, başına tac ettiklerinden, iyilik edip beylik verdiklerinden kemlik görmesi alın yazısı olmuş. Diline, dinine, tarihine, musikisine, zevkine, ısrarla melodia sistemle hakaret etmek bazıları için adeta ödev olmuş.

Lisesi'nde Pertev Naili Boratav'ın öğrencisi oldu. Yazar olmaya onuncu sınıfta karar verdi. 1936'da Konya Lisesi'nden mezun oldu, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kaydoldu. İki yıl sonra Hukuk Fakültesi'ne, oradan da Edebiyat Fakültesi'ne geçti. Mezuniyet tezini vermeden ayrıldı.

Gazeteciliğe 1947'de Akşehir'de babası Nazım Bey'le birlikte Nasrettin Hoca gazetesini çıkararak başladı. 1951'den sonra Milliyet, Vatan, Yenigün, Yeni İstanbul gazeteleri ile haftalık Yol dergisinde yazdı. Bu gazete ve dergilerin bazılarında yazı işleri müdürlüğü yaptı. Tercüman Gazetesi'ndeki köşe yazarlığından 1976'da ayrıldı, zamanını bütünüyle edebiyata verdi. Devlet Tiyatroları'nda Edebi Kurul Başkanlığı'nda Edebi Kurul üyeliği yaptı. Yazdığı şiir, tiyatro ve hikâye gibi eserler sayesinde TRT Sanat Ödülleri Yarışması'nda başarı ödülü, Milli Kültür Vakfı Edebiyat Armağanı'nı, Türkiye İş Bankası Büyük Ödülü'nü ve 1991'de Devlet Sanatçısı unvanını aldı. Tarık Buğra, 26 Şubat 1994'te kanser tedavisi gördüğü Çapa Tıp Fakültesi'nde hayata gözlerini yumdu. http://www.edebiyatogretmeni.net/tarik_bugra.htm, 02. 07. 2013.

⁸⁶ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 51.

⁸⁷ Ergun Göze, "Merhaba", **Tercüman**, 8. 06. 1969, s. 5.

Kahraman, çünkü kendisine sakallı, takunyalı, gerici, tutucu, yobaz diyen ilerici, yürütücü, devirici, yutucu sol softalar her vesileyle "Tanklar gelsin, toplar koşsun" diye bağırırken ve memleketin göz bebeği gençleri en hain ideolojinin zifırı ile doldurduktan sonra ayaklı bir molotof kokteyli gibi sokağa fırlatırken, ovalar kadar sakın, dağlar kadar vakur bir haşmetle demokrasiye rey vermiş. Gençliği kendisinden çalınmak istenirken, İmam Hatip Liseleri ve Yüksek İslam Enstitülerinden tutun da, Üniversite'nin her fakülte ve dalına yayılmış bulunan ilimci, medeniyetçi, maneviyatçı, ahlâkçı, yepyeni ve som bir nesil dökmüş.Önümde TERCÜMAN sütunları... Müslüman Türk'ün diline, dinine, musikisine, zevkine, tarihine ve istikbalinin aydınlığına çevrilmiş her suikastın ve ihanetin karşısında göğsünü siper etmiş ve bütün ihanet kampanyalarını boşa çıkarmış, paçavraya çevirmiş Tercüman'ın sütunları...Ve bu vasıflarına âşık oldukları gazetelerini sımsıkı bağrılarına bastıran ve her birinin gözlerinde bir mahzun ve kahraman Anadolu parlayan bir milyon Tercüman okuyucusu... Anadolu gibi vakur, sağlam, bereketli ve vefalı...İlk fikramın son kelimesini de kalbimdeki ve bu bir milyon çift gözdeki Anadolu'ya bakarak yazıyorum."

Ergun Göze'nin en meşhur olduğu yıllar 1970'li dönemlerdir ki o dönem Türkiye'nin fikri, siyasi ve toplumsal çalkantıların en yoğun olduğu dönemdir. O dönemde Ergun Göze'nin ve ekibinin ortaya çıkardığı haberler içerisinde en keskin biçimde kendini belli eden haber Devrimci İşçi Sendikaları(DİSK) Başkanı sendikacı Kemal Türkler'in "32 daireli apartman inşaatı"na dair olanıydı. Zira o dönem itibariyle bu haber Türkiye'nin dengesini bozmuştur. Çünkü karşılarında en yıkıcı servet ve mülkiyet düşmanı olan DİSK vardı. İlk başta bu habere kendisi bile inanmayan Ergun Göze, fotoğrafları çekilip, belediyeden imar durumunu, tapudan kayıtlarını, Sosyal Sigortalardan iş yeri hesabı kontrol edildikten sonra elde edilen verilerin doğru olduğunu anlayınca inanmıştır. Haberi Tercüman gazetesinde yayınlanınca Ergun Göze'de kendi sütununda bu olayı ele almıştır. Üstelik Tercüman gazetesi haberin üstüne gitmiş ve Türkler'in birkaç tane yazlığını ve dükkanını da ortaya çıkarmıştır. Arkasından DİSK'in Gönen'de yuvarlak kral yataklı yedi yıldızlı dinlenme tesisleri ortaya çıkarılmış. Bunların üstüne DİSK Genel Kurulu toplanmış, Kemal Türkler'i istifa ettirmiştir. Ergun Göze 1970'li yıllarda DİSK ile ilgili pek

çok yazı yazmış⁸⁸ ve DİSK'in kapatılması gerektiğini kapatılmadan önce savunmuştu.

Ergun Göze'nin hayatında ve fikri yaşamında önemli olanlardan birisi de Necip Fazıl Kısakürek'tir. Ergun Göze'nin hayali Necip Fazıl'a roman yazdırmak ve ondan kazanacağı parayla Necip Fazıl'ın rahat etmesini sağlamaktı. Bunu ise patronu Kemal Ilıcak'ı romanı tefrika yapmasını ve bunun ücreti karşılığı Necip Fazıl'a bir ev alınması karşılığında olacaktı. Fakat Ramazan ayının yaklaşması ve Ramazan sayfasını Necip Fazıl'ın sadece kendisine verilmesini istemesi Kemal Ilıcak'ın tepkisini çekmiş. Bunun üzerine Necip Fazıl "Ramazan sayfasını vermezseniz, romanı da tefrika yapmayın" demesi, Kemal Ilıcak'ında sinirlenip tamam demesi üzerine bu iş yarıda kalmış. Kemal Ilıcak Ramazan sayfasını Ergun Göze'ye verince, Necip Fazıl Kemal Ilıcak ile arasını bozanın Ergun Göze olduğunu sanmış ve onu suçlayınca araları bozulmuştur. Necip Fazıl'ı her zaman fikir babası olarak gören Ergun Göze hayatı boyunca bu olay aklına geldiği zaman üzüldüğünü ifade etmiştir.⁸⁹

Ergun Göze hayatı boyunca pek çok kalem sahibi kişiyle polemige girmiştir. Bunlardan dikkate değerlerinden birisi o dönem Cumhuriyet gazetesinde yazan İlhan Selçuk'tur. Polemiği başlatan İlhan Selçuk'un Cumhuriyet gazetesinde "Sessiz ve Derinden Git" yazısıdır. Kendisi Marksist olduğunu fakat komünist olmadığını, Türkiye'nin NATO'dan çıkması gerektiğini ve ABD'nin Türkiye'ye zarar verdiğini bu yüzden Türkiye'nin ABD'den uzak durması gerektiğini ayrıca Rusların zamanında Türkiye'den Kars'ı, Ardahan'ı istemediğini, Amerika'nın Türkiye'ye yardıma koşmadığını ve Türkiye'nin hiç bir etki yokken kendisinin NATO'ya girdiğini yazmıştır. Bir gazeteci olarak Ergun Göze onun ileri sürdüğü iddiaları Cumhuriyet gazetesinin manşetlerinden küpürler bularak cevap vermiştir. Cumhuriyet'in manşetlerinde Rusların Türkiye'den Kars'ı, Ardahan'ı istediğini, Amerika'nın bu olaya suskun kalmadığı, Franklin Roosevelt

⁸⁸ Ergun Göze, "Disk, CHP, Dr. Lütfi Doğan", **Tercüman**, 10. 05. 1977, s. 4; Ergun Göze, "Disk Değil Risk", **Tercüman**, 7, 07, 1970, s. 5; Ergun Göze, "Disk İcat Oldu Kemal Türkler Patron Oldu", **Tercüman**, 18. 09. 1976, s. 5.; Ergun Göze, "Disk'i Kapatmakla Geç Kaldınız", **Tercüman**, 2, 08, 1980, s. 4; Ergun Göze, "Disk'in 333 Milyonu ve Ötesi", **Tercüman**, 25, 02, 1982, s. 6; Ergun Göze, "Disk Kapatılmalıdır", **Tercüman**, 8, 05, 1979, s. 5; Ergun Göze, "Disk Kayması", **Tercüman**, 10. 10. 1977, s. 4; Ergun Göze, "Disk mi Devlet mi?", **Tercüman**, 30. 04. 1979, s. 4.

⁸⁹ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 91-92.

uçak gemisinin İstanbul'a hareket ettiğini yazmıştır. Yazarı gazetesine tekzip ettiren Ergun Göze yazısının başlığını "Kremlin'in Avukatı" koymuştur.⁹⁰ Bu yazısına cevap vermeyen İlhan Selçuk'a, Ergun Göze tahrik yazıları yazmış ve onu konuşturmaya çalışmıştır. Bunun için "Kremlin'in Avukatına Layihadır" başlığıyla bir yazı yayınlamış ve yazısının sonunda bundan böyle kendisine Kremlin'in Avukatı diye hitap edeceğini belirtmiştir.⁹¹ Bunu üzerine İlhan Selçuk kendisine hakaret edildiği gerekçesiyle mahkemeye başvurmuştur. İlhan Selçuk'un avukatlığını Ziya Nur Erün, Ergun Göze'nin ise İsmet Tümtürk yapmıştır. Ergun Göze'nin avukatı savunmasını vatan savunmasına dayandırmıştır. İlhan Selçuk'un avukatı ise davanın esasına dokunmadan kendilerine hakaret ettiklerini iddia etmiştir. Mahkeme, bir profesörü, hakaret var mı yok mu belirtsin diye tayin etmiş. Yani bir bilirkişi atamıştır. Rapor, "Yazar ne kadar haklı olsa da hakaret etmemelidir, şu kelimeler hakarettir." diye gelmiştir. Hâkim tazminatın yarısına hükmederek Ergun Göze'ye de hakluluk payı vermiştir.⁹²

Dr. Hüseyin Hatemi ile Aydınlar Ocağı'nda tanışan, daha sonra Hatemi'nin doktor kardeşi tarafından tedavi edilen ve başlangıçta birbirleriyle ilgili olan olumlu intibaları, Hüseyin Hatemi'nin Humeyni'nin bir kitabını tercüme etmesi ve kitapta Humeyni'nin ileri sürdüğü rafizi fikirleri olması üzerine, Ergun Göze bir tenkit yazısı yazmıştır.

Nitekim Hatemi, Cumhuriyet gazetesinde Aydınlar Ocağı, Türk-İslam sentezi ve tarihi olaylarla ilgili bir saldırı yazısı yazmıştır. "Teksas Medeniyetinden Olanlar İslam'ı Kullanıyorlar" başlıklı yazısında şu düşünceleri dile getirmiştir: Türk-İslam sentezi terimi her şeyden önce, derhal teorik bir yanlışlığı ve tutarsızlığı gösteriyor. Dünya görüşleri alanında tez ve antitezden sonra sentez doğar. Bunun için söz konusu görüşe göre İslam tezine karşı bir Türkçülük anti-tezi vardır. İslam, Allah'ın tezi olduğuna göre Allah'ın dışında bir varlığın kotaracağı bir sentez ancak resmi ideoloji gereği olarak var olabilir. Türklük sosyolojik bir olgudur., yoksa İslam'ın anti-tezi değildir. Bütün insanlar Kuran-ı Kerim'in açık beyanına göre, ırk, dil, renk ve cins fark olmaksızın eşittir. Bu

⁹⁰ Ergun Göze, "Kremlin'in Avukatı", **Tercüman**, 11. 04. 1970, s. 5.

⁹¹ Ergun Göze, "Kremlin'in Avukatına Layihadır", **Tercüman**, 4. 05. 1970, s. 5.

⁹² Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 182.

özellikleri gidermeye kalkışıp veya bunlardan yalnız Arap ırkı özelliklerine üstünlük tanıyıp, hepiniz Araplaşacaksınız denseydi Emevilere karşı görüldüğü gibi bir İran-İslam ve daha sonra ortaya çıkan Türk-İslam sentezi haklı görülebilirdi. Ama İslam için böyle bir sentez anlamlı ve gerekli değildir. Görüldüğü gibi Türk-İslam sentezinin, İslam değerler düzeni ile hiç bir ilgisi yoktur ve siyasal düzenin yığınlar tarafından desteklenmesi için İslam'ın adı kullanılmaktadır. Hemen ekleyeyim ki Teksas medeniyetinin dolaylı ya da doğrudan etkileri yalnız sağ kesim ya da "milliyetçiler" arasında değil, kendini solcu sayanlar arasında da odaklanmış bulunmaktadır. Maddi kriterler uygulanırsa, bu gerçek turnosol kâğıdında olduğu gibi açığa çıkacaktır. Daha sonra aynı yazısında Osmanlı tarihi ile ilgili Hatemi şunları ifade etmiştir: "Osmanlı adil savaş yapmamıştır. Öyle olsaydı Osmanlı mesela aynı dili konuştuğu İranlılar'la savaş yapmazdı. Celali isyanlarıyla uğraşmazdı. Sadece Batı ülkeleriyle savaşırdı. Şu halde savaşların saiki adaletsizlikti."⁹³ Bu iddialar üzerine Ergun Göze, Osmanlılara karşı İran ve Celalilerden yana tavır aldığı için Hatemi'yi eşkiyasever profesör olarak lakap takmıştır. Kendisini tarihi çarpıttığı gerekçesiyle ağır biçimde eleştirmiştir. Ayrıca kendisini sosyalistlerle birlikte hareket ettiği için uyarmış. Hatemi'nin Türk-İslam sentezinin "Teksas Medeniyetindenim" demek olduğunu iddia etmesinin Cumhuriyet ceridesinin hoşuna gideceği bir anti-Amerikancılık olduğunuiddia eden Ergun Göze, İran'ın Amerikan düşmanlığını "Hubb-ı Ali'den değil Buğz-ı Ömer'den" kaynaklandığını iddia etmiştir.⁹⁴ Bunun üzerine Hatemi, Yeni Gündem isimli dergide Ergun Göze'ye cevap vermiştir. Dergide Ergun Göze'nin kendisini İranlı diye nitelemesine karşı çıkmış, Ergun Göze'yi Amerikancı diye nitelemiş ve Sünnileri Teksas Medeniyet olarak görmediğini sadece Türk-İslam sentezi altındaki bir ideolojik hareketi hedef aldığını söylemiştir. Ayrıca Hatemi yazısında bir itirafta da bulunmuştur. İtirafında Ergun Göze'nin İlhan Selçuk ile olan davasında bilirkişi raporunu kendisinin yazdığını ve raporu imzalayanın ise hocası olduğunu yazısında itiraf etmiştir.⁹⁵ Ergun Göze, polemikle ilgili son yazısında Hatemi'yitahammülsüzlükle ve tarihi yanlış yorumlamakla itham etmiş ve İlhan Selçuk ile olan polemiğinde Hatemi'nin bilirkişi

⁹³ Hüseyin Hatemi, "Teksas Medeniyeti'nden Olanlar İslam'ı Kullanıyorlar", **Cumhuriyet**, 20. 04. 1987, s. 13.

⁹⁴ Ergun Göze, "Çok Çirkin Bir Saldırı", **Tercüman**, 23. 04. 1987, s. 5.

⁹⁵ Ergun Göze, **Profesörler Geçiyor**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990, s. 329-332.

raporunu ben yazdım sözü üzerinde durmuş ve eleştirmiştir.⁹⁶

Türkiye'de anarşinin en yoğun olduğu 1970'li yılların sonunda Ergun Göze'nin yaşadığı en garip olaylardan birisi Uğur Mumcu'yu öldürmeye azmettirmek suçundan sanık olmasıydı. Suç Tarihi: 20. 12. 1980. Fevzi Tuz adındaki birisi, Ergun Göze'ye gelmiş ve komünistlerin kendisini kullanıp sonra bir yana fırlattıklarını; komünistler bilhassa Uğur Mumcu hakkında birçok bilgiye malik olduğunu, gazetede bunları yayınlamak istediğini belirtmiştir. Bunların ne olduğunu sorunca da "Mumcu iki komünist fraksiyonu barıştırtığını" ve buna benzer şeyler olduğunu ifade etmiş. Ama kasetlerin yanında olmadığını, getirmesi gerektiğini ifade ederek kasetlerin bulunduğu Antep'e gitmek üzere yanından ayrılmıştır. Ertesi gün Ergun Göze'yi Tercüman Bürosu'ndan aranmış. Fevzi Tuz yazıhaneye gelmiş Ergun Göze'nin Uğur Mumcu'yu öldürteceğini ve Kemal Ilıcak'ında bunun için para verdiğini iddia ederek bununla ilgili bir kağıdı kendisinden başkalarının aldığını söylemiştir. Ergun Göze, Fevzi Tuz'un psikolojik problemlerini anlamış ve böyle bir şeyin olmadığına dair bir yazı aldırıştır. Uğur Mumcu'ya giden aynı şahıs Ergun Göze'nin sizi öldürmek istediğini söylemiş ve Uğur Mumcu mahkemeye giderek şikâyetçi olmuştur. Esrar müptelası olduğu ortaya çıkan komünist Fevzi Tuz mahkemede Ergun Göze'yi halasının oğlu olarak tanıtmış fakat Ergun Göze'nin halası olmadığından iddianın asılsız olduğu ortaya çıkmıştır. Fevzi Tuz'un halisülasyon gördüğü ve bir şizofren hastası olduğu ortaya çıkmıştır. Böylece gerçek ortaya çıkmış, fakat bu olay daha sonra Nokta dergisine kapak olmuştur. Gerçek ortaya çıktığı halde böyle bir haber yapmalarına karşı Ergun Göze, dava açabilecekken amme davalarının çokluğu sebebiyle davadan vazgeçmiştir.⁹⁷

Ergun Göze İstanbul Barosu'na kayıtlı avukatlık yapıyor ve aynı zamanda da Tercüman gazetesinde yazıyordu. Fakat Türkiye'de sol ve sağ kamplaşmanın artması sivil toplum kuruluşlarını da etkilemişti. İstanbul Barosu' da o dönem için nasibini almış ve bu ismin arkasına sığınarak ideolojik mücadele yürütenler ortaya çıkmıştı.

1975'te İstanbul Barosu, bir boykot hareketine girişmiş ve Baronun başındaki kişiyi

⁹⁶ Ergun Göze, "Eşkiyasever Profun İkinci Çirkin Saldırısı", **Tercüman**, 1. 06. 1987, s. 5.

⁹⁷ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 147-148.

ve bu hareketi Ergun Göze Tercüman'daki köşesinde eleştirmiştir.⁹⁸ Ergun Göze'ye göre, İstanbul Barosu ve Barolar Birliği 12 Eylül'den önceki kargaşa havasını hazırlamakta önemli bir paya sahiptir. Bir meslek teşekkülü olması gereken ve kanunla da meslek teşekkülü olarak kurulmuş bulunan bu müesseseleri, sol kesimin bu müesseseyi bir siyasi teşekkül haline getirdiğini iddia etmiştir.

İstanbul Barosu'nun başındaki kişi o tarihte Orhan Apaydın'dır. Ergun Göze, Apaydın grubunu sol militanlara destek vermeleriyle, hukuka kendi ideolojik görüşlerine göre biçim vermekle ve yapılan Genel Kurul seçimlerinde anti demokratik biçimde kendilerinin seçimi kazandıkları gibi ithamlar etmiştir.⁹⁹ Ergun Göze Tercüman'daki köşesinde Baro ve Orhan Apaydın hakkında pek çok yazı yazmıştır.¹⁰⁰ Orhan Apaydın önce Zeytinburnu Toplu Basın Mahkemesi'nde yazıları için Ergun Göze'ye ceza davaları açmış. İstanbul Asliye Hukuk Mahkemesi'nde, Orhan Apaydın'a kısa bir dava sürecinden sonra o gün için büyük bir rakam olan sekiz milyon TL ödemeye mahkûm edilmiştir. Fakat daha sonra Yargıtay kararı bozmuştur. Ergun Göze'nin, Baro Disiplin Kurulu'nda dosyaları birikmiş ve barodan ihraç edilmesi söz konusu olmuştur.¹⁰¹ Bu mücadele 7-8 sene sürmüş. İstanbul Barosu, 12 Eylül'den önce de disiplin kurulunda Ergun Göze'nin hakkında birçok tatbikat açmıştır. Örneğin; stajyerliğini yapmış olan arkadaşı Haydar Alparslan'ın başka yerde ücretle çalıştığının ortaya çıkması üzerine bunlardan haberdar olduğu ve dolayısıyla gerçek dışı staj raporu yazdığı iddiasıydı. Ergun Göze bu iddiayı, stajyerinin stajına yanında devam ettiğini posta alıntıları, diğer tebligat ve komşuların şahitlikleriyle ispat etmiştir.¹⁰²

Ergun Göze'nin diğer davalık olduğu mesele Barış Derneği davası idi. Ergun

⁹⁸ Ergun Göze, "İstanbul Barosu İdarecilerine Açık Mektup", **Tercüman**, 11. 12. 1975, s. 5.

⁹⁹ Ergun Göze, " İstanbul Barosu Mensuplarıyla Hasbihal", **Tercüman**, 2. 01. 1981, s. 5; Ergun Göze, " Kim kazandı? Kim Kaybetti?", **Tercüman**, 12. 01. 1981, s. 5.

¹⁰⁰ Ergun Göze, "İstanbul Barosu Ve Uganda", **Tercüman**, 6. 01. 1981, s. 6; Ergun Göze, "Orhan Apaydın ve Terzi Fikri", **Tercüman**, 7. 01. 1981, s. 6; Ergun Göze, "Baroya Hakaret", **Tercüman**, 9. 01. 1981, s. 5; Ergun Göze, "Orhan Apaydın ve DGM", **Tercüman**, 30. 01. 1981, s. 5; Ergun Göze, " Orhan Apaydın Bizi Dışarıda Temsil Edemez", **Tercüman**, 31. 01. 1981, s. 5.

¹⁰¹ Ergun Göze, "İstanbul Barosu Disiplin Kurulu", **Tercüman**, 10. 04. 1981, s. 5.

¹⁰² Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 210-215.

Göze'nin Barış Derneği ile ilgili ilk yazısı 16 Ekim 1981 tarihli'dir. O dönemde hakkında yirmiye yakın davası vardır. Buna sebep olanların bazıları Barış Derneği ile ilgili olan yazılarıdır.¹⁰³ Ergun Göze yazılarında Barış Derneğini gayri millî olmakla vatan haini olduklarını, Sovyetlerin desteğiyle hareket eden ideolojik bir müessese olduğunu, derneğin dış destekli bir teşekkül olduğunu bunu devletin araştırması gerektiğini iddia etmiştir.¹⁰⁴ 1980 İhtilâli'nden sonra bu teşekkül kapatılmış ve davalık olmuştur. Barış Derneği'nin mahkemede savunuculuğunu ise İstanbul Barosu üstlenmiştir. Ergun Göze'nin yazılarına ileri sürdüğü belgeler, davanın savcısı tarafından dikkate alınmış ve gerçekten de Barış Derneği'nin Sovyet destekli bir kuruluş olduğu ve Dünya Barış Konseyi'nin Türkiye'deki uzantısı olduğu¹⁰⁵ banka hesaplarından, kimler tarafından ne kadar maddi destek gördüğü ortaya çıkarılmıştır. Ergun Göze'nin yedi- sekiz senelik davası otomatikman düşmüş çünkü davalık olduğu kişilerin hepsi hapse düşmüş ve Ergun Göze'nin iddialarının hepsinin doğruluğu zamanla ispat edilmiştir. Ergun Göze'nin haklılığı doğal olarak ortaya çıkmıştı. Fakat bu dava yüzünden Ergun Göze hem hatıralarında bahsettiği üzere hem de eşi ile olan röportajında kendisinin ifadesine göre çok sıkıntı çektiklerini, ailesel olarak da çok yıprandıklarını anlatmıştır.

Tercüman Gazetesi 1970'li yıllarda muhafazakâr-ülkücü ve Millî Görüş'e düşüncesine sahip daha çok sağ görüşlü kesimler tarafından okunan bir gazeteydi ve o zaman için büyük okuma tirajı olan beş yüz bine yakın okuyucu kitlesine sahipti. Tercüman gazetesinin kaderini etkileyecek en önemli olay ise gazetenin sahibi Kemal Ilıcak'ın Nazlı Ilıcak ile evlenmesiydi.¹⁰⁶ Tercüman gazetesini gerici ve aşırı muhafazakâr

¹⁰³ Ergun Göze, "Barış Derneği ve Doryan Grey'in Portresi", **Tercüman**, 20. 10. 1981, s. 6; Ergun Göze, "Barış Derneğini Kim Kurdu? **Tercüman**, 22. 10. 1981, s. 6.

¹⁰⁴ Ergun Göze, "Yarabbi Şu Barış Derneği Ne Menem Kuş?", **Tercüman**, 16. 10. 1981, s. 6.

¹⁰⁵ Ergun Göze, "Türkiye Barış Derneği ve Dünya Barış Konseyi", **Tercüman**, 21. 10. 1981, s. 5.

¹⁰⁶ **Nazlı Ilıcak:** 1944 yılında Ankara'da dünyaya geldi. Notre Dame de Sion Fransız Lisesi ve Lozan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde eğitim gördü. 1969'da Tercüman Gazetesi sahibi Kemal Ilıcak'la evlendi ve eşinin gazetesinde başyazar oldu. 1988'e kadar Tercüman grubunun ikinci gazetesi olan Bulvar gazetesinin imtiyaz sahipliğini üstlendi. 21. ve 22. Hükümetlerde bakanlık yapmış Muammer Çavuşoğlu'nun kızıdır. 1999 Seçimleri'nde Fazilet Partisi'nden İstanbul milletvekili seçildi. 22 Haziran 2001'de, Anayasa Mahkemesi'nin Fazilet Partisi'ni kapatılmasına karar verdiği dava sonucunda milletvekilliği düşürüldü ve 5 yıl siyaset yasağı getirildi. Yeni Şafak, Tercüman, Bugün, Takvim gazetelerinde yazarlık yapmıştır. İlk eşi Kemal Ilıcak'ı 1993'te kaybeden Ilıcak, işadımı ve siyasetçi Emin Şirin'le kısa süren bir evlilik

olarak gören Nazlı Ilıcak gazetesinin idaresinde gün geçtikçe daha fazla etkili olmaya başlamıştı. Tercüman'da iktidar kavgası daha çok genel yayın müdürleri üzerinden devam etmişti. Bunun sebebi de Nazlı Ilıcak'ın gazeteye tam manasıyla hâkim olmak istemesiydi. Genel yayın müdürlüğüne önce Güneri Cıvaoğlu getirilmiş, fakat gazetesinin fikirleri kendine uymadığı için ayrılmıştır. Nazlı Ilıcak'ın idealindeki Tercüman ileri, modernist ve çağdaş bir gazeteydi. Tercüman'ın güç kaybetmesi Tercüman gazetesinin basıldığı matbaada Bulvar gazetesinin de çıkarılmasıydı. Bulvar gazetesi Tercüman gazetesinin tam zıttı bir gazeteydi. Zira Bulvar gazetesinde müstehcen fotoğraflar ve bazı promosyonlar dağıtılıyordu. Ayrıca ikisinin de aynı matbaada basılması okuyucuların Tercüman gazetesinden soğumasına ve tiraj kaybına sebep olmuştu.¹⁰⁷ Ahmet Kabaklı,¹⁰⁸ Tarık Buğra ve Ergun Göze bu gazetesinin köşe taşlarıydı. Tercüman Gazetesi'nin milliyetçi-maneviyatçı ve muhafazakâr çizgiden ayrılmasına karşıydılar. Tercüman ile birlikte çıkan Bulvar gazetesinin, müstehcen fotoğraflar basması ve güzellik yarışmaları açması Tercüman gazetesinin yapısına uymayan şeylerdi. Bu durumun düzeltilmesi için Ahmet Kabaklı, Ergun Göze Tercüman gazetesinin sahibi Kemal Ilıcak ile görüşmüşler. Kemal Ilıcak onlara ilk başta hak verip bu durumun düzeltileceği sözünü verse de ortaya çıkan

yaptı. İki çocuk annesidir.<http://www.trvikipedi.org/nazli-ilicak/>, 3. 07. 2013.

¹⁰⁷"Hicran Göze İle Görüşme", 11. 06. 2013.

¹⁰⁸ **Ahmet Kabaklı:**1924 yılı mayıs ayında Elazığ Harput'un Göllübağın'da doğdu. Harput Sarayhatun Camii imamlığı yapan Ömer Efendi ile Münire Hanım'ın oğludur. Çocukluğu Harput yakınlarında Göllübağ denilen bölgede geçti. Elazığ Numune Mektebinde ilk tahsiline başlayan (1931) Kabaklı, orta ve lise tahsilini Elazığ'da yaptı.1944 yılında İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu parasız yatılı imtihanını kazanarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünde yüksek tahsilini tamamladı. Diyarbakır ve Manisa Lisesinde edebiyat öğretmenini olarak çalıştı.1956 sonbaharında bir yıllık eğitim stajı için MEB tarafından Paris'e gönderildi. Dönüşünde İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü edebiyat öğretmenliğine tayin edildi (1958-1969). Bu arada Aydında iken başladığı Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi (1955-1960). 1969'dan itibaren İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunda öğretim üyesi olarak çalıştı. 1974'de emekliye ayrıldı. Daha sonra Türk Musikisi Devlet Konservatuarında edebiyat dersleri verdi (1975). Türk Edebiyatı Cemiyeti Başkanı ve Türk Edebiyatı Dergisinin yönetmenliğini yaptı. MEB ve sivil toplum kuruluşları tarafından Ahmet Kabaklı'ya 1997 yılında "Şeyhül Muharririn" payesi verildi. 1956 yılında Tercüman gazetesinin fıkra yarışmasını iki kişiyle birlikte kazandı ve aynı gazetede yazı hayatına başladı. 1957'den 1990 yılına kadar Tercüman gazetesinde, 1990'dan bu yana da Türkiye gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. 8 Şubat 2001 tarihinde İstanbul'da vefat etti. <http://nedirkimdir.org/ahmet-kabakli-biyografisi/>, 3. 04. 2013.

durum yine eskisi gibi olmuştur. Bunu üzerine Ahmet Kabaklı gazeteden ayrılmaya karar vermiş başka bir gazeteden teklif almış ve oraya transfer olmuştur. Fakat gittiği yerde yapamayıp iki ay sonra Tercüman'a geri dönmüştür. Ergun Göze ise emekliliği gelmiş, muamelesini yaptırmıştı. Emekli olup Sapanca'ya yerleşmeyi istemişti. Bir arsa alıp toprakla uğraşmak gibi bir ideali vardı. Tercüman gazetesi onun kıdem tazminatını ödemekte güçlük çekmiş ve yerine bir çek vermiştir. Kemal Ilıcak, bunu kırdırıp parasını kendisine vermiştir. Fakat Ergun Göze aldığı parayla toprak almayıp bir yazlık almıştır.¹⁰⁹Tercüman gazetesinden ayrıldıktan sonra kendisini her gün arayan, kendisinin her gönderdiğine iş veren Enver Ören'in yanında Ergun Göze Türkiye gazetesi macerasına başlamıştır. Diğer yandan dostu Aydın Bolak'ın teklif ve teşvikiyle başına getirildiği Boğaziçi Yayınevi'nde de kendi telif ve tercümelerinden başka çeşitli kültür ve sanat kitapları yayınlarak faydalı olmaya çalışmıştır.

Türkiye macerası başlangıçta güzel başladıktan sonra Enver Ören'in ekibinin içine girdikten sonra yaptıkları uygulamalara bizzat şahit olmuş ve aralarına mesafe koymuştur. Kendisinin gazeteye her intikalinde, Anadolu'ya seyahat davetleri başlamıştı. Her gittiği yerde ise bir Türkiye temsilciliği vardır. Gittiği her Türkiye temsilciliğinde, temsilcinin masasının altında Enver Ören'in büyük bir fotoğrafı, masanın üzerinde de temsilcinin tahta bir levha üzerinde ismi fakat onun yanında ondan daha büyük yine tahta bir levhada Enver Ören'in ismi de yer alıyordu. Bu durumu Ergun Göze hoş karşılamamış, bununla demek istenenin bu malların, mülklerin sahibinin Enver Ören'in olduğu anlamına geldiğini hâlbuki sözlerinde "Mülk Allah'ındır" dedikleri için çelişki içerisinde olduklarını görmüştür. Dinde iddiaları büyük olduğu için her şeyi hemen yapamamalarına rağmen TGRT'yi kurmuşlardır. Enver Ören ve ekibi ilk çıktıkları zaman televizyonlarında günah diye ilahi bile okutmazlarken daha sonra göbek havalarının çalındığını Ergun Göze şahit olmuş. Buna tepki veren Ergun Göze, İhlas Haber Ajansını kuran İsmail Kapan'a bir gün "Hem Kuran okuyor hem göbek havası çaldirıp göbek attırıyorsunuz. Bu nasıl oluyor, bu genelevde ezan okutmaya benzemiyor mu?" demiş. Enver Ören ve ekibinin Ergun Göze'ye göre yanlışlıkları sadece bununla sınırlı değil, Enver Ören bir Müslüman televizyonu

¹⁰⁹ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 203-204.

kurabilmek için abonelerinden bir senelik abone parasını peşin vermelerini istemiş. Bankadan faizle borç alamayacağını da ileri sürmüştü. Sonradan banka almış ve geri satmak zorunda kalmış. İhlas Finans'ı kurmuş, fakat zarar ederek kapatmıştır. Banka olmadığı için para yatıranların hiçbirini hakkını arayamamıştır. Alacaklılar da bir araya gelememiştir. Ergun Göze'ye göre, Enver Ören grubu bu işlere başladıkları ilk zamanki ihlâsını kaybetmiştir.¹¹⁰ Kendisinin Türkiye gazetesinden asıl ayrılma sebebi, gazetenin Özal'ın politikasına ve menfaat anlayışına ortak olmasıydı ve bu politikayı çok tehlikeli ve siyasi ahlâk bakımından çok yanlış bulmasıydı. Aslında Özal'ı Türk kamuoyuna ilk tanıtan kişi de Ergun Göze'ydü.¹¹¹ Ergun Göze ile Turgut Özal arasındaki münasebet bununla da sınırlı değildi aynı zamanda Turgut Özal ilk parti kuracağı zaman Ergun Göze'nin kendi partisinden aday olmasını istemişti.

Türkiye gazetesindeyken Ergun Göze'yi ve Türk kamuoyunu ilgilendiren en önemli olay Ergun Göze ile Aziz Nesin'in mahkemelik olmasıdır. Bu hukuk kavgası şahısların ve hatta ideolojilerin de üzerinde beklenmedik nefasette bir hukuki içtihadı vesile olmuştur. Türkiye'de belki ilk defa bir hukuk savaşında fertlerin hakkından önce, vatanın ve milletin hakkının korunması gereği hukuki ifadesini bulmuştur. Gerçekten Yargıtay 4. Hukuk dairesi Ankara 17 Asliye Hukuk mahkemesinin Ergun Göze'nin Aziz Nesin'e on milyon TL'si ödemeye mahkûm eden kararını bozarken şu cümleyi kullanmıştır: "Türklüğün manevi değerlerine ve ulusal çıkarlarına aykırı hiç bir düşünce koruma göremez."¹¹² Davanın müsebbibi Ergun Göze'nin 1990 senesi Ekim ayının 20. günü Aziz Nesin hakkında yazdığı yazıydı. Yazıyı yazmasına sebep olan olaylara değinmek gerekirse, Aziz Nesin'i Kıbrıs Rum Kesimi Komünist Partisi yan kuruluşu olan Yazarlar Birliği bir toplantıya davet etmiştir. Rauf Denktaş kendisine "Önce Kıbrıs'a gel" çağrısını dinlemeyip Güney Kıbrıs'a gitmiştir. Zira Rauf Denktaş'ın Aziz Nesin'e önce "Kuzey Kıbrıs'a gel"demesinin sebebi o dönem Kuzey Kıbrıs'tan Güney Kıbrıs'a geçiş olmamasıydı. Aziz Nesin önce Kuzey Kıbrıs'a gelip oradan Güney Kıbrıs'a geçmek isteyip de Rum kesimi izin vermeseydi, Güney Kıbrıs'ın haksız bir tutum içerisinde olduğu, Aziz Nesin'in dünya

¹¹⁰ A.g.e, s. 254-257.

¹¹¹ Ergun Göze, "Turgut Özal Konuşuyor", *Tercüman*, 21. 08. 1978, s. 4.

¹¹² Ergun Göze, *Ergun Göze-Aziz Nesin Kavgası*, B. 1., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1998, s. 1.

apında bir ünü olması sayesinde dünya kamuoyu önünde ispatlanacaktı. Fakat Aziz Nesin bu çağrıya uymayıp, önce Güney Kıbrıs'a gitmiştir. Bunun üzerine Ergun Göze, "Aziz Nesin ve Türk Ordusu"başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazıda, Aziz Nesin'in Rum kesimindeyken Kıbrıs adasından Türk ordusunun çekilmesi hakkında beyan verdiği için milli menfaatlere ters düştüğünü ve vatan hainliği yaptığını iddia etmişti. Ayrıca Aziz Nesin'in 23. Tümen İstihkâm bölük komutan vekili olarak bulunduğu sırada vazifesini suiistimal suçundan üç ay müddetle hapis yattığını, 1950 senesinde "Komünizm lehinde propaganda yapmaktan" 1 sene dört ay, son olarak da 1947 tarihinde "Milli menfaatlere aykırı neşriyat yapmak" suçundan on ay ağır hapis cezasına çarptırıldığını gündeme getirmiştir.¹¹³ Aziz Nesin, bu yazı üzerine kişilik haklarına saldırı olduğu gerekçesiyle Ergun Göze'ye dava açmıştır. Mahkeme Ergun Göze'yi 10 milyon ödemeye mahkûm etmiştir. Mahkeme bu kararı almada şu noktaları belirtmiştir:

a- Haberin gerçeğe uygun olması,

b- Gerçeğe uygun yayınların haber niteliği taşıması,

c- Gerçeğe uygun haberlerin verilmesinde objektif ölçülere uyulması,

d- Yazıda hakaret içermesi,

e- Suçlu bir kişiyi mütemadiyen sen vaktiyle şunu yapmıştın diyerek taciz etmek ahlâk ve cemiyet düzeni ile alakalı olmayan durumlardır.

Bu karar üzerine temyize gidilmiş ve temyiz ettirilmiştir. Yargıtay, Aziz Nesin'in Kıbrıs'a Rum Akel komünist partisinin davetini kabul ederek oradaki beyanatları vermesi üzerine, mazisinin açıklanmasının kınanmayacağını ifade etmiştir. Aziz Nesin Yargıtay'ın kararına karşılık reddi hâkime gitmiş ama sonuçsuz kalmıştır. Mahkemenin kararına göre bir yazıda basın özgürlüğü ile kişilik hakları çatırırsa bakılır: "Kamu yararı" gözetilir. Kamu yararı'da:¹¹⁴

1-Yayının hukuka uygun olup olmadığı,

¹¹³ A.g.e, . s. 7.

¹¹⁴ Ergun Göze, **Ergun Göze-Aziz Nesin Kavgası**, s. 47.

2- Gerçekliğin ve güncelliğin varlığı,

3- Gerçeklik ve güncellik var olsa bile olayın özü ile veriliş biçimi arasında dengenin bulunup bulunmadığı noktalarının tespitinin önemli olduğudur.

Bu kararlar mahkeme Aziz Nesin'in kişilik haklarına saldırıldığını kabul etmekte fakat kamu yararı ve milli menfaatler söz konusu olduğu için karar Ergun Göze lehine verilmiştir. Bu karar kamuoyunda büyük yankı uyandırmış ve gazetelerde Aziz Nesin'e hakaret serbest gibi mahkemenin kararını protesto eden yazılar yazılmıştır.¹¹⁵ Ergun Göze'nin bu olaya milliyetçi ve muhafazakâr bir reaksiyonla yaklaşmıştır. O bu olayı şöyle değerlendirmiştir: "Elimizdeki son vatan parçasının yani Anadolu'nun maruz kaldığı hücum ve istilalar bitmiş değildir. Sadece şekil değiştirmiştir. Fikrileşmiş. İlmileşmiş. Birçok yedek maskeler edinilmiştir."¹¹⁶ Dolayısıyla kendisi bu meseleyi milli bir mesele olarak görmekte Aziz Nesin ile mahkemelik olmasını vatan savunması olarak görmüştür.

Yüzlerce katıldığı toplantı içerisinde Ergun Göze'nin unutamadığı, Fransız Kültür Merkezi'nde olan toplantıdır. O zamanlar Türkiye gazetesindedir. Fransız Kültür Merkezi'deki toplantıya konuşmacı olarak davet edilmiştir. Kendisinden başka toplantıda Mehmet Altan ve Altan Kılıç vardır. Toplantı, Paris'ten yeni gelmiş olan Mösyö Junka şerefinedir. Mösyö Junka o sıralarda Fransa'nın da iştirak ettiği ilk Irak hareketinde haklılıklarını anlatmakla görevlidir. Toplantıda Fransa büyükelçisi Eric Rouleu da hazır bulunmaktadır. Junka konuşmasında, saldırgan ve kan dökücü Saddam'a karşı insanî duygularla hareket ettiklerini ve insan kanı dökülmesine mâni olmak için ABD ve İngiltere ile ortak harekete geçtiklerini iddia etmiştir. Altan Kılıç ve Mehmet Altan'dan sonra konuşmaya başlayan Ergun Göze şunları söylemiştir:¹¹⁷

"Mösyö Junka, Fransa'nın Irak'taki harekâtını akan insan kanına mâni olmak sebebine bağladılar. Bana kalırsa Mösyö Junka, insan kanı ile petrol kuyusunu birbirine karıştırdı. Fransa dökülen insan kanlarına karşı bu kadar bağı yufka idi de yirmi beş

¹¹⁵"Aziz Nesin Yargıçlara Meydan Okudu", *Cumhuriyet*, 15. 02. 1995, s. 1.

¹¹⁶ Ergun Göze, *Anadolu Sahabeleri*, İstanbul, Sebil Yayınevi, 1968, s. 5.

¹¹⁷ Ergun Göze, *Yaşasın Hatıralar*, s. 273-274.

sene Beyrut'ta kan dökülürken, sevgili Fransa niçin harekete geçmek lüzumunu hissetmedi? Demek ki Fransa insan kanının akmasından çok, petrol kuyularının başkalarının eline geçmesinden, dökülüp saçılmasından endişe etmektedir. Esasen Batılıların bu insani duyguları, Batı diplomasisinin en riyâkâr bahanelerinden birisidir. Bunu gazetecilik hayatımda yaşadıklarımla tespit ettim. İkisini de size arz edeyim.

Paris'te Quai D'orsay'de, o zaman Ortadoğu Masası Şefi olan Mösyö Delamare ile konuşuyorduk. Kendisine,

Ergun Göze: Mösyö, sizin bu Ermeni soykırımı iftirasını durmadan kaşımamızın bu Türk düşmanlığımızın sebebi nedir?

Delamare: Asla Türk düşmanı değiliz. Ama bilirsiniz biz Fransızlar, insan haklarına çok önem veririz. Bu konularda aşırı hassasiyetimiz vardır. Bu olayla bu yüzden alakalıyız.

Ergun Göze: Ermeni olaylarından daha yeni, bu gibi olaylar olsa, size söylesem Fransa onunla da meşgul olur mu?

Delamare: Tabi efendim! Söyleyin.

Ergun Göze: Söyleyeyim. Daha bir kaç sene oldu, Cezayir'de bir milyon insana soykırım yaptınız, buyurun meşgul olun.

Ve sayın izleyiciler, aldığım cevaba inanmazsanız hayret de etmem kızmam da. Ekselansları ne dedi biliyor musunuz?

Delamare: Hayır Mösyö Göze, bir milyon değil, sekiz yüz bin. "

Salon kahkahalarla inler. Devam eder: İkinci misal İsveç'ten. Biliyorsunuz İsveç, insan hakları şampiyonluğunun kuzey merkezi. Orada Birleşmiş Milletler Hint Pakistan Savaşı arabulucusu Günnar Yaring'le konuşurken aynı soruyu ona da sordum. Yaring'de aynı cevabı verdi. Kendisine,

Ergun Göze: Mösyö Yaring, bu sabah İsveç gazetelerini okudum. Daha doğrusu oğlum okudu. Tayland'a yirmi beş milyon dolarlık Bofors tou satmışsınız. Zavallı

Taylandlılar'a bu insan yok edici silahları vermenizin bu insan severlikle bir alakası var mı?

Yaring: Haklısınız Mösyö Göze ama biliyor musunuz, biz bu silahları satıyoruz ama nasıl kullanılacağını öğretmiyoruz.

Ergun Göze sözlerini şöyle bağlamış: "Mesele insan hakları değil. Mesele İngiliz tarihçi Toynbee'yi okumamış veya dinlememiş olmaktır. Birinci Dünya Savaşı'nda Fransa ve İngiltere Osmanlı İmparatorluğu'nu yıktılar ve biz senden daha iyi yönetiriz diye Ortadoğu'daki topraklarına el koydular. Fakat Osmanlı'nın altı yüz sene idare ettiği toprakları yirmi beş sene sonra İkinci Cihan Harbi'nde terk etmek zorunda kaldılar. Saddam'ın bir canı olduğu gerçekse de, ABD- İngiltere ve Fransa aynı hatayı ikinci defa işlemekteler ki bu da ayrı bir gerçektir."¹¹⁸

Toplantı bittiğinde dinleyiciler Ergun Göze'yi tasvip etmiş ve Fransız elçisi Eric Rouleau "Çok enteresan şeyler söylediniz." diye sempati dolu tebrikleriyle onu karşılamıştır. Hatta bu toplantıdan sonra Ergun Göze'yi Eric Rouleau iki kez başka toplantılara davet etmiştir.

Ergun Göze'nin Türkiye gazetesini bıraktıktan sonraki kısa bir basın deneyimi de Günaydın gazetesi ile olanıdır. Gazetenin sahibi kömürcülükten zengin olmuş Bekir Tutmangildir. Kenan Akın da genel yayın müdürü idi. Bekir Kutmangil'in isteği milliyetçi bir gazete çıkarmaktır. Gazetenin maddi bir sıkıntısı yoktur. Fakat Ergun Göze'nin tabiriyle gazetecilik yapmaya da niyetleri yoktur. Bunu üzerine gazetede bazı kıpırdanmalar olmuş üç ay sonrada Ergun Göze gazeteyi bırakmıştır.¹¹⁹

Günaydın gazetesinden sonra 2003'e kadar herhangi bir gazetede yazı yazmayan Ergun Göze, Boğaziçi Yayınevi'nin sorumluluğunu almış yeniden bu yayınevini canlandırmaya çalışmıştır. Fakat o dönem Kıbrıs meselesinden dolayı hassasiyeti artmış ve milli bir mesele olarak bu konuya değinmek istediği için bir gazetede yazması gerekmiştir. Bunun için ilk olarak Kemal Ilıcak'ın oğlu Mehmet Ilıcak ile temasa geçer fakat umduğu

¹¹⁸A.g.e, s. 275.

¹¹⁹A.g.e, s. 277-278.

yanıtı alamaz. Mehmet Ilıcak gazetesini Çukurova grubuna satmış ve bu grup Halka ve Olaylara Tercüman adlı gazete çıkarmaya başlamıştır. Fakat Mehmet Ilıcak'ta Dünden Bugüne Tercüman diye bir gazete çıkarmış, bunun üzerine yeni çıkan Halka ve Olaylara Tercüman gazetesi Ergun Göze'yi kendi gazetelerinde görmek istediklerini kendisine söylemiştir. Ergun Göze'ye göre Ilıcakların hukuksuz ve etik olmayan davranışlarına tepki gösterdiğinden dolayı teklifi kabul etmiştir. Başlangıçta umutla gittiği bu gazetede kısa zamanda umduğunu bulamamış çünkü gazetede herhangi bir organizasyon ve sahiplenmenin olmamasından dolayı hayal kırıklığına uğramıştır. Son derece acele adeta oldubittiye getirilen bu ani çıkış kaliteli bir yazar grubunu bir araya getirecek fakat yayın politikası yüzünden uzun sürmeyecektir. 2006'da Ergun Göze ile birlikte kalabalık bir yazar kadrosunun işine son verilmiştir. Kısa bir müddet sonra da gazete kapanmış.¹²⁰ Bu dönemde Ergun Göze pek çok güncel olaya değinmekle beraber en çok yazı yazdığı konu Kıbrıs meselesidir. Yakın arkadaşı olan Rauf Denktaş'a Kıbrıs konusunda destek verilmesi gerektiğini¹²¹ ve milli bir siyaset takip edilmesi gerektiğini anlatmıştır. Aksi takdirde Rum kesiminin tahakkümü altında olan bir Kıbrıs olacağı için uyarılarda bulunmuştur. Kıbrıs'ta Türk askerinin her zaman bulunması gerektiğini de her fırsatta dile getirmiştir.¹²² Annan Planına karşı çıkmış, mevcut iktidarla ters düşmüştür.

Ergun Göze, Halka ve Olaylara Tercüman gazetesi tecrübesinden sonra son zamanlarında kendisini Boğaziçi Yayınevi'nin sorunlarına ve idaresine vermişti. Ergun Göze'nin son zamanlarını, eşi Hacer Hicran Göze, yakın dostları Fethi Gemuhoğlu, Peyami Safa, Semiha Ayverdi ve Ayhan Songar gibi dostlarının vefat etmesinden dolayı unutulmuşluk ve hayata küskünlük dönemleri olarak nitelemektedir. Ergun Göze, 12 Ekim 2009 günü işe gitmek üzere evinden çıktığında kendini iyi hissetmeyerek geri döner ve Moda'daki evinde geçirdiği kalp krizi sonucu vefat eder.

Ergun Göze yazdığı yazılarla çok fazla kişinin düşmanlığını kazanmasına rağmen pek çok kişinin de dostluğunu ve takdirini kazanmıştır. Mustafa Miyasoğlu "Biyografi Analiz" mecmuasında çıkan "Ergun Göze- Farklı Bir Yazar Portresi" başlığıyla yayınlanan

¹²⁰ A.g.e, 285-287.

¹²¹ Ergun Göze, "Kıbrıs Raporu", **Halka ve OlaylaraTercüman**, 8. 11. 2005, s. 3.

¹²² Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 199.

bir yazısının bazı kısımlarına Ergun Göze'nin karakterini şu şekilde tahlil etmektedir:¹²³

Temelde bir politikacıdan çok kültür adamı olduğu için, Ergun Göze'nin yazılarında hak ve hakikat taraftarlığı dışında belli bir topluluğa ait tarafgirliği, partizanlığı ve elbette hiçbir davanın kör taassubunu göremezsiniz. Zekâsı buna izin vermez. O yüzden de bütün sağ ve sol partilerin kör taraftarları ile üst yöneticilerinin Ergun Göze'den hoşlanmaması normal. Bunun için Demirel'den Erbakan'a kadar bütün politikacılar ondan uzak durmuştu. 12 Eylül konseyi de onun siyasete girmesini istememiş; adaylığını veto etmişti. CHP yöneticilerini eleştirdiği için aldığı reylerle ihanet eden sağ parti yöneticilerini de eleştirme cesareti gösterdiğinden ona öfkelenenler olduğu kadar, isimsiz pek çokhayranı vardır. Bu anlamda şartlanmış bir muhalif gibi değil bağımsız bir aydın gibi sorgular. Peyami Safa'dan naklettiği bir sözü hatırlatmakta fayda var: Bu kadar haklı olmaya hakkı var mı? Çünkü bu yüzden Ergun Göze'nin çok düşman kazandığını görüyoruz... Bu ön yargılarını ve hatta zamanla gerçekleşen sezgilerini keşke söylemese ve yazmasaydı diyorum. Bu kadar vukufa ve öngörüye bu toplumun tahammülü yok. Bilenin de susması mümkün mü?

Sabah gazetesinde köşe yazarlığı yapan Yavuz Donat, Ergun Göze'ye şöyle seslenmektedir:¹²⁴

"Beraber yürüdük biz o yollarda. Yağan yağmurda, esen rüzgarda, tırmanan tirajlarda, ihtilal yönetimince gazetenin kapatıldığı yıllarda.

Doğru bildiğini söylemekten çekinmezdi. Eğilmezdi bükülmezdi. Ve kimseye tepeden bakmaz, küçümsemezdi.

Ne malda mülkte, ne parada ziynette gözü vardı. Tam Neşet Ertaş'ın "Bozlak'ta" dediği gibi bir adamdı:

"Neyleyim yalan dünya malın ziyneti,

Akıbeti ölüm olduktan sonra."

¹²³ Mustafa Miyasoğlu, "Ergun Göze- Farklı Bir Yazar Portresi", **Biyografi Analiz**, S: 7, Kasım 2003, s. 31.

¹²⁴ Yavuz Donat, "Ergun Göze", **Sabah**, 13. 10. 2009, s. 25.

1.4 Ergun Göze'nin Gazetecilikteki Önemli Röportajları

Ergun Göze, gazetecilik kariyerinde dünyanın sayılı filozof, şair, yazar ve siyaset adamları ile röportaj yapmıştır. Tarafsızlık örneği gösterebilmek için aşırı sol görüşlü kimselerle de münazara yapmıştır. Böylece, bütünüyle dünya meseleleri, ıstırapları, çıkmazları hakkında meşhur insanlarla karşılıklı görüş alışverişinde bulunmuştur. Fakat burada değinilecek kısımlar bütün röportajlarından ziyade Ergun Göze'nin etkili olmuş ve Türkiye'yi mühim bir şekilde ilgilendiren röportajları ile ilgili olanlardır.

1.4.1 Muammer Kaddafi

Ergun Göze'nin yaptığı ilk büyük röportaj Muammer El-Kaddafi ile olandır. Kaddafi yeni bir ihtilal yapmış, yetmiş dokuz yaşındaki Kral el-İdris el Sünüsü'yi devirerek (1 Eylül 1969) ülke yönetimini eline geçirmiştir. Albay Kaddafi dünyanın merak merkez olur. Ergun Göze herkesin yapmak istediği şey olan Kaddafi ile röportaj için devlet misafiri olarak Libya'ya gitmiştir. Fakat Libya'ya gittiğinde kendisini ne karşılayan vardır, ne de röportajla ilgili haberi olan. Bir hafta sonra Libya Elçilik Müsteşarı İbrahim Raşit arabasıyla giderken Ergun Göze'yi görmüş ve onun Kaddafi ile olan röportaj yapmasına yardım etmiştir. İbrahim Raşit, Ergun Göze'yi Cezayirli mütefekkir Malik Bin Nebi'nin eserlerini tercüme ettiğinden dolayı tanımaktadır.¹²⁵ Buluşma gerçekleştiğinde Ergun Göze şu soruları sormuş ve Kaddafi cevaplamıştır.¹²⁶

-Ergun Göze: Sizce bugün Dünya'nın karşısında bulunduğu en mühim mesele nedir?

Kaddafi: Dünya'nın meselesi çoktur. Bir meseleler dünyasında yaşıyoruz. Ama en büyük mesele Hak ile Batılın ayırt edilmeyişidir. Çünkü Hak ile Batıl arasında ebedi bir kavga vardır. Bütün diğer problemler bu kavgadan çıkar. "Üçüncü Dünya Teorisi" bu kavga karşısında bizim fikirlerimizi ifade eder. Filistin davası, Kıbrıs meselesi, Almanya'nın ikiye bölünmüş olması, Amerika'daki zenci problemi, Afrika'daki beyazların yerlilere tahakkümü, fiyatların alabildiğine yükselmesi, gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki uçurum ve bütün buna benzer meseleler. Hak ile Batıl arasındaki ebedi kavganın birer

¹²⁵ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 63.

¹²⁶ Ergun Göze, **Soruşturma**, 3. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1989, s. 354-363.

odak noktasıdır. Hak ile Batıl ayırt edilebildiği bir muhitte bu meselelerin olmaması veya kolay halledilebilir olması gerektir.

-Ergun Göze: Henüz gitmemiş bulunduğunuz Türkiye'yi nasıl düşünüyorsunuz?

Kaddafi: Türkiye'yi şimdiki durumundan çok tarihteki yeriyle düşünüyorum. Ve böylece bir devletin İslam âleminin yıkılmaz bir tabyası oluşu...

İslam medeniyetine ve kültürüne yaptığı hizmetler... Birbirinden güzel ve büyük camiler... Ve zaferler... Zaferler ve Fatih Sultan Mehmet.

-Ergun Göze: Esir Müslümanlar meselesinde yeni girişimleriniz ve düşünceleriniz var mı?

Kaddafi: Büyük dava, mühim dava. Birleşmiş Milletler'de baskıcı devletlere karşı İslam ülkelerinin söz sahibi olacak, ağırlıklarını duyuracak bir duruma gelmeleri, bu davanın ilk merhalesi olmalıdır. Müslüman ülkelerin Birleşmiş Milletler'de kendi ağırlıklarını duyuracak ve baskıcı devletlerin karşısına çıkacak hale gelmeleri bu davanın en büyük şifası olacaktır.

-Ergun Göze: İslam ülkeleri arasında bir ortak silah sanayi kurulması konusunda fikirleriniz nelerdir?

Kaddafi: Bu benim en büyük arzumdur. Bu konuda bana düşen her şeyi yapmaya her an hazırım. Fakat takdir edersiniz ki, bu bir tek devletin yapacağı bir iş değildir. Diğer davranışlar eğer bu istikamete çevrilirse ben, ancak memnun olurum.

-Ergun Göze: Sizce, bugün İslam Dünyasının en mühim meselesi nedir?

Kaddafi: Bence bugün İslam Dünyasının karşısında bulunan en mühim mesele, birbirine düşürülmüş bulunmasıdır.

Sualler bittiğinde Ergun Göze en son, Kaddafi'den Kıbrıs'taki yüz yirmi bin Kıbrıslı Türk benim kardeşimdir deyip diyemeyeceğini sorar. O da Ergun Göze'nin Tercüman

gazetesinde kendisinin böyle bir ifade kullanılmasına dair onay verir.

Ergun Göze Türkiye'ye dönünce röportajı da hikâyesini de bir kitap halinde toplar. Tekrar Libya'ya gider. Kitabı Kaddafi'ye vermek ve ona önemli bir şey söylemek için. Kaddafi ile bu sefer evinde görüşür. Kaddafi'ye kitabı verir, söyleyeceği önemli şeyi de söyler ve Kaddafi'nin cevabı da şöyle olur:¹²⁷

-Ergun Göze: Türkler, sizin din kardeşleriniz olarak gelip burayı İspanyollardan, Portekizlilerden temizledi. Onlar kızlarınızın ırzına musallat oluyorlar, sizlere köle muamelesi ediyorlardı. Ecdadım, sizin ecdadınızla aynı safa durup namaz kılıp tek Allah'a secde etti. Kızlarınızı ise zevce edindiler, size de kız verdiler. Sizin mektep kitaplarınızda ise Türkler emperyalisttir yazıyor, Bunu nasıl izah edersiniz?

Kaddafi: Çok haklısınız. O kitaplar asıl sömürgeciden bizi bölüp parçalamak isteyen emperyalistlerden kalmadır. Hemen o cümleleri temizleteceğim.

Ergun Göze bunları da Tercüman'da yazar. Bir yıl sonra arkadaşı Prof. Nevzat Yalçıntaş, Libya dönüşünde kendisine "Kaddafi sana verdiği sözü tuttu, kitaplardan o cümleleri çıkarttı" haberini verir. Kaddafi sonradan görüşleriyle zıt olan işler yapar. Büyük güçlerle çatışır. Bir şahsiyet bunalımına girer. Türklere karşı da dostluğunu zaman zaman husumete dönüştürür. Ergun Göze, Kaddafi'nin sonradan Türkiye ile arasının açılmasını Türkiye'nin uyguladığı Ortadoğu dünyasına sırt çevirmiş laik dış politika geleneğine bağlamakta eğer Arap dünyası ile iyi ilişkiler kurulabilseydi, Kaddafi'nin de Türkiye tarafına kazanılabileceğini düşünüyordu. O'na göre Türk Dış İşleri Bakanlığı'nda mütehassıs ve karakterli memurlar yetiştirilmemektedir.¹²⁸Türkiye'nin Kıbrıs çıkarmasında uçakların ihtiyacı olan lastikleri omzunda taşıyan Kaddafi'nin yeri Ergun Göze'de farklıdır. Kaddafi'nin, Türkiye'ye davet edilmesini gerekli yerlere telkin etmeye çalışmış ama Kaddafi'nin radikal görüşleri çekinme sebebi olmuştur.

1.4.2 Mario Soares

Ergun Göze'nin Türkiye gazetesindeyken, Portekiz Cumhurbaşkanı Mario Soares

¹²⁷ Ergun Göze, **Yaşamın Hatıralar**, s. 73-74.

¹²⁸ Ergun Göze, **Hariciyemizin İçyüzü**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990, s. 15.

ile yaptığı bir röportaj vardır. Mario Soares o zaman çok meşhurdur. Diktatörlükle savaşmış, hapse girmiş, sürgüne gitmiş. Portekiz'e komünizmin gelmesini ılımlılaştırdığı solculuk anlayışı ile önlemiş. Ayrıca kendisi İnsan Hakları konusunda çok hassas biri. 27 Temmuz 1989 yılında Soares, Ergun Göze'yi kabul etmiş. O dönem Bulgaristan Türkü'nün de insan hakları konusunda bazı problemleri vardır. Ergun Göze, milli kimliği ve Soares'ın İnsan Hakları konusunda titizliğini bildiği için bu konuya değinmiştir. Röportajın önemli yerleri şöyledir:¹²⁹

-Ergun Göze: Sayın Başkan bizim için insan hakları bakımından çok dramatik bir mesele var. Biliyorsunuz, Bulgaristan, Türk asıllı vatandaşlarını dışarı attı ve bunlar şimdi evsiz barksız, gıdasız ve ilaçsız bir durumdadırlar ve Türkiye'deki sayıları şimdiden iki yüz bini buldu.

Soares: İki yüz bin?

-Ergun Göze: Evet iki yüz bin.

Soares: Evet bir yabancı gazetede meselenin milletler arası yanını ve çapını okumuştum. Ama ne görüyordum biliyor musunuz? Bulgaristan hükümetinin Türk asıllı vatandaşlarına ilk defa memleketi terk etmek imkânını tanımış olmasını. Biliyorsunuz pasaport almak, yurt dışına çıkmak hakkı daha önce bu memleketlerde mevcut değildi. Sosyalist diye adlandırılan ve aslında komünist olan bu ülkelerde özel kişilerden başka kimse pasaport alamaz ve dışarı çıkamaz. Bunun en bariz misallerinden birisi Sovyet Rusya'nın Musevi asıllı vatandaşlarıdır. Bütün taleplere rağmen Sovyetler bunlara çıkış izni ve pasaport vermiyordu.

Batı ise senelerden beri bilhassa insan haklarına taraftar müesseseleriyle, Doğu Bloku'nun totaliter hükümetlerini bu gayri insani tatbikattan caydırmak için baskı yapıyorlardı. İşte şimdi görüyoruz ki Bulgarlar şimdi birden bire bu imkânı tanımışlardır.

Ama bu şekilde meydana gelen göçten dolayı Türkiye'nin birçok problemi olacaktır. Gerçekten de bu mesele tam manasıyla ciddi bir insanlık problemidir.

¹²⁹ Ergun Göze, **Soruşturma**, s. 371-374.

-Ergun Göze: Evet Sayın Başkan, fakat biliyorsunuz ki böyle durumlarda iki ülke arasında bir anlaşma olması gerekir. Ama Bulgar hükümeti asla böyle bir anlaşmaya yanaşmıyor. Ve masaya oturma taleplerini ısrarla red etmektedir. Hâlbuki bu gelen şahısların orada evleri, toprakları, malları vardır, onlar orada kalmaktadır. Her şeyleri ellerinden alınmış olmaktadır. Hatta kadınlara tecavüzler sürüp gidiyor. Türk-Bulgar sınırına giriş kapısı olan Kapıkule'den günde 2-3 bin kişi geçiyor.

Soarez: Nasıl geçiyorlar, gizlice mi? Resmen mi?

-Ergun Göze: Resmen, pasaportla fakat zorla.

Soarez: Nasıl olur? Türkiye hâkimiyet hakkına sahip bir devlettir ve bu ona karşı girişilmiş menfaatlerine aykırı bir harekettir.

-Ergun Göze: Evet ama bunların hayatları hatta şerefleri tehlikede. Tecavüzler var.

Soarez: Anlıyorum. Çok dramatik bir durum. Bunu böyle karşılıyor, değerlendiriyor ve insanlık bakımından da çok ciddi buluyorum meseleyi.

-Ergun Göze: Evet, Sayın Başkan bir insan hakları müdaafacısı olarak bu meselede Portekiz ne yapabilir?

Soarez: Biz insan haklarıyla alakalı her meselenin aynı tarzda ve ölçüde ele alınmasından yanayız. Bir insan hakları ihlali olursa biz hakları ihlal edilenin yanında bulunur ve ihlal edeni protesto ederiz. İşte söyleyebileceklerim budur. Çok zor bir insanlık meselesi olan bu konuda her iki tarafın diyalogla bu zor meseleyi halletmesi en iyisidir.

-Ergun Göze: Demek ki bu meselede yapılacak iş, Bulgaristan'ın yaptığı zulümleri afişe etmek, televizyonda, radyolarda, basında. Bütün dünyaya anlatmak, yaymak.

Soarez: Evet tamamen öyle.

Ergun Göze, röportajı şöyle değerlendirmiştir:¹³⁰"Zor bir röportaj oldu. Neticede

¹³⁰A.g.e, s. 270.

Soarez'e istediklerimi söyletebilmişim." Bu röportaj Türkiye'nin Bulgar Türkleri meselesinde kendisine uluslararası arenada destek aradığı yıllardı ve bu röportajda tam bu dönemde olmuştur. Ergun Göze, dolaylı yoldan da olsa Portekiz Cumhurbaşkanı'nın Türkiye için desteğini almıştı.

1.4.3 Pablo Neruda

Pablo Neruda, Şili'nin Paris büyük elçisiydi. Latin Amerika'nın edebiyat alanında meşhur kişilerinden biriydi. İnanmış bir komünist ve kendi öz memleketinde mücadele konusu olmuş bir siyaset adamıydı. Türkiye'deki solcular, Marksistler ve komünistler tarafından ısrarlı ve sistematik olarak umumi efkâra, önceleri yalnız bir şair, sonraları fikir adamı olarak tanıtılmıştı. Ergun Göze ile röportajında değişik bir cephesi ve İslamiyet'e karşı duymuş olduğu estetik hayranlığı vardır. Bu röportaj Marksist çevre tarafından takip edilmiş, Neruda'nın İslamiyet'e olan sempatisi sol çevreler tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. Röportajında Ergun Göze sormuş ve Neruda şöyle cevaplar vermiştir:¹³¹

-Ergun Göze: Doğu dinleri sizi hiç cezbetmedi mi?

Pablo Neruda: Agnostiktim. Daha o zamandan, egzotizm, karanlık bir felsefe, ilahiyat ve daha başka şeylerle karmakarışık hale gelmiş dini hareketlerden nefret ediyordum. Doğu dinlerini, gerçekten firar etmek için bir vasıta olarak görüyordum. Bu düşüncelerle dolu, fiilen de doğuya gidince şu kanaate vardım ki Hindistan ve bütün Budist ülkeler korkunç bir şekilde "ahiret" fikrine angaje olmuşlardır. Budistler için en önemli olan husus budur. Bir gün Rangoon korkunç bir tropik yağmurla yıkanıyordu ve tapınağın önünde milyonlarca insan vardı. Hepsi çamur ve balçık içinde kalmışlardı. İçerde aynı dinin mensubu olan rahipler vardı, fakat dışarıdaki dindashlarını içeri alıp, yağmurdan çamurdan şimşekten korumaya yanaşmıyorlardı. Bu bana tahammül edilemez bir haksızlık olarak göründü. Ne korkunç bir adaletsizlik dedim. Fakat hissettim ki bir Hristiyan olabilirim. Zira Hristiyanlıkta bir dereceye kadar eşitlik vardır. Sonra keşfettim ki Budizm idealine ulaşmamıştır. Buda düşüncede bir reformcu idi ve bu düşüncesinin kuvvetini, bütün dünyayı değiştirecek şekilde kullanmasını bilememiştir. Ve çok doğal bir şekilde bana ayan oldu ki ben en çok İslam'a yakın hissetmekteyim kendimi.

¹³¹ A.g.e, s. 10-29.

-Ergun Göze: Bu nasıl oldu?

Pablo Neruda: Bir gün mermer ve bembeyaz bir camiye girdim. Dışarı çok sıcaktı. İçeriye kızgın halli Müslümanlar girdi. Bana burada ne işimin olduğunu sordular. Ben de düşünmek ve tefekkür etmek için girdim dedim. Onlar bu cevabımdan memnun oldular ve yeniden buraya gelebileceğimi çünkü burasının Allah'ın evi olduğunu söylediler. Bu söz beni heyecanlandırdı. Çünkü dogmasız bir tefekkür anlayıştı bu.

-Ergun Göze:Doğu'dan politik fikirler edindiniz mi?

Pablo Neruda: Evet, ihtilalci Hintli talebeler arasına karıştım onları dinledim. Onlarda benim gibi Batı'ya kıskançlık dolu idiler. O devirde sadece antkolonyalist ve sömürge düşmanı idiler.

-Ergun Göze: Sovyet komünistliğine oldum olası bağlılığınız sizin markanız olarak görülmüştür. Sizin için söylenen bu sözler doğru mudur?

Pablo Neruda: Rusya Sosyalist İhtilali gerçekleştirmiş ilk devlettir. Daha tamamlayamadığı bazı şeyler olabilir. Fakat aynen Fransa misalinde olduğu gibi bütün hatalarına rağmen Rusya'da, yepyeni bir siyaset devrini dünyaya açmış bulunmaktadır. Ben dolayısıyla dünyanın en büyük ihtilalini yapmış bulunan bu memlekete sadık kalmışımdır. Onun varlığına bağlıyım, zira ayrılıktan hoşlanma kaprisine kapılmama müsaade etmiyorum: Benim için asıl olan Rusya'nın varlığıdır.

1.4.4 Roger Garaudy

Garaudy'yi Türk okuyucusu ilk defa "Sosyalizm ve İslam"adlı eseriyle tanımıştır. Sonra Garaudy Çekoslovak hadiseleri ile Fransız Komünist Partisi'nden kopmuş. Fakat düşünmeyi bırakmamıştır. Garaudy, Yahudi soykırımını reddeden ender düşünürlerden birisidir. "İslam'ın Vaatleri", "İslam Geleceğimizde İkamet Ediyor"adlı kitapları büyük yankı yapmış. Bu kitapların ana fikirlerinden birisi "İslam geçmişimizden çok geleceğimizdedir."Garaudy'yi, Türk kamuoyunca sempatik yapan kendisinin Müslümanlığı

kabul etmiş bir fikir adamı olmasıdır. Ergun Göze ile yaptığı röportajın ihtivası şöyledir:¹³²

-Ergun Göze: Bize biraz, entelektüel hayatınızın gelişimini anlatır mısınız?

Garaudy: 1933'te Marsilya'da Hristiyan Talebeler Birliği Başkanı olarak düşünce hayatına girdim. O devirde Fransız Komünist Partisi'ne de girdim. 1933 senelerinde tercih kolaydı. Hitler iktidarda, Mussolini ise gücünün zirvesindeydi. Komünist olmak için gerekli temel sebepler mevcuttu yani. Aynı zamanda, 1924'te ABD'nde başlayan büyük ekonomik kriz Avrupa'ya sıçramıştı.

Hâlbuki o sıralarda SSCB ilk beş yıllık planı tatbik etmiş ve okuma yazma seferberliği bulunuyordu. Bizim için tercih kolaydı. Her şey bize bir bıçakla ortasından kesilmiş gibi ayan beyan gözüküyordu. Bu sebeple, bir yandan kendimi Hristiyan hissederken öte yandan Fransız Komünist Partisi'ne girmiş bulundum. Militanlık devriydi ve kısa zamanda bir federasyonun mesulü oldum. İkinci Cihan Harbi'ne iştirak ettim. Madalya aldım. Kuruluşundan on beş gün sonra, yani 14 Eylül 1940'da Vişi hükümeti beni tevkif etti.

Üç sene bir toplama kampında hapis kaldım. Bizi Almanya'ya değil Sahra'da, Güney Cezayir'de bir toplama kampına götürmüşlerdi. İslam ile ilk karşılaşmam burada başlamıştır. Kamp idaresine karşı bir ayaklanma hazırlamıştım. Kampın Fransız Kumandanı benim kurşuna dizilmemi emretti. Fakat Müslüman muhafızlarımız, bu emri yerine getirmediler.

-Ergun Göze: Çok enteresan. Niçin?

Garaudy: Bir Güney Cezayirli Müslüman muharip için, silahsız bir insanı öldürmek büyük bir şerefsizlikti, bunu söyleyerek emri yerine getirmediler.

Bu hadiseden sonra ben Cezayir'de kaldım. Cezayir Komünist Partisi'nin azası idim. Komünist Partisi'nin organı olan gazetenin idarecisi idim. Sonra Cezayir'deki Fransız Radyosu'nun haber şefliğini yaptım. ABD'nin ikinci cepheyi açmakta gecikmesini şiddetle tenkit ediyordum. Bu sebeple dışlandım. Fransa'ya dönünce milletvekili oldum.

¹³² Ergun Göze, **Soruşturma**, s. 301-308.

Mütemadiyen de seçildim. 14 sene milletvekilliği, senatörlük ve Millet Meclisi Başkan Yardımcılığı yaptım. Sonra dokuz sene için seçilmiş olmama rağmen Senato'dan istifa ettim. Hocalığıma dönmem için senatörlükten bile istifa ettim. Ama hep Komünist Partisi Siyasi Bürosu'nun azası kaldım.

1968'de Fransız Komünist Partisi ile uyuşmazlığım başladı. Bilhassa o tarihlerdeki öğrenci hareketleri üzerine. Zira ben bu hadiseleri çok mühim telakki ediyordum. Komünist Parti ise o kadar mühim bulmuyordu. Böylece 1970'de partiden ihraç edildim. Daha önce Hristiyanlıkla Marksizm arasındaki münasebetlere dair birçok kitap yazmıştım.

-Ergun Göze: Sizin tam bir Batı aleyhtarı olduğunuz ileri sürülüyor. Ne dersiniz?

Garaudy: Ben Batı medeniyetinin kıymetlerini inkâr etmiyorum. O kültür dairesine mensubum. Yalnız onun mutlak bir değer olmadığını anlatıyor tabir caizse Batı mefhumunu "Rölativize" ediyorum. Onu tamamen inkâr etmiyorum. Onu rölativize ediyor, tek kültür olmadığını belirtiyorum. Tarihimizi Batı yapmıştır. Beş asırdır hâkim olan kültür Batı kültürüdür. Bu kültür hegemonyacı bir kültürdür. Bu kültürün hâkimiyeti Amerika yerlilerinin imhasına Afrika zencilerinin yurtlarından koparılıp köle olarak satılmasına sebep olmuştur. Bu hegemonya bu gün emperyalizmle ve beynelmilel şirketlerle devam etmektedir.

-Ergun Göze: Bütün bunlardan sonra hâlâ Marksist misiniz?

Garaudy: Ümit ederim.

-Ergun Göze: Nasıl oluyor bu?

Garaudy: On beş sene kadar önce, Komünist Partisi Siyasi Bürosu azası iken, "Marksizmin Anahtarı" isimli bir kitap yazmıştım. Bu kitap iki sene kadar önce tekrar basıldı. Orada şu fikri müdafaa etmiştim. Marksizm, tarihi hadiseleri izahta bir metodolojidir. Hem ilmi bakımdan hem de belli bir zaman ve mekânda ortaya çıkan zıtlıkların üstesinden gelen bir projedir.

-Ergun Göze: Ama biliyorsunuz ki Marksizm de bir "Batı kültürü bir üründür."

Garaudy: Bu bir zarurettir. Marksizm diğer kültürlerle iltihak edebilir. Mesela Mao, Marksizmin Hegel diyalektiğini, Tao düşünceleri ile Fransız sosyalizmini Konfüçyus iradeciliğiyle tebdil etmiştir. Böylece Marksizmi Çinlileştirilmiştir.

-Ergun Göze: Böylece birçok Marksizm olmuyor mu?

Garaudy: Değil. Hristiyanlıkta öyle olmamış mıdır? Bana kalırsa en büyük hata Hristiyanlığın Yunan düşüncesi ile Roma teşkilatını almış bulunmasıdır.

-Ergun Göze: Siz İslam kültürü için Greko-Latin kültürünün yanında 3. miras payımız diyorsunuz?

Garaudy: Batı dünyasının bir kültür kaynağı, bir miras payıdır diyorum. Çünkü ekseriya Avrupa için iki kültür kaynağının izdivacının kızıdır derler. Yahudi-Hristiyan ve Greko-Latin kültür kaynakları. Bu doğru ama bir de büyük bir İslam kaynağı var. Bu bana çok mühim gözüküyor. Bu sadece Araplar'ın Hind ve Çin, Yunan kültür tohumlarını Batı medeniyetine taşımaları değildir. Onları sadece bir nakil, bir taşıyıcı olarak görmek doğru değildir. Bilakis onlar kendileri de çok büyük yenilik getirmişlerdir. Mesela onlardan önceki matematik, sonlu bir matematiktir. Çünkü sonsuz fikrini Müslümanlara borçluyuz. Müslümanlardan önceki tıp ilmi tamamen nazari bir ilimdi. Müslümanlardan sonra tecrübeye dayanan bir ilim olmuştur. Bu gün benim ve enstitümün en büyük hedefi Kurtuba'da bir İslam araştırmaları enstitüsü kurmaktır. Kurtuba üniversitesi ve camisi ile dünya kültürünün 12. asırdaki projektörü olmuştur. Ve bugünkü Batı kültürüne oradan, tamamen Müslümanlar tarafından araştırma ve tedrisat yapılan bu ilim kaynağından, çok hayırlı ve ışıklı tesirler gelmiştir. Biz bunu canlandırmak niyetindeyiz.

Ergun Göze'ye göre İslam dünyasının müstemlekelikten tam kurtulamadığı, siyasi istiklalini kazanmış olsa bile iktisadi istiklalini kazanamadığı, kültür emperyalizminin tesirinden tamamen kurtulamadığı dünyamızda, bu siyasî zaaf halinde bile, mesela Afrika'da olduğu gibi İslamiyet kendiliğinden yayılmaktadır. Afrika'nın Hristiyan misyonerleriyle dolu olmasına ve bunlar Hristiyanlığı yaymak için insanüstü bir gayret sarf

etmesine rağmen İslamiyet izahsız bir tarzda yayılmaktadır.¹³³ Neruda ve Garaudy gibi pek çok filozof, bilim adamı ve siyasetçinin İslam'ı kabul etmesi önemlidir. İslam'ın bu noktada yaptığı şey ondan bin dört yüz sene sonra da başkasının yapamayacağı bir şeydir: *Akl'ın hudutlarını tayin etmek*. Felsefenin de can noktası olan bu konuda İslamiyet aklın içinde ve dışında olan olmayanı tefrik etmekle ve bu tefriki akla bırakmamakla işe başladı. Bir din metodolojisi için kaçınılmaz olan bu hareket noktasından sonra ise, kendi hudutları içinde akla sonsuz hürriyet verdi. Bu bakımdan ileride Müslüman âlimleri aklı vahye ait meselelerde ya yardımcı olarak kullanmışlardır yahut vahye akıl yoluyla ileri sürülen itirazları akıl yoluyla yok etmek için.¹³⁴

1.5 Ergun Göze'nin Dış Seyehatleri

1.5.1 İran Seyahati

Ergun Göze, 1970 senesinde davet üzerine İran'a gitmiştir. Bu o'nun ilk dış seyahatidir. Kafileleri üç kişidir. Sami Kohen, ikincisi de Şahap Gensoy'dur. Ankara'da elçilikte işlerini hallettikten sonra Tahran'a hareket etmişlerdir. Tahran'da General Batmankılıç'a ait İntercontinental Otel'e inmişler. Batmankılıç Türk'tür ve otelde Türklere yüzde yirmi beş tenzilat olduğunu sonradan öğrenmişlerdir. Onları gazete idarehanelerine götürmüşler. Gülistan Sarayı'nı gezdirmişler. Merkez Bankası'ndaki vitrinde Şah'ın incili elmaslı elbiselerini göstermişlerdir. Nihayet Dışişleri Bakanlığı'na götürülmüşler ve oradaki yetkililerle günün dış politika meseleleri üzerinde görüşmelerle meslekî faaliyetlerine başlamışlar. Konuştukları dil İngilizcedir, bundan dolayı Ergun Göze biraz hayıflanmış. Zira babası kendisine Fransızca'yı bırakıp İngilizce öğrenmesini tavsiye etmiştir. Bu tavsiyeye uymadığı içinde pişmandır. Şiraz'da Otel Park Sadi'de bir gül ormanı karşısında sabah kahvaltısı yapmışlar. Daha sonra Şiraz'ı, Nısf-ı Cihan denilen İsfahan'ı gezmişler. Şeyh Sadi-i Şirazi'nin, Hafız'ın kabirlerini ziyaret etmişlerdir.¹³⁵ Gezinin ortasında bir haber almışlar. Bir İsrail uçağı kaçırılmıştır. Sami Kohen huzursuz olmuş. *Benim dönmem lazım* diye. Dr. Hekimyan'ın Şah'ın kendilerini mutlaka kabul edeceğini, heyeti parçalamamak gerektiğini belirtmesine rağmen Sami Kohen gitmiş ve Şah'ın kabulü

¹³³ Ergun Göze, *Mukayeseli İslam Tarihi Kronolojisi*, C. 1, İstanbul, Köşebaşı Yayınları, 1971, s. 12.

¹³⁴ A.g.e, s. 31.

¹³⁵ Ergun Göze, *Yaşasın Hatıralar*, s. 55-59.

meselesi de kapanmıştır.

Şükufe Nov isimli gece kulübüne gitmişlerdir, gece kulübü çok lüktür. Ama kendilerini gezdiren şoför hiç konuşmazken birden dördüncü gün Ergun Göze'yi bir kenara çekmiş ve "Ah efendim, bunlar bize insan muamelesi yapmazlar, neler çekmekteyiz biz Türkler! Bir bilseniz." demiştir. İran'ın Şiraz kentinde Hekimyan ile bir parkta otururken, Hekimyan'a Mehmet Âkif'in Çanakkale'sini okurken, birden arkalarında bir çıtırtı duymuşlardır. Bakarlar, çakıllara ses çıkarmadan basmaya çalışan ve koltuğunun altındaki kitaplardan anlaşıldığına göre bir üniversiteli. Azeri şivesiyle "Efendim ben de dinleyebilir miyim?" demiş. Daha sonra o çocukla ahabap olmuşlardır.¹³⁶ Bir gün Ergun Göze ve ziyaretçileri bir halk gazinosuna götürülmüştür. Sahnede bir kadın türkü söylemektedir. Bir ara kavga olmuş. Güvenlik görevlileri müşterilere müdahale etmiş. Ne olduğunu anlamak için sorduklarında, Azerilerin istek Türkçe şarkı istediğini, polislerin ise buna mani olmak istediğini anlamışlar. Yine başka bir gün İran-Air'de biletlerinin tarihini veya saatlerini değiştirmek istemişlerdir. Ricalarını ilgili memur kabul etmemiştir. Olmadı diye dönerken yan masada oturan birisi onları kapıdan döndürür ve hiçbir şey söylemeden işlerini yapmıştır. Bu iyiliği niçin yaptınız diye iyiliği yapan kişiye sorduklarında, "Annem de Türkçe konuşur." demiştir.¹³⁷

1.5.2 İspanya Seyahati

1982 yılında İspanya'da büyük bir İslam'a dönüş hareketi başlar. Franco'nun dolayısıyla Vatikan'ın baskısından kurtulan birçok zorla Hristiyanlaştırılmış aile, tekrar Müslüman olmuştur. Bu olayların Ergun Göze'nin İspanya seyahatine çıkmasında mühim bir rol oynamıştır. Kendisin tabiriyle "İspanya'da Adım Adım İslam'ı Aramak" için yola çıkmıştır. Tercüman gazetesi masraflarını karşılamıştır. Eşi ve fotoğraf sanatçısı Sami Güner'i de yanına alıp İspanya'ya gitmişler.¹³⁸

İspanya onun için Endülüs demektir. Madrid'te bir otomobil ve şoför kiralamışlar. İlk hedefleri Kurtuba'dır. İspanya'da Kurtuba Camisi'ni gördüklerinde çok

¹³⁶ Hacer Hicran Göze, *Ergun Göze İle Elli Beş Yıl*, s. 274.

¹³⁷ Ergun Göze, *Yaşamın Hatıralar*, s. 58.

¹³⁸ *A.g.e.*, s. 96.

heyecanlanmışlar çünkü bu sanki bir cami değil, pek çok caminin bileşimidir. Her hükümdarın yaptırdığı ilavelerle elli bin kişinin namaz kılabilceği bir mekân haline getirilmişti. Ergun Göze'nin deyişiyle cami bir sütun ormanı gibiydi. İspanyollar fetihten sonra camiye katedral haline getirmişler ve o sütun ormanının tam ortasına bir kilise inşa etmişler. Ergun Göze camide namazını kıldıktan sonra caminin bir köşesine çekilmiş ve düşünceye dalmıştır. Kurtuba'dan sonra Sevilla yani eskinin İsbiliyye'si Alkazar. Sevilla'daki Alkazar, Kurtuba Cami'nden sonra ikinci şaşkınlıkları ve hayranlıkları olmuştur. Çiçeklerle sarmaş dolaş bir mimari. İsbiliyye yani Şeyh-ül Ekber diye anılan Muhiddin-i Arabi'nin yetiştiği şehir olduğu için onların gözünde burası daha önem arz eden bir yer olmuştur. Ayrıca meşhur İspanya dansı Flamenco ile ilk burada tanışmışlar. Sevilla'da "Los Galos" grubunun flamenco dansı gösterisini burada izlemişler. Sevilla'dan sonraki gezdikleri yer bahçeleriyle meşhur Granada'dır. Bir vakitler "Cennet'ül Arif" denilen bu bahçeler "Jeneratif" olmuş. Kat kat bahçeler ve çeşitli çiçeklerle süslenmiş köşkler vardır. İslam yazısı ise dekoratif bir unsur olarak karşılarına çıkmış. Ergun Göze bu aşırılığı.¹³⁹

"Galiba resim yasağı Endülüs medeniyetini, resim dışındaki süslerde ifrata götürmüştür." diyerek yorumlamıştır. Ama Amerikan barların tepesinde ve tuvaletlerin kapsında Kelime-i Tevhid olarak karşılarına çıkınca bundan olumsuz manada etkilenmişler. En son durakları ise Talaytula yani Toledo'dur. Semerkant'tan bir sene sonra fethedilen bu şehir Endülüs'ün izlerini taşıyan bir müze şehirdir. Tek sağlam kalmış camiye burada bulmuşlar. Ama budanmış minarelerinin şerefe izleri o kadar belli ve kiliselik vazifesini de terk etmiş gözükmetedir. Ergun Göze İspanya'ya ilk gidişinde İslam'ı aramış ve bulmuştur, fakat tek bir Müslüman bulamamıştır. Ama 1985 yılında ikinci defa eşi, Kemaleddin Nomer ve eşi Sümer Nomer ile gittiklerinde Müslümanları'da bulacaktır.¹⁴⁰

07. 06. 1985 tarihinde "Endülüs Evlatlarını tekrar İslam'a çağırıyor" adlı bu röportaj Tercüman gazetesinde yayınlanmaya başladığında yankı uyandırmıştır. Bu kadar yankı uyandırmasının sebebi İspanya'daki Müslümanlık hareketinden ve onların sorunlarına

¹³⁹ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 326-330.

¹⁴⁰ **A.g.e.**, s. 332.

röportajda değindiği içindir. Ergun Göze ve beraberindekilerin İspanya'nın yerli Müslümanlarını bulması başlangıçta çok zor olmuştur. Sevilla sokaklarında tek tek Müslüman aramışlar ve aradıklarını yağmurlu bir günde sokağın duvarında "Müslüman evleri" yazısını gördüklerinde bulmuşlardır. Arapça ilahi veya İslam'dan ve imandan bahseden bir mev'izeye benzeyen seslerin olduğu yere gayriihtiyari gitmişler. Sesler hediyelik eşya satan bir dükkandan gelmektedir. İçeride sakallı bir genç vardır ve bu Ergun Göze'nin İspanya'da gördüğü ilk Müslüman'dır. Kendisine İspanyol asıllı Müslümanları aradıklarını söyleyince kendisinin patronunun da Müslüman olduğunu söylemiş. Bu arada patronu da içeri girmiş ve tanışmışlardır. Patronun adı Abdülhak Gonzales'tir. Karşılaştıkları bu ilk Müslüman İspanyollardan Granada'da kendileri gibi köklerine dönen çok Müslüman olduğunu, mescitlerinin de bulunduğunu öğrenmişler. Ergun Göze röportajındaki bu bölümü:¹⁴¹"İşbiliyye'den Granada'ya. Bir zamanlar tek bir Müslüman'ın kalmadığı bir topraklarda şimdi Müslüman'lardan Müslüman'ların haberini alarak seyahat ediyoruz. İşbiliyye Müslüman'larından sonra Granada Müslümanları..."

Granada'da Abdurrahman Muhyiddin ile tanışmıştır. Abdurrahman Muhyiddin önceleri ateist iken sonra Müslüman olmuş, okuduğu kitaplarda Müslümanlardan çok menfi şekilde bahsedilmesi onu araştırmaya sevk etmiş. Oturduğu yer İslam mirası ile dolu bir yer olduğu, Müslümanlardan kalan su kanallarından hala istifade edildiği için İslam'a olan merakı daha da artmış. Dışarıdaki ahlâksızlıklardan, kumardan, uyuşturucudan bezmiş olarak bütün Müslümanlara şimdi sabır tavsiye edecek kadar Müslüman olmuştur. Granada'da tanıştığı ve Müslümanlığı benimsemiş diğer bir kişi ise Dr. Yahya Molino'dur. Molino, İslam'a şiddetli bir komünistlikten geçerek gelmiş. Bir fikri buhran yaşarken rastladığı bir Müslüman'ın tesiriyle İslam'ı araştırmış, kardeşi de Müslüman olmuştur. Buldukları bir Müslüman'dan namazı, abdesti ve ilk bilgileri öğrenip tatbik başladıktan sonra üçüncü kardeşleri de onlara katılmıştır. Ergun Göze, Madrid'te Müslüman olan bir avukat hanımdan haberdar olmuş. Madrid'te bulunan hanımı bulmak için kendilerine mihmandarlık yapan Ebu Cemil onu ancak İslam Merkezi'nin müdürü Dr. Behiç vasıtasıyla ulaşabileceklerini söylemiş. Eski ismi Carmen Candela olan avukat Hatice Hanımın telefonunu ve adresini ondan almasına rağmen kendisine bir türlü ulaşamaz.

¹⁴¹A.g.e, s. 336.

Ergun Göze, Hatice Hanım'ı bulamayınca o boşluğu bir başka Müslüman'la tanışarak doldurmuş. Müslüman olunca seçtiği isimle tanına Fazlullah Bey ile... Soyunun Müslüman olduğunu söyleyen Fazlullah Bey, Ergun Göze'ye bu ismi nasıl seçtiğini şu sözlerle ifade etmiştir:¹⁴²

"Çünkü Allah'ın fazlı bana yetişti ve beni Müslüman etti. Kırk altı yaşındayım. Kurtubalıyım. İlkokulda öğretmenimiz Kurtuba'nın Müslümanlardan nasıl alındığını anlatıyordu. Büyük bir memnuniyet içinde, benimse içimden ağlamak geliyordu."

Ergun Göze bir türlü ulaşmadığı Hatice Carmen Candela'ya yakın dostu, Türkiye'nin İspanya elçisi Semih Akbil sayesinde ulaşmış. Sefir'in sekreteri İspanyol Meclisi'ne telefon edince Hatice Hanım bulunmuş ve öğleden sonrası için randevu alınmış. Hatice Hanım Şeyhülekberin memleketlisi olmakla iftihar etmekte ve diğer Müslümanlardan tavır olarak farklıdır. Ailesi onun Müslüman olma cereyanına, onların değişiyile modasına uymak olarak görünce onlardan üç sene ayrı yaşamış, Müslüman olmayan kocasından da ayrılmıştır. Müslüman olduktan sonra İran Parlamentosu'nun daveti üzerine İran'a da gitmiş. Ama İran'da bazı meselelerin konusu olmuş, başını örtmediği, pantolon giydiği, sigara içtiği için orada kendi değişiyile şöyle demiştir:¹⁴³"Bu haliyle hazmedilmemişti. Kendilerine benim İslâmî duygularımın bu adetlerin çok üzerinde bulunduğunu söylemek ve anlatmak mümkün değildi."Hatice Hanım'a göre İslam daha önceki dinlerin doğru taraflarını toplayıp temellendiren bir dindi. "Ve bu gün sanıyorum ki İslam İspanya'ya yeniden doğmaktadır." diye de ilave etmiş. Müslüman olduğu ilk yılı çılgın gibi geçirmiştir. Heyecanla şöyle anlatır:¹⁴⁴"Evet çılgın gibi... Avukatlığı, annemi, babamı hatta kocamı terk ettim. Sadece İslam ve İslam'ın kaderiyle doluydum. Sanki 1637'de Mürsiye'yi terke zorlanan son Müslümanlar ruhlarının mana yükünü, Müslümanlıklarını bana bırakmışlardı. Böyle duygular içerisindeydim." Başını örtmediği için İran'dan çıkmaya mecbur edilen bu genç kadın Ergun Göze'ye göre İslam'a ve Müslümanlara yapılmış işkencelerle dolu bir tarihin sorumluluğunu vicdanında taşıyordu.

¹⁴² A.g.e, s. 337.

¹⁴³ A.g.e, s. 339.

¹⁴⁴ A.g.e, s. 340.

1.5.3 Irak Seyahati

1984'te, Ergun Göze Irak'a davet edilmiş. Bağdat'ta Hotel Melia' ya yerleşmiş. Saddam İran ile savaşımaktadır. Bağdat gezdirilmiş ama onun görmek istediği cephe değildir. Helikopter ile Basra'ya götürülmüş. Basra Sheraton'da sabahleyin siren sesleriyle ve patlamalarla uyanıp sığınağa inmişler. O gün cepheye götürülmüş. Kerküklü bir rehberleri vardır. Bağdat'a indiği gün başka bir Kerküklü, Irak Enformasyon Bakanlığı'nda önüne çıkıp manalı bir şekilde "Yanlış hesap Bağdat'tan döner değil mi?" diye karşılamış. Yani seni biliyoruz demek istemişti. Çünkü Saddam Kerkük'te Türkleri katletmiş bu yüzden Ergun Göze ağır yazılar yazmıştı. Cephede Korgeneral Mahir Abdürreşid'in basın toplantısına iştirak etmiş. Gazetesi için röportaj yapmış ve resim çekmiştir. Cephede son noktaya kadar gitmek istemiş. Yetkililer kabul etmiş fakat can güvenliğinizden mesul sayılmayız demişlerdir. Gerçekte ciple cephenin önlerine giderken büyük bir sarsıntı içinde kalmışlar, üzerlerinden ve çok yakından füze geçmiştir. Bağdat'a dönerken de helikopterleri birden boş bir sahaya inmiş. Çünkü İran uçağı havada dolaşmaktadır. Orası Irak hava meydanına çok yakın olduğu için meydandan bir Irak uçağı da havalanmış ve İran uçağını kovalamıştır. Ergun Göze'yi havaalanındaki yer altı karargahına götürmüşler. Yarım saat sonra yeniden helikoptere binip Bağdat'a dönmüşler.¹⁴⁵ Bağdat'taki İmam-ı Azam, Abdülkadir Geylâni türbelerini ve Türk şehitliğini, Genç Osman'ı ziyaret ettikten sonra Necef ve Kerbela'yı da gezmişler. Ergun Göze, Irak' ta yaşanan olayları İstanbul'a döndüğünde gazetede sütunlarında değinmiş. Ergun Göze savaş ortamını şöyle tasvir etmiştir:¹⁴⁶

"Her tarafta İran-Irak Savaşı şehitlerine merasim vardı, üzüntü ve sıkıntı vardı. Çarpışan iki tarafta Müslümandı. Hatta Irak'ta İran gibi Şii büyük bir kitle vardı ve bu ne büyük trajediydi. Irak'ın bu trajedisi bugün insanlığın trajedisi olmuştur. Ortadoğu'nun petrol kuyularına bedel muazzam bir kan kuyusu haline gelmiştir. Bu kuyuda ABD bile boğulabilir. Zaten şu günlerde boğulmamak için çırpınmaktadır."

1.5.4 Hindistan ve Pakistan Seyahati

Ergun Göze Hindistan'a doğru yola çıkmadan önce 04. 04. 1988 tarihli Tercüman'da kısa bir veda yazısı yazarak okuyucularını bu seyahatten haberdar etmiştir.

¹⁴⁵ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 100-101.

¹⁴⁶ **A.g.e.**, s. 101.

İspanya'da İslamiyet'i ve Müslümanları aradığı gibi bu seferde Hint Müslümanları ile alakalı bir seyahate çıkmış. Ergun Göze'nin gözünde Hindistan'ın farklı olmasının sebebi Hindistan'a İslamiyet'i Türkler'in götürmesidir. Aynı bir coğrafyada Türk-İslam medeniyetinin hatıralarını seyretmek ayrı bir keyiftir. Hindistan'a Ergun Göze eşi, arkadaşı Sami Güner ve onun eşi ile gitmiş.¹⁴⁷

İlk durakları Delhi olacak oradan bir otomobille Agra'ya hareket edeceklerdir. Eskisi ile yenisiyle Agra bir insan keşmekeşidir. Ergun Göze röportajına bu satırlarla başlarken Hindistan'ı şöyle yorumlamıştır:¹⁴⁸

"Hindistan tam bir kargaşa diyarı. Dil kargaşası... İngilizce dâhil tam on altı dil. Bunlar resmen tanınmış diller. Ve yüzlerce resmen tanınmamış dil, lehçe ve ağızları da sayarsak adeta herkese bir dil düşüyor diyebilirsiniz... Alfabe kargaşası... Tam on üç resmi alfabe var. Tabi bu kadar dile bundan az alfabe olamaz. Ve ırk kargaşası, trafik kargaşası, din kargaşası, tanrılar kargaşası, iklim kargaşası, fiat kargaşası."

Trafik kargaşası gerçekten korkunçtur. Sami Güner'in "Kara Fatmalar" dediği taşıtlar yolları istila etmiştir. Onlar ise Delhi'den Agra'ya otomobil ile gitmişler. Bunaltıcı sıcağın dolayısı arabanın camları açıktır. Yollar hayvan leşleri ile doludur Açıkta kaynayan tencereler ve insan mahşeri vardır. Dükkanların önünde ellerindeki misvak çiğneyip tüküren insanları görmüşlerdir. Trafik kargaşasından geçerek geldikleri Agra aynı zamanda bir servet kargaşasının da olduğu bir yerdir. Orada birileri rahat içerisinde yaşarken bazıları üzerini örtecek bir örtü bile bulamamaktadır.¹⁴⁹

Görmek istedikleri Tac Mahal'e sonunda varmışlardır. Tac Mahal Ergun Göze'nin diliyle:¹⁵⁰"Hem şaşırtıcı hem düşündürücü hem duygulandırıcı hem hayranlık verici. Bir şiir, şiirlerin tacıydı." Cuma namazını Agra Camisi'nde kılmışlar, nefis bir yapı olmasına rağmen içi sinek ölüleriyle doludur. O kadar ki çalı süpürgeleriyle ancak toplanmışlardır. Bu sebeple dışarıda, güneşte ısınmış olduğu için dizlerini yakan taşların üzerinde namaz

¹⁴⁷ A.g.e, s. 102.

¹⁴⁸ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 346.

¹⁴⁹ A.g.e, s. 347-348.

¹⁵⁰ Ergun Göze, **Soruşturma**, s. 372-382.

kılmayı tercih etmişler. Hint Müslümanları onlara alaka göstermişler fakat onların temizlikten uzak olmaları kendilerini onlardan uzak tutmalarına sebep olmuştur.

Tac Mahal'den sonra Agra'nın otuz yedi kilometre güneybatısında Fatehpur Sirki'ne gitmişler. Ekber Şah'ın bir keramet neticesinde büyük bir aşkla kısa zamanda kurduğu bu şehir dünya cenneti gibidir. Harika camileri, muhteşem binaları, göz kamaştıran bahçeleri, köprüleri, kubbeleri, Hindistan'a has kırmızı taştan yapılmış muazzam kalesi ile turistleri kendine çekmektedir. Bu güzelliğiyle şaşırtan şehrin doğmasına sebep olan keramet neydi? Şah'ın bir erkek çocuğa sahip olmak arzusu... Ekber Şah 1568'de yirmi yedi yaşındaydı ama oğlu yoktu. Saltanatını devam ettirmesi için bir veliahta sahip olması lazımdı. Bunun için küçük bir köyde yaşayan Şeyh Salim Çeşdi'ye gitmiş. Şeyh "Sana bir değil üç erkek nasip oldu." deyince "Ben de sana dostluğumu, himayemi, yakınlığımı vaat ediyorum." diyerek mukabele etmişti. Şeyh Sâlim Çeşdi ise bu vaatlere bigane kalmış, doğan çocuğa kendi isminin konulması dışında hiç bir şey istememişti. Bir sene sonra doğan çocuğa şeyhin isteği üzerine Salim ismi konulmuştu. Ekber Şah, Şeyh Salim Çeşdi'ye duyduğu minnetle Fatehpur Sikri'yi başkent yaparak yeniden inşa eder.¹⁵¹

Tekrar Delhi'ye döndüklerinde görülecek neresi kaldı diye birbirlerine sorduklarında Tuğluk şahların bir semtinin bulunduğunu, Kutb-Minar'ı muhakkak görmeleri gerektiğinin farkına varacaklardır. Delhi'de minarelerin kutbu denilecek yapıları gördüklerinde kendilerini ülkelerinde hissedeceklerdir. Sonuçta Ergun Göze'nin dediği ve yazdığı gibi Hindistan'a İslam'ı getiren Türklerdi. Fransız yazar Louis Rousselet'de "Hindistan'daki Müslüman mimarlık âbidelerinin yüzde doksan beşi Türklerin eseridir. Büyük Hint şehirlerinde görülen göz kamaştırıcı Türk eserleri bu kıt'aya silinmez bir şekilde Türk damgasını basmıştır." demiş. Dünyanın en yüksek minaresi olan Kutb-Minâr pek çok yabancı tarihçinin yazdığı gibi bir zamanların en muhteşem şehirlerinden biri olan Roma'yı bile geride bırakan Delhi'nin her tarafından görülmektedir. Kutb adı verilen bu minare Türk fâtihi Kutbettin tarafından bir zafer anıtı olarak yapılmıştır. Anlatılanlara göre, Türk kumandanı Kutbettin İslam'ın Brahmanizm'i yenişinin bir hâtırası olarak

¹⁵¹ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 354-355.

yaptırmıştır.¹⁵²

Hindistan'dan sonraki durakları Pakistan'dır. Uçaktan Pakistan'a giriş yapmak üzere indikleri hava alanındaki, ekserisi kadın olan vazifelilerin Türk olduklarını anlayınca gösterdikleri muhabbetlerini hiç unutmamışlar. Hindistan'a nispetle Pakistan çok daha temiz bir ülkedir. Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'ın kabri Karaçi'de, Mehmet Âkif'in çok sevdiği, Pakistan'ın isim babası İkbâl'in kabri ise Lâhor'dadır. Karaçi'de Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'ın kabrini ziyaret ettikten sonra Lahor'a geçmişler. Orada Pakistan'ın isim babası Muhammed İkbâl'in hem kabrini hem müze hâline getirilmiş evini ziyaret etmişler ve oğlu ile de görüşmüşler.¹⁵³

Orada tanıdıkları onlara rehberlik yapan İhtişam adlı genci unutamamışlardır. Büyük bir âile dramının talihsiz kişisi olarak daha sonra onları çok üzmüştür. Eğitimini Türkiye'de sürdürürken bir Türk kızına âşık olarak evlenmiş. Karısının annesiyle geçinemeyerek Türkiye'ye dönmesiyle büyük bir travma atlatmış. Sâmi Bey'in eşi Bilge Hanım çok üzölmüş, İstanbul'a dönünce karı kocanın arasını bulmaya çalışmış ama genç kadını ikna edememiş. Sonradan iki kadının arasında kalan İhtişam bu ümitsizlikle komünistlerle savaşmak ve şehit olmak gayesiyle Afganistan'a gitmiş ve şehit düşmüş. Genç kadın haber aldıktan sonra çok pişman olmuş ama iş işten geçmiştir.¹⁵⁴

1.5.5 Avusturalya Seyahati

Ergun Göze, Avusturalya'dan orada yaşayan Türkler tarafından Melbourne'a konferans vermeye çağırılmıştır. Kabul etmiş ve biletleri gönderilmiştir. Havaalanında heyecanlı bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. Karşılayanlar genellikle orada çalışan Türk işçileridir. Bunu gören Ergun Göze durumu şöyle değerlendirmiştir: "Türk'ün işçi sınıfı yoktur. Türk'ün işçi sınıfı hiç yoktur. Türk mesleği ne olursa olsun ağadır. İkram edeceği kahvesi, yedirecek yemeği vardır ve nerede olursa olsun Türklüğünü de unutmaz." Ayrıca bu insanların kendi ülkelerinin meselelerine duyarlılığına çok şaşırmışlardır. İçlerinde gazeteciler, din görevlileri, sivil asker emeklileri de vardır. Ergun Göze

¹⁵² A.g.e, s. 358-359.

¹⁵³ Ergun Göze, *Yaşasın Hatıralar*, s. 102.

¹⁵⁴ Hacer Hicran Göze, *Ergun Göze İle Elli Beş Yıl*, s. 360.

Tercüman gazetesinde "Mehmetçik Avusturalya'da" adıyla yayınlanan röportajında onlardan şöyle bahsetmiştir:¹⁵⁵"Türk'ün misafirperverliğinin en güzel örneklerini veriyorlar. Vatandan uzakta imanlarının şemsiyesi altına sığınmış, vatanlarındaymış gibi yaşıyorlar. Binlerce kilometre, günlere yaklaşan saat farkı, kürenin altı üstü farkı, dil din farkı hiçbir şey onları vatanlarından ve imanlarının istikametinden ayırmamış. Onlarla bu şevkle kucaklaştık."

Avusturalya'da onları karşılayanlar arasında Ali isimdeki bir delikanlı vardır. Ergun Göze ve beraberindekiler bu delikanlının halterci Naim Süleymanoğlu'nu kaçırma planını büyük bir maharetle planlayan ve uygulayan kişi olduğunu öğrenince hem takdir hem şaşkınlıkla karşılamışlardır. Onları Canberra'yı ve Sidney'i gezdirmişler. Buradaki Türk vatandaşları çok kesif gurbet acısı çektiklerini şöyle ifade etmişlerdir: "Burası gerçek gurbet, Almanya, Fransa gurbet değil ki oradan insan memleketine hafta tatiline bile gelebilir. Birkaç saatlik yol. Burası ise uçakla yirmi beş saat sürüyor ve çok pahalı." Bu yüzden yaşadıkları yerde herhangi bir Türk gördüklerinde hemen iletişim kurma istenci hissetmişlerdir. Türkiye'deki solun yanında hafif kalacağı bir sol grup, Avusturalya'da da karşılarına çıkmış. "Emek" isiminde bir gazeteleri bile vardır. İlk sayfalarında Behice Boran'ın yazısı yer almıştır. Gazetelerinde, Rusya'ya davet edildiklerini nasıl ikram ve iltifat gördüklerini övgü ile anlatıyorlardır. Ergun Göze röportajında bu olayla ilgili şu satırları yazmıştır:¹⁵⁶

" İki şeye dikkat etmeli... Avusturalya'da üç beşyüz solcu Türk'le bile Rusya meşgul oluyor ve onları ikramlıyor. Acaba bunların hangi emekleri var ki, bu ikrama layık görülüyorlar. Malum... İç sayfalarda İlhan Selçuk'un ve Aziz Nesin'in yazılarını ve sözlerini almışlar... Ve bir miktar da bendenize ve verdiğim konferansa veryansın etmişler. Okudum baştanbaşa desteksiz atma... Anladıklarını yazmamış yahut anlamadıklarını yazmış. Türk'e, milliyetçiliğe saldırmış. Herhalde bir Moskova seyahati daha hak etmişlerdir."

Bu gazetenin tam karşıtı bir gazete daha vardır. İsminin yanında bir Türk

¹⁵⁵ A.g.e, s. 362.

¹⁵⁶ A.g.e, s. 366.

bayrağının dalgalandığı "Kaynak" isimli gazete. Kemal Gürpınar adında bir Kıbrıslı tarafından çıkarılmaktadır. Gazetenin manşetten verdiği iki haber dikkatlerini çekmiştir. "Avusturalya Türkleri Konseyi K.K.T.C'nin 4. Kuruluş yılında K.K.T.C'yi tanııtma festivali tertip etti" ve "29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Melbourne'de coşkuyla kutlandı."Türklerin câmi olarak kullandıkları bir evi de görmüşler. Aslında câmi Avusturalya'ya Türklerden önce gelmiştir. Getirenler 19. yüzyılda Avusturalya'ya gelen Afganlı Müslümanlardır. Afganlıların Avusturalya'da olmasının sebebi; İngilizler Avusturalya'nın kuzeyi büyük bir çöl olduğu için yol açmakta zorluk çekmişler, çöle uyum sağlayabileceklerini düşünerek Afganistan'dan deveçiler getirmişlerdir, bunlar sayesinde çöle nüfus edebilmişlerdir. Bu Müslüman deveçiler ise yol uzun ve yorucu olduğu için konakladıkları her yere mescit yapmışlardır.¹⁵⁷

Ergun Göze ve eşinin Avusturalya'ya gidiş sebebi biraz da Broken Hill'deki Çanakkale şehitlerinin hâtırasını tazizdi. Ev sahiplerine söylemeleri üzerine bir ekip halinde gitmişler ve onların şehit düştüğü yerde Kur'ân okumuşlar. Bu şehitlerin hikâyesi şöyledir:¹⁵⁸Bu şehitlerin adları Dondurmacı Kul Mehmed ile kasap Molla Abdullah'tır. Bu ikili Balkan Savaşı'nda yaşanan yenilgi yüzünden perişan olmuş ve vatana gönüllü gitmek istemişler ama muamelelerin uzaması sonucunda savaş bittiği için gidememişlerdir. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla Türkiye'ye gitmek için tekrar müracaat etmişler. Takvimler 1915 yılının 1 Ocakını gösterdiğinde ise Avusturalya'da üç ay 24 gün sonra Çanakkale'ye yapılacak Anzak çıkarmasının hazırlıkları vardır. Türkiye'ye gitme isteklerinin, "Yollar kapalı gidemezsiniz" cevabı ile imkânsızlaşması onlara bir karar aldırarak, duvarlara yazdıkları Anzak çıkartmasını protesto eden yazılarının da işe yaramadığını görünce Broken Hills kayalıklarına çıkarak Avusturalya'ya harp ilan etmişler ve orada bulunan boğazı tutmaya çalışmışlardır. 1200 kişiyi taşıyan bir tren boğaza girdiği zaman şiddetli bir çatışma başlar ve dört kişi ölür, yedi kişi yaralanır. Halk ve polisin meydana gelen kalabalığın peşlerine düşmesi neticesinde White Rocks denilen yerde, "Teslim olun" çağrılarını kabul etmeyerek polisin ve halkın yağdırdığı kurşunlarla şehit olurlar. Bu kayalıkların adı bu gün "Türk Kayalıkları"dır. Bu çatışma Avusturalya tarih kitaplarında

¹⁵⁷ A.g.e, s. 367.

¹⁵⁸ A.g.e, s. 368-370

"Broken Hills Savaşı" diye geçmekte ve Osmanlı-Avusturalya Savaşı'nı başlatan ilk savaş olarak da bahsedilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Ergun Göze'nin Siyasi, Dini ve Kültürel Telakkisi

2.1 Milliyetçilik Mefkuresi

Milliyetçiliğe ilişkin sosyal bilimler literatüründe uzun bir süre hâkim olan "milliyetçilik çağının sonu" öngörüsünün gerçekleşmemesi bir tarafa, milliyetçi/ulusalcı ve ırkçı söylemler, "siyasal ve toplumsal eylemi düzenleyen mitlerin ve toplumsal imgelerin sağlanmasında önemli rol oynamaya devam etmekte" ve milliyetçilik günümüz toplumsal - siyasal yaşamının en evrensel ve meşru kabul edilen değeri olarak nitelendirilmektedir. Günümüzde milliyetçilik, her yerde hazır ve nazır olan "gerçek bir küresel fenomen" halini almakta ve "milliyetçiliğin küreselleşmesi" siyasal-kültürel alanı "güçlü bir gerçeklik" olarak kapsamaktadır. Kısaca, bugün milliyetçi söylemler giderek daha hegemonik hale gelmektedir.¹⁵⁹

Milliyetçilik yeni devletlerin en kuvvetli ve yaygın ortak vasıflarıdır. Bunların bazıları milli bir hüviyete sahip olmanın verdiği itici güçle bağımsızlık kazanmışlar, diğer ülkeler ise bir devlet olarak ortaya çıktıktan sonra millet olmanın bir zaruret olduğunu görmüşlerdir. Milliyetçilik bir dış mesele olarak görüldüğü zaman yerli kültürün yabancı kültüre, bütün sosyal müesseseleri de dâhil olmak üzere karşı çıkması şeklinde cereyan etmiş; bir iç mesele olduğu zaman ise asıl iş memlekette milli birliğe engel olacak mahiyetteki kültürel iktisadi ve sosyal farklılaşmaların asgariye indirilmesidir. Bu iki problemi birleştirecek olursak diyebiliriz ki milliyetçilik ilk hamlede bir milli birlik ve

¹⁵⁹ Emre Gökalp, "Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 7, S: 1, 2007, s. 280.

tecânüsün yani homojenliğin kazanılması davasıdır. Ancak, yeni devletlerin birer "millî devlet" olma yolundaki gayretleri bunların ellerindeki imkân ve vâsitalara sıkı sıkıya bağlı bulunduğu için, bu imkân ve vâsitalar bakımından çok farklı olan ülkelerde milliyetçilik politikası da farklı biçimler almaktadır.¹⁶⁰

Türklerin Anadolu'ya gelmeden önceki yaşayışlarıyla ilgili olarak bilinen bir özellik "Türklük" bilincinin çok eski devirlere kadar gittiğini bize bildiren vesikaların mevcudiyetidir. Kültekin anıtlarında Türklüğe verilen önem, Türklerin üstün niteliklerinden bahsedilmesi bunun örneklerinden birini teşkil eder. Ali Şir Nevai'nin 6. asırda Türk dilinden bahsettiği zaman bunu Türkleri birleştirmek için bir vasıta olarak kullanmasından kıvanç duyduğundan bahsettiği bilinmektedir. Batı'da ise bir "Germenlik" ve "İngilizlik" şuuruna 13. asırdan önce hiçbir şekilde rastlanmamaktadır. Türklerin bu bakımdan özel bir durumları olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶¹ Bu subjektif durum, milliyetçi veya ulusalcı kesim tarafından çokça işlenmekte ve bir Türk tarihinde mit oluşturulmaktadır. Milliyetçi ve ulusalcı hareketlerde tarih sahası çokça işlenmekte ve millî bir motivasyon kaynağı oluşturulmaktadır. Bu motivasyon sağlama işini bir dönem yarı din statüsü kazanan Kemalist ideolojide en fazla vurgulanan, süslenen kutsal millettir; evrenselcilik, medeniyetçilik iddiaları bile etnisist bir bağlamda yer almıştır.¹⁶²

Türk Milliyetçiliği, milliyetçiliğin evrensel formları ile geniş kesişme alanları bulan farklı milliyetçi türlerinin izdüşümlerini içeren renkli ve zengin bir yelpazeye sahiptir. Irkçılıktan-Pan-Türkizm'e ılımlı ve liberal formlardan anti sömürgeci milliyetçiliğe, oradan Sosyalist tonlara kadar hemen her tür milliyetçilik farklı zaman ve şartlarda etkili olmuş ve kendinden söz ettirmiştir. Türkiye'de milliyetçilik geç tarihlerde başlamış. İmparatorluğun aslî unsuru olması nedeniyle Namık Kemal ve Ali Suavi aslı Türk kökenli olmalarına rağmen Türkçülüğe karşı çıkmıştır. Türk etnik kökeninden gelmeyen Osmanlı aydınlarında tezahür etmesi Batılı milliyetçilik türünün Osmanlı'da bir ihtiyaç olması nedeniyle kaynaklandığını söyleyebiliriz. Doğaldır ki uluslaşma bilinci uyandığında her etnik grup

¹⁶⁰ Erol Güngör, **İslâm'ın Bugünkü Meseleleri**, s. 110.

¹⁶¹ Şerif Mardin, "Türkiye'de Irkçılık", **Türk Modernleşmesi Makaleler 4**, İstanbul, İletişim Yayınları, s. 348.

¹⁶² Tanıl Bora, "Türk Sağının Üç Hilali", **Birikim**, İstanbul, 1999, s. 13.

kendi tarihini yazma ihtiyacı hisseder. Böylece bir millî kimlik yaratılmasıyla yeniden bir milletin inşası safhasına geçilir. Osmanlı'daki aydınların genelde Türkçü kesimdeki görüşleri bu yönde seyir ediyordu. II.Meşrutiyet'in ilanı ile basın özgürlüğü gelmiş fikri tartışmalar gazeteler ve dergiler yoluyla dile getirilir olmuştur. Bunlardan Satı Bey ile Ziya Gökalp arasındaki eğitimle ilgili tartışmalar buna örnektir¹⁶³ ve burada toplumculuğu baz alan Türkçülerle bireyciliği ele alan Osmanlıcılığın karşı karşıya geldiğini görüyoruz. Ziya Gökalp eğitim alanında sosyolojinin alınması gerektiğini dile getirmiştir.

Balkanların 1912'de kaybıyla gayrimüslim tebaanın pek çoğu bağımsızlıklarını kazanmışlar, Osmanlılık akımı iflas etmiş. İttihat ve Terakki merkezileşmeyle birlikte artan oranda milliyetçilik akımını devletin ideolojisi olarak ağırlığını hissettirmiştir. Yıkılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu Türkçülük akımını bir kurtuluş reçetesi olarak görürken geniş bir halk kitlesince değil kısıtlı bir aydın kesimince destekleniyordu. Bu aydın kesimi ise doğu medeniyetini değil, batı tipi bir milliyetçilik ve medeniyet anlayışını kendine rol olarak görmüştü. Bu tarihten sonra değişik milliyetçilik türleri ortaya çıkmaya başlıyor. Bunlar Türkçü-Turancı milliyetçilik, Sosyalist milliyetçilik, İlmî Liberal milliyetçilik, Muhafazakâr milliyetçilik gibi. Pan-Türkizm hareketi, meşhur Harbiye Nazırı Enver Paşa ve etrafındaki kişiler tarafından savunulmuş bunun için Enver Paşa I. Dünya Savaşı'nda Sarıkamış hareketini yapmış fakat başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Dünya Harbi'nden sonra Orta Asya'daki Türk kavimlerini ayaklandırmak için çete faaliyetlerine girişilmiş bu da başarısızlıkla sonuçlanınca bu akım güç kaybetmiş ve zamanla tarihten silinmiştir. Cumhuriyet Türkiye'si Turancılığı bir şekilde reddetmiş, Türkiye Türkçülüğünü savunmuş, 1927'de yeni bir tarih tezi geliştirmiş. Anadolu'nun kadim Türk vatani olduğunu ispatlamak için Sümer ve Hitit medeniyetinin Türklere ait olduğunu ve bu ırkların Türk ırkından geldiğini, Türk dili ve ırkının Avrupa dilleri uygarlığının kaynağı olduğu ileri sürülmüştür.¹⁶⁴ 1930'lu yıllarda İtalya Faşizmi'nin ve Alman Nazizmi'nin iktidara gelmesi Türkiye'yi de etkilemiştir. 1944 Türkçülük davası ve bu davanın sanıklarından Nihal Atsız ve Alparslan Türkeş milliyetçiliğin siyasi temsilcileri olarak kendilerini gösterecekler ve suçlu bulunacaktır. Böylelikle Turancılık değişen dünya konjonktürünün de etkisiyle

¹⁶³ Hilmi Ziya Ülken, **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İstanbul, Ülken Yayınları, 1979, s.183-188.

¹⁶⁴ Mümtaz'er Türköne, **Siyaset**, 7. B., Ankara, Lotus Yayınevi, 2007, s. 649-655

tasfiye olacaktır.

1965'de Alparslan Türkeş Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisini ele geçirmesiyle partinin ideolojisini oluşturma gayretleri içerisinde Nihal Atsız'ı da görmekteyiz. Daha sonra CKMP ismini değiştirerek MHP adını alacaktır. MHP'nin muhafazakârlaşması ile partiden Nihal Atsız ayrılmış. 1970'li yıllarda Türkiye'nin ideolojik kutuplaşmaları şiddet ve terör ortamında MHP'nin Anti-Komünist ve devletçi politikaları benimsemeleri ile Nasyonel Sosyalizm'in tercümesi olan "Milliyetçilik-Toplumculuk" uzun süre savunulmuştur. Parti'nin gevşek bir örgütlenmeye sahip olması ile beraber ülkücü hareket "Lider, doktrin, teşkilat" üçlemesi ile hiyerarşik, doktriner, otoriter bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. 1980'den sonra MHP ideolojisi dönüşüme uğramış. "Devletçilik" terk edilmiş. Demokrasi vurgusu yapılmaya başlanmış. Şunu da belirtmekte fayda vardır ki 1980'den sonra MHP'de ideolojik bölünmeler yaşanmış. MHP'de Türk İslam Fikir Sistemi'nden kopmalar yaşanmış din vurgusu tamamen olmasa da zayıflamış. Anadolu Milliyetçiliğine kayış yaşanmış. Bu bölünmeden Büyük Birlik Partisi doğmuştur. Doktrineri Muhsin Yazıcıoğlu olmuştur. BBP partisi din vurgusu daha güçlü ve milliyetçi, gelenekçi bir yapıya sahipti. Ama seçimlerde büyük başarılar gösterememiş, lidere dayalı bir parti olmanın dışında varlık gösterememiştir. 1980'lerin sonlarında Özal'a yakın duran ve liberal-milliyetçi diyebileceğimiz bir çizgiyi benimseyen, hali hazırda MHP'ye angaje olmuş kişilerin ortaya attığı "sivil milliyetçilik" projesine değinilebilir.¹⁶⁵ Bu projede de, mücerret devlet fikri ile Kemalist bürokratik elitin hâkimiyetindeki devlet cihazı arasındaki ayırım vurgulanmakta; MHP'nin "millele rağmen milliyetçilik" yapan resmi ideolojinin gölgesinden çıkarak "sivil ve kültürel" milliyetçiliği temsil etme misyonunun icabını yapıp millet çoğunluğunun iradesini sisteme intibak ettirmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu milliyetçi-muhafazakâr çizginin liberalize edilmiş bir versiyonu olarak bakılabilir.

Türkiye, iktisat rejimini seçerken ilk bakışta garip görünen bir tezada düştüğüne şahit olmaktayız. Bu tezat şudur: Türk milliyetçiliği siyasi bağımsızlık hareketiyle birlikte

¹⁶⁵ Mustafa Çalık, "MHP: Asıl Şimdi; Fakat Nasıl?", **Türkiye Günlüğü**, S: 50, Mart-Nisan 1998, s. 162-174 ; Mustafa Çalık, "Devlet, Resmi İdeoloji ve Milliyetçilik Üstüne", **Türkiye Günlüğü**, S: 55, Mart- Nisan 1998, s. 72-77.

Batı kapitalizmine, Sosyalizme karşı bir reaksiyon halinde ortaya çıkmıştır.¹⁶⁶ Bu yüzden, hem Batı'dan kurtulmak hem de onun gücüne sâhip olmak gibi iki gaye ortaya çıkmaktadır. Bu gayelerin mantığına göre düşünecek olursak milliyetçi hareketlerin Batılılar gibi kapitalist ekonomiyi benimsemeleri gerekirdi. Batılı bir sistemi olan kapitalizm milliyetçi devletleri kendi çıkarlarının maşası olarak görmektedir. Sosyalizm ise yine Batı medeniyetinin ürünüdür. O sistemin bazı aksaklarına karşılık ortaya atılmış bir sistemdir. Nasıl kapitalizmin bulunmadığı yerde onu kurmak zor ise, Sosyalizm'in bulunmadığı yerde de bu sistemi kurmak o kadar zordur.

İktisadi ve siyasi sahada kalınmak için Ergun Göze'nin ortaya attığı tez: Kalkınmanın psikolojik iticisi olarak Milliyetçilik, siyasî vasıta olarak Kuvvetli İktidar, Sosyo-Ekonomik hedef olarak da Milliyetçi Toplumcu Gelişme.¹⁶⁷ O'na göre, milliyetçilik mevzunda en büyük handikapın "Hem geleneksel uygarlık değerlerine ihtiyaç duyan ve hem de onu reddeden batılılaşmamış aydının yalnızlığında" olduğunu iddia etmektedir. En büyük hazineyi ise bütün dünyada yayılmış olan Türk kitlesi ve İslamiyet'te bulmaktadır. Bunu aynen şöyle ifade etmektedir:¹⁶⁸"Halkı seven ve ona saygı duyan bir milliyetçilik ideolojisi İslamiyet'e ters düşmez. Ancak İslam ideali bir denize dökülen çeşitli ırmaklar gibi, milletini seven, imanlı ve disiplinli toplumların birleşmesiyle gerçekleşecektir. Bu anlamda da milliyetçilik, İslam ideolojisi'nin taşıyıcısıdır. Böyle bir milliyetçilik, Nazi ve Faşist rejimlerde olduğu gibi, dinin yerini alan, dinleşen ve kilise çanlarından top döktüren, dine yabancılaşmış bir etnik milliyetçilikte değildir. Türk toplumunun değer duygularının, sosyal ilişkilerinin ve ahlâki hayatının döl yatağını teşkil eden din kurumu tırnak ve etin birleşmesi gibi kaynaşmıştır. Bu din de, milliyetçiliğimiz gibi kınında paslanmaktan kurtarılmalıdır." Kalkınmanın siyasi yöntemi olarak kuvvetli iktidar formülünü önermektedir. Bunun içinde insan haklarına saygılı bir "Başkanlık Sistemi"ni salık vermektedir. Ergun Göze devlet sistemini anlatırken Farabi ve Nizamül Mülk'ün müdahaleci ve otokratik devlet anlayışından esinlenmiştir. O'na göre bu devletin manası,

¹⁶⁶ Ergun Göze, "Lider Olmaya Mahkûmuz", **Tercüman**, 31. 08. 1970, s. 5.

¹⁶⁷ Ergun Göze, "Türk Ruhu- Türk Kafası", **Tercüman**, 9. 11. 1970, s. 5.

¹⁶⁸ **Tercüman**, A.g.m, s. 5.

milleti, en ileri düşünenlerin ve en iyi yapanların kadrosunda özleştirmektedir.¹⁶⁹

Ergun Göze'nin öngördüğü devlet rejimi büyük oranda Necip Fazıl'ın ideal devlet sistemidir. Bu sistem kısaca şöyledir:¹⁷⁰ "Necip Fazıl, İslam'ın ölçüleri çerçevesinde, insanları dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırabilecek ve insanların kendini düşündüğünden daha fazla onlar için düşünecek bir devlet tasarısı ortaya koymaya çalışmıştır. Onun tasavvur ettiği ideal devletinin adı "Baş Yücelik"tir. O'na göre, bu ideal devlet, hiçbir şekle bağlı olmayan, sadece İslamiyet'in ve millet olmanın ruh ve ana ölçülerine sınıksız bağlı, ondan hiçbir şey feda etmeyen bir intibakla uygun bulunan, mücerret ve umumî, daima arayıcı ve yenileştirici bir kıstastadır. Bu devlet, halk kitlelerini, hastasını sormadan tedavi eden doktor gibi, istikamet verici müdahalesi; fert, zümre ve sınıf üstü bir hak ve hakikat kutbunun idaresiyle tecelli eder. Bu fikriyatın tezahürü ve tarih boyunca bir eşi bulunmayan mefkurevi şekli de, cumhuriyet şeklinin en ileri derecesi sayılan "Yüceler Kurultayı" ve "Baş Yücelik"ülküsüdür. Bu devlet şekli, Eski Yunan'dan bugüne kadar insanoğlunun binlerce yıllık tecrübeleri arasında misilsiz bir ilerici ve yenilik temsil ettiği gibi, her şeklin faydalarını toplamış ve zararlarını atmış, merkezi hikmet ve hakikat buluşu ile cihan çapında bir yenilik ve ilerici hamlesidir ve bu devlet İslam'ın şûra ölçüsüne de sınıksız bağlıdır. Necip Fazıl için siyasî organ oldukça önemlidir ve o, geleneksel Türk devlet yapılarından yola çıkarak bir devlet yapısı ortaya koymaya çalışmıştır. "Baş Yücelik" adını verdiği bu devlet başlıca altı kısımdan oluşmaktadır:

- a)Yüceler Kurultayı,
- b)BaşYüce,
- c)BaşYücelik hükümeti,
- d)Yüce Din Dairesi,
- e)Halk Divanı,
- f)BaşYücelik Akademisi

Baş Yücelikte çoğunluğun doğruyu seçebilme ihtimali, seçkinlerin doğruyu seçebilme ihtimalinden daha düşük görüldüğünden halk istisnâ haller dışında seçmen

¹⁶⁹ Necip Fazıl Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, 1. B., İstanbul , Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü Talebe Derneği Yayınları, 1968, s. 253.

¹⁷⁰ **A.g.e.**, s. 253-270.

olamaz. Millî iradeye yalnızca, Baş Yüce ile Yüceler Kurultayı arasında bir uzlaşmazlık çıkması durumunda, bu ikisi arasında karar verme amacıyla başvurulur. Baş Yücelikte halk kendisini devletin, devlet de halkın kölesi bilecek ve böylece her iki taraf da birbirine sadakatle hizmet edecektir."

Ergun Göze, Kalkınmanın Sosyo-ekonomik şartları konusunda kalkınma yolunun tek olmadığını, örnek olarak da Japonya'yı örnek göstermektedir. Japonya asla batılılaşmamış fakat sanayileşmiştir. Bir başka deyişle Japonya "Teknolojisi modern fakat sosyal kontrol kurumları feodal olan bir millettir. Taklitçiliği bırakarak, Türk milletinin tarihinden, Türk milletinin manevî değerlerinden gelen, Türkiye'nin konjonktürünü göz önünde bulundurarak, modern ilim ve modern tekniği rehber edinerek, yüzde yüz yerli, yüzde yüz milli bir doktrin ile Türkiye'nin kalkınmasının mümkün olabileceğini iddia etmiştir.

Ergun Göze'nin ideali ekonomide, dış politikada, devlet müesseselerinde milli bir devlettir. O'na göre Türk milliyetçilerinin ve onun milli devletinin değişmez bir prensibi vardır: "İnsanlara hürriyet, milletlere istiklal".¹⁷¹ Bu devlet insanca yaşayış için insanları birbirinden ayırt etmeyecek, memuru teşkilâtlı, işçiyi ve tüccarı korurken çiftçiyi, kimsesiz çocuğu kendi haline ve kaderine bırakmayacak. Kendi iradesinin dışında tehlikeye uğrayan herkesin, kim olursa olsun mutlaka insanca yaşamasını temin edecek Sosyal Güvenlik sistemini kuracaktır. Bu sistem insanlara farklı muamele etmeyecek bir sistem olmaktan başka, iktisadî yapıyı tahrip etmeyecek, tasarrufu baltalamayacak, temaruzu ve her çeşit sahtekârlığı teşvik etmeyecektir. Sanayiye cezalandıran, tüccarı teşvik eden, dolayısıyla sanayileşmeyi baltalayan ve ayrıca fakirle zengini birbirinden ayırt etmeksizin kapsama dâhil edilmiş herkesten aynı oranda tahsil edilen prim sistemi yerine; kendi sosyal bünyesinde mevcut bir çeşit fitre ve zekât sistemiyle finanse edilecektir. Böylece fitrede olduğu gibi belirli gelir seviyesinin üstünde olan, zekâta olduğu gibi belirli bir varlık seviyesinin üstünde olan herkes sosyal güvenlik vergisi ödeyecek, bunları ödemeyenlerle birlikte ve arada hiçbir fark gözetilmeksizin, tehlikeye uğradıkları zaman, tehlikenin zararlarından devletçe kurtarılacaktır. Millî devlet bu strateji ile Türk ekonomisinin

¹⁷¹ Ergun Göze, "Esaret Zinciri", **Tercüman**, 18. 09. 1969, s. 5.

kalkınma hızını % 15'e çıkararak güçlü bir iktisat devleti olacaktır. XVII'nci asra kadar dünyanın en bol ve kaliteli mallarını üreten ülke olan Türkiye böylece ileride yine aynı konuma yükselecektir.¹⁷²

Ergun Göze'nin milliyetçiliği İslam ile bütünleşmiş bir milliyetçilikti. Onun milliyetçiliği İslam'ın vurguladığı alanlarda ve onun öncüllüğündeki noktalara göre tezahür eden bir milliyetçilikti. Ergun Göze kendi milliyetçiliğini şöyle ifade etmektedir:¹⁷³"Benim Türklük sevgim İslam ahlâkının bu yüceliği içinde, İslam Tarihinin Saadet asrından sonraki en aydınlık günlerini teşkil eden Türk tarihinin nuruyla aydınlanmış bir millet sevgisidir."Onun düşüncelerine yön veren İslâmî düsturlara bakarak milliyetçiliğin "Kişi kendi kavmini sevmekten dolayı kınanmaz" hadisinden yola çıkarak milliyetçiliğin vatan sevgisi perspektifine vurgu yapmış dolayısıyla vatanını sevmenin yadsınacak bir şey olmadığını savunmuştur. Kendisini hiçbir zaman ırkçı ve Pan-Türkist olarak nitelendiremeyeceğimiz Ergun Göze 1960'lı yıllarda artan antikomünizm temelindeki muhafazakâr motiflerle süslenmiş milliyetçilerden biri olarak nitelendirebiliriz. Onun milliyetçiliğini yazar Peyami Safa'da görülen muhafazakar-cumhuriyetçi-milliyetçi olarak nitelendirirsek daha uygun olur.Onun telakkisinde milletlerin hayatında önemli bir yer tuttuğuna şahit olunan ve sosyolojinin "içtimaî ırk" olarak ele aldığı ve "biyolojik ırkçılık"tan tamamen ayrı diğer bir gerçek vardır. O politikasını "biyolojik ırkçılık" üzerine kurmayı reddetmekle beraber, "içtimaî ırk" gerçeğini inkâr etmez. "İçtimaî ırk" kavramını biyolojinin değil sosyolojinin alanına girdiğini savunur. İçtimaî ırkı şöyle tarif eder: "Bir milleti teşkil eden fertlerin, ailelerin, sınıf ve tabakaların soy birliği şuurudur. Ortak bir şuur tarzında beliren mensubiyet duygusunun soy ve kan birliği şuuru biçiminde duyulmasıdır."Sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bütünleşmelerden, sosyolojik bir zaruret olarak, zamanla içtimaî ırk doğar.¹⁷⁴

Biyolojik ırkçılığın ayrıştırıcı ve bölücü karakterli olduğunu kendisi kabul ederken içtimaî ırk kavramının bütünleştirici ve birleştirici bir özellik taşıdığını iddia eder. Kimsenin biyolojik verasetini tayin edemeyeceğini fakat içtimaî ırk tercihini

¹⁷² Turan Yazgan, **Görüşler**, İstanbul, Kutsun Yayınevi, 1977, s. 313-314.

¹⁷³ Ergun Göze, **Türklük Kavgası**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990, s. 1.

¹⁷⁴ Ahmed Arvasi, **Türk-İslam Ülküsü**, C. 1, B. 5., İstanbul, Burak Yayınevi, 1990, s. 119.

yapabileceğini düşünmektedir. Bu kavram aynı tarihe, aynı kültüre, aynı din ve ülkeye sahip insanlar arasında kan ve soy birliği şuurunun güçlenmesine yol açabilmektedir. Örneğin; Ergun Göze kültür, tarih ve din birliğine sahip olduğumuz Çin'in esaretindeki Doğu Türkistan ve Rusların tahakkümündeki Türk halkına Türkiye'nin sahip çıkması gerektiğini hayatının sonuna kadar savunmuştur.¹⁷⁵ İçtimai ırk mefhumunun biyolojik ırkçılıktan farklı olduğunun bir örneği; 1990'lardaki Bosna Savaşı'nda Yugoslavya'daki çatışmalarda Rusya Sırlara diplomatik destek verirken, Suudi Arabistan, Türkiye, İran ve Libya da Boşnaklara silah ve para yardımı sağlamıştır. Bu ülkeler bu yardımları güç sağlamak, ekonomik çıkar veya ideolojik nedenlerle değil, kültürel açıdan kendilerini bu insanlara yakın hissettiklerinden yapmışlardır.¹⁷⁶

Özcü milliyetçiliğin ana akım dışı bir kolu olarak Ergun Göze'deki Anadolucu milliyetçilikten bahsedilmelidir. Düşünsel üretimi ve etkinliği 1970'li yıllara uzanan bu akım, politik açıdan milliyetçilik içinde marjinal kalmış, hatta Türkçülüğün müstakil bir akım olarak güçlendiği dönemlerde, bu akımın temsilcilerince sert ithamlara maruz bırakılmıştır. Nurettin Topçu'nun 1950'lerin başındaki DP tarafından kapatılan Milliyetçiler Derneği'ndeki ve AP'nin kuruluş dönemindeki angajmanı dışında, politik oluşumların dışında duran ve politik-ideolojik bağları gevşek bir entelektüel akım olarak kalmıştır. Anadoluculuğun ideolojik esasları olarak; vatanın (Anadolu'nun) ve vatandaki tarihsel milli oluşa verilen merkezi önemi, bu milli oluşta dine verilen ağırlıklı yeri, gelenekçi mistisizmi, "kerim devlet" anlayışını sayabiliriz. Her şeyden ve herkesten kuvvetli olan devlet, bir cemaat olarak hayal edilen millet ve onun ârifleriyle titreşim halinde bulunmalıdır.¹⁷⁷ Müslüman-Türk kimliği, milli karakterini "dertli insan" olarak vasıflandırdığı "Anadolu insanı",¹⁷⁸ büyük bir ruhsal güç ve ruhsal diriliş kaynağı olarak mistifiye edilir. Ayrıca kurgulanan millet tasarımı milleti mistifiye eder ve bunun için

¹⁷⁵ Ergun Göze, "Esir Milletler ve Bizimkiler", **Tercüman**, 18. 07. 1969, s. 5; Ergun Göze, "Size", **Tercüman**, 22. 10. 1969, s. 5; Ergun Göze, "Esir Türkler", **Tercüman**, 23. 07. 1970; Ergun Göze, "Hür Doğu Türkistan Hükümeti Kurulmalıdır", **Tercüman**, 1. 09. 1970, s. 5; Ergun Göze, "Kızıl Çin'le İlişki ", **Tercüman**, 12. 05. 1971, s. 5

¹⁷⁶ Samuel Huntington, **Medeniyetler Çatışması**, Çev. Mehmet Turhan-Cem Özdemir, 6. B., İstanbul, Okuyan Us, 2008, s. 26.

¹⁷⁷ Nurettin Topçu, **Devlet ve Demokrasi**, 1. B., İstanbul, Hareket Yayınları, 1969, s. 54.

¹⁷⁸ Nurettin Topçu, **Yarınki Türkiye**, 2. B., İstanbul, Yağmur Yayınları, 1972, s. 123.

somut vatana, "Anadolu"ya, bilhassa köye tutkuyla bakar.

Türk milliyetçiliği ideolojisinin en belirgin özelliklerinden birisi askerî söz dağarcığının genişliği ve merkezliğidir. Savaş ve askerlik epiği, milliyetçi duygular için vazgeçilmez bir levazımat teşkil eder. İlkokul birinci sınıftan başlayarak müfredatın büyük bir bölümünü askeri destanlar ve şiirler oluşturur. "Türk tarihi" fetih ve savaşların tarihidir, "şehitlik" yüceltilen kavramların başında gelir. Öte yandan Kemalist-laisist milliyetçilik söylemi, orduyu, etnisist ve dinsel referanslarla motifli milliyetçilik anlayışlarına karşı modern Batılı bir milli kimliğin dayanağı olarak gösterir. Bu görüş açısından, ordu, doğru milliyetçiliğin referansı olarak önemsenmektedir. Bu durumda ortaya çıkan resim şudur: Türklerin tarihini ordu belirlemiştir, bugününü de o belirleyecektir. Ordu, siyaset ve parti üstü konumuyla ayrıcalıklı ve tartışmaya kapalı bir yere sahiptir. Hasan Ünder'e göre bu anlayışın arkasında Kemalizm'in Spartan öğeleri yatmaktadır ve ana referansı 19. yüzyıl Alman siyasi ve askerî düşüncesidir.¹⁷⁹ Ergun Göze'de de ordu Türkiye'nin menfaatlerini korumada bir araçtır¹⁸⁰ve onda da ordu millet miti yaratma vardır.¹⁸¹Ordu, kurum olarak, Türk milliyetçiliğinin biçimlenmesinde ve yeniden üretiminde bizzat rol oynamaktadır. Ve bu yeniden üretim tarzı, Türk milliyetçiliğinin özgül damarını ve özellikle resmi milliyetçilik anlayışının güçlü bir karakterini oluşturur. İslâmî aidiyetin ve referansların yeni milli devletin fikri-manevi sistemine transfer edilme sürecinde, savaş ve seferberlik ikliminin, dolayısıyla askeri pratiğin kurucu önemi olmuştur. "Cihat" ve "şehitlik" kutsiyeti bu pratik içinde "vatan müdafaası"na "millî istiklal" hedefine hasredilmiş, milliyetçi bir çerçevede anlamlandırılabilir kollektif coşku, heyecan vesileleri ve kayıplar bu vesileden doğmuştur; bu pratiğin işlenmesiyle estetize edilmiştir. Milliyete dinsel değer yükleyerek dinî kutsiyeti milliyetçilik içinde asimile etme eğilimi orduda çok güçlü olmuş, bu anlayış askerlik eğitiminde de kendini belirgin biçimde göstermiştir. 1941'de Diyanet İşleri Başkanlığı Reisi Ahmet Hamdi Akseki'ye yazdırılan Askerin Din Kitabı'ndan 1981'de yayımlanan Askerin Din Bilgisi kitabına dek, "devlete ve millete hizmeti" ibadet sayan "Protestan" bir milli din anlayışının telkin edildiği görülmüştür. Bu anlayış Ergun

¹⁷⁹ Ayşe Gül Altınay-Tanıl Bora, "Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Milliyetçilik**, C.4, 1. B., İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s. 141-142.

¹⁸⁰ Ergun Göze, "Bu Kafa İle Olmaz", **Tercüman**, 12. 04. 1972, s. 5.

¹⁸¹ Ergun Göze, "Malazgirt Kandili", **Tercüman**, 26. 08. 1971, s. 5.

Göze'de farklı tezahür etmiştir ona göre ordu bir peygamber ocağıdır ve ne zaman ülke sıkıntıya düşse aradan sıyrılıp bu yanlışlığı düzeltecek bir müessesedir. Onun gözünde ordu aktiftir yani Türkiye'nin menfaati için fetihçi bir zihniyete de sahiptir.¹⁸²

Ergun Göze'nin Türk Milleti için uygun gördüğü yönetim sistemi "Hürriyetçi Demokrasi" sistemidir. Bu bakımdan demokratik nizamın korunması, geliştirilmesi ve demokratik nizam içinde halkın desteğinin sağlanması onun için başlıca esastır. Hürriyetçilik siyaset terimi ile beraber halkçılık deyimini de kullanmaktadır. O bu terimi Marksistlerin sınıf birlikteliği, sınıf mücadelesi gibi ajitasyonlarda kullanılmasına karşıdır. Halkçılık deymiyle kast edilen şudur:¹⁸³ Her şeyin halkla beraber, halk için olması ve halka doğru olmasıdır. Halkın yaşayışını paylaşarak, halkın yükseltilmesini birinci planda düşünerek, halkın dertleriyle yoğrularak halkla işbirliği yapmak suretiyle halk için ve halk tarafından her hareketin düzenlenmesi ve yürütülmesi fikrini kastetmektedir. O'na göre Milliyetçilik ülküsünün siyasi hareket olarak gelişmesi her şeyden önce Halk Demokrasi'sinin Türkiye'de yaşatılmasına ve geliştirilmesine bağlıdır.¹⁸⁴ O insanları hürriyetsizliğe sürükleyen her çeşit davranışa karşıdır. Hürriyet derken sadece siyasi hürriyeti değil, ekonomik hürriyeti, sosyal hürriyeti, ilim hürriyetini, kısacası İnsan Hakları Beyannamesi'nde ve Birleşmiş Milletler Anayasası'nda ifadesi bulunan tüm hürriyetleri kastetmektedir. Hürriyet deyince, hürriyeti bütün bölümleri ile beraber düşünmek ve o şekilde bir hürriyet istemektedir. O'nun milliyetçiliği insan sevgisine dayanır ve insan şahsiyetine inanmaktadır. İnsan kişiliğinin gelişip şekillenebilmesin, hür ve demokratik rejimlerde olabileceğine inanmaktadır. Hür ve demokratik düzene muhalif olan bütün rejimlere karşıdır. O ferdin şahsiyetine saygı duymuş, baskıcı rejimlerde fertlerin yaratıcı gücünü ortaya koyamayacaklarını iddia etmiştir. Fertsiz toplum olamayacağını, toplumunda fertsiz yapamayacağını savunmuştur.¹⁸⁵ Yani toplum fertlerden kuvvet alır, renk hatta hedef ve istikamet alır.

Onun gözünde demokrasi bir numaralı mesele değildir, Türkiye'de her mesele bir numaralı meseledir. Türkiye'de dış politikada, iktisadî sahada, eğitim alanında milli bir

¹⁸² Ergun Göze, **Köşebaşı**, 1. B., İstanbul, Semerkant Yayınları, 1972, s. 157.

¹⁸³ Alparslan Türkeş, **Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik**, 1. B., İstanbul, Işık Yayınevi, 1978, s. 14.

¹⁸⁴ Ergun Göze, "Rejim ve Milliyetçilik", **Tercüman**, 6. 11. 1972, s. 5.

¹⁸⁵ Ergun Göze, "Büyük Toplumlar", **Tercüman**, 11. 08. 1971, s. 5.

devrim yapılması gerektiğinden yanadır. Mesela bunların içerisinde en mühimi olarak nitelendirdiği eğitim reformu mali tedbirlere bağlıdır. Yani bu yapmak istenilenler birbiriyle bağlantılı olan devrimlerdir. Kendi deyişiyle:¹⁸⁶"Trenlerin rötarı, telefonlarınhırıldaması, dâvaların uzaması, memurların vatandaşa hakaret etmesi, partilerin birbirlerinin kuyusunu kazması, Almanya'dan gelen zarfı şişkin mektupların çalınması, rüşvetin haraç, açık saçık resimler koymayan gazetelerin satılmayışı, yerli filmlerin berbatlığı, manavın kesekâğıdına mutlaka üç-beş çürük sokuşturması, kimsenin hakkına razı olmayışı hepsi-hepsi "1" numaralı meseledir."

Ergun Göze, hayranlık, taklitçilik ve öz kökten uzaklaşmanın toplumu buhrana düşürdüğünü, kaybedilen kıymetlerimizi kendi elimizdeyken dışarıda aradığımızı ileri sürmüştür. O, kâinat, dünya, insan, içtimaî ve iktisadî adalet, müspet bilgiler, güzel sanatlar, kadın, devlet, siyaset görüşünün İslam'da bulunduğuna işaret etmiştir. Müslümanların ve Türk toplumunun içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesini, idraklerin yenilenerek, İslam'ın modern dünyanın gereklerine uygun bir şekilde yeniden ifadelendirilmesinde görmüştür. Ergun Göze düşünce sisteminde, toplum denilince Türk toplumunu ele almıştır. O, Türk toplum yapısını, toplumun içinde bulunduğu sıkıntıları ve bu sıkıntılardan kurtulma yollarını ortaya koymaya çalışmıştır. Türk toplumunun içinden büyük bir mütefekkir çıkmamasını en büyük eksiklik ve geri kalış sebebi olarak görmüştür. Doğu'yu ve Müslümanları, Türk'ün temsil ettiğini ve Türk'ün düşüşüyle buhrana giren Doğu ve İslam dünyasının yine Türk'ün yükselişiyle yeniden eski gücüne kavuşacağını ifade ederken, Türk toplumuna büyük bir paye biçmiştir.

Ergun Göze, milli bir devletin yaratılması için en önemli mesele olan milliyetçi eğitim politikasına sık sık değinmiştir.¹⁸⁷Türkiye'de eğitim, Tanzimat'tan beri halledilememiş konuların en önemlisidir. Eğitim, yalnız sosyal ve ekonomik hayatın gelişmesinde rol oynamaz. Belki, eğitimin en önemli işi, milli kültürü geliştirerek genç nesillere aktarmasıdır. Eğitimin en başta gelen işi, milli kültürü genç nesillere devretmek; millî şahsiyeti ve üslûbu zedelemekten işleyerek geliştirmek çağdaşlarını hayran bırakacak eserlere ulaşmak üzere insanlarına sarsılma bir iman, irade ve heyecan vermektir.

¹⁸⁶ Ergun Göze, "Türkiye'nin "1" Numaralı Meselesi Yoktur", **Tercüman**, 16. 03. 1972, s. 5.

¹⁸⁷ Ergun Göze, "Yaşa Milletim Yaşa", **Tercüman**, 24. 10. 1970, s. 5.

Demokrasilerde dahi eğitim, devletin ve milletin, partiler üstü gayelerine, ülkü ve hedeflerine göre vazife yapar. Hiç şüphesiz her ülkenin eğitimi, o ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik menfaatlerine göre düzenlenir. Eğitim her zaman milli politikanın hizmetindedir. Milli ve çağdaş bir eğitimden geçirilmiş, şuurlu ve kaliteli nesillere sahip olan bir milletin başarıları daha büyük ve devamlı olmaktadır. Böylece yetişmiş nesiller sömürgeciliğin oyununu daha çabuk bozar, her türlü emperyalizmi daha kolay bertaraf eder.¹⁸⁸

Ergun Göze'ye göre Türklerin milli örf ve âdetlerinde, öğretmenlere müstesna bir makam ayrılmış, hatta Osmanlı devri "İlmiye sınıfı"nın idam cezaları tatbik edilmez bir yücelikte kabul edilmiştir. O halde milliyetçiler, öğretmenleri geleneklerdeki hakikî yerine oturtmalıdır. Bu maksadın tahakkuku için:¹⁸⁹

a) Hocalar çok ciddi bir seçme ile alınacak, ahlâk, seciye, kabiliyet bakımından en üstün kişiler, öğretmen olmalıdır.

b) Yaşama şartları, cemiyette herkesin imreneceği bir seviyeye çıkarılmalıdır.

c) Eğitimcilerin hayat şartları, hakları olan seviyeye ulaşırken, eğitimin bünyesi de millileşmelidir.

Böylelikle öğretmenler maddî değil, önce manevî ve fikrî mesaiyi tercih edeceklerdir.¹⁹⁰ Öğretmenlik nimetinin külfeti de şudur: Başkalarından beklenebilecek hataları işlememek. Mesleğini ise bilâkis başkalarından beklenenden daha fazla maharet ve faziletle icra etmek.¹⁹¹ Maarif alanında sadece öğretmen kalitesini arttırmakla milli eğitim davasının halledilemeyeceğini bilen Ergun Göze'ye göre her şeyden evvel mutlaka bir eğitim felsefesinin olması gereklidir. Ergun Göze'nin akrabası ve fikirdaşı Sâmîha Ayverdi milli eğitim politikasıyla ilgili şöyle fikirler ileri sürmüştür:¹⁹²"Milli eğitim sistemi, eğitim gören öğrencileri yönlendirecek hedef ve prensipler bilmeli ve Türk gençliğini, fikir hürriyeti ve isim değiştirmiş ideolojilerden uzak tutabilmelidir. İktisatta, ziraatte, hukukta, teknikte, san'atta ve millî müdafaada tek temel in maarif olduğu, kültür olduğu Türkiye'de

¹⁸⁸ Arvasi, **Türk-İslam Ülküsü**, s. 355-357.

¹⁸⁹ Dündar Taşer, **Mesele**, 5. B., İstanbul, Töre Devlet Yayınları, 1968, s. 67.

¹⁹⁰ Ergun Göze, **Üniversite Niçin Çöktü?**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınevi, 1990, s. 12.

¹⁹¹ Ergun Göze, "Profesör Dediğin", **Tercüman**, 11. 02. 1972, s. 5.

¹⁹² Sâmîha Ayverdi, **Millî Kültür Meseleleri ve Maârif Dâvâmız**, 1. B., İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1976, s. 11-21.

birinci plânda tutulmalı. Önemli olan mektep adedini arttırmakta, kalitesiz fakat yaygın bir okuma-yazma yarışında değil, açılan ve açılacak olan mekteplerin çocuğa vereceği millî ve mânevi ruhtadır. Şu halde, siyasî, içtimaî, vicdanî, iktisadî, sınaî ve ziraî bütün ipuçlarını nefsinde toplamış, memleket bünyesine şâmil bir eğitim felsefesi ve millî maarif politikası, sürüncemede kalmış memleket dertlerinin hemen tek devâsıdır. Artık yabancı menşe'li kültür politikasını terk etmeye ve millî ruhtan yardım istemek gerekir. Etnik ve mânevi bünyenin üstüne dikkât ve basiretle eğilmenin zamanı gelmiştir. Avrupalı olarak değil, yaratılmış olan büyük medeniyetin yüceliklerini dünyaya kabul ettirecek bir yolda yürümeli, mevcut kıymetlerimizin propagandasını yapmalı, gerek edebiyat, gerek mûsikî, gerek mimarî ve diğer sanat ve kıymetlerimizin üstüne dünyanın dikkat nazarlarını çevirtmeliyiz. Şöyle ki, evvela eski medeniyetimizi restore edip, onu câhil ve gâfil bırakarak yabancı hayranı kıldığımız nesillerin önüne bütün ihtişamı ile koymalı, böylece de işe, kendi kendimizi uyandırmaktan başlamalıyız. Kökü mektep programlarından kazınıp atılan milliyetçilik, yeniden ve ilkokullardan başlayarak, irfan hayatımızın içine sokulduktan sonradır ki, bu idrâk ile yetişmiş nesillerden memlekete müspet ve hayırlı verimler beklenebilir."

Sâmiha Ayverdi ve onun fikirdaşı olan Ergun Göze, bir ülkeyi ancak bilgili, faziletli, milliyetçi ve çalışkan insanların kalkındırabileceğini, bu vasıftaki insanları da, ancak milli hedeflere yönelmiş, ülkenin imkân ve ihtiyaçları ile çağın icaplarına göre kurulmuş, ülkücü bir eğitim sisteminin yetiştirebileceğini savunmuştur. Onlara göre kalkınmanın ve ayakta kalabilmenin, her şeyin merkezini teşkil eden millî eğitim sisteminin milli hedeflere göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.¹⁹³ Türk milli eğitimi değişmez iki esas üzerine kurulacaktır:

A- Hedefi ve karakteri bakımından millî,

B- Metodu ve muhtevası bakımından ilmî olacaktır. Böylece:

Türkiye'de eğitimin her kademesi millî hedeflerin gerçekleştirilmesi istikametinde işleyecektir. Bu gaye ile önce devletine, milletine bağlı; millî kültürle donanmış aydınlar yetişecektir. Millî eğitim politikası, aynen Millî Savunma politikası gibi, iç politikanın dışında ve üstünde tutulacaktır. Millî Savunma stratejisi herhangi bir ülkenin iç ve dış

¹⁹³ A.g.e, s. 13.

tehlikelere karşı korunması hedefine yönelmişse, Milli eğitim sistemi de, ülkenin kalkınması için, güçlü bir devlet ve refahlı bir millet haline gelmesi gayesine yönelecektir. Her derecedeki okul kaliteli, liyakatli, milliyetçi ve iyi ahlâklı insanlar yetiştirme esasına göre işleyecektir. Ülkenin imkân, ihtiyaç ve şartları hesap edilmeden hiçbir yabancı memleketin eğitim sistemi örnek olarak alınmayacaktır.¹⁹⁴

Ergun Göze'nin milliyetçi bakış açısında dikkat çektiği noktalardan birisi de dil meselesidir. O'na göre dil, "içtimai bir müessese"dir. Benzeri müesseseler gibi "kavmin ihtiyaçlarından" doğmuş, gelişmiş ve kendini kabul ettirmiştir.¹⁹⁵ Ergun Göze dilin önemini şöyle vurgulamıştır:¹⁹⁶"Devleti ayakta tutan millettir. Milleti ayakta tutan, onu teşkil eden kültür unsurlarıdır. Bunların başında dil gelir. Dil coğrafi vatandan çok daha vatandır. Apayrı bir mânâ iklimidir. Bu iklimi bozmak, coğrafi vatani parçalamanın da bir yoludur. Bir ülkeye savaş açmak isteyen iç ve dış güçler müştereken dilde uydurmacılık saflarında yer almışlardır." Ergun Göze, millî dilin kendi rotasında gelişirken, akademik çalışmalarla desteklenmesine ve zenginleştirilmesine karşı değildir ancak, "dilde uydurmacılık" ile dilde bir anarşi yaratılmasına karşıdır.¹⁹⁷ Dil, bir milletin geçmişteki, haldeki ve gelecekteki nesilleri birbirine bağlayan, onları bir millet haline getiren çok güçlü bir "içtimai bağ" olduğu için dilde ırkçılık ve devrimcilik yapılması O'na göre ifrat teşkil edecek bir haldi. O bu konun önemini şöyle vurgular:¹⁹⁸"Dil, bir milletin en kıymetli varlığıdır. İçine doğduğu manevî rahimdir. Dil dinden bile mühimdir. Çünkü mukaddeslerin en mukaddesi olan din, dil olmadan ne ifade eder? Burada gaye ve vasıta çakışmıştır. Bunun için bir milletin dinini bozmanın en kısa yolu da dilini bozmaktır. Nitekim bizde dil hareketlerinin en büyük faaliyet sahası din ve ibadet sahası olmuştur. Bir milletin, düşünce namusu, mantık silsilesi, akıl seviyesi, zevk üstünlüğünün tek kaynağı dildir. Onun içindir ki ana dili demişlerdir. Her şey ondan doğar. Bir milleti öldürmek isteyenler onun dilini öldürsünler kâfi." Ergun Göze'ye göre, bir milleti millet yapan

¹⁹⁴ A.g.e, s. 11.

¹⁹⁵ Arvasi, *Türk-İslam Ülküsü*, s. 279.

¹⁹⁶ Ergun Göze, "Dili Yıkma", *Tercüman*, 12. 11. 1980, s. 5.

¹⁹⁷ Ergun Göze, "Anarşi ve Dil", *Tercüman*, 28. 12. 1979, s. 5.

¹⁹⁸ Ergun Göze, "Dil, Dil", *Tercüman*, 4. 01. 1978, s. 5.

devletleri yücelten dildir ve devletleri yıkıldığı halde yaşayan diller vardır.¹⁹⁹ Milli dil ve tecrübeyi yansıtan ve bünyesinde taşıyan çok zengin bir tarih hazinesidir ve başlı başına bir tarih belgesidir. Yani bir milletin dilini inceleyerek tarihî macerasını, temaslarını, ekonomik ve sosyal faaliyetlerini, ahlâk ve tefekkürünü yakalanabilir. Ve millî bir dil, sun'î müdahalelerle asla mahva terk edilmemelidir ve bu teşebbüsler mutlaka önlenmelidir. Dile yapılacak sun'î bir müdahale, bu izlerin mahvına sebep olabilir. Dil, milletin içinden geçtiği ve yaşadığı tarihî, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik mâcerayı yansıttığı için zaman ve mekânlara göre az çok biçim değiştirir, yeni intibaklar yapabilir. Bu intibak geniş halk kitlelerine de sirayet etmekle birlikte, "devrin aydın tabakasında" daha fazla hissedilebilir. Bilhassa devrin aydınları yazılı ve sözlü ifadelerinde bu intibakı fazlasıyla yansıtır.²⁰⁰ Kùltürler arasındaki sürtüşmeler ve kùltür temasları bir bakıma zaruridir. Bunu önlemek hem mümkün ve hem doğru değildir. Bütün kùltür değerleri gibi, dilin de zenginleşmesi, bu milletler arası kùltür mübadelelerine bağlıdır. Arı dil diye bir şey yoktur dünyada. Fransızca'da 450'den fazla İtalyanca kelime var. İngilizce ve Fransızca o kadar müşterek kelime vardır ki birini iyi bilen diğerini de bir parça anlar.²⁰¹ Ancak, bu değiş tokuşların ve alış verişlerin milli dili tahrip etmesine, "yabancı bir dilin boyunduruğuna" sokmasına kadar varırsa, buna "kùltür emperyalizmi" adı verilir. Ziya Gökalp'in de belirttiği üzere, "milletler birbirlerinden kendilerinde müteradifi bulunmamak şartı ile kelime alabilmiştir ve alabilir. Fakat bir lisan, başka bir lisanlardan siga (kip) alamaz."²⁰² Çünkü her millet mümkün mertebe kendi kelimeleri ile ve mutlaka kendi grameri ile konuşup yazmalıdırlar. Aksi halde, diline yabancılaşır. Ergun Göze her zaman için Öztürkçecilik taraftarıydı fakat Öztürkçecilik adı altında yapılan aşırılıklara Türkçe'yi uydurma bir yazı dili haline getirerek, Türkiye'deki Türklerle, Türkiye dışındaki Türklerle olan dil birliği bağının koparılmasına karşıdır. O'na göre dildeki uydurmacılığın maksadı Türkleri hem milli mazisinden, hem de dünya Türklüğünden koparmaktır.²⁰³

Ergun Göze'nin milliyetçiliğinin tezahürü olarak karşı olduğu hareketlerden birisi

¹⁹⁹ Ergun Göze, "Dil Vesikası ", **Tercüman**, 9. 04. 1975, s. 5.

²⁰⁰ Arvasi, **Türk-İslam Ülküsü**, s. 279.

²⁰¹ Ergun Göze, "Arı Dilce", **Tercüman**, 14. 02. 1975, s. 5

²⁰² Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul, Kadro Yayınları, 1977, s. 109.

²⁰³ Necmettin Hacıeminoğlu, **Milliyetçi Eğitim Sistemi**, 4. B., Ankara, Töre Devlet Yayınevi, 1976, s. 51.

emperyalizm ve onun bir kolu olan kültürel emperyalizmdir. Ergun Göze emperyalizmin her türüne karşı çıkmış, hiçbir milleti kendi milletin kölesi olarak görmeyi kabul etmemiş, kendi milletin de başka bir milletin boyunduruğu altında olmasına tahammül etmemiştir. Günümüzde ise bu durum gittikçe dehşet verici durumlara gebe olmuş, sıcak çatışmalardan ziyade yeni bir sömürgecilik biçimi doğmuştur. Bunun adı: "Kültürel emperyalizmdir." Bu yeni sömürgecilik biçimi, bir ülkenin yeraltı ve yer üstü zenginliklerini ele geçirmeden önce, o ülkenin insanların gönüllerini fethetmek ister. Çeşitli vasıta ve tekniklerden istifade ederek kendilerine sempati duyan veya açıkça kendilerinden olan kadrolar geliştirmek ister. İşte yeni sömürgecilik, bu fikirden hareket eder. Bu sömürgecilik biçimi, kendini gizlemesini iyi bilir. Kendine, insanları cezbedecek bir maske bulur. Kapitalizmin "özgürlükler ve insanlık ideali için", sosyalist ve komünistlerin "sosyal adalet ve dünya işçilerinin kardeşliği"²⁰⁴ maksadı ile savaştıklarını söyleyerek fakir ve gelişmemiş ülkelere sızmaları bu kabildendir. Kültürel emperyalizm, kendini gizleyecek maskeyi (genelde bu siyasî bir ideoloji karakterindedir) bulduktan sonra, onun propagandasına girişir. Bu kitleleri ele geçirmeye matuf bir "eğitim faaliyeti" halinde organize edilir. Basın-yayın vasıtaları, sinema-tiyatro ve her türlü sanat kolu harekete geçirilir. Gerekirse öğretmen ve öğrenci mübadelesi yoluna başvurulur, yahut okullar açılır. Ülke içinde ve ülke dışında mevcut ve kitleleri bağrında toplayan dernek ve teşkilâtlarda seminerler, açık oturumlar, konferanslar düzenlenir veya bu gibi faaliyetler "yetişmiş kadrolar" kanalı ile kontrol edilir. Kısaca, emperyalizm, ele geçirmek istediği ülkelerde, çok yoğun propaganda ile önce "ideolojisinin" yerleşmesini temin eder, daha sonra adını, bayrağını ortaya çıkarır. Emperyalizm, bazen de kendi ülkesinde ve ele geçirmeye çalıştığı ülkelerde kültür yardımı yapmak ve kalkınmalarını hızlandırmak üzere (kadro hazırlamak) maskesi arkasına gizlenerek çeşitli okullar açar. Fakir ülkelerin çocuklarını, kendine uygun bir tarzda eğiterek iade eder.²⁰⁵ Böylece gelişmemiş ve kültürel emperyalizme uğramış ülke sömürülmeye müsait bir duruma gelmiş, bir nevi sömürücü ülkenin dolaylı yoldan peyki haline gelmiştir.

Yeni sömürgecilik zamanımızda, milletlerarası mücadele, mahiyet değiştirerek

²⁰⁴ Ergun Göze, "En Büyük Türk Düşmanı: Lenin", **Tercüman**, 28. 04. 1970, s. 5.

²⁰⁵ Arvasi, **Türk-İslam Ülküsü**, s. 237.

planlı ve sistemli bir "kültür savaşına ve medeniyet boğuşmasına" dönüşmüştür. Bu anlayışta sömürgeci devletler, sömürmek istedikleri ülkenin çocuklarını, kendi öz tarihlerine, milli ülkülerine yabancılaştırmaya, dinlerine, dillerine, bayraklarına ve tarihi mefahirlerine düşman ederler. Böylece içi boşaltılmış yığınlar haline gelen topluma istediklerini daha kolay biçimde yaptırabilmekte ve kullanabilmektedir. Zira bu insanların aidiyetlik duyguları alındığı için sömürgeci ülkelerin isteklerini yapmakta bir mesuliyet duygusu hissetmeyeceklerdir.

Ergun Göze'nin dış politika ve iç politika telakkisi uluslararası saygınlık kazandırabilecek saygın, şuurlu, karakterli ve milliyetçi bir politika anlayışıdır. O'na göre;

Dış Politikada, Milliyetçiliğin devletler hukukundaki türevi, "Ulusal Bağımsızlık"tır.

- 1) Kurtuluş Savaşı Milliyetçilikle yapılmıştır.
- 2) Kapitülasyonlar Milliyetçilik sayesinde kaldırılmıştır.
- 3) Mondros teslimiyetinden Mudanya onuruna Milliyetçilikle geçilmiştir.

İç Politikada, Milliyetçiliğin Kamu Hukukundaki türevi, "Ulusal Egemenlik"tir.

- 1) Tekil Egemenlikten Ulusal Egemenliğe geçişi sağlayan Milliyetçiliktir.
- 2) Saltanattan Cumhuriyete Milliyetçilikle geçilmiştir.
- 3) "İrade-i seniyye"nin yerini "irade-i milliye"nin alması Milliyetçilik sayesinde olmuştur.

Ergun Göze'ye göre, iç politika ile dış politika arasında çok yakın bir münasebet vardır ve her birisinin diğerini imtihana soktuğundan, sağlam bir bünyenin sağlam bir dış politikayı tayin etme kudretine sahip olduğunu savunmaktadır. Sağlam bir dış politika ise bazen, hasta bir iç bünyeyi sağaltabilir.²⁰⁷ Dünyanın küçülmesi, modern teknolojinin ve ekonominin icapları, bugün iç politika ile dış politikayı kesişir hâle getirmiştir. Önceleri bu iki saha belki "teğet" idiler, bugün tam manasıyla kesişmişlerdir. Bir hükümet içerde kuvvetli olmak için dışarda, dışarda kuvvetli olmak için içerde kuvvetli olmak zorundandır. O, iç politikayı ve dış politikayı yönlendirebilecek liyakatli insanların bu işi yapması gerektiğini savunuyor. Eğer bugün içişleri iyi gitmiyorsa, dışişleri de kötüye

²⁰⁶Şükrü Alınçık, "Milliyetçiliğin Siyasi Türevleri ve İdeolojik Karşıtları", **Ortadoğu**, 26. 11. 2012, s. 7.

²⁰⁷Ergun Göze, "İç ve Dış", **Tercüman**, 23. 05. 1973, s. 5.

gidiyorsa bunun tek sebebi vardır. Bu işleri yapan kişilerin devlet adamlığı ve diplomatik vasıflardan mahrum olmasıdır. Ergun Göze, Türkiye'nin aktüalitesi bakımından iç meselelerini halledilecek kadronun her şeyden önce çok dikkatli ve aktif bir dış politika ekibine malik olması gerektiğini iddia etmektedir.

Türkiye'de milliyetçi ideolojiyi benimseyen Ergun Göze, bazen Türk milliyetçiliğinin sınırlarını zorlayan Anadolu coğrafyası dışına taşan daha geniş bir Türk kimliği savunusu ile ortaya çıkarken,²⁰⁸ bazen daha dar sınırlarda kalıp Anadolu milliyetçilik taraftarı olmuştur. Ergun Göze'nin milliyetçiliği, manevi ve sembolik anlamı geniş, tepkisel bir anlayış olarak geliyor. Manevi alanı çoğunlukla devlet, kısmen de millet dolduruyor. Anlaşılması zor bir özgüven sorunu ile ülke sınırları dışında herhangi bir sorun olsa tehdide dönüşeceği algısı, Ergun Göze'nin dış politika ile ilgili konularda düşüncesini belirliyor. O dış politikada ifrata kaçmış düşüncenin ürünü olan "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" politikasını reddetmekte, daha atılgan ve cesur bir politika yapılmasından yanadır.²⁰⁹ Ergun Göze'nin dış politika görüşleri şekillenirken genelde Türk Cumhuriyetleri, Balkanlardaki Türkler ve Kıbrıs konularında hassas olduğunu görmekteyiz.²¹⁰ Ergun Göze'nin bu yerlerle ilgili özellikle Kıbrıs meselesinde statükodan yana olduğunu anlıyoruz. Zira orada Türk askerinin her zaman orada yer almasını bunun Türkiye'nin ve Kıbrıs'taki Türklerin emniyeti için gerekli olduğunu savunmaktadır.²¹¹ O'na göre, Kıbrıs meselesinde başarılı olunması Batı Trakya'dan ve On iki Adalar'daki Türk menfaatlerinin korunmasından geçmektedir. Son zamanlarında Ergun Göze, AKP'nin uyguladığı Kıbrıs politikasına da karşı çıkmış, arkadaşı olan Rauf Denktaş'a haksızlık yapıldığını ve Annan Planı'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs'taki etkinliğinin azaltacağını savunmuştur. Ergun Göze Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin yapması gereken tedbirleri şöyle sıralamıştır:

1) Ada'daki Türk askeri varlığı, mümkün olduğu kadar, sayı, teknik ve lojistik bakımdan takviye edilip Ada Türkleri ve Türkiye ile organik birlik haline getirilmelidir.

²⁰⁸ Ergun Göze, "Türk Birliği", *Tercüman*, 8. 04. 1975., s. 5.

²⁰⁹ Ergun Göze, *Türklük Kavgası*, s. 546.

²¹⁰ Ergun Göze, "Kıbrıs'tan Batı Trakya'ya", *Tercüman*, 9. 08. 1974, s. 5.

²¹¹ Ergun Göze, *Dışişleri Kavgası*, 1. B., İstanbul, Fetih Yayınevi, 1975, s. 198; Ergun Göze, "Ateşkes ve Ecevit", *Tercüman*, 3. 08. 1974, s. 5.

2) Yunanistan'ın Ada'daki yaptığı şiddet gösterileri bütün dünya efkârına, film, broşür, albümlerle anlatılmalı ve bundan sonra, Ada'daki Türk Silahlı Kuvvetleri'ni korumak için insanların ateşe atılmaya hazır olduğu fikri yerleştirilmelidir.

3) Kıbrıs vakıfları ayrı bir facia konusu olarak ortaya konulmalı ve dünya efkârına anlatılmalı, Rumların baskısı ortadan kaldırılmalı

4) Kıbrıs'ı İslam'a açan "Hala Sultan"ın manevi makamının, icabında bir tarafsız bölge olarak tarihi Türk haklarına hâlel gelmemek şartıyla, İslam Birliği'nin tensip edeceği kuvvetlere teslimi ve Ortadoğu'nun dinî, turistik yerlerinden biri haline getirilmesi.

Ergun Göze'nin Kıbrıs'a önem vermesinin sebebi; Kıbrıs'ın Ortadoğu'nun kilit taşı olması. Petrolü, dünya ulaşım merkezlerinin mühimlerini, ihtilâfların en derin köklülerini ve bütün insanlık tarihinin başlangıçlarını ihtiva etmesidir. Kıbrıs'a hâkim bir kuvvetin Ortadoğu'ya hâkim olabilmesidir. Ergun Göze bu yüzden Kıbrıs'ın taksimine karşıdır. Ada'nın tamamı Türkiye'ye ait olması gerektiğini savunmuştur. Nazari bakımdan düşünüldüğünde O'na göre; Ada, Türklere aittir. Çünkü ekonomik, demografik, tarihsel, dinsel parametreler düşünüldüğünde.²¹²

Ergun Göze'nin Batı Trakya'daki Türklerin durumunu ise orada yaşayan Rumlar tarafından Hristiyanlaştırma hareketinin tatbik edilmeye çalışıldığını dile getirmiştir. Batı Trakya'da, binaların, hatta câmilerin dahi Hristiyanlaştırıldığı yönünde kamuoyuna uyarıları vardır.²¹³ Orada yaşayan Türklerin özlük haklarının olmadığı, tecavüzlerin olduğu, Bulgaristan ve Yunan hükümetleri tarafından kültürel emperyalizme tabi tutulduklarını anlatmaktadır. Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti'nin yapılan bu zulümlere karşı dünya kamuoyuna kendisi anlatması gerektiğini uluslararası platformlarda milliyetçi ve milli şuurla hareket ederek soydaşlarını koruması gerektiğini savunmuştur.²¹⁴

Ergun Göze milliyetçi ve şuurlu bir dış politikanın yürütülmesi için gerekli olan kadro hareketlerinin Türkiye'de var olmadığını bu yüzden Türk Hariciyesinin çağdışı kaldığını,²¹⁵ geleneksel "Laisist" ve ifrata kaçmış "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" prensibinden yola çıkarak hareket ettiğini, bu yüzden akılcı bir siyaset izleyemediğini iddia etmiştir.

²¹² Ergun Göze, "Ateş-Kes ve Türkiyem", **Tercüman**, 7. 08. 1974, s. 5.

²¹³ Ergun Göze, **Dışişleri Kavgası**, s. 251.

²¹⁴ Ergun Göze, "İşkence İşkence", **Tercüman**, 16. 04. 1975, s. 5.

²¹⁵ Ergun Göze, "Dışişlerimiz Niçin Muvaffak Olamaz?", **Tercüman**, 6. 05. 1973, s. 5.

Türk Hariciyesinin dejenere ve kozmopolit insanlardan teşekkül ettiği için geleneksel Türk halkının taleplerini karşılayabilecek metotla hareket etmediklerinden halk ile kendileri arasında büyük bir uçurum oluşmuştur. O'na göre, Türk Hariciyesi kat'iyyen Türklük meselesi ile alâkalı değildir. Kendisini kulis politikacılığına hapsetmiştir. Bu bakımdan yalnız Batı Trakya, Kıbrıs Türkleri için değil, bütün Türklük meselesi bakımından TBMM'nin bir Dışişleri Meclis araştırması yapması gerekir. Böylece T.C. Dışişleri inisiyatif, mücadele, strateji ve kazanma arzusu kazanabilir.²¹⁶ Ayrıca bu genel çizgi içerisinde Türk Devleti istiklâlini ve bütünlüğünü koruyabilmesi için sahip çıkmaya mecbur olduğu şu meseleler vardır:²¹⁷

- 1) Kıbrıs Meselesi.
- 2) Batı Trakya ve oradaki Türkler meselesi.
- 3)Yugoslav Türkleri meselesi.
- 4)Kerkük Türkleri, Irak münasebetleri.
- 5)İsrail'in, Barzani'yi arkalaması ve bölgede Barzani'nin yeniden bir karşılık unsuru olarak Amerika'dan yardım istemesinin neticeleri.
- 6)Genellikle petrol meselesi ve getirdiği, getireceği çalkantılar.
- 7)İslam âlemindeki Türkiye'nin pasif tutumu.
- 8)Ortak Pazarın ufukta beliren tehlikeleri.

Yani ana hüküm şudur. Türkiye'nin Bulgaristan'daki, Yunanistan'daki, Irak'taki, hatta Suriye'deki, İran'daki Türk azınlıklarının kültür birliğini ve varlığını koruması demek T.C.'nin sınırlarından emin olması, bu sayılan memleketlerin tehlikesinden masûn kalması demektir.

2.2 İslamî Nazariyesi

19. ve 20. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nin siyaset yapılanmasında farklılıklar ve değişiklikler görülmeye başlamıştır. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, Osmanlı Devleti de kendini yenileyip geliştirmekteydi. İmparatorluk bünyesindeki değişiklikler devleti ideolojik farklılıklara zorlarken, temel etken modern dünyanın eleştirilerine karşı

²¹⁶ Ergun Göze, "Dövizler Cevizler", **Tercüman**, 1. 08. 1973, s. 5.

²¹⁷ Ergun Göze, "Dışişlerinin Kifayetsizliği", **Tercüman**, 1. 07. 1973, s. 5.

aydınların savunma, hatta karşı koymaları şeklinde gözleniyordu. İmparatorluğu bir arada tutmanın yollarını arayan aydınlar, farklılıkların birlikteliği üzerine tezler geliştiriyorlardı. Özellikle dinsel ve etnisiteye dayanan farklılıkları ortak amaçlar etrafında toplamaya çalışan aydınlar, tüm farklı unsurları Osmanlılık bayrağı altında toplamaya çalışıyordu. Fakat bu fikir başarılı olamayınca, yeni arayışlara giren aydınlar, çoğunluğun yapısal bütünlüğünden hareketle İslamcılık ideolojisine ulaşmışlardı.²¹⁸

Son kitaplı din olarak 600'lü yıllardan itibaren geniş bir coğrafyaya yayılan İslam, Genç Osmanlılar ile birlikte Osmanlı İmparatorluğunun ve İslam'ın Batı karşısındaki gerileyişini durdurmak ve onları yeniden ileri bir konuma getirmek için girişilen çabaların sonucunda siyasal boyuta taşınmış ve bir ideoloji olarak İslamcılık (Siyasal İslam) şekillenmeye başlamıştır. Batı karşısında yeniden güçlenmenin, Batı tekniğini ve değerlerini koşulsuz almaktan geçtiğini ortaya koyan Batılılaşma akımına karşılık, İslamcılık akımı; Batının ileri bir sahip olmasının temelinde yatan tekniğin ve kurumların aslında çok önceden İslam'da var olduğunu ve bunların unutulması sonucu İslam'ın ve İslam Dünyası'nın gerilediğini öne sürmüştür. Her ne kadar İslamcılık kendisini Batıcılığa bir tepki olarak ortaya koysa da çağın gerekleri bağlamında işine yarayan Batılı kurum ve değerleri de almıştır. İslamcılık'ın Batı'dan aldığı kurum ve değerler arasında özgürlük, anayasa, demokrasi, parlamento, insan hakları sayılabilir. Sayılan bu Batılı düşünce ve kurumlar İslamcılık da çok doğal olarak Batılı özleri ile değil İslâmî ilkeler üzerinden sunulmuştur. Bu anlamda İslam, İslamcılık ile yeni bir döneme girmiştir. İslamcılık ile birlikte yaşanan bu değişime bağlı olarak kadının konumunda da bir değişim gerçekleşmiştir. Geleneksel İslam ile ikinci plana itilen ve genel olarak özel alanı ifade eden ev ile sınırlanan kadının hayatına yeni bir alan olarak kamusal alan dâhil olmuş ve Türkiye'de özellikle sonlarından itibaren yaşanmaya başlanan "Türban sorunu" bağlamında kadınlar "İslamcı kimlikleri" ile kamusal alanda görünür olma savaşımına başlamıştır.

1980'den itibaren ise gerek İran İslam Devrimi'nin etkisi ile Müslüman coğrafyada İslamcı yaşayış tarzının tırmanışa geçişi gerekse Türkiye'de yaşanan 1980 Darbesi sonrası

²¹⁸ Hülya Küçük Sevil, **İttihat ve Terakki Döneminde İslamcılık Hareketi (1908-1914)**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005, s. 1.

İslâmî çevrelerin devlet eliyle desteklenmesine ve teşvik edilmesine bağlı olarak da bu savaşım yaygınlık kazanmıştır. Siyasal tartışma alanına dahil olan İslamcı kadın olgusu, İslamcılık tarafından laik Cumhuriyet'e karşı yükseltilecek bir bayrak haline getirilmiş, buna bağlı olarak da İslâmî kadın geleneksel İslam'ı yaşayan kadınlardan farklı olarak kamusal alanda hem bir sembol haline gelmiş hem de daha çok görünür olmuştur.²¹⁹

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında İslam dünyasının her tarafında Batı medeniyetine karşı İslam'ın reaksiyonlarına şahit olunmaktadır. Çağımıza hâkim olan Batı dünyası ve onun temsil ettiği medeniyet karşısında İslam dünyası bugüne kadar "gelenekçi" topluluklar arasında yer alıyordu ve diğer bütün gelenekçi topluluklar gibi İslâm ülkelerinin de Batı modeline nasıl uydurulacağı konusu tartışılıyordu. Bu tartışma henüz kesilmiş değildir. Ama artık, İslam dünyasının modernleşmesi çok daha değişik bir plânda düşünülmektedir. Batı ile karşılaşma artık onun modelini iktibas etmek değil, onunla kültür alışverişinde bulunmak manasına gelmeye başlamıştır. İslam ülkeleri Batılı ittifak sistemlerinden veya ikili ittifaklardan daha çok kendi aralarında böyle sistemler teşkil etme gayreti içindedirler; milletlerarası plâtıformlarla bir İslam bloğu halinde hareket etme kabiliyetine sahiptirler. Şimdiye kadar Batılı modellere karşı itiraz edemeyen, sâdece bunların İslam'a uygun düştüğünü ve İslam'da da olduğunu söyleyerek benliğini korumaya çalışan Müslümanlar, bugün kendi sistemlerinin Batılı olanlara kıyasla daha üstün olduğunu iddia edebilmektedir.²²⁰

İslamcı ideoloji, cumhuriyetin kuruluşundan başlayarak, çözülme yaşadığı 1980'lere kadar hegemonik bir proje olan Kemalizm karşıtlığıyla hareketlenen bir ideoloji olagelmıştır. 29 Ekim 1923, Osmanlı'nın yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu an olmasıyla, Kemalizm ve Osmanlıcılık arasındaki dışlayıcı mücadele bakımından benzersiz bir andır. Bu tarihle birlikte din kardeşliği ve "ümme" olma duygusu üzerinde temellenen bir imparatorluktan vazgeçilirken, "Batılı uygarlıklar düzeyine erişme" arzusu doğrultusunda simgesel düzen yeniden örgütlenmeye başlamıştır. Bu modernist amaç

²¹⁹ Evren Haspolat, "Siyasal İslâm ve İslâmî Kadının Kamusal Alana Katılımı", *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, C: 5, S: 17, Kış 2006/2007, 5-6.

²²⁰ Erol Güngör, *İslâm'ın Bugünkü Meseleleri*, s. 17.

doğrultusunda vazgeçilen şey ise, kamusal hayata egemen olan görünümüleriyle İslamcılık olmuştur. İslamcılık ile Kemalizm arasındaki mücadelenin en hassas ve merkezi konusu, bundan dolayı, laiklik olagelmıştır. Laiklik, yeni devletin kurulması sonrasında, tarikatlar ile beslenen İslamcılığın üzerine gidilmesi, eğitim ve öğretimin laik ve merkezi bir yapıya kavuşturulması ve de anayasada devletin dininin belirtilmemesi gibi radikal değişikliklerle kurumsal olarak yerleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak laikliğin Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kurulduğu dönemde Kemalist ilkelerin en önemlilerinden biri olarak yerleştirilmesi konusuna ilişkin en fazla vurgulanan nokta, Müslümanlığın kamusal alandan yalıtılması üzerine devrimci bir radikallikle gidilmesinin, halk nezdinde İslam'ın daha canlı ve güçlü bir geri dönüşüne özellikle 1950'den başlayarak yol açmış olduğudur. Bu geri dönüş, 1980'lerden başlayarak İslamcılığın, devlet politikasının ve ideolojisinin önemli bir bileşeni haline getirilmesiyle daha da baskın ve yaygın bir özellik edinmiştir.²²¹ Devrim aşağıdan yapılamadığı için, ulusu inşa süreci tam olarak yapılamamıştır. 12 Eylül'den sonra güçlenen İslamcı akım, Kemalizm'in yüce sadakat odağı "Ulus'un" yerine iktidarın kaynağı olarak "Allah (C.C)" kavramını getirmeye başlamıştır.²²²

Ergun Göze'ye göre, bu son asrın başına doğru, İslam Dünyasına yerleşmeye başlayan Avrupalı, ahlâkının kendi ruhuna uyabilecek bazı temayüllerinden başka bir şey getirmiyordu. Onun ruhu ise, iç görünüşü ve kendine tahsis etmiş bulunduğu faziletleri bakımından, belki de, güzel bir manzaraya malikti. Ama bu ruh, Müslüman'a karşı daima kapalı ve geçilmez bir mahiyet arz etmiştir. Dış görünüşte yani İslam dünyası ile gerçek münasebetlerinde, Hristiyan ruhu, her şeyden çok bir sömürgeci ruhudur. Onun bu sömürgecilik şöhreti, daha Berberiyye sahillerine, Hindistan'a konu olmuştur.²²³

Bununla beraber bir ahlâkçı gibi değil, bir sosyolog gibi hüküm verilirse, Avrupa'nın kurtarıcı rolü, dünya tarihinde bilhassa iki asırdan beri apaçık görülür. Kendi dışındaki insanlığı yükseltmek için bir basamak olarak görmesine ve istihfaf etmesine rağmen, Avrupalı imanının yerine, meçhul ve gizli kuvvetleri ikame etmiş ve dolayısıyla karışık hayaller arasında toprağa hâkim olmanın yolunu kaybetmiş bulunan İslam

²²¹ Çiler Dursun, "İslâm Basınında Kemalizm Karşıtlığı", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C: 58, S: 4, 2003, s. 50-51.

²²² Baskın Oran, "Kemalizm, İslâmıcılık, Küreselleşme", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C: 54, S: 2, 1999, s. 1.

²²³ Malik Binnebi, *İslâm Dâvası*, Çev. Ergun Göze, I. B., İstanbul, Yağmur Yayınları, 1964, s. 35-36.

Dünyasını, bu kargaşalığın kurtarmakta faydalı olmuştur.

İslam dünyasındaki bu silkinme sadece Müslümanların subjektif bir durum değerlendirmesinden ibaret değildir. Bu gelişme belki onlardan daha ziyade Batı dünyası tarafından dikkat ve hassasiyetle takip ediliyor. İslam ülkelerinin Dünya coğrafyası üzerindeki vaziyetleri, yeraltı zenginlikleri, nüfusları gibi daha önceden bilinen şeylerdi, ama yakın zamana kadar Müslümanlar siyasî ve sosyal bakımdan Batılılar için hiçbir önem taşımıyordu. Nüfus, coğrafi durum ve servet potansiyeli ancak bunlara yön verebilecek kudretli bir ideoloji ile yan yana gittiği zaman bir kıymet ifade edebilir. İslam ülkeleri kendi kaderlerini kendi medeniyetlerinin temelleri üzerinde tayin etmeye kararlı gözükmektedir.

İslam'ın bu son dönemlerdeki kalkınma hamlesine karşı, Batı dünyası kendi menfaatleri doğrultusunda, Ergun Göze'ye göre, her İslam memleketinde, dinden nefret eden ve dinî prensiplerden uzak yaşamayı gaye edinen bir nevi aydınlar zümresi yetiştirmeğe bilhassa önem vermiştir. Öyle ki, bu zümre, elindeki propaganda vasıtalarıyla, dinî hakikatleri veya dinî yaşayışı, yobazlık, gericilik ve tutuculuk gibi ürpertici tavsiflerle geniş halk kütlelerine takdim etmiştir. Aydınlar arasında, İslam nizamına dönülmesi gerektiği, tezini müdafaa eden her münevvere özel bir cephe kurulmuştur. Çünkü dindar bir nesil emperyalist güçlerin menfaatlerini bozacak ve tahrip edecektir.²²⁴ Özellikle Türkiye'de İslâmî değerlere bir revaç olduğu zaman ve dini meselelerde insanların bu konulara temâyülünü arttıracak durumlar mevzu bahis olduğunda irtica yaygarasının koparılmasının arkasında yatan nedeni İslam düşmanlığı olarak değerlendirmektedir.²²⁵

Ergun Göze, İslam düşüncesinin önündeki engellerden birisi olarak da oryantalistleri öne sürmüştür. O'na göre, Batı, sömürme kastıyla, Doğu'yu ve bilhassa İslam'ı incelemiştir. Ama bu incelemeyi yaparken, hakikati bulmak, İslam'ın gerçeğini elde etmek değildir. İslam'ın toprağını ve petrolünü elde etmek ve kendi öz yapısını korumak gayesiyle hareket ettiği için, bir ilimden çok, "İslam'ı işletmek" tekniğini ortaya koymuştur. Oryantalizmi İslam dünyası önünde bu kadar tehlikeli yapan, kendisini İslam dünyasındaki fikri karışıklıklara ancak kendisinin çare bulabileceği tavrını koyması ve bunun için

²²⁴ Muhammed Kutub, **Biz Müslüman mıyız?**, Çev. Mustafa Mutlu, Ankara, Hilâl Yayınları, 1970, s. 186.

²²⁵ Ergun Göze, **İslam'a Selam**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1997, s. 37.

"sosyalizm" çaresini ortaya koymasıdır. Eğer Müslümanlar arasında fikir ve parti ayrışması varsa sosyalizm bunu kaos ortamına dönmüştür. Hristiyan ve laik davranışla İslam dünyasına yaklaştırmaya başlayan ve Marksist bir davranışla bu yaklaşımını bitiren oryantalizm, gerçeği araştırmak değil de, İslam ülkelerine hükmedebilmek gayesiyle hareket ettiği için daima İslam'ın iç buruşukluklarını ve yaralarını tetkik mevzuu yapmıştır. Oryantalistler dilden teolojiye kadar varan çalışmalarında İslam dünyasındaki mezhep ayrılıkları, akıl-nakil/din-ilim çatışması, devlet-din ilişkileri üzerinde titizlikle durdular, daha doğru bir ifadeyle bu tür problemler icat ettiler; içtihad kapısının kapalı olmasını gündeme getirdiler; hadislerin sahlılığı, hatta Kur'ân'ın mevsukiyeti konularında şüpheler ortaya attılar; Hz. Peygamber'in hayatı üzerinde özellikle durarak O'nu değil peygamberde, mükemmel bir insanda bile bulunmaması gereken basit, hafif davranışlara sahip bir kişi olarak takdim ettiler. Bunların içerisinde dünyadaki müsteşriklerin üzerinde en çok durdukları meseleler, Şiilik, Batınilik, etnik farklılıklar ve vahye dayalı medeniyetin rasyonel izahını yapmak gayretiyle temellerini sarsmaktan ibaret kalmıştır. İslam dünyasının birleşmesinin önündeki ikinci engel ise İslam'daki ilk düşünce farklılaşması, hilâfetin kime ve nasıl teveccüh edeceği meselesinde ortaya çıkmış ve ilk defa bu yüzden İslam kardeşliği bozulmuş, bu siyasi mücadele esnasında Müslümanlar birçok farklı gruplara bölünmüştür.²²⁶

Ergun Göze'ye göre, sanayi toplumunun hücumu karşısında bulunan İslam dünyası, kendi mesajını Batı'ya değil çoğu zaman kendisine iletecek güçten mahrum kalmaktadır. Batı'nın kötü bir takipçisi ve müşterisi rolüne mahkûm kalmaktadır.²²⁷ Bugün Batı, İslam'a hâlâ, yedi sekiz yüz sene evvelki İslam mütefekkirleri kanalıyla yaklaşabilmektedir. Meselâ Mevlânâ, meselâ Muhyiddin Arabî. Çağdaş İslam mütefekkirleri bulamamaktadırlar. Milletlerarası politika sahasında da İslam dünyası, İslam mesajından çok, dünyevî alâkalara itibar etmektedir. O'na göre, hâlbuki insanlığa İslam'ın mesajını verebilmek için bugün İslam dünyası, silahlanmaya sarf ettiği milyarlarca doları, dünyanın geri kalmış ülkelerine Kur'ân'ın ölçüsü içerisinde dağıtsa, insanî gayeler, insanî tefekkür yolunda harcarsa, en kaba manasıyla İslam'ın propagandasını, reklamını yapsa dünyanın

²²⁶ A.g.e, s. 15-16.

²²⁷ Ergun Göze, "Teknoloji ve İslâmiyet", **Tercüman**, 12. 04. 1986, s. 5.

havası değişir. İslam dünyasının kültür değerlerini Batı'ya tanıtmak için gerekli malî kaynakların temin edilmesi hâlinde bütün dünyanın ihtiyacı olan ahlâkî-manevî değerler sahiplerini bulacaktır.²²⁸

Ergun Göze, mücadelesinin fikri temelini Doğu-Batı mukayesesinden almaktadır.²²⁹ O'na göre, Doğu Ortaçağ'da yükseliş devrini yaşarken, Batı inhitat halindeydi. İslam'ın, mazisinden kuvvet alan ahlâkî, sosyolojisi ve siyaset prensipleri, onun yükselmesi için 21. yüzyılda lüzumlu şartları içermektedir. Ergun Göze, Müslümanların içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesini, idraklerin yenilenerek, İslam'ın modern dünyanın gereklerine uygun bir şekilde yeniden ifadelendirilmesinde görmüştür. Ergun Göze, Müslümanların eski parlak günlerini yazılarında belirterek umutsuzluğa düşülmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Örneğin; Müslüman Araplar iktisadiyat alanında o kadar üstün bir durumdaydılar ki üstünlükleri tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Bu durumdan dolayı Fransızca'ya girmiş Arap asıllı kelimelerden pek çoğu, İspanyolca vasıtasıyla, bu dile girmiştir. Ayrıca İspanyol hükümdarları o devirde hem Arapça hem İspanyolca paralar basmaktadır. Araplar'ın İspanya'daki ortaya çıkardığı kültür felsefe, edebiyat, sanat hülâsa Hristiyan Avrupa kültürünün bütün kollarının gelişmesinde büyük bir tesiri olmuştur. Müslüman medeniyetine karşı büyük bir temayül duyan İmparator II. Fredrik, 1240'da, kâinatın ebediliği, ruhun mahiyeti, imanla ilmin münasebetleri gibi felsefî meseleleri İslam âlimlerinden soruyordu. Fredrik, hem Müslüman medreselerine talebe gönderdi, hem İslam eserlerini tercüme ettirdi, hem de İslam medreseleri tarzında üniversiteler açtırdı. İslamlarla temastan önce Avrupa'nın en zengin kütüphanesi sayılan Senegal Kütüphanesi'nde IX. asırda 860 tarihlerinde ancak 400 kitap vardı. Fakat XII. asırda, İslam tesiri başladıktan sonra, Sen Vensan Kütüphanesi'nde 11.000 kitap vardı. Dolayısıyla İslam medeniyeti Batı medeniyetinden aşağı kalır bir yanı yoktur. Batı'nın üstünlüğü teknikte, makede, ticarettedir. Bunun için Batı'dan sadece bunlar alınmalıdır aksi takdirde kendi kültürüne yabancılaşmış bir millet topluluğu olunacaktır.²³⁰

İslâmî düşünceye karşı çıkan insanların, "Derin bir tevekkül, kadere iman

²²⁸ A.g.e, s. 44.

²²⁹ Ergun Göze, "İslâm Diplomasinin Temel Prensipleri", **Tercüman**, 11. 05. 1976, s. 5.

²³⁰ Ahmet Gürkan, **İslâm Kültürünün Garbı Medenileştirmesi**, Ankara, Nur Yayınları, 1975, s. 228-230.

neticesinde İslamiyet, ataletten başka ne sağlayabilir?"sorusu ile başlayan tenkit, İslamiyet'in parlak medeniyet mazisinden çok uzakta olduğunu, teknik ve milliyet çağında bulunulduğu için, İslamiyet'le büyük bir devleti kalkındırmanın imkânsızlığını, bu bakımdan İslamlığın ve İslamlaşmanın ileriliğe engel olduğu görüşüne Ergun Göze, İslam'ın mâni-i terakki olmadığını savunmuştur. O da İslam âleminin inhitat halinde olduğunu kabul etmiştir, fakat dünyanın her yerinde Müslümanların esarete mahkûm, zillet ve sefaletle gömülmüş olmasının müsebbibi olarak İslam dinini göstermenin yanlış olduğuna inanmıştır. O'na göre, bu görüş olaylara nüfuz etmeyen, tamamen sathî bir görüştür. Bugünün Müslüman âlemine hâkim olan gerçek İslam değildir. Müslümanlar İslamiyet'in ulvî ruhu, adalet ve medeniyet nuru içinde yaşamamaktadırlar. Müslüman dünyası bugün lüzumsuz alışkanlıkların ve hurafelerin esiri altındadır. Bu iddiayı ortaya atan Batılılar, böyle bir dünyanın sefaletinin ve geriliğinin sebeplerini aradıkları zaman peşin bir hükümle İslam'ı itham etmektedirler. Ergun Göze'ye göre Müslümanlık ferdî, sosyal, siyasal hayatı kaplayan ve bu hayatı tanzim edici kurallar koymuş bir dindir. Bu sosyal din, tamamen medenileştiricidir.²³¹ Her zaman ve her yer için konulmuştur. Dünya işinden, devlet idaresinden ayrılmayan bu din, hiçbir zaman atalet tavsiye etmez. Faal bir din olan Müslümanlıkta, bütün yenilikleri ve zamana göre tadil imkânlarını içine almasından ötürü ıslahat yapmak isteyenler yenilik hamlelerini daima bulabilirler. İslamiyet'te, akıl ve tabiat dışı hiçbir hurafe yoktur. Başka dinlerle karşılaştırıldığında, Müslümanlık kadar, idarî, siyasî ve ahlâkî esaslara dayanan bir din görülmeyecektir. Tam anlamıyla sosyal bir din olan Müslümanlık halka müracaat, hürriyet, adalet, eşitlik, kardeşlik, düşmana kuvvetle mukabele, ruhaniliğe ve baskıya yer verilmemesi, istibdat ve zulme karşı isyan gibi sosyal ve siyasal prensipleri kabul etmekle çağdaş medeniyet seviyesinde bir devlet ve hayat vücuda getirmek kabiliyetine de sahiptir. Sadece fertler arasında değil, zümreler, kavimler, millet ve devletlerarası kardeşliği, uluslararası barış projelerinden daha iyi başarmıştır. Bu bakımdan İslamiyet "mâni-i terakki" değil, bilakis "âmir-i terakki" dir. Gerileyiş sebepleri ise, İslam'ın fikir ve inanç sistemlerinde değil, Müslümanların hakiki Müslümanlıktan uzaklaşma ve uzaklaştırılmasında aramak lazım

²³¹ Ergun Göze, **İslâm'a Selam**, s. 62.

gelir. Yani kabahat Müslümanlıktan ziyade Müslümanlardadır.²³²

İslam dünyasındaki çağdaşlaşma iki akıma dayanmakta idi: Birinci akım, laikçi bir rasyonalizmdir. Din ve devlet işlerini birbirinden ayırmak, devletin dine dinin de devlete karışmasını önlemektir. Böylece devleti dinin vesayetinden kurtarmak amacını gütmektedir. İkinci akım, İslamcı adını alan akımdır. Modernizmi, rasyonalist oluşundandır. Kur'an, Sünnet gibi İslam esaslarına dayanmakla beraber, bunların yorumlanmasında, ferdin ve toplumun yaşayışlarını düzenleyecek kaidelerin İslam kaynaklarından çıkarılıp uygulanmasında akıllı ve ilmi esas tutmak isteyişlerindendir. Daha doğrusu rasyonel bir metotla, Kitap ve Sünnet'ten sonuçlar çıkaracaklardır. Gaye İslam'ın ahlâk ve siyaset prensiplerini bütün "safılık ve sadeliğiyle ortaya çıkarmak", bunları fertler, toplumlar ve devletler için birer hayat prensibi haline getirmek, bunlara ideolojik bir değer vermektir. Bütün bu uygulamalar, İslam örneklerine göre yapılacaktır. Ergun Göze'ye göre, İslamcılar Batı medeniyetine göre değil, İslam medeniyet alanına ait esasların araştırılması ve muhafazası ile uğraşmalıdırlar. Böylece, Batı medeniyeti karşısında bir Doğu İslam medeniyetinin varlığını ispat etmelidir.²³³ Bu medeniyetin maddi ve manevi unsurları, daha sonra da Batı-Doğu medeniyetlerinin karşılaşması meseleleri üzerinde durulmalıdır. Metodu tartışılmaz, değeri ispat edilmiş saydığı fikir ve olaylardan, akıl yolu ile sonuçlar çıkarılmalıdır. Demek oluyor ki, İslamcıların modernizmi, 21. yüzyıla uymaları, İslamcı esasları donmuş kalıpla olmaktan kurtararak çağdaş ihtiyaçlara göre yorumlamak istediğinde birleşmektir.²³⁴

Ergun Göze'ye göre İslam sosyal bir dindir. Bu bakımdan sadece öteki dünyaya ait değil, fakat bu dünyaya ait temelleri de ortaya koymuştur. Yeryüzünde, fertlerin, toplumların, devletlerin iyi bir geleceği, refaha ve saadete kavuşmaları için İslamiyet'i kabul etmeleri lâzımdır. İslam ferdî ve sosyal hareket tarzları ve ahlâklar, Allah'ın hidayetine mazhar olurlar ve ancak bu yol ile necata, refaha kavuşurlar. Şu halde İslâmî kaideler bir devletin hayatı için lüzumludur. Yenilik sevgisi, inkılap ve ıslahat esaslarıyla

²³² Tarık Zafer Tunaya, **İslamcılık Akımı**, 2. B., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 15-16.

²³³ Ergun Göze, "İslâm'ı Temsil", **Tercüman**, 14. 03. 1977, s. 5.

²³⁴ **A.g.e.**, s. 20.

mücehhez İslamlık, siyasi prensipleri ile yalnız mabetler için kalmaz. Umumi hayata, gündelik davranışlarımız alanına karışır. Devletten ayrılmaz. Devletin hayat ve idaresine iştirak eder, hatta devlet hayatını kurar ve düzenler. Bu sebeple İslâm devletinin idareciliği bir amme velayetidir. Bu bakımdan İslam, temelde ve bilhassa hayatın dini manası olarak ele alınmıştır. Dini ve sosyal uygulamaya her ne kadar bazı ikinci derecede unsurlar da girmiş ise de burada terkinin faktörü veya çekirdeği bu dünyadaki hayatın ve onun nihai gayesinin kendini bazı şekillerde dışa vuran mahrem manasının açıklanmasından ibarettir. Böyle bir tahlile karşı münakaşaya girişen kimse, kısmen veya tamamen farklı bir an'aneyle yetişmiş olduğu için, kâinat üzerindeki bu nokta-i nazarı farklı bir perspektiften görür. Nerede bir din, manevi fakat somut ve tesirli bir güç olarak mevcut ise, orada aklın göremeyeceği ve anlatamayacağı şeylerin tabiatındaki bazı unsurları somut bir tecrübede direkt olarak yakalayabilmek için, hadsi idrak (sezgiye dayanan kavrayış) hassasını (özellik) kullanmayı ve böylece akli ve mantıki bütün veriler ve tahlil metotları boyunca hatta onları aşan sıçramalar yapmayı gerekli kılar.²³⁵

İngiliz rasyonalizminin onsekiz ve ondokuzuncu asırların değerlerinin mirasçısı ve zihni bu değerler yahut son asrın yarısının Alman düşüncesi tarafından inşa edilmiş batılı bir tipte, hadsi idrak o derecede zayıflamıştır, değil onu benimsemek varlığını kabul etmeyi bile büyük bir aşağılama ile reddetmiştir ve artık onu kullanmasını hayal etmek bile mümkün değildir. Yani Batılıların dini düşüncesi bu sebeple ve böylece mihverinden vahim bir şekilde çıkmıştır. Muhtemelen hiç bir dini toplulukta, teolojik akılla dini hads ikiliği İslam'daki kadar temelli, derin ve apaçık ortada değildir. Üstelik İslam toplumları bünyesinde bu ikilik çok farklı seviyelerde çok farklı seviyelerde mevcuttur. Robertson Smith'in dediği gibi "Ahlâkî ve entelektüel gelişimin çok farklı seviyelerinin karakteristiği olan değişik tutumları ve düşünceleri" animizmin büyü açıklamalarından tutunuz da, en yüksek ruhani mefhumlara kadar her seviyede aksettirir. Elbette bu yorumlar arasındaki farklar ve zıtlıklar Müslüman'ın dini inkişafının tarihi dramını göstermekle kalmaz ayrıca aktüel bir din olmak bakımından İslam'ın bu günkü iç durumunu da belirtir. İslam'ın eski Arabistan gibi animist bir muhitte ortaya çıkması çok büyük ehemmiyette bir tarihi

²³⁵Hamilton Alexander Rosskeen Gibb, **İslam'da Dini Düşünce Yapısı**, Çev. Ergun Göze, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1997, s. 5.

hadisedir. Şüphesiz ne doğuşu ne de inkişafı bu cemiyetten kaynaklanmış değildir. Bilakis İslam, Arap animizmine karşı büyük bir ihtilal olmuştur. Bununla birlikte muhitinin rengini de bir ölçüde düşünmüştür.²³⁶

"İslam dini, kapitalizme mi yoksa sosyalizme mi daha yakındır?" gibi anlamsız tartışmalar yaşanmıyor değildir. Gerçekçi bir açıdan bakıldığı zaman insan ve ihtiyaçları vardır ve din bu ihtiyaçların karşılanması için insanın nasıl davranması ve ne şekilde kazanması gerektiğini anlatır. Ve en önemlisi din sosyalist ve kapitalist akımlardan çok daha önce olduğu için doğru sual ve anlamlı tartışma "Sosyalizm ve kapitalizm dinin hangi prensip ve kurallarından etkilendi?" şeklinde olmalıdır. Gerçekte sosyalizm dinin sosyal yardımlaşma ve sosyal adalet ilkelerinden etkilendiği gibi,²³⁷ kapitalistler de mülkiyetin kazanım ve kullanımında, üretim ve bölüşümünde adalet ve hakkaniyet ile ahlâkî yönünden etkilenererek kapitalizme ahlâkî boyut kazandırmıştır. Ergun Göze'ye göre, dinin inanç, ibadet ve ahlâk boyutu dinin yüzde doksanını teşkil eder. Zira din denince iman, ibadet ve ahlâk akla gelir. İnsanın ekonomik ve iktisadi faaliyetlerini düzenleyen yönü ise "Muamelat ve Ticaret" adı altında tanzim edilmiştir. Kur'an-ı Kerim iki ayetle insanlığın iktisadi hayatını düzenlemiş ve başka şeye ihtiyaç kalmamıştır. Birincisi "Zekât vererek fakire, miskine, yetime ve muhtaca yardım ediniz" (Bakara, 2:43) ikincisi de "Faizden uzak durarak haksız kazanç peşinde koşmayınız" (Bakara, 2:275) ayetleridir. Birinci ayet mal sahiplerini ahlâkî olarak insanlara yardıma sevk ederek "Ben tok olayım sen acından ölsen bana ne!" zihniyetini yıkarken,²³⁸ ikinci ayet "sen çalış ben yiyeyim" zihniyetini ortadan kaldırmakta ve sosyal adaleti temin etmekte, ticari hayatı emek ve üretim ile hakperest bölüşüm ilkeleri üzerine oturtmaktadır. (İşaratu'l-İ'câz, 49) Dolayısıyla bu iki ayet sosyalizm ile kapitalizme cevap vermekte ve yanlışlarını gösterip çare sunmaktadır. Böylece "İslam hangisine daha yakın" gibi yanlış bir yaklaşımın da önünü tıkamaktadır. O'na göre, vahşi kapitalizmin insanlık dışı yüzünü kabul etmemiş, sosyalizmin ise sosyal adalet, işçi hakları gibi konularda kendini bu davanın savunucusu olmasını inandırıcı

²³⁶ A.g.e, s. 5.

²³⁷ Seyyid Kutup, **İslam'da Sosyal Adalet**, İstanbul, Hikmet Neşriyat, 2011, s. 61.

²³⁸ Ergun Göze, "Zekat Ve Cömertlik", **Tercüman**, 23. 11. 1970, s. 5.

bulmamıştır.²³⁹ İslamiyet'in bünyesinde ekonomik ilişkilerin ve sosyal adaletin varolduğunu ve sınırlarının çizili olduğunu iddia etmiştir.

Ergun Göze'nin sosyalizme ve komünizme getirdiği eleştiri noktalarından birisi de sosyalizmin ferdî mülkiyet hakkını reddetmesidir.²⁴⁰ O'na göre, İslam mal ile ilgili olarak ferdî mülkiyet hakkını kabul etmektedir. Ancak bunu meşrû yollarla edinmeyi tavsiye etmektedir. Ayrıca İslam bunu, kendi sisteminin de bir kuralı olarak ele almaktadır. İşte buna dayalı olarak hakkın sahibi adına korunması için de, bunun doğal kurallarını koymaktadır. Böylece hem mal sahibinin malını hırsızlıktan, yağmalanmaktan, gasptan veya her hangi bir yolla alınmaktan korunma altına almış olmakta, hem de genel bir zaruret olmaksızın ve karşılığı da ödenmeden, herhangi bir hileye sapmaksızın malın müsaderesini de teminat altına almaktadır. İslam bütün bunların teminat altına alınması için önleyici tedbirler ve sınırlamalar getirmiştir.²⁴¹ Ergun Göze mülkiyet hakkını İslam'ın kutsallaştırdığını şu ayetlerden ve hadislerden yola çıkarak belirtmiştir:

"Erkek ve kadın hırsızların yaptıklarının karşılığı ve Allah tarafından bir ceza olarak ellerini kesin." (Maide:38)

"Kim malı uğrunda öldürülürse, o şehittir." (Buhari ve Müslim'den rivayet)

Ergun Göze İslam hakkındaki düşüncelerini dile getirirken İslam'daki insan haklarının mahiyetinden, İslam'a göre insanın hangi statüde olduğundan bahsetmiştir. O'na göre, mesele medeniyet meselesidir. İslam ülkelerinin Batı'ya ilk yüzünü döndüğü noktada Batı medeniyeti insanı ancak "vatandaş" seviyesine yükseltmiştir. Yani Batı örnek vermek gerekirse yumurta satıcısını vatandaş yapmıştır, fakat o yumurtacıyı prensle aynı statüde yapamamıştır. İslam medeniyeti ise insan için "yaratılmışların en şerefli olanı" hakkına nail etmiştir.²⁴² İslamiyet'in insan haklarını, İnsan Hakları Bildirgesi'nden asırlarca evvel ilan etmiş bulunması, tezini destekleyecek en kuvvetli delildir. Şöyle ki modern demokrasileri vücuda getiren bir program, modern ihtilallerin bir zihniyet eseri olarak

²³⁹ Ergun Göze, **İslam'a Selam**, s. 329.

²⁴⁰ Ergun Göze, "Devlet", **Tercüman**, 22. 05. 1970, s. 5.

²⁴¹ Seyid Kutub, **İslam'da Sosyal Adalet**, s. 199.

²⁴² Ergun Göze, "Müslüman'a Hücum", **Tercüman**, 12. 05. 1972, s. 5.

kabul edilen Haklar Beyannameleri ile, Kur'an'ın insanlara bağışladığı haklar arasında aykırılık yoktur. Bu ayniyet, "1789 Hukuk-ı Beşer Beyannamesi" ile İslâmî prensipler karşılaştırmak suretiyle tesis dahi edilmiş ve Beyanname'ye nazaran İslamiyet'e on beş asırlık bir öncülük hakkı tanınmıştır. Batı'nın "insan hür olarak doğar" vecizesiyle İslamiyet'in "insan yaşamak için doğar" kaidesi arasında gaye bakımından bir fark yoktur. İslamiyet, "hakk-ı ismet ve hakk-ı temellük (mülkiyet)"tür.²⁴³ Ergun Göze ekseriyetle İslamiyet'in "hürriyet ve uhuvvet" telakkisi üzerinde durmaktadır. Kanun-i Esasî'lerde yer almış olan hürriyet, Kur'an'ın dünya ile ilgili siyasî hükümlerinden sayılır. Batı medeniyetinin çeşitli gelişmeler neticesi ulaştığı hürriyete, Müslümanlık kadar önem veren ve şahsî hürriyet masuniyetini gözetken hiçbir kanun yoktur. Eşitliğe gelince, İslamiyet'in sosyal temel saydığı mefhumlardan birisidir. İslam toplumu ve devleti, Tevhid doktrini gereğince, demokratik mahiyeti icabı eşitliği tesis şartı ile kurulmuştur. İslam toplumunun zemini müsavatla örülmüştür.²⁴⁴

Ergun Göze'nin İslamiyet hakkında görüşlerini dile getirirken değindiği noktalardan birisi de İslamiyet ailesinde kadının yeri ve önemidir. Ergun Göze bu konuyu değerlendirirken, kadın haklarına vurgu yapmıştır. O, kaba softa diye isimlendirdiği İslam'ın hikmetini ve özünü anlamayan kişilerin, İslam adına yaptıkları, dinin özünde olmayan hususlarla kadının haklarını kısıtladıklarını ifade etmiştir. O'na göre, kadını kafes arkalarına ve haremlere hapsetmek, hiç kimsenin karşısına çıkarmamak ve topuğundan saçına kadar simsiyah bir elbise içine sokup öylece ve bir an için, cemiyet koridorundan geçirivermek, İslâmî ölçü ve gereklerin emrettiği bir iş değildir. Asırlar boyunca toplumda kadının içinde bulunduğu hâlini, dinî vecd ve idrakten mahrum ham ve kaba softaların eseri diye mütalaa etmek ve bu halden İslamiyet'i tenzih etmek lazımdır. Kadın, İslâm'da, kendisine şariat yolundan ulaşmak şartıyla sevgili bir varlıktır. İslâm'da kadın, içtimaî vazifeler arasında yalnız iki tanesinin ehliyetine malik değildir: Biri imamlık, öbürü hâkimlik. Bunda da son derece ince bir hilkat sırrı güden İslamiyet, her şeyden evvel hissîlikten uzak bir erkek seciyesi isteyen bu iki işten başka kadına hiç bir içtimaî vazifeyi yasak etmemiştir, fakat kadının en yüksek ve ulvî mevkiini, onun ve erkeğinin yuvası

²⁴³ Tunaya, **İslamcılık Akımı**, s. 37.

²⁴⁴ **A.g.e.**, s. 38.

olarak göstermiştir. O'na göre, Kadın ne zaman müşfik ve bilge ana olursa, dünyaya o zaman nizam gelir.

Ergun Göze nasıl kadınların toplumsal hayattan soyutlanmasına karşı ise içtimaî hayatta kadının bir meta haline getirilmesine o kadar karşıdır. O'na göre, dünyada kadın, tarihin hiç bir evresinde görülmemiş şekilde "oyuncak", "süs", "satılık meta" haline gelmiştir. Turizm ve feminizm kadınları yanlış bir yöne yönlendirmektedir.²⁴⁵ Şehvet dalgası her sahada, caddede, reklam afişlerinde, sinemalarda, tiyatrolarda ve kitaplarda ortalığı kaplamıştır. Zayıf tabiatlı insanlar için bir moda olan bu dalga cemiyet için örf ve ahlâk değişikliği ve ruhî çöküntü sebebidir.²⁴⁶ Bu durumu naklettikten sonra bunu sebeplerini Ergun Göze şöyle ifade ediyor:²⁴⁷

1- Ahlâki sebep: Dinî kaidelerin ehemmiyetini kaybetmeleri ve psikanaliz'in fevkalâde suiistimal edilmesi.

2- İlmî sebep: Doğum kontrol haplarının keşfi ve yayılması.

3- Ekonomik sebep: Endüstrileşmiş bir cemiyetin ortaya koyduğu yeni münasebetler.

Ergun Göze, yozlaşmanın sebeplerini tahlil ederken dini kaidelerin ehemmiyetini kaybetmesi üzerinden diğer sebepleri şöyle ifade eder: İlk sebep: "Dini kaidelerin ehemmiyetini kaybetmeleri." Bunun birçok sebebi vardır. Bir tanesi dinî kaidelerin asrın idrâkine uygun şekilde ifade ve telkin edilememiş olmasıdır. Bu daha çok zihnî olmakla beraber netice itibariyle anlayamadığı dinî kaideyi reddeden insanın hareketlerine de intikal edeceği için ahlâkîdir. İkincisi nefsin bu kaideleri ağır bulması ve tazyikle dine düşman olmasıdır. Son devirde bilhassa bu ikinci sebep hâkim görünmektedir. Dini kaidelerin kudretini kaybetmesinde en büyük rolü oynayan bir diğer faktör "Din Afyondur" diyen sosyalizm propagandasıdır. Bu propagandanın en çok kullandığı silahlardan birisi Freud ve "Psikanaliz Metodudur". Marksizm ve Freud'izm birbirine benzeyen anlayışlardır. Marksizm'e göre, cemiyette din, sanat, ahlâk gibi üst yapıyı teşkil eden şeyler, iktisadî şartların teşkil ettiği alt yapıya tabidir. Freud'a göre de kafa, ruh ve zihin

²⁴⁵ Ergun Göze, "Parisli Kadın", **Tercüman**, 20. 08. 1969, s. 5.

²⁴⁶ Ergun Göze, "Şehvet İstilas", **Tercüman**, 6. 09. 1969, s. 5.

²⁴⁷ Ergun Göze, "Sebepleri", **Tercüman**, 7. 09. 1969, s. 5.

hastalıkları, bedenın süfli organlarının insiyakına, yani cinsî insiyaka bağılıdır. Marx'a göre cemiyeti idare eden iktisadi faktörlerdir. Freud'a göre insanı harekete geçirip idare eden cinsiyet faktörüdür.

Türkiye'de, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri, toplumsal yaşamın "dinsel" ve "siyasal" alanları birbirinden ayırmak için bilinçli bir çaba gösterilmiş ve siyasal mekanizmayı denetleyen güçler arasında dinin yer almamasına dikkat edilmiştir.²⁴⁸ Türk dış politikası kuruluşundan 2000'li yıllara değin laik ve Arap dünyasına kapalı bir siyaset izlemiştir. Laik dış politikanın en yoğun olarak yaşandığı 60'lı ve 70'li yıllarda Ergun Göze bu anlayışın tatbik edilmesine yazılarıyla karşı çıkmıştır. Ayrıca yanlış anlaşılan "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" anlayışının tatbik edilmesini çağdı ve sığ bir anlayış olarak nitelendirmiştir. O'na göre, Türkiye bu dış politika anlayışını derhal bırakıp İslam ülkeleriyle siyasi, ekonomik ve kültürel işbirliği içerisine girmesi gerekiyordu. Çünkü bugün İslam dünyası, büyük bir nüfus, politik güç, büyük bir iktisadî güç, çok büyük bir stratejik ehemmiyet ve fevkalade büyük bir moral güce malik olmaktadır.²⁴⁹ Ergun Göze cazip olan İslam dünyasının envanterini şöyle yapmıştır:²⁵⁰

- 1) Moral: Dünyanın en son mükemmel dinî, İslamiyet.
- 2) Kültür: Dünyanın en büyük medeniyetlerinden birisi olan İslam Medeniyetinin kültür mirası
- 3) Coğrafi imkânlar: Yirmi altı milyon kilometre karelik bir saha ki üç kıtaya yayılmış.
- 4) Stratejik imkânlar: Dünyanın en parlak stratejik durumu. Üç kıtanın birleştiği saha. Dört iç deniz (Ak, Kara, Kızıl, Hazar), dünya dengesini tayin eden dört boğaz, "Tarık, İstanbul, Süveyş, Mendep" Dünyanın en mühim üç yarımadası, (Anadolu, Arap, Hint)
- 5) Hammade imkânları: Petrolden, fosfata ve elmasa kadar dünyaya hakim olacak

²⁴⁸ Gökhan Koçer, " Türk Dış Politikasında Din Unsuru", *Akademik Ortadoğu*, C: 1, S: 1, 2006, s. 133.

²⁴⁹ Ergun Göze, *İslâm'a Selam*, s. 26.

²⁵⁰ *A.g.e.*, s. 94-95.

kadar.

6) Birleşmiş Milletlerde asgari 41 oy.

7) Bir buçuk milyarlık nüfus

Ergun Göze'ye göre bu iktisadi, siyasi ve içtimai imkânlarla, İslam ülkeleri refaha erebilir. Bunun için de Türkiye'nin bir an önce safını belirleyip ona göre milli bir dış politika izlemelidir. İslam ülkelerinde bu birlik sağlanmadığı için İslam dünyası büyük bir bocalayış içerisinde. Her İslam devleti kendi mesele ve menfaatlerini öne almaktadır. Dolayısıyla Müslümanlar emperyalist güçlerin oyuncağı haline gelmektedir.

2.2.1 Tasavvuf Felsefesi

İslam kültürü içerisinde çok önemli bir yere ve külliyata sahip olan tasavvuf, varlığı ve varoluşu anlamlandırma ameliyesi içerisinde. Tasavvuf kendisine insanı konu edinmiş bir bilim dalıdır. Tasavvuf bir hal ilmidir, eşyanın zevkle kavranmasıdır. İnsanlık tarihi içinde bu vasfıyla temayüz eder. O, hem tarihi, hem de tarihi aşan bir ilimdir. Kültür tarihi içinde ondan söz edilir ve tasviri yapılır, ama o, belli bir devre içinde kalmaz. Çünkü onda devamlı olarak yenilenme vasfı vardır ve o, her şeyden önce, zaman ve mekânla sınırlanmayan, insana ait manevi bir davranış şeklidir.²⁵¹ Konu insan olunca anlama konusunda bir takım zorluklarla karşılaşılabilir. Bu konu hele hele hâl ile alakalı olursa anlama zorluğu daha da belirginleşmektedir. İfadelerin sınırlılığını ve hâli tam olarak ifadenin mümkün olmadığı, aşk ve mâşukluk gibi zirve deneyimlerin ifadesinin zorluğu takdir edilebilir. Buna rağmen insan, "anlama" denen işlem sayesinde başka insanların düşüncelerini, duygularını ve gayelerini bilebilir. Tasavvuf literatüründe yoğun bir şekilde kullanılan metaforlar maksadın anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Tasavvuf bir açıdan da insan-ı kâmil olma yolunda bir merdivende yükselme çabası olduğundan, her basamakta, dil ve onun gücünün kullanımı farklı boyutlar kazanır. Tasavvufi anlatımdaki ifade bu nedenle her basamakta farklılık arz etmektedir.²⁵²

²⁵¹ Hayrani Altıntaş, "Tasavvuf", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: 31, S: 1, 1990, s. 73.

²⁵² Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: 45, S: 2, 2004, s. 423.

Mutasavvıflarca, içinde bulunulan hâl ve makam gereği olarak, çeşitli biçimlerde tarif edilen tasavvuf, ilahi kaynaklı bir hikmetin bu düşünce sistemine katılmış olanlar tarafından yeni gelenlere onu aktarma geleneğidir. Böylece tasavvuf, hem zaman içinde sürüp gitme hem de sonsuz kaynağı ile ilişkisi nedeniyle ardı arkası kesilmeden devam eden bir yenilenmedir. O, aynı zamanda, İslamiyet'in içe dönük, batınî ve "ezoterik" bir yönü olarak dışa dönük, zahiri ve "ezoterik" İslam'dan ayrı olarak kendini gösterir; aynı şekilde, manevi, Allah'la ilgili gerçeklerin doğrudan gözlemi insanlığın bazı döneminin şartları ile uyuşan kişisel düzende, tanrısal gerçekleri yorumlayan kanunların uygulanmasından ayrılır. İnananların ortak yolu, Allah'ın gönderdiği kitaplarda buyrulan ibadetlerle, dolaylı ve sembolik bir şekilde, tanrısal gerçeklere beraberce katılma gereği olarak erişilebilen, ölümden sonraki mutlu bir halin veya yaşayışın elde edilmesine yönelik olduğu halde, tasavvufun amacı, bizzat kendisindedir, şu manada ki, o, sonsuzun vasıtasız bilgisine girişi sağlayabilir. Tasavvuf, bir manada deneysel bir bilim ve insanın kendi ruhunu incelemesi yöntemidir; bu yönden o, her zaman bulunması gerekli elemanlar olarak bir öğreti, bu doktrinin öğretimi (veya süluk) ve pek tabii olarak manevi bir yöntemi bünyesinde bulundurur. Doktrin ulaşılmak istenen, bilginin sembolik olarak önceden bildirilmesi biçimidir ve meydana çıkması anında bu bilginin bir meyvesidir. Doktrinin öğretilmesi veya "süluk", manevi bir etkinin aktarılmasından ibarettir; bu aktarma işlemi muhakkak tarikat zincirinin temsilcilerinden biri tarafından verilmiş olmalıdır. Manevi yöneme gelince, bu, genel olarak, manevi konsantrasyon yollarını öğreten, yöntemlerini bildiren ve müridin yeteneğine göre yöntemi de öğreten bir şeyh tarafından aktarılmaktadır. Tasavvuf, zihnin manevi olaylara yönelmesi, bir ruh hali ve eşyanın zevkle kavranması olarak, tıpkı bütün diğer manevi yollar gibi, tabiatı gereği, bilgisizliğin yok edilmesini öğretir, yani bir tek "Gerçek" olmayan her şey hakkında "alimane cehalet" ile bilgisizliğin yok edilmesini salık verir.²⁵³

Tasavvuf bir ruh hayatı, bir duygu ve yaşayış hali olduğu içindir ki gerek onu yaşayanlar gerekse onun ne olduğunu açıklamaya çalışanlar kendi yaşayış ve anlayışlarına göre tanımlarda bulunmuşlardır. Bunlardan bazıları şöyledir:²⁵⁴

²⁵³ Hayrani Altıntaş, "Tasavvuf", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: 24, S: 1, 1981, s. 413-414.

²⁵⁴ Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi*, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, İstanbul, 1978, s. 392-396.

- Tasavvuf, nefsin bütün isteklerini ve zevklerini terketmektir. (Ebu'l Hüseyin Nuri)
- Tasavvuf, seni senden öldürmesi ve seni kendisiyle diriltmesidir. (Cüneyd)
- Tasavvuf, kafanda ne varsa bırakman, elinde olanı vermen ve başına gelenden sızlanmamandır. (Ebu Said Ebu'l- Hayr)
- Tasavvuf, hakikatleri almak, insanların ellerinde bulunan şeylerden ümit kesip yüz çevirmektir. (Ma'mf el-Kerhi)
- Tasavvuf, emir ve nehiy altında sabretmektir. (Ebu Amr bin Nuceyd)

Ergun Göze, tasavvufun tarifinin çok zor olduğunu, herkese göre bir tasavvuf tarifinin olabileceği görüşündedir. O'na göre, tasavvuf lügat işinden ziyade bir zevk ve vecd meselesidir. Tasavvuf büyüklerinin tariflerine dikkat edilirse, onlar bir şey tarif etme iddiasında değillerdir. Ergun Göze buna rağmen, lügatle ifade edilebileceği kadarıyla tasavvufu Abdülhakim Arvasî'nin açıkladığı şekilde şöyle açıklamıştır:²⁵⁵"Tasavvuf, beşeri sıfatlardan çıkıp, meleklik sıfatlarına bürünmeye ve ilahî ahlâk ile ahlâklanmaya hizmet eden bir hâldir."

Ergun Göze'ye göre, Hamilton Alexander Rosskeen Gibb'inde dediği gibi, tasavvufun filli açıklaması dini tecrübenin organize kültürü olmasıdır. O da Kelam İlmi gibi dini gelişmenin bir merhalesinden sonra ortaya çıkmıştır. İslam'ın ilk yüz yılında İslam cemaati henüz Allah'a ve son güne ait somut inançlar ve Kur'an'da belirtilmiş somut dini vazifeler üzerine kurulu bir ahlâkî toplumken ne mutasavvıf vardı ne de Kelam ilmi. Fakat zihni faaliyetin sahasının gelişmesi ve felsefî münakaşalar önce bir hukuk sistemi sonra da bir ilahiyat doktrini doğurduğu gibi onlara paralel şekilde ve gerçekten zaruri ve İslam'ın zahiri akli izahına tabii bir reaksiyon olarak da dini gerçeklerin vicdanlarda hadsi olarak idraki ve yaşanması keyfiyeti kendini gitgide kuvvetli hissettirdi ve vicdanlara yerleşti. İlk zahidlerin üstün ahlâka erişmesi için giriştikleri gayret elbette terk edilmedi fakat derece inceldi ve tarz değiştirdi. Artık "Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanınız"emrinin sadece dıştan kabulü ile yetinilemezdi bir de buna uygun derin ve gerçek bir ruhani tecrübe muhtevasına da uygun olmalıydı bu kabul. Bundan böyle bir zahiri emir, emre uyanın tabiatının saflaştırılması ve Allah'a yaklaşmak için gayretini de gerektirecektir. İlmi Kelamla kurulan paralel daha da ötelere gidebilir. Şöyle ki Kelam ilmi felsefe ile, rasyonalizmle temasa

²⁵⁵ Abdülhakim Arvasî, **Tasavvuf Bahçeleri**, sad. Necip Fazıl Kısakürek, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 2004, s. 14.

gelince ilerledi, tasavvuf sürekli bilme ve kültürünü geliştirme metoduyla takviye edildi. Başlangıçta İlmi Kelam ile Tasavvuf arasındaki fark bir muhtevadan daha çok "altını çizmek" meselesiydi. Kelam, akli bilginin altını çiziyor, tasavvuf ise hadsi idraki ve tecrübeyi teşvik ederek insanları kalpleriyle hareket etmeye çağırıyordu. Fakat bu ayrılık zamanla büyüyecektir. Çünkü kelam ilmi rasyonel bir disiplini sabit ve tekdüze bir bünye kazanacaktı. Tasavvuf ise bir doktrin değil bir davranış şekliydi. Tasavvufun şahsi muhayyileye ve yaşanan tecrübeye dayanması Kelamın aksine onun her yerde ve her zaman geçerli aynı formüllerle kendi kendinin aynı kalmasına mani idi. Tam aksine O, hatta fertten ferde bile değişerek tamamen farklı tahriklere karşı çok geniş bir reaksiyon yelpazesinde bulunmaktaydı. Daha sonraki tasavvuf, bilhassa sonsuz heyecan, duygu, muhayyile ve davranışlarla dolu öz sahasında, kendisini ifade ve sınıflandırma ile ihataya çalışan her türlü teklife meydan okumuş böyle bir şeye yanaşmamıştır. Tasavvufta her şey nisbî ve şahsi olduğu için düşüncesinde şeriata aykırı bir unsur bulunmayan bir sofi bulmak, düşüncesinde şeriata aykırı bir şey bulunan bir sofi bulmaktan çok zor hale gelmiştir.²⁵⁶

Ergun Göze İslam'daki vahy mefhumunun tasavvuftaki yerinden vahy'in niteliğinden şöyle bahsetmiştir:²⁵⁷"Vahy çizgisinde bütün İslam tarihi, "Vahy" in tespiti, vahy'in muhafazası, vahy'in yeryüzünde yayılması gibi merhalelerden geçmiştir. Bunlardan bir kısmı İslam'ın iç, diğeri dış yayılma hamlelerini teşki etmiş bulunmaktadır. Hatta "tasavvuf" bir bakıma vahy'in yenilenme ve fert ruhundaki tazelenme çabalarının meyvesi olmuştur. "İhya" hareketleri vahy'inn, cemiyet plânında ilk indiği gündeki yaşanılışını iade etme hareketleri olarak çoğu kere tecelli etmiştir. Tamamen metafizikten kurtulmuş bir dünyanın vahy'in içtima'i saltanatını elinden almak veya sınırlamak için ortaya çıkardığı laisizm hareketinden sonra bazı İslam ülkelerinde görülen "Yenilenme" "Asra uyma" hareketleri de yine bir vahyi yenileme hareketinden başka bir şey değildir."

Ergun Göze'ye göre, bu anlayışlar içerisinde tasavvufta belli başlı temayüller vardır. Birincisi Sünni tasavvuftur. Bu zühdi-mistik bir davranıştır veya bir murakabe veyahut dini bir tecrübedir ki Kur'anın mutlak tevhid ölçüsünün ve koyduğu farzların

²⁵⁶Hamilton Alexander Rosskeen Gibb, **İslam'da Dini Düşünce Yapısı**, s. 57-60.

²⁵⁷Ergun Göze, **Mukayeseli İslâm Tarihi Kronolojisi**, s. 9-10.

kontrolü altındadır. İşte bu manada Tasavvuf Allah ile kul arsında doğrudan bir rabitanın kurulabileceğini kabul etmiş olmakla, bu konuda otoriter bir vasıta konumunda daha önce teessüs etmiş olan dini nizamı ortadan kaldırmak temayülünü kuvvetlendirmiştir. Bazıları ise tasavvufu yeni bir yoruma veya kendi formüllerine açık veya kapalı bir muhalefet gösteren engel olarak görmüşlerdir. Bu manada bir muhalefet "ulema"nın kaçınılmaz iştirakiyle gittikçe derinleşmiş ve bazı grupları gerek şeriatın zahirine tam mutabakatta ısrarın, gerek Kur'ândaki tevhid anlayışına dayanan davranışların, heyecanlı bir tarzda, reddine kadar götürmüştür.²⁵⁸ Birinci temayül "Melamiyenin"kidir ki avam telakki ettiklerinin sansüründen kaçmak ve kendilerini tamamen Allah'a vermek kanaatiyle şeriatın emirlerine uymamak ve yasaklarını açıkça ihlal etmek şeklinde ortaya çıkmıştır. Kelam ilminin mantıki neticelerini de ortaya koyduğu bu "mutlak" anlayışı ile tanrı ve insanın birbirinden tamamen ayrılmış olmasının reaksiyonu çok derin ve güçlü olmuştur. En ciddi ve derin reaksiyon, ilahiyatçıların farklılık doktrininin mantıki neticelerini formüle ettikleri ve böylece İnsanla Tanrıyı birbirinden tamamen ayırdıkları "Mutlakçılığa" karşı meydana geldi. Bu reaksiyon da en açık şekilde Hallacı Mansur misalinde buldu ve O'nun idamı ise, kendini feda etmenin Allah aşkı uğruna "Molla"lar ise neticede Hallacın müritlerinin gözünde kötülük sembolleri haline geldiler.²⁵⁹ Belki başta biraz da teosofi ve inkarnayon da ilave ederek, Hallacın görüşünü muhafaza edenler çok küçük gruplardı. Bu kadar aşırılaştırılmış reaksiyonlarla aralarındaki iç zıtlıklar ve İslam'ın temel pozisyonları, bu grupları ihmal edilemez güzellikte bazı edebi metinler bırakmış olmalarına rağmen, uzun zaman kısır bırakmıştır. Bununla beraber "Melamilik" de olduğu gibi bazı Hallac görüşü unsurları son zaman tasavvufunda da mevcut bulunmuş ve hatta Sünni görüşü ikinci plana atmak gibi bir temayülü de gıdalandırmıştır. Üstelik Sünnilik tarafından bertaraf edilmiş yahut eritilmiş olan eski inançları da tekrar İslam cemaatine sokmuştur. O kadar ki b eski inançlardan birisi olan "Gizli ilimler" cemaatteki âlimleri rahatsız edecek noktaya kadar ulaşmıştır.²⁶⁰

Ergun Göze,Necip Fazıl gibi, tasavvufun, nübüvvet ve risaletle başladığını,

²⁵⁸Hamilton Alexander Rosskeen Gibb, **İslam'da Dini Düşünce Yapısı**, s. 60-61.

²⁵⁹**A.g.e, s. 61.**

²⁶⁰**A.g.e, s. 62.**

dolayısıyla onun, dinin esasına bağlı tamamlayıcı nokta olarak görülmesi gerektiğini,²⁶¹ bunların birbirinden ayıramayacağını sıkça ifade etmiştir. Onların bu düşüncesinin ortaya çıkmasında, şeriat ve tasavvuf arasındaki ilişkiyle ilgili olarak Abdülhakim Arvasî Efendinin:²⁶²"Tasavvuf, şeriatın hakikatleriyle vasıflanmaktan doğmuştur. Şeriattanmurad, İlahî emir ve yasaklardır. Tasavvuf, şeriatın ameli hususlarında tatbikini ve kolaylıkla yerine gelmesini sağlayıcı bir vasıftan ve vesileden ibarettir."görüşünün etkili olduğu söylenebilir. Ergun Göze, şeriat ile tasavvufun birbirinden ayıramayacağı hususunu anlamayıp, yalnız tasavvufu dinin esası kabul edenlerle beraber, tasavvufun dinde olmadığını dile getirenlere eleştiriler getirmiştir.²⁶³ O'na göre, tasavvufu tek başına dinin esası kabul edenler, tasavvufu dinin temeli bilenler, şeriatı reddedenlerdir. Bunlar küfre girmişlerdir. Şeriatın kabul etmediği hiçbir kıymet makbul değildir ve onun ölçülendirmediği, kucaklamadığı hiçbir hakikat mevcut değildir.

Ergun Göze çevirisini yaptığı kitaptatasavvufla ilgili son yüzyıldaki gelişmeleri Hamilton Alexander Rosskeen Gibb'in şöyle açıklamasına:²⁶⁴"Son yüzyılın tasavvufa karşı reaksiyonubir noktaya kadar kurtarıcı olmuştur. Fakat onun tesiri de iki akım tarafından kabalaştırılmıştır. Birincisi büyük halk kütlesinin itikadı ve tatbikatı ile Sünnilik arasındaki uçurumun şokuyla harekete geçen reformistlerin hareketi diğeri ise, asker ve yeni teşekkül etmiş bulunan şehirli aydın sınıfının temayül ve yetişme bakımından derece derece İslam ananesinden ayrılması ve zaten batıda çok gelişmiş olan bir iç kuraklığın bu sebeple İslamı da sarmasıdır. Birincilerin hedefi İslâmî değerlerin sağlıklı tutulmasını temin edecek bir reformdu. İkinciler ise bir kültür geriliği kabul ettikleri batıl itikatlara saldırıyorlardı. Bu sonuncuların batıl itikatlarla dini değerleri birbirinden ayırt edememelerini anlamak mümkündür, fakat reformistlerdeki söze dayalı dogmatizm ve görüş darlığını, hem tarihin verdiği derse hem de Sünni tasavvufun zengin dini tecrübe hazinesine karşı duyarsızlıklarını anlamak mümkün değildir. Çünkü bütün bunları yani bu otantik dini tecrübe hazinesini silip süpürmek eğiliminde görünmektedir. Bunlar ve onlar hem iyi ve hemde kötü otları ayırt etmeksizin hepsini sökerek aslında seküler bir yeni kültürün

²⁶¹ Necip Fazıl Kısakürek, **Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 1982, s. 11-12.

²⁶² Abdülhakim Arvasî, **Tasavvuf Bahçeleri**, s. 17 – 18.

²⁶³ Ergun Göze, **İslâm'a Selam**, s. 24.

²⁶⁴ Hamilton Alexander Rosskeen Gibb, **İslam'da Dini Düşünce Yapısı**, s. 72-73.

yetişme sahası olabilecek tarlayı batıl itikatlar yetişsin diye temizlemişlerdir. İşte asıl tehlike buradadır. Zira tasavvuf görüşünü ve pratiğini skmele reformcular bir taraftan tasavvufun Allah aşkı mefhumunu da imha etmekte, öte yandan da dinin kaynaklarını kurutmaktadırlar."destek olmuştur.

2.2.2 İşlamiyet ve Demokrasi Anlayışı

Dilimize Fransızca'dan giren demokrasi terimi, Yunanca "demo" (halk) ve "kratos" (iktidar, g) sözcüklerinin birleşmesinden türemiştir. Sözcük anlamı "gücün halkın elinde olması"demektir. Sözlük tanımında demokrasi "stn iktidarın halkta bulunduğu veya halk tarafından doğrudan ya da zgr bir seçim sistemi içinde seçilmiş temsilcileri aracılığıyla kullandığı, halk tarafından yönetimdir." Genellikle devletlerin yönetim biçimi olarak alınmasına ve devletin faaliyet alanına ait bir kavram gibi görünmesine rağmen aslında kolektif her türlü organizasyonun yönetim şeklidir. Kısacası demokrasi, kolektif karar alma alanına aittir. Bir kurumu bütün olarak etkileyen kararların, o kurumun bütün yeleri tarafından alınması gerektiği ve bu kararların alınması sürecine katılmak için her bir üyenin eşit haklara sahip olduğu yönündeki ideali ihtiva eder.²⁶⁵

Demokrasinin tanımı aslında oldukça tartışmalı bir konudur ve bu tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Bunun da, ülkelerin bazı kurum ve kuruluşlarının kendi savunularını desteklemek yahut haklı çıkartmak istemiyle demokrasi kavramını kullanmaları, aslında demokratik olmayan fakat kendini demokratik olarak tanıtmaq isteyen devletlerin demokrasi kavramını kullanmaları gibi çeşitli sebepleri vardır. Demokrasinin iki biçiminden söz edilebilir. Bunların ilki Doğrudan Demokrasi, ikincisi ise Temsili Demokrasi'dir. Doğrudan Demokrasi'de tüm yurttaşlar seçilmiş veya tayin edilmiş görevlilerin aracılığı olmaksızın, kamusal kararların alınmasına katılabilirler. Böyle bir sistem ancak görece az sayıda insan ile uygulanabilir. Dünyanın ilk demokrasisi olan Eski Atina 5.000 ya da en çok 6.000 kadar insanın yer aldığı meclis aracılığıyla Doğrudan Demokrasiyi uygulamayı becerebilmiştir. Fakat aslında Eski Atina'da da kadınlar, köleler ve yabancılar yurttaş sayılmıyordu ve dolayısıyla demokratik olarak yönetime katılamıyorlardı. Bu açıdan Eski Yunan için de, tam bir demokrasiden söz edemeyiz.

²⁶⁵Nazike Toktok, "Türkiye'de Demokrasi Kültürü", **Turan Stratejik Araştırmaları Merkezi Dergisi**, C: 2, S: 7, 2010, s. 135.

Modern çağlarda ise toplumların gerek nüfus yapısı gerekse sahip olduğu kompleks yapı açısından Doğrudan Demokrasi'yi işletmesi mümkün değildir. Dolayısıyla burada da karşımıza Temsili Demokrasi çıkmaktadır. Temsili Demokrasi; insanların, yurttaşların siyasal kararların alınması, yasaların yapılması, kamunun yararını gözeten programların uygulanması için seçtikleri/görevlendirdikleri kişileri seçmesidir. Temsili Demokrasi günümüz çok nüfuslu ülkelerinde yaygın olarak kullanılan sistemdir. Demokrasinin modellerine baktığımızda ise çeşitli şekillerde uygulandığını görürüz. Bunları kısaca ve en genel anlamda 5 başlıkta toplayabiliriz. Bunlar Klasik Demokrasi, Koruyucu Demokrasi, Liberal Demokrasi, Sosyal Demokrasi ve Kalkınmacı Demokrasi'dir. Klasik Demokrasi; Eski Yunan şehir-devletlerine dayanır. Koruyucu Demokrasi; daha dar kapsamlı ve insanların, hükümetlerin zorbalıkları karşısında kendilerini koruyucu bir kalkan olarak aldıkları demokrasi modelidir. Liberal Demokrasi; iktidarın yetki alanının bireysel özgürlükler ile çevrelendiği demokrasi modelidir. Kalkınmacı Demokrasi; birey ve toplumun gelişimini temel alan demokrasi modelidir. Sosyal Demokrasi ise siyasi alanda eşitliğin yanında sosyal ve iktisadi eşitliğin de sağlanması gerektiğine vurgu yapan demokrasi modelidir.²⁶⁶

Demokrasi sadece Batı devletlerine özgü bir mefhum değildir. Demokrasi'nin değişik şekilde tezahürleri İslam devlet anlayışında vardır. Örneğin; Hz. Muhammed' (SAV) in karar alırken sahabelerini toplayarak şûra ederdi. Kur'an'daki iki ayet şûranın birinci ilkesi olarak kullanılmıştır:²⁶⁷ Bu ayetlerden biri Âl-i İmran 159. ayet: "Toplumu ilgilendiren her konuda onlarla istişare et.", diğeri de Şûra 38. ayet: "Onların işleriaralarında istişare iledir.", ayetidir. Bu konuyla ilgili, bazı İslam düşünürlerinin görüşleri vardır. Bu düşünürlerden Muhammed İkbal'e göre, gelişmiş benlik her bir insanın ötekini anladığı ve hoşgördüğü bir topluluğun inşa edilmesi için gerekli başlangıç noktasıdır. Ancak kendi benlik bilincine sahip gelişmiş bir ben aynı siyasal sistemdeki öteki benlere, yurttaşlara yönelik böylesi pozitif bir tutum, hoşgörülü bir yaklaşım sergileyebilir ve tüm insanlığın kuşatıcı bir kardeşlik içinde algılanmasına yardım edebilir.

²⁶⁶ A.ge, s. 135-136.

²⁶⁷ Manuela Marin, "İslâm'da Şûra ve Endülüs Uygulaması", Çev: Mustafa Can, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S: 20, s. 106.

Hoşgörü, bu anlamda, topluluğun diğer üyelerinin benliğine saygı duymak demektir. Bu süreçte, İslam'ın nihai amacı olan manevi bir demokrasidir. O'na göre insanın yeryüzünde Tanrı'nın halifesi olması, onu mümkün en emsalsiz bireyin kontrolünde az ya da çok kendine özgü emsalsiz bireylerden müteşekkil bir demokrasinin gelişmesini temin etmeye götürür. Yalnız onun bu görüşü sadece metafizik açıdan insanın yeryüzündeki halifeliği anlayışından çıkmaz. Bu onun siyasal açıdan devlet yöneticisi anlamındaki İslam halifeliğine dair görüşüyle de paraleldir. Zira O'na göre İslam halifesi yanılmaz değildir, o da diğer Müslümanlarla aynı yasaya tabidir. O, halk tarafından seçilir ve eğer yasaya muhalif davranırsa da yine onlar tarafından görevinden alınır. Dolayısıyla Hulefa-i Raşidin dönemi olarak bilinen İslam'ın ilk devirlerinde uygulanmış olan seçim ilkesi sabit bir ilkedir. İktidar buradan hareketle İslam'da politik iktidarın kaynağının pratikte toplum olduğunu ileri sürer: Seçilen kişi sadece bu politik iktidarın uygulanması konusunda güvenilir olan bir kişidir.²⁶⁸

Ergun Göze, İslam ile demokrasi arasındaki bağıntıyı şöyle ifade etmektedir:²⁶⁹

"İslamiyet bir teokrasidir. Fakat laik bir teokrasi, daha doğrusu bir nomokrasi (kanun hâkimiyeti). İslamiyet'in siyasi felsefesi iki kutupta toplanır: Otorite ve eşitlik. İslam'da apriori bir imtiyaz ve sınıf mefhumu yoktur. Hür insan kavramı, İslam için hukuki bir kavramdı, metafizik bir kavram değil. Kulun bütün haysiyeti mümin oluşunda; kul, mümin olunca hukukî bir statü kazanır, dilenciye halifeye eşit kılan bir statü. Hristiyanlığa göre her otoritenin kaynağı Tanrıdır. İslamiyet her otorite Tanrıdan gelir demekle kalmaz, Tanrı'nın dışında otorite yoktur der. İslamiyet'te her türlü istibdada, ahkâm-ı kuraniyye dışındaki her türlü keyfiliğe isyan etmek için birçok yollar vardır. İnsanlar doğuştan eşittirler, çünkü kuldurlar, fanî'dirler. Menfî bir eşitlik bu, hiç bir değer belirtmez. Sonra iman sayesinde yeni bir eşitlik kazanır, kardeş olurlar. Rabbin lütuflarından aynı ölçüde faydalanacaklardır. Hukukî ve müspet bir eşitlik. Kitap sahibi kavimler cizye ödemek şartıyla hudutlu ve fakat garantili bir hakk'a layık görülürler. Bir nevi misafirperverlik. Gerçek Müslüman'ın nazarında sosyal sınıf diye bir şey olamaz. Servet ve mevki ciddî bir değer taşımaz. Her Müslüman, her Müslüman'a eşittir. Teşrii magister (emr) Kur'ânındır.

²⁶⁸ Hakan Gündoğdu, "İktidarın Demokrasi İdeali", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 6, S: 5, 2013, s. 379.

²⁶⁹ Ergun Göze, "İslamiyet ve Demokrasi", *Tercüman*, 10. 02. 1972, s. 5.

Kaza-î magister bütün müminlerindir. İcra kuvveti hükm yalnız Allah'ındır. Bir aracı tarafından yürütülür. Bu şef'in ne kazaî ne teşriî gücü vardır. Görüyoruz ki İslamiyet'in anahtar kavramı eşitlik. Bu bir amaç değil bir hak. Hürriyet eşitliğin bir başka adı. Batı, hürriyeti bir hata işleme payı olarak tanımlıyor. Müslüman'ın böyle bir hakkı yoktur. Çünkü o ebedî hakikatin yegâne hakikatin, cihanşumul hakikatin emrindedir."

Ergun Göze Malik Binnebi'nin "İslam ve Demokrasi" eserini çevirirken düşüncelerinden esinlenmiş, O'na göre, herhangi bir rejimin antidemokratik olduğunun söylenebilmesi için o rejimde köleliğin ve bir despot idarecinin olması gerekir. Bu hale varmak için İslam'da bu unsurların olduğunun ispatlanması gerekir. Bir başka deyişle, İslam'ın, insanın kendisine ve diğerlerine karşı beslediği duyguyu, fert psikolojisinin derinliklerindeki demokratik temele uygun bir şekilde tekâmül ettirip ettirilmediğini ve bu duyguyu bütün tesirliği ile muhafaza ve tekâmül ettirmek için gerekli, uygun sosyal şartları temin edip edemediğini sormak lazımdır. Hatta İslam'ın bir demokratik hâsıla meydana getirip getirmediğin sualine cevap vermeden önce, gerek despot ve gerek köle tiplerinde tezahür eden antidemokratik duygu ve davranışları enerjik bir şekilde ortadan kaldırıp kaldırmadığı hususunda cevap vermek lâzımdır.²⁷⁰

Ergun Göze yine aynı eserden esinlenerek, ilk olarak İslamiyet'te demokrasinin varlığını ortaya çıkarabilmek için İslam'da köleliğin ilga edildiğini kanıtlamaya çalışmıştır. Bu meseleyi ele alırken İslamiyet'in, gerek Kur'âni hükümler ve gerek hadislerle, zamanla köleliği ortadan kaldırıcı bir kanunlaştırma yoluna gidildiğinden bahsetmiştir. Bu mevzuda ki Kur'âni hükümler ve hadisler bu kitapta şöyle sıralanmış:²⁷¹

"Sadakalar, fakirler, zayıflar ve kölelerin kurtuluşu içindir.(Tevbe Suresi,60.)"

Kölelikten kurtarma temayül ve iradesi Peygamberin hadislerinde de tamamen mevcuttur:

"Bir köle azat edenin, azat ettiği kölenin her bir azâsı için, Allah tarafından cehennem ateşinden affedilir."

²⁷⁰ Malik Binnebi, **İslâm ve Demokrasi**, Çev. Ergun Göze, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1977, s. 20.

²⁷¹ **A.g.e.**, s. 31.

Bir başka hadis Müslümanlar indinde kölenin kaderini çiziyor:

“Onlar Allah tarafından elinize tevdi edilmiş kardeşlerinizdir. Yediğinizden onlara da yediriniz, giydiklerinizden onlara da giydiriniz.”

Ergun Göze'ye göre İslam'ın demokratlaşma hareketinin temeline insanı koymaktadır. İslâmî demokrasinin temel doktrini bu insan anlayışıdır.²⁷²

Ergun Göze, antidemokratik bir sistemin var olmasının unsurlarından birisi olarak gösterilen despotluk mefhumuna karşı olarak da kitapta Hz. Musa ve Firavun kıssasını göstermektedir. Firavun halkını sömüren, kendisini ilâh olarak gören bir despottur. Hz. Musa'ya:²⁷³

“Ey Musa senin efendin kimdir?

Dediğinde Hz. Musa:

"Bizim efendimiz her canlıyı yaratan ve doğru yola götüren Rabbimizdir." demiş.

Ergun Göze'ye göre, İslam, baştaki yöneticilere itaati emretmekle beraber zulüm eden doğru yoldan saptıran kişilere ise isyanı emretmiştir anlayışı ön plana çıkmaktadır. Çünkü İslamiyet, insana içtimâî ve siyasi değerini aşan bir başka kıymet vermiştir. İslam'ın demokrasi anlayışına göre, insan Allah'ın tecelligâhıdır. O'na göre, nefsinde ilâhî bir şeref taşıyan insan bu şerefın kudsî ağırlığını gerek kendi özünde ve gerek diğerlerinin şahsında hissedecektir. Bütün antidemokratik ve menfî duyguları tasfiye eden bu şeref hissiyle mütenasip olarak insan gerek kendisini ve gerek diğer insanları muazzam bir kıymet olarak görecektir. Böylece de, yolunda iki koruyucu çit onu hem bir köleliğin hem de despotluğun psikolojik uçurumuna düşmekten alıkoymuş olacaktır.²⁷⁴

Ergun Göze İslamiyet'in demokrasi ile benzer yönlerini açıklarken Malik

²⁷² Ergun Göze, *İslâm'a Selam*, s. 24.

²⁷³ *A.g.e.*, s. 18.

²⁷⁴ *A.g.e.*, s. 25.

Binnebi'nin kitabından yararlanmış ve şöyle açıklamıştır.²⁷⁵

“İslamiyet öyle bir sistemdir ki aynı zamanda istişare üzerine müesseytir. Değil mi ki devlet reisi halkı idare etmek selâhiyetini istişare meclisinden nev'ama bir senatodan almaktadır. Halifeyi usûlüne uygun olarak seçen bu meclistir. İslam iktidarı görüldüğü gibi doğuşunda da, devamında da demokratiktir. Netice olarak, İslam fertlere iktidarın bünyesi içinde bir mes'uliyet ve bu iktidarın suiistimali karşısında da teminatlar bahşeden bir siyasî demokrasinin bütün hususiyetlerini haizdir.”

Ergun Göze'ye göre, siyasi bakımdan gelişmiş bazı memleketlerde, hür vatandaş, fiiliyatta, birbiriyle anlaşmış büyük menfaatler koalisyonunun kölesi haline gelebilmekte ve bu sebeple, kendisine bir insan hakları beyannamesinin nazarî olarak tanıdığı hakları kaybetmekte ve hayatına görülür bir şekilde intikal ettirememektedir. İçtimaî ve siyasî bünyesi arasında böyle bir dengesizlik olan memleketlerde vatandaşa muayyen bir sosyal emniyet sağlamak karşılığında onun siyasî hürriyetlerini rafa kaldıran bir demokrasi çeşidi doğuran bir sınıf mücadelesinin patlak verdiği de görülmüştür.²⁷⁶ İslamiyet siyasi hürriyet verdiği fertlerin maddî ve iktisadî durumları için de gerekli tedbirleri getirerek bu tehlikeyi önlemiştir. Bu bakımdan, İslamiyet siyasî demokrasi ile içtimaî demokrasinin birleşimidir. İslam teşriinde siyasî vasıflar iktisadî diğer tedbirlerle kuvvetlendirilmiştir. Zira demokrasi iki kanatlı bir sistemdir. Hem siyasî ve hem içtimaî olmak zorundadır. Fertlerin eline bir oy pusulası tutuşturduktan sonra, açıktan ölmeye bırakan sistem, muhakkak ki demokratik bir sistem sayılamaz.

2.3 Marksizm-Sosyalizm-Komünizm Tenkiti

Komünist ve onun bir safhası olan sosyalizm ortaya çıktığı günden itibaren yeraltı örgütlenmeleri şeklinde teşkilatlanmıştır. Komünizmin manifestosunu yazan Karl Marx ve Engels bu bildiriye kamuoyuna duyururken dikkatli davranmış ve hemen kendilerini ifade etmeye kalkmamışlardır. Karl Marx'ın yaşadığı devir itibariyle bir dehşet hüküm sürüyordu. Papa ve bütün krallıklar bir kutsal ittifakla birleşmişlerdi. Kim muhalefet ise karşısındakini komünist olmakla suçluyor ve komünizm daha o günden itibaren yeraltında

²⁷⁵ A.g.e, s.36.

²⁷⁶ Ergun Göze, "Emeğin Felsefesi", **Tercüman**, 25. 02. 1971, s. 5.

örgütlenmek durumunda kalıyordu. Karl Marx ve Engels uygun ortamı buldukları zaman ise Komünist Manifestoyu İtalyanca, Polonyaca, Rusça, Almanca vs. dillerinde yayınlamışlardır. Onlara göre, komünistlerin artık bütün dünya önünde kendi kavramlarını, amaçlarını ve isteklerini açıklamaları gerektiğine inanıyorlardı.²⁷⁷

Marx'ın toplumcu görüşü Darwinizm'dir. İnsanları tasnif ederek ırkçı bir yaklaşım sergilemektedir. Toplumu ise sınıf esasına göre dizayn etmiştir. Mücadelelerin her zaman bu sınıf dengesinin bozulması yüzünden cereyan ettiğini savunmuştur. Marx, toplumu burjuva ve işçi sınıfı diye ikiye ayırmıştır. O'na göre, her kötülüğün başı burjuva sınıfıdır. Çünkü burjuva sınıfı, tarih boyunca işçi sınıfını sömürmektedir. Marx, bu ikilemi çözmek için bazı öngörülerde bulunmuştur. Mesela bu haksızlığın sebebi olarak özel mülkiyeti görmüştür. Özel mülkiyet ile ilgili görüşlerini şu şekilde açıkça beyan etmiştir.²⁷⁸ "Özel mülkiyeti kaldırmak istememizden dehşete düşüyorsunuz. Ama sizin toplumunuzda, özel mülkiyet nüfusun onda dokuzu için söz konusu değildir. Mülkiyet, bu onda dokuzun elinde hiç olmaması yüzünden sizin elinizdedir. Siz(burjuva sınıfı) ise bizi, varlığı toplumun büyük bir çoğunluğun her türlü mülkiyetten yoksun olması şartına bağlı bir mülkiyeti yıkmak istemekle itham ediyorsunuz." Marx, kısaca mülkiyet hakkının toplumsal gelir dağılımından kaynaklanan bir eşitsizliğe sebep olduğunu ileri sürmüştür. O'na göre, komünizm, hiç kimseyi toplumsal ürünleri mülk edinme gücünden yoksun bırakmaz; sadece, başkasının emeğini mülk edinerek ona hükmetme gücünü yok eder.

Marx, kadın ve aile mefhumlarını reddeder. O'na göre burjuva kadını sadece bir üretim aracı olarak görmektedir. Yani, üretim araçlarının toplumsallaştırılacağını duymuştur ve bundan da, doğal olarak, kadınların da bu toplumsallaştırmaya tabi olacağı sonucunu çıkarmaktadır. Komünistlere göre ise kadını o zamanki basit üretim aracı rolüne son vermek en büyük görevlerden birisidir. Onlara göre kadın ortak bir mülkiyettir ve bu düşünce burjuvanın çıkarlarına ters gelmektedir.²⁷⁹

²⁷⁷ Karl Marx- Engels, **Komünist Manifesto**, 2. B., İstanbul, Evren Yayınları, 1976, s. 35.

²⁷⁸ A.g.e, s. 56.

²⁷⁹ A.g.e, s. 59.

Karl Marx'ın ve Engels'in Komünist Manifestosu'nda şu tedbirler vardır:²⁸⁰

- 1) Toprak mülkiyeti kalkacak,
- 2) Kademeli gelir vergisi,
- 3) Miras hakkının kaldırılması,
- 4) Kaçanların ve başkaldıranların tüm varlıklarına el konulması,
- 5) Tüm kredilerin ulusal banka aracılığıyla devlet elinde merkezileştirilmesi,
- 6) Tüm ulaşım ve haberleşme araçlarının devlet elinde merkezleştirilmesi,
- 7) Ulusal fabrika ve üretim araçlarının çoğaltılması; genel bir plân dâhilinde işlenmemiş toprakların tarıma açılması ve ekili toprakların ıslahı,
- 8) Herkes için çalışma yükümlülüğü; özellikle tarım için, sanayide olduğu gibi seferberlik ordularının örgütlenmesi,
- 9) Tarım emeği ve sanayi emeğinin birleştirilmesi,
- 10) Bütün çocuklar için kamusal ve parasız eğitim.

Marx, Komünist Devrimin gerçekleşmesinde şiddet uygulanmasına karşıdır. Aksi takdirde emekçi sınıf kendi sınıfsal antagonizmasına (uzlaşmaz zıtlık) da zarar vereceğini düşünüyordu. O'na göre, kapitalizm zararlı boyutlara gelecek ve proleterya kendiliğinden ayaklanacak, devrim kendiliğinden gerçekleşecekti. Fakat Marx'ın bu görüşüne katılmayan komünist ve sosyalistler çıkacak ve devrimi şiddet yoluyla gerçekleştirecekti. Örneğin; Rus Devrimi ve Çin İhtilali bunlara örneklerdir. Bu devrimi yapanlar daha sonra birbirine düşman olacaktır. Çin İhtilali Rus Devrimine yani Leninizm'e ve Marxsizm'e karşı olarak gerçekleşmiştir. Maoizm, oldukça uzun bir evrim süreci geçirdi. Bu zaman içerisinde, politik, teorik ve ideolojik yanları oluştu. Bu ideolojinin temel dayanağı, omurgası, sınıflar üstü, anti marksist, büyük devlet, büyük han şovenizmidir. Sosyalist sistemin, dünya komünist ve işçi hareketlerinin antiemperyalist güçlerin birliğini, dayanışmasını yıkmaya,

²⁸⁰ A.g.e, s. 62.

ulusal kurtuluş hareketlerini sosyalist ülkelerden koparmaya yönelik Çin'in çizgisinin başlıca ideolojik gıdası Maoizmdir. Maoizm, seçme yöntemine göre, çeşitli ideolojilerden alınan öğelerden oluşan karma bir ideolojidir.²⁸¹

Marx, emek sömürsünü Kapitalizm'in üretim biçimine bağlamıştır. Marx'ın erken dönem yazılarının ana teması budur. Buna göre, kapitalist üretim biçiminde yapılan iş kişisellikten uzaklaşır ve insan emeği bir meta haline dönüşür. Kapitalist işe, üretimde bulunabilmek için ihtiyaç duyduğu bazı metaları, yani makineleri, hammadeleri, yakıt vb. almak için sermayesini kullanmakla başlar. Bunlar onun "üretim araçlarıdır". Aynı zamanda işgücü de satın alır. Bütün bu metaları sağladıktan sonra üretim sürecine girer. Bu süreç içinde metalar, makinelerle işgücünün birlikte faaliyeti sonucunda yeni metalar haline getirilir. Daha sonra bunlar satılır ve onların satışından elde edilen para sadece onların üretim masraflarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda ek bir para da bırakır. İşte bu, kapitalistin kârıdır. Dolayısıyla işçinin yaptığı değer ikiye bölünmüştür. Değerin, ücret biçiminde işçiye geri dönen bölümü ödenmiş emektir; geri kalan bölüm ise ödenmemiş emektir. Kapitalistin kârını, işçinin ödenmemiş emeği oluşturur. Sermaye, Adam Smith'in dediği gibi yalnızca emek üzerindeki egemenlik değildir. Sermaye, özellikle, ödenmemiş emek üzerindeki egemenliktir. Bütün artı-değer özünde, ödenmemiş emeğin maddeleşmesidir. Komünist ve Sosyalistlere göre; Sermayenin kendi kendisini genişletebilmesinin sırrı, başka insanların belirli miktardaki ödenmemiş emeğine sahip olmasında yatar.²⁸²

Sosyalist ideoloji Marksizm'den sonra tarihsel bir sentez olarak ortaya çıkmıştır. Emeğin savunuculuğunu üstlenmiş ve toplum yararının özel çıkarların üzerinde olmasını gözetmiştir. 19. yüzyılda ortaya çıkan sosyalizm ilk zamanlarda, fabrikasyon üretiminin yaygınlaşması karşısında iş olanaklarını yitiren zanaatkârların çıkarlarının bayraktarlığını yapmış; ancak bir süre sonra büyüyen sanayiye bağlı olarak sayıları çoğalan işçi sınıfının ideolojisi olmuştur. Erken dönem sosyalizmde fundamentalist, devrimci ve ütopyacı

²⁸¹ Zeki Öztürk, **Marksizm, Leninizm'in İdeolojik ve Politik Düşmanı: Maoizm**, İstanbul, Öncü Kitapevi, 1975, s. 11-12.

²⁸² George Thomson, **Kapitalizm ve Sonrası**, İstanbul, Aydınlık Yayınları, 1977, s. 43-44.

özellikler görülürken, mevcut üretim sisteminin değiştirilerek ortak mülkiyete dayalı bir toplum idealine ulaşmak sosyalizmin temel amacı olarak görülmektedir. 19. yüzyılın sonlarına doğru mevcut sistemle daha barışçıl ilişkiler kurarak, işçi sınıfının çalışma koşullarını değiştirmeye çalışmışlardır. Temel tezleri siyasal değişimin köklü devrimlerle değil, kademe kademe barışçı, yasal ve parlamenter demokrasinin araçları vasıtasıyla gerçekleştirebilmektir. Amaçları, kapitalizmi ve adil olmayan sonuçlarını düzeltmektir.

Sol hareketler Türkiye'de, Komünizm'in ve Sosyalizm'in ortaya çıktığı zamanda olduğu gibi yeraltı örgütlenmeleri şeklinde tezahür etmiştir. 1917 Ekim Devrimi'nin yankılarıyla 1919-22 kurtuluş çabalarının örtüştüğü tarihsel dönemden 1930'ların sonuna uzanan zaman dilimini, Türkiye'de Sosyalist düşünce ve eylemin doğuş ve şekillenme dönemi saymak mümkündür.²⁸³

Kurtuluş çabalarının olduğu dönemde TKP'nin kurucusu Mustafa Suphi ve beraberindekiler Milli Mücadele'yi desteklediler. SSCB'nin de TBMM'ye desteğini vermesiyle TBMM bu desteklerden mahrum olmamak için mecliste TKP'nin kurulmasına izin verdi. Fakat bu izin TBMM'nin Sosyalist düşüncelerden yana olduğu için değildi bu izin bir menfaat birlikteliğiydi. Parti kurulurken Mustafa Kemal partinin kurucularını hep kendi güvendiği insanlardan seçmiştir. TBMM kendi isteklerini elde ettikten sonra da bu birliktelik son bulmuş, Sosyalistlerin ileri gelenleri tasfiye edilmiştir.

Tek Parti yönetiminin benimsediği korporatist düşüncenin egemenliğinde sınıfsız, imtiyazsız bir toplum tahayyülü sosyalizme inanan isimlerin söyleyecekleri pek bir şeyin kalmamasına yol açmıştır. Bu dönemde, gerçek anlamda Sosyalist bir mücadele yürütülememişse bunda Kemalist kadroların, bu ihtiyacı da karşılayacak kapsayıcılıktaki siyaseti kadar, kendisinden başka hiçbir siyasi teşebbüse tahammül etmeyişinin de payı vardır. Avrupa ülkelerindeki çizgiye yaklaşan sosyalist/komünist oluşumlar ancak 1940'larda ortaya çıkıyor, İnönü, II. Dünya Savaşı boyunca izlediği denge politikasının sonucunda, kazanan tarafın kesinleşmesinin ardından bazı açılımlarda bulunuyordu. 1945'te Amerikan demokrasisi ve Sovyet sosyalizminin popülerlikleri en üst noktaya dek tırmanıyor; kurulmakta olan "Yeni Dünya" da Türkiye'nin de yerini alabilmesi adına görece

²⁸³ Metin Çulhaoğlu, "Türkiye'de Sosyalist Düşüncenin Doğuşu: Konjonktürün Başatlığı", **Praksis**, C: 2,

S: 6, 2002, s. 12.

bir izin çerçevesinde kimi partileşme girişimleri gerçekleşiyordu. Bu girişimlerden en bilindik olanı, 1946'da Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun kurduğu Türkiye Sosyalist Partisi'dir. Esen demokrasi rüzgârlarına rağmen, altı ayda kapatıldığı göz önüne alınırsa, Milli Şef'in sosyalist bir partinin varlığı için Türkiye'nin hazır olmadığını düşündüğünü var saymak pekâlâ mümkündür.²⁸⁴ 1951 yılı, Ekim ayının yirmi altısında Türkiye Komünist Partisi Harici Büro sekreteri Dr. Sevim Tarı'nın Galata Rıhtımında gözaltına alınıp Sansaryan Hanı'nda bulunan İstanbul Birinci Şube'ye götürülmesiyle, ünlü 1951 Komünist Tevkifatı başlatıldı. 1947'den beri Türkiye Komünist Parti'sinin çeşitli birimlerine gizli polis örgütünden sızdırılan ajanların istihbaratı ile bir hayli olgunlaştırılmış TKP dosyası, bu gözaltı ile tamamlanmış oldu. Sevim Tarı'nın üzerinde bulunan parti neşriyatı, TKP'nin parti programı ve teşkilat ile ilgili bilgi ve notları ihtiva ediyordu. Notlardan hareketle 1952 yılına taşacak bir dizi tutuklama gerçekleştirildi. TKP'nin Merkez Komitesi (MK) dâhil 187 kişi tutuklanarak, Ankara Askeri Ceza Mahkemesi'nde yargılandı. Hareketin beli kırılmıştı kırılmasına, fakat aktivistler, 50'li yıllara kadar Cumhuriyet Halk Parti'sine karşı muhalefet yapabilmış partinin mensubu olarak, maruz bırakıldıkları bu güç edimine, zaten alışkindılar. Mesela 19 Mayıs 1944'te iki aktivistin, 32 metrelik bir bez üzerine "Saraçoğlu Faşisttir Vurgunculuk ve Faşizme Karşı Savaş Cephesi" yazan bir afişi, Süleymaniye Camisi'nin iki minaresi arasına asma girişiminden sonra başlatılan tutuklama ve takibatların nihayetinde, kelimenin tam anlamıyla sindirilmişlerdi.²⁸⁵ Sosyalist partilere yapılan baskının bir dönemde olsa son bulması 27 Mayıs darbesiyle hazırlanan yeni Anayasanın her türlü fikre yaşama imkânı sağlaması sayesinde olmuştur. Yeni dönemde, merkez güçlerin yanına yasal çerçevede siyaset yapan bir sol parti de katılmış, Mehmet Ali Aybar yönetimindeki Türkiye İşçi Partisi [TİP] giderek artan bir ilginin odağı olmuştur. 1961'den itibaren sosyalist hareket, sadece partileşmeyle halka açılmadı; birçok gazete ve dergi yayın hayatında kendine yer aradı; kimileri çok sattı, kimileri yaşayamadı. Bunlar arasında, kapitalizmi reddeden fakat kalkınmayı temel sorun olarak Türkiye gündemine taşımayı amaçlayan *Yön* dergisi önemli bir çekim merkezine dönüşerek Kemalizmle

²⁸⁴Bak. Emin Karaca, **Unutulmuş Sosyalist: Esat Adil, Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun Hayatı, Mücadelesi ve Eserleri**, Belge Yayınları, İstanbul, 2008.

²⁸⁵Gökhan Karsan, "Türkiye'de Marksist Sol Popülizm- Milliyetçilik", **Uludağ Üniversitesi**

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: XXVI, S: 2, 2007, s. 40.

Sosyalizmin iç içe girdiği bir düşünce iklimi oluşturmayı başarıyordu. Derginin zaman zaman 30 bini bulan tirajı kadar, bürokrat-aydın-asker işbirliğiyle bir darbe süreci başlatması da Türk demokrasi tarihi bakımından dikkate değer niteliktedir.²⁸⁶

TİP'in yaşadığı çöküşün en çok kime yaradığına bakacak olursak cevap ortadadır. Fikir Kulüpleri Konfederasyonu, ismini Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) olarak değiştirerek²⁸⁷ MDD lideri Mihri Belli'nin yönetimine girmiştir. Artık silahlı eylemler gündemin tek konusuydu ve pek çok yerde terör olaylarına girildi. MDD çizgisindeki bazı köktencilere, zamanla tümünden radikalleşerek TİKKO, THKO ve THKP-C gibi gruplar halinde ülkeyi istikrarsızlaştırmayı hedeflediler. *Devrim* dergisi 1970-71 kışında Dev-Genç'i silahlı eylemde bulunduğu için değil, "yeterince silahlı çatışmaya girmedigi" için eleştiriyordu.²⁸⁸

1968 dönemi sol hareketler için dönüm noktasını oluşturmaktadır. Çünkü bu dönem siyasal şiddetin Türkiye'de bariz şekilde kendini göstermeye başlamasıdır. Kimi Sosyalist gruplar kendilerini demokratik yollardan ifade etmeyi deneyecek, kimisi ise devrimin gerçekleşebilmesi için orduyu kendi tarafına çekip siyasal şiddet ortamını arttırarak ordunun kendi saflarında bir darbe gerçekleştirilmesi tarafındaydı. Sonuç olarak kendi saflarında olmayan bir darbe (12 Mart 1971) gerçekleştirildi ve bu sol grupların kimisi hapse atıldı, kimisi memleketi terk etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Giderek güçlenen ve TBMM'de koltuk sayısını artıran Türk sağının, gençlik teşkilatları ve milliyetçi-muhafazakâr halk kesimlerinin desteğiyle bir dinamizm yakaladığı bu yıllarda, 50'lerde CHP-DP kavgasıyla başlayan toplumsal kutuplaşmalar, CHP-AP ana ekseninde olmak üzere, 1970'ler boyunca sağ-sol kavgasına dönüşerek 12 Eylül'e giden yolun koşullarını "olgunlaştırıyordu." Dönemin sonu olan 1979'da Sovyetler Birliği Afganistan'da mücahitlerin ve Batılı güçlerin mukavemetiyle karşılaşırken, Pakistan'da

²⁸⁶ Hasan Aksakal, "Güler Yüzlü Bir Sosyalist, İlkeli Bir Siyasetçi: Mehmet Ali Aybar'ın Türk Siyasal Yaşamındaki Yeri ve Önemi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 20, Aralık 2009, 81-82.

²⁸⁷ Kerem Ünüvar, "Fikir Kulüpleri Federasyonu(1965-1969)", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Sol*, Cilt 8, Ed. Murat Gültekinil, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s.828.

²⁸⁸ Ertuğrul Kürkçü, "Türkiye Sosyalist Hareketine Silahlı Mücadelenin Girişi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Sol*, C: 8, Ed. Murat Gültekinil, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 506.

Zülfikar Ali Butto idama gidiyor, İran'da İslam Devrimi gerçekleşiyor, Irak'ta ise Saddam Hüseyin iktidarı ele geçiriyordu.²⁸⁹

1980 darbesiyle Türkiye'de Sosyalizm büyük darbe yemiş ve binlerce insan gözüaltına alınmış, işkencelere maruz kalmış, kimisi ülke dışına kaçmış ve kimisi de idam edilmiştir. 1980'lerin sonunda Berlin duvarının yıkılmasıyla Sosyalist hareket bir daha darbe yemiş ve bir daha belini doğrultamamıştır.

Ergun Göze, hayatı boyunca madde ile mananın, bedenle ruhun münasebetlerini anlamaya çalıştı. Sadece maddenin değerli sanıldığı beşerî nizamların yanlışlarını ifade etti. Maddî hayatımızı tanzim eden ilmin lüzumunu müdafaa ettiği kadar, manevî hayatımızı tanzim eden dinin de lüzumunu müdafaa etti. Batılı ve Doğulu fikir adamlarının din hakkındaki müspet görüşlerini anlatmaktan çok hoşlanırdı. Dinsiz bir cemiyetin yaşama gücünden mahrum kalacağını, Avrupa'nın 19. asırdaki pozitivist taassuptan kurtulmak için mücadele ettiğini, ilmin bütün müşkülümüzü çözmeye muktedir olduğu iddiasının artık itibar görmediğini hararetle öne sürerdi.

Ergun Göze Marksizm-Komünizm ve Sosyalizm tenkidini yaparken fikir babalarından birisi saydığı Peyami Safa'nın görüşlerinden genelde faydalanmıştır. Ergun Göze Peyami Safa gibi, tarihî maddeciliğin birinci hatası olarak illî münasebet ve tarihî determinizm tekâkkisidir."İstihsal tarzı sosyal, siyasî ve ruhî hayat vetirelerini vücuda getirir." gibi bir ifadenin tek taraflı ve insan şeklinde bir illî münasebeti tazammum ettiği bellidir. Sebep, faal bir unsur olarak ve tek taraflı bir şekilde neticesini husule getiriyor. Yaşanılan devirde böyle bir telâkkiyi kabul etmek zordur. Çünkü ilim adamları müşterek hâdislerin ancak muayyen bir derecede birbirlerine bağlı olduklarını kabul ederler. Bu ikame determinizm ve sebep konusunda her türlü antropomorfik unsurlar bertaraf edilir ve insanlara tek taraflı ve karşılıklı münasebetleri incelemek imkânı verir. Meselâ, bir hâdisede bir iktisadî faktörü değişken olarak alınır ve onun dinî hadiselerle hangi ölçüde karşılıklı münasebet halinde olduğu incelenir. Başka bir vak'ada, dinî hadiseleri değişken olarak alınır ve onun fonksiyonlarını ve bu fonksiyonlar arasında iktisadî hâdiselere dâhil olanlar alınır.²⁹⁰ Sosyal hâdiseler alanında hemen daima karşılıklı münasebetlerle

²⁸⁹ A.g.m, s. 83.

²⁹⁰ Ergun Göze, "Faşist Ordu, Amerikan Uşağı Ordu", **Tercüman**, 20. 07. 1970, s. 5. Ergun Göze komünizmi tarif

karşılaşılr ve tek taraflı münasebetlere rastlanmaz. İşte Marx'ın teorisinde de durum budur. Onun tek taraflı münasebet telâkkisi sosyal olarak birbirlerine bağılı hâdiselere tatbik edilince bazı lojik ve maddî hatalara sebep olmaktadır.²⁹¹ Marx teorisinin ilk fikri şudur: İktisadî faktör birinci ve en önemli faktördür ve ötekileri tayin eder. Burada öncelik iki manaya gelir:²⁹² Ya bir sebeplilik zincirlemesinde bu faktör birincidir ve öteki sosyal hâdiselerin muayyeniyetinde tesiri daha büyüktür, öteki faktörlerin tesiri toplam sadece yüzde ondur. Birinci yorum tek taraflı ve geriye dönmez münasebetler telâkkisidir. İkinci yorum fonksiyonel telâkki ile uzlaştırılabilir. Fakat ne Marx ne de Engels ve onların taraftarlarından hiç biri sosyal hâdiselerin şartlanmasında çeşitli âmillerin mukayeseli tesirlerini ölçmek çaresini göstermedikleri gibi, bu çeşitli faktörlerin mukayeseli tesirlerine işaret bile etmemişlerdir. Münakaşa edilen teorinin lojik manasına göre iktisadî faktörün önceliğı birinci yoruma göre kabul edilmelidir. Bu, birinci ve en mühim faktördür, çünkü iddia edildiğı gibi öteki sosyal hâdiseleri tayin eder. Yani motör hâdisesidir. Ötekilerse onun vasıtası ile harekete getirilen hâdiselerdir. Onlara göre, coğrafya şartları ve insanda bulunan biyolojik zorunluluk iktisadî faktörlerden daha evvel tesir ederler.²⁹³ Yani, insanın iktisadî bir varlık olduğunu ve daima iktisadî hareket ettiğini iddia etmek metodolojik olarak imkânsızdır. Velhasıl, iktisadî faktör öteki faktörlerden önce değildir. Bu demektir ki sosyal hâdiseler daima tek taraflı değil fakat karşılıklı bir bağılılık içinde bulunmuşlardır. Bu sebeple, iktisadî faktörün sebepler serisinde birinci faktör olduğunu iddia etmek için hiç bir esas yoktur. Hülâsa Ergun Göze, Marksizm'in her parametreyi iktisada bağlamanın

ederken komünizmin, din, ordu, milli ruh, tarih şuuru, mülkiyet, aile gibi yerleşmiş her müesseseye karşı düşman olduğunu belirtmiştir.

²⁹¹ Peyami Safa, **Sosyalizm Marksizm Komünizm**, Der. Ergun Göze, İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1971, s. 22.

²⁹² **A.g.e.**, 23.

²⁹³ **A.g.e.**, 24. Peyami Safa ve Ergun Göze'ye göre, Zekâ, tecrübe, fikirler veya gelenek kaideleri, primitif sanat, oyun ve diğer ideal faaliyetler en primitif insan cemiyetlerinde bulunmakta ve iktisadî şartlar kadar erkenden tesire başlamaktadır. Sırf mideden ibaret bir primitif adam fikri zamanımızda kabul görmemektedir. . Bunlardan başka Espis, Durkheim, Huvelin, Thurnwald, Malinowsky, Hubert ve Mauss gibi araştırmacılar ispat etmişlerdir ki primitif devirlerde bile istihsal tekniğı ve iktisadî hayatın her çeşidi din, büyü, ilim ve diğer fikir hâdiselerinden asla ayrılmazlar ve onlarsız iktisadî hayatın izahı mümkün değildir. Hatta daha sonraki devirlerde iktisadî hayatı dinin, büyü, akılclığın veya gelenekçiliğın vücuda getirdiğini göstermişlerdir. Max Weber modern kapitalizmin kaynağında Protestanlığın bulunduğunu göstermiştir.

yanlış olduğunu bu değişkenler içerisinde coğrafi koşulların, manevi değerlerin, sosyal hadiselerin olduğunu iddia etmektedir. Ergun Göze Peyami Safa gibi, Marksizm'in ikinci hatasını şöyle açıklamıştır: "İktisadî değişkenlerin öteki faktörlerden ayrı olarak bütün tarihî ve sosyal vakıaları izah için kâfi olduğunu ileri sürmeleridir. Marx gibi diğer bazı yazarlar iktisadî faktörün yalnız esas faktör olduğunu, onun yanında daha az önemli faktörler de bulunduğunu iddia etmişlerdir." Onlara göre, bu yorumlardan birincisini ele alırsak birinci yorum monist bir telakkidir veya sosyal hayatı ve bütün tarihî gelişmeyi yalnız iktisadî faktörle izah eder.²⁹⁴ Bu denklem lojik bakımdan manasızdır. İlmin esaslı prensibine aykırıdır. Ergun Göze'ye göre iktisadîyatı baş aktör yapmayan memleketler Japonya, Almanya gibi şuan dünyanın en gelişmiş ülkeleridir. O'na göre, bu mefhumu baş faktör yapılmasının muasırlaşmayla alakası yoktur.²⁹⁵ Onlara göre, teorinin bir kusuru da "İktisadî amil", "istihsal münasebet ve kuvvetleri" ve "iktisadî temel" tabirlerinin yeterli derecede sınırlarının çizilmiş olmamasıdır. Bu yetersizlikler yüzünden Marx-Engels faktörlerinin zincirlenmelerinin doğru manası tamamıyla muayyeniyetsiz bir hale girmektedir. Meselâ teknolojik yorumda bu zincirleme şöyledir: İstihsal tekniğindeki değişimler, toplumun iktisadî yapısında değişimler vücuda getirir. Ayrıca istihsal münasebetlerinde ve mülkiyet münasebetlerinde değişimler vücuda getirir ve böylece onlar sayesinde siyasî hayatta, toplumun, sosyal ve fikrî hayatında değişimler vücuda gelir. Bu zincirlemede, sosyal hâdiselere tesir eden kuvvetler arasında iktisadî faktörün tek başına faal ve hareket verici olduğunu düşünmek yetersiz bir açıklamadır.²⁹⁶

Marksizm teorisi içindeki hatalardan biri de tarihî determinizm telakkisinin çatışmalı ve gerçeğe aykırı olmasıdır. Marksizm'de istihsal kuvvetleri insanlardan ve diğer sosyal faktörlerden müstakil olarak kendi kendine gelişmektedir. Bütün tarihi vetiresi şu şekilde hülâsa edilmektedir, "insan hareket ediyor ve iktisadî faktör onu sevk ediyor." Sosyalizm bu mukadder ve kaçınılmaz iktisadî faktör düşüncesine dayanıyor ki bu mukadderlik kapitalizmi yok edecek ve sosyalizmin zaferini temin edecektir. Determinizmin bu kaderci yorumu ilmî bakımdan çok reddedilebilir. Çünkü ilmî

²⁹⁴ Ergun Göze, "Cevaba Cevap II", **Tercüman**, 17. 01. 1971, s. 5.

²⁹⁵ Ergun Göze, "Sanayileşme ve Enayileşme", **Tercüman**, 5. 10. 1970, s. 5.

²⁹⁶ Peyami Safa, **Sosyalizm Marksizm Komünizm**, s. 27.

determinizmin kadercilikle hiç bir müşterek noktası yoktur. İlmî determinizm der ki, ihtimaliyet teorisi üzerinde şu veya şu kâdiselerin görünüşü, bağlantısı veya kayboluşu bu ihtimaliyet derecesine göre ihtimal dahilindedir veya değildir. Marx ve Engels gelecekteki dünya cennetine ve sosyalizme doğru tarihî gidişin kaçınılmaz beşerî faktörlerin neticesi olması ve bu sosyalist cennete varılır varılmaz fatalizmin sona ermesi ve insanlığın zaruret ülkesinden hürriyet ülkesine sıçrayacağı iddiasıdır.²⁹⁷ Ergun Göze, her şeyi tarihi maddecilikte arayan Marksist ideoloji yerine ekonomide, siyasette ve kültürel organizasyonlardaki milli ruhta aranması gerektiğine inanmaktadır.²⁹⁸

Ergun Göze'ye göre dünyadaki en batıl görüş Marksizm'dir. Ve başkasının yanlışını bulmaya, büyütme, devleştirmeye uğraştığı için doğruyu bulamamış bir sistemdir.²⁹⁹ Marx ve Engels'in "Bugüne kadar yaşayan bütün toplumların tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir" iddiası, sınıflar arasında işbirliği olmadığı manasına geldiği nispette hatalıdır. Çünkü sınıfların işbirliği sınıf mücadelelerinden daha umumî ve evrensel bir hadisedir. İnsanlığın ilerlemesinde sınıf mücadelesinin dinamik bir faktör olduğu iddiası büsbütün yanlıştır. Kropatkin'in "Yardımlaşma" adındaki eserinde olduğu gibi, birçok araştırmalara göre muhakkaktır ki, insanlığın ilerlemesinde saflar arasındaki tesanüt ve işbirliğinin kinden ve çatışmalardan çok daha büyük rolü olmuştur.³⁰⁰ Marx'ın sınıf mücadelesi teorisi yalnız ekonomik sınıflar arasında bir düşmanlık olduğunu ve en önemli vâkıanın da bu olduğunu ileri sürdüğü nispette yanlıştır. Ergun Göze'ye göre, sınıflar arasındakinden başka, millî, kavmî, dinî ve siyasî zümreler arasında birçok düşmanlık ve mücadele şekilleri daha vardır. O'na göre, yaşanan bu devir milletler arası mücadeleden ibarettir.

Karl Marx ve Engels Komünist Beyannamesi adlı eserinde:³⁰¹ "Bu güne kadar her

²⁹⁷ A.g.e, s. 28.

²⁹⁸ Ergun Göze, "Cevaba Cevap III", **Tercüman**, 18. 01. 1971, s. 5.

²⁹⁹ Ergun Göze, "Cevaba Cevap I", **Tercüman**, 16. 01. 1971, s. 5.

³⁰⁰ Peyami Safa, **Sosyalizm Marksizm Komünizm**, s. 28. Bu konuda Tarde'in düşüncesi örnek verilebilir: Tarihin başlangıcından beri sınıflar ve ordular birbirleriyle fasilasız durup dinlenmeden çarpışabilirlerdi. Geometri, mekanik ve kimya mevcut olmayabilirdi. Bu ilimler olmadan insan tabiat emri altına alamaz, sanayide ve askerlik sanatında hiç bir ilerlemeye kavuşamazdı. Bu ilerleme, ancak, yakıp yıkıcı ve kırıp dökücü silâh şakırdıları arasında, birkaç hakikat araştırmacısının ve düşünürün lâbaratuvarlarında sessizce çalışabilmeleri ile mümkün olmuştur.

³⁰¹ A.g.e, s. 36.

cemiyetin tarihi bir sınıf mücadelesinin tarihi olarak kalmıştır."

Diyor ve ilave ediyorlar:

"Derebeylik cemiyetinin harabelerinden doğan burjuva cemiyeti sınıf çatışmalarını ortadan kaldıramamıştır. Eski baskı, eski kavga şekillerinin yerine yenilerini koymuştur.

Devrimiz ki burjuvalık devridir, eskilerinden sınıf kavgasını sadeleştirmesiyle ayrılır. Cemiyet günden güne iki zıt cepheye inhisar ediyor, birbirine doğrudan doğruya zıt, iki büyük sınıfa ayrılıyor: Proleterya ve burjuvalık."

Ergun Göze Peyami Safa'nın şu görüşlerini benimsemiştir: "Marx bu satırları yazarken bu iki sınıf arasındaki orta sınıfın sanayiî gelişmesi zarureti olarak ortadan kalkacağı ve proleterya'ya katılacağı iddiasında idi. Bunun tam tersi oldu. Yirminci asrın başında Marksist iktisatçı Bernsetein'in işaret ettiği gibi, orta sınıf büyüdü. Kendine has ekonomisi ile muhtar bir sınıf halini aldı. Hatta bununla da kalmadı, yeni teknisyenler, yüksek idareciler sınıfı teşekkül etti. Bu sınıf büyük sanayide elde ettiği hisse veya primlerle hem sermayeci sınıfına dâhildir, hem de işçi sınıfına dâhildir. Böylece, insan cemiyetlerinin proleterya ve kapitalist diye iki sınıfa ayrıldığını zanneden Marx iktisadî iddiasının temelinde aldandı."

Ergun Göze'ye göre, Marksizm, maddeci bir görüştür. Bu hususta, kapitalist görüşten de çok ileridedir. Kapitalizm, ahlâka bigânedir yahut faydasını ahlâka tercih eder. Ama Marksizm, ahlâkın düşmanıdır. Ahlâkı yıkmaktan zevk alır. Felsefesi ve eylemi de budur.³⁰² Marksizm ve onun ahlâk felsefesi ve adalet teorisi ile olan ilişkisi üzerine yürütülen tartışmanın tarihsel materyalizmin bu temel ilkesi ve onun yorumu etrafında döndüğünü iddia edersek hiç de abartılmış olmaz. Çünkü Marx ve Engels, tarihsel materyalizmin bu ilkesini keşfetmelerinden sonra, yani söz konusu ahlâk değerlerinin belli bir dönemde var olan sınıf ilişkileri ve çıkarları ile hep ilişkilendirilmesi gerektiği düşüncesine ulaşmaları sonucu, gerek zevk ve haz ahlâkı olsun, gerekse riyazet ve çile ahlâkı olsun, "bütün ahlâk kaleminin kırıldığına" inanıyordu. Ergun Göze, Marksizm'in millî ve manevî değerleri yıktığı ve yok saydığı için bu hayat görüşünü ve felsefesini

³⁰² Ergun Göze, "Komünizm ve Ahlâk", **Tercüman**, 2. 07. 1983, s. 5.

eleştirmiş ve kabul etmemiştir. Bu hayat felsefesinin girdiği memleketleri fikri ve ahlâkî bunalımlar içerisine soktuğunu ileri sürmüştür.³⁰³

Yine aynı beyannamede deniyor ki:³⁰⁴

"Eski cemiyetin varlık şartları işçi sınıfında ortadan kalkmıştır. Proleteryanın mülkiyeti yoktur; onun karısı ile ve çocuğu ile münasebeti burjuvanın aile bağları ile aynı ölçüde değildir; İngiltere'de olduğu gibi Fransa'da, Amerika'da olduğu gibi Almanya'da, velhasıl her yerde aynı olan sermaye köleliği işçinin millî karakterini ortadan kaldırmıştır. Kanunlar, ahlâk, din, işçi için, arkasında sınıf menfaatleri saklanan burjuva masallarından başka bir şey değildir."

Ergun Göze'ye göre bu iddiada bir kaç yanlışlık vardır. Marks'ın bahsettiği ileri sanayi memleketlerinde ve diğerlerinde proleteryanın mülkiyeti artmış ve refah seviyesi yükselmiştir. Birçoğunun özel otomobili vardır. Aile, din, ahlâk ve milliyet duyguları da işçi sınıfında değil, bilakis züppe ve zengin sosyete sınıfında azalmıştır. İşçi kadını ancak ihtiyaç sevkiyle fuhşa sürüklendiği halde salon kadını hiç bir ihtiyacı olmadığı halde sırf keyfi için zina etmektedir. Ergun Göze burada Türk işçilerinden bahsederken aslında bütün işçileri de bu sınıfa dâhil ederek kiliselerin, camilerin ve havraların zenginlerden ziyade orta ve işçi sınıfları ile dolu olduğunu iddia etmiştir.³⁰⁵ Marks'ın komünist ihtilalinin en ileri sanayi memleketinde doğacağı iddiası da yanlıştır. Bilakis, Rusya'da komünizme benzer bir ihtilâl olduğu zaman bu memleket en geri sanayi memleketlerinden biriydi. Bugün en ileri sanayi memleketleri olan Amerika ve İngiltere parlamentolarında bir tek komünist yoktur. Refah içinde bulunan işçi ve köylü komünistlere rey vermemiştir. Tarihi maddeciliğe göre komünizmin beşiği olması gereken memlekette Marksizm iflas etmiş ve teorisi temelinden sarsılmıştır.³⁰⁶

Ergun Göze, Marksizm'in en koyu bir şekilde tatbiki olan komünizmi sosyal adalet sloganı altında yürüttüğü politikayı inandırıcı bulmayarak emperyalizmin kendisi olarak

³⁰³ Ergun Göze, "Sol'a Açık Adamlar", **Tercüman**, 1. 06. 1971, s. 5.

³⁰⁴ Peyami Safa, **Sosyalizm Marksizm Komünizm**, s. 37.

³⁰⁵ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 104.

³⁰⁶ Ergun Göze, "Sahtekarlık", **Tercüman**, 26. 12. 1969, s. 5.

görmektedir. Onun böyle düşünmesinin ilk sebebi, Lenin'in devrim yapmadan önce Rusya altında yaşayan Türkleri bağımsızlık, özerklik sözü vererek kendisini desteklemesi yönünde kandırdıktan sonra büyük bir baskı politikasıyla kültür emperyalizmine tabi tutması gelmektedir. O'na göre, esaret zincirinin ilk halkasında Esir Türkler var. İdil Ural, Kuzey Kafkasya, Türkistan, Doğu Türkistan.³⁰⁷Bu insanlar şimdi Çin esareti altında her türlü sosyal haklardan azad edilmiş şekilde yaşamaktadırlar. Doğu Türkistan'da Çinliler, oradaki Türkleri insanlıkdışı şartlar içinde zorla çalıştırmakta ve sömürmektedirler. Bir nevi köle olarak onları çalıştırmaktadırlar.³⁰⁸Ergun Göze'ye göre özgürlük, adalet ve kardeşlik sloganı altında kitleleri harekete geçiren bu ideoloji aslında otokrat bir anlayışın ürünüdür. O'na göre, komünizmle ve sosyalizmle mücadele "fikir münakaşası", "ideoloji kavgası" değildir, mesele vatan ve Türklük kavgasıdır. Yeni bir rejimin, bir refahın gelmesi değil, doğrudan doğruya bir yabancı işgalin gelmesidir ve iş "ideoloji" değil, "politik", hatta "jeopolitik"tir.³⁰⁹

Marksizm'in yani en kesif tatbikatı olan komünizmin ilk başta böyle kendisini takdim etmesinin sebebi, komünizmin amme menfaatini ferdin hak ve menfaatlerinden üstün görmesiyle başlar. Sinemada sigara içilmesi yasağı komünizmdir, trafik memurunun işareti komünizmdir, istimlak kanunu komünizmdir. Belediye nizamlarının hemen hepsi komünizmdir. Çünkü amme lehine ferdin hak ve hürriyetini kısar. Anarşizm müstesna, ferdiyetçiliğin en fazla derecesinden cemiyetçiliğin en fazla derecesine kadar her görüşte az çok komünizm vardır. Bu derecelere göre de komünizmin yüzlerce çeşidi ve adı sayılmıştır. Komünizm sosyalizmin en koyusudur. Fakat her Komünist sosyalist değildir, hatta Marksizmin başlıca muarızları arasında sosyalistler de vardır. Sosyalizmin her türlü çeşitleri ile Komünizm arasındaki fark metot farkından, tekamülcülük-inkılapçılık farkından ibaret değildir. Ayrılık, ferdî mülkiyetin bir derecesini kabul etmekle onu toptan reddetmek arasındaki görüş farkına dayanır. Avrupa'da bir asırdan fazla bir tarihe sahip olan sosyalizmi Türkiye'de hâlâ bir günlük politika ve gazete mırıltısı halindedir. Meşrutiyetin ilk yıllarında "iştirakiye" adını alan sosyalizmin İştirakçi Hilmi gibi, görünüp

³⁰⁷ Ergun Göze, "Orada Bir Vatan Var Uzakta", **Tercüman**, 20. 11. 1972, s. 5.

³⁰⁸ Ergun Göze, **Köşebaşı**, s. 39.

³⁰⁹ Ergun Göze, "Şah'a Kış", **Tercüman**, 5. 12. 1970, s. 5.

kaybolmuş öncüleri vardı ve ne biçim sosyalist oldukları pek bilinmezdi. Sosyalist adı altında kurulmuş kapatılmış komünist partileri de görülmüştür. Çünkü sosyalizm, Türkiye'de, çok defa komünizmin maskesidir. Ergun Göze'ye göre sosyalizm ve komünizm Türkiye içinde düşünüldüğünde ikiside tehlikedir. Sosyalistleri ve komünistleri gayri milli ve dini inanışları olmamakla suçlamaktadır. Kamboçya, Vietnam için gözyaşı dökerken komünist idareler altındaki soydaşları için bir şey yapmamakla itham etmektedir.³¹⁰

Komünizmi icat edenler Marx ve Engels şiddet metoduna taraftar olmamış ve proleterya diktatörlüğü daha ziyade Lenin'e maledilmesi gerekir. Manifesto'nun son paragrafında komünistlerin, gelenek nizamını ancak şiddet yoluyla değiştirebileceği yazılıdır. Fakat Marx'ın bazı yorumcuları bunun cebir manasına gelmediğini iddia eder. Çünkü Marx, Amsterdam'daki bir nutkunda, işçilerin birçok memleketlerde barışçıl yollardan amaçlarına erişebileceklerini ifade etmiştir. Onun ölümünden sonra Engels de aynı düşünceleri tekrar etmiştir. Proleterya diktatörlüğüne gelince, bu, bir hedef değil, kapitalist cemiyetten komünist cemiyete bir geçiş merhalesidir. Lenin, "Devlet ve ihtilâl"adlı eserinde işçi ihtilâlinin devlet makinesinin parçalaması gerektiğini iddia ettiği için şekli esas yerine almak hatasına düşmüştür. Gerçek Marksistlere göre devlet, ancak, kapitalist ekonomi temelinin uzun ve sabırlı mücadeleler neticesinde sosyalist temele inkılâbından sonra işçilerin hizmetine girebilir. Yani devletin, ihtilâl yoluyla değil, tarihi tasfiye yoluyla değişmesi lâzımdır.³¹¹

Türkiye'deki sosyalist temayül sahipleri "komünist sosyalist" iseler, nev'ini bildirmeden, sadece "sosyalist" olduklarını söylemektedirler. Fakat "sermayenin mahdud ellerde toplanması", "insanın insanı istismarı", "burjuva hâkimiyeti" adını verdikleri hallere muarız olmalarıyla veya istihsal vasıtalarının devletleştirilmesini istemeleriyle yahut da maddeci ve determinist bir tarih görüşüyle Marksçı olduklarını belli ederler. Sosyalizmin mahiyetini belirsiz bir şekilde bilenlerde, çeşidini bildirmeden, sadece sosyalist olduklarını söylerler. Onlarca sosyalizm amme menfaatinin hususî menfaatten üstün tutulması gibi umumî bir prensipte özetlenebilir. Mesela hükümet veya belediye, amme yararına benim

³¹⁰ Ergun Göze, "Kızıl Çin'i Tanıma Şartı", **Tercüman**, 14. 05. 1971, s. 5.

³¹¹ Peyami Safa, " Marx ve Şiddet", **Ulus**, 20. 02. 1951.

evimi istimlâk edip yıktığı zaman, binanın gerçek değerini ödemiş olsa bile, içindeki aile hatıralarımı ve en aziz itiyatlarımı hiçe saymıştır. "Beni bunlardan mahrum etmeye ne hakkı var?" diye soramam; çünkü fert olarak ben, toplumun yararına, her şeyimi, hatta bir harpte canımı bile feda etmeye mecburum. Bu, en liberal cemiyetlerinde kabul ettikleri bir sosyalist prensiptir. Ferdin bütün hak, hürriyet ve menfaatlerini cemiyete mâledecek dereceye varırsa komünizm olur; fakat gerektiği yerde ve derecede, ferdin hak ve hürriyetleriyle cemiyetinki arasında muvazene kurarsa, liberalizmin hazmettiği bir devletçilik olur. Sosyalizmin derecesi bahis mevzuudur.³¹² Gerçek sosyalizm ancak kendi çeşidi ve hususî tarifî içinde sosyalizmdir. Bu tariften kaçanların ve benimsedikleri sosyalizmin çeşidini bildirmekten sakınanların akidesinden şüphelenmek lazımdır. Türkiye fikir namusuna sahip, bütün sosyalizm çeşitlerini incelemiş ve Türk bünyesine en uygununu seçmiş gerçek sosyalistlere muhtaçtır. Peyami Safa yazısında sosyalizm çeşitlerini şöyle açıklamıştır.³¹³

- 1)Devlet Sosyalizmi, 2)Kooperatif Sosyalizmi, 3)Muhafazakâr Sosyalizm,
- 4)Anarşist Sosyalizm, 5)Mutlak Sosyalizm, 6)Demokrat Sosyalizm,
- 7) Mücerret Sosyalizm, 8) Federal Sosyalizm, 9) Ziraî Sosyalizm
- 10)Liberal Sosyalizm, 11)Şekilsiz Sosyalizm, 12)Nasyonel Sosyalizm
- 13)Beyaz Sosyalizm, 14) Radikal Sosyalizm, 15)Burjuva Sosyalizmi
- 16)Sendikal Sosyalizm, 17)Kapitalist Sosyalizm, 18)Reaksiyoner Sosyalizm

Yeni devletlerde bir değil, pek çok sosyalizmler vardır; Marksist sosyalizm ise bunlar arasında en az rastlananıdır. Silahlı bağımsızlık mücadeleleri sonunda kurulan devletlerde Marksist ton ağır basmaktadır; buna karşılık, sömürgeci devlet tarafından barışla bağımsızlık verilen ülkelerde veya himâyecinin aradan çekildiği yerlerde Marksist sosyalizm bir muhalif hizip hareketi hâlinde kalmaktadır. Bu ikinci tipe giren ülkelerde görülen şey aslında merkezî otoritenin siyasî ve iktisadî bakımdan kuvvetlendirilmesi için

³¹² Peyami Safa, "İstimlâk Sosyalizmi", **Milliyet**, 24. 10. 1956, s. 2.

³¹³ Peyami Safa, "Bizde Sosyalizm", **Milliyet**, 14. 01. 1959, s. 2.

alınan iç tedbirlerle birlikte dış politikada da komünizme yaklaşma hareketinden ibarettir. Savaşla bağımsızlık kazanan ülkelerde Marksizm'in ağır basması, oralarda bağımsızlık hareketinin genellikle Marksist bir karakter kazanmasından ileri gelmektedir. Hakikatte ülkede hâkim olan Batılı devlet, arkasında kendi tipinde bir siyasî ve iktisadî rejim bırakmayı tercih etmekte ve böyle bir zemin bulduğu an kolaylıkla çekilmektedir. Yerli bağımsızlık hareketlerinin Marksist karakterli olması hâlinde bunlar hem kendi halklarına, hem de sömürgeci kuvvete karşı ancak kuvvet yoluyla karşı çıkabilmektedirler. Marksist sosyalizmin bir başka iktidar yolu da sömürgecinin çekilmesinden sonra kurulan zayıf hükûmetlerin darbe ile devrilmesi olmaktadır. Bu gün ki geri kalmış ülkelerin çoğunda sosyalistler iktidarı yabancı bir devletten değil, yerli hükûmetlerden almışlardır. Bağımsızlık hareketlerinin her yerde Marksist olanlar da dâhil yerli veya milliyetçi bir karakter göstermesine karşılık, sosyalist bir iktidar kurulduğu zaman en büyük meselelerden biri milliyetçilikle sosyalizmi uzlaştırmak oluyor. Marksist bir beynelmilelçilik artık komünist ülkelerde bile inanılan bir prensip olmaktan çıkmıştır. Sosyalizmin birçok çeşidinin çıkması da, milliyetçilik prensibinin kendini çok kuvvetle hissettirmesinden,³¹⁴ sosyalizmi bile ikinci plânda bırakmasından ileri gelmektedir. Arap Sosyalizmi, Afrika Sosyalizmi gibi milletlerarası mana taşıyan isimler hakikatte birtakım dışa dönük milliyetçi hareketlerin kamufle edilmesi için ortaya atılmış, yeni sosyalist emperyalizmlerin kurulması çalışmalarında birer maske olmuştur.³¹⁵

Ergun Göze fikir babası Peyami Safa gibi Marksistlerin entelektüel seviyelerinin düşük olduğundan ve gerçek sosyalistlerle şimdiye kadar karşılaşmadığından yakınmaktadır. Peyami Safa Marksist ve anti Marksist olmanın şartlarını şöyle sıralamıştır:³¹⁶

- 1- Onsekizinci asır Alman felsefesini bilmek,
- 2- Hegelyanizmin sağ ve sol kanatları arasındaki mücadeleyi iyi bilmek,
- 3- Sol kanadın Feurbach'tan Marx ve Engels'e kadar gelen safhalarını bilmek,

³¹⁴ Ergun Göze, "Birleşiniz, Birleştiriniz", **Tercüman**, 2. 07. 1970, s. 5.

³¹⁵ Erol Güngör, **İslâm'ın Bugünkü Meseleleri**, s. 117-118.

³¹⁶ Peyami Safa, "Bu Farka Dikkat", **Milliyet**, 30. 01. 1956, s. 2.

4- Marx'ın lehinde ve aleyhindeki başlıca tenkitleri bilmek,

5- Modern düşüncenin ışığında, yüz seneden beri Marxizm'e karşı yapılan bu tenkitler üzerinde düşünmek,

6- Bu düşünmeyi son defa ilmî bir tenkit mihenginden geçirip sıkı bir kontrole tâbi tuttuktan sonra lehde veya aleyhte tercih hükmü vermek.

Sosyalistlerin ve Komünistlerin çoğu Marksizme ona tarihi maddeci görüşü ile değil sistemine tamamıyla zıt ahlâkî estetik veya nefse ait temayüllerle bağlıdır. Kimisi için komünizm Hristiyanî bir merhametin iktidadî inkılâpta aradığı teselliden ibarettir. Kimisi için sadece adalet aşkı. Bazıları için desenli modaya uygun bir kravat kadar boyun borcu ve kafa zarafetinin şartı. Bazıları için de hazin bir tekerrürün kapalı hendesi içine düştüğünü sandıkları burjuva fikriyatından kurtulmak için bir kaçamak yolu. Beyinleri yorulan ve bunalmaya başlayanlar için taze iştahlar veren bir gençlik aşısı. Bazıları için kuruyan ilhamlarına yeni bir kaynak, bazıları için de proleterya hesabına değil, isyan için isyan isteği. Bazıları için her türlü muhalefetin sembolü.³¹⁷ Ergun Göze'ye göre, bir komünist münevveri olmak istiyorsanız birkaç cümle ezberleyin yeterli.³¹⁸

Fransa'da bir zamanların Komünist Partisi üyesi ve senatör Roger Garaudy ve Şilili ünlü şair Pablo Neruda İslamiyet'i seçmiş ve komünizmin aksayan yönlerini görebilmiştir.³¹⁹ Ergun Göze, bu duruma Peyami Safa gibi şöyle eleştiri getirir:³²⁰

"Türkiye'de komünizmden cayan, bunu ilan eden ve komünizme karşı mücadele cephesine katılan bir tek komünist niçin yoktur?

Evvela Türkiye'dekiler mütefekkir değil, maşadırlar. Kendilerini tutan parmaklardan kurtulurlarsa ateşe düşüp kalacaklarından korkarlar

Türkiye'deki sosyalistlerin hiç biri hakikî Marxizm'in ne olduğunu öğrenecek kadar

³¹⁷ Peyami Safa, **Sosyalizm Marksizm Komünizm**, s. 62.

³¹⁸ Ergun Göze, "Ho Amca ve Yeğenleri", **Tercüman**, 11. 09. 1969, s. 5.

³¹⁹ Ergun Göze, **Soruşturma**, s. 17, 301.

³²⁰ Peyami Safa, "Dönerler ve Ayak Direyenler", **Milliyet**, 31. 01. 1959, s. 2.

yabancı dil veya bu akideyi anlayacak kadar ekonomi, felsefe ve sosyoloji bilmezler. Basit yazılmış propaganda broşürleriyle kandırmışlar ve aşılannmışlardır. Yüz yıldan fazla bir zamandan beri komünizme karşı dünyanın en büyük ilim ve fikir adamlarının tenkidlerini okumamışlar, okusalar bile anlamamışlardır. Ve nihayet, kendi kafacıklarıyla bu nazariyenin ârızalı noktalarını keşfetmekten de âciz kalmışlardır."

Ayrıca Ergun Göze sosyalist aydını tarif ederken şunları da ekler:³²¹

"Sosyalist aydınlar bir yandan burjuva toplumundaki yerini kabul ederken, diğer taraftan da bu cemiyetibazıbakımlardan tenkid ederek kendilerini tatmin etmektedirler. Türk sosyalist aydını da Amerikan düşmanlığını kimseye bırakmaz, ama ağzındaki Amerikan sigarasını da. Amerikan kültürünün emperyalist temelleri hakkında yarım saat nutuk çeker, fakat çocuğunu Amerikan Kolejinde okutur, burjuva ahlâkının ne kadar çürük olduğunu büyük bir belâgatle anlatır ve fakat burjuva ahlâkının ne kadar çürümüş tarafları varsa, müstehcen film, gece hayatı, şampanya, viski, kumar gibi şeylerin bir tanesinden eksik kalmaz. Demek ki her yerde solcu'nun mahiyeti aynı. Fakat Türkiye'deki sosyalist aydınlar, dışarıdakileri taklit ediyor. Ne yazık ki Türkiye'dekiler kendilerinin zaaflarını görmekten acizler."

Ergun Göze, Rusya'daki sosyalizmin rejim biçimini Peyami Safa gibi şöyle açıklamaktadır:³²² Sosyalizm demokratik bir idare bünyesi içinde, seçim yoluyla iktidara gelen yönetim şekillerinden birisi değildir. Komünizm hiç değil. Lenin'in sağlığından beri, Maksizm'in temel kanunlarına aykırı olarak evvelâ kaliteli işçiye daha fazla hak ve ücret tanınmış, daha sonra 1935 yılında kanunlarıyla küçük fert mülkiyeti, burjuva aile hukukunu andıran tehditler, vatan fikrinin kutsallığı temel haklar arasına sokulmuş, bir inkılâp aristokrasisi kurulmuş, villâlarda yaşayan ve hususî otomobilleri olan mümtaz bir sınıf teşekkül etmiş, onun yanında, Moskova'nın bir tek odasında oturan beş sefil ailenin bunaltıcı geçim şartları içinde bütün bir işçi sınıfı refahsız ve hürriyetsiz yaşamak zorunda bırakılmıştır. Bu rejimin adı bir bakıma devlet kapitalizmi, bir bakıma değil. Bir bakıma askerî otokrasi, bir bakıma değil. Stalin'in ölümünden sonra diktatörsüz kalan Sovyetler

³²¹ Ergun Göze, "Sosyalist Budala", **Tercüman**, 8. 10. 1970, s. 5.

³²² Peyami Safa, "Garip Bir İdare Şekli", **Milliyet**, 24. 02. 1955, s. 2.

Birliği'nde bu yönetim tarzına oligarşı de denebilir. Stalin'in ölümü parti ve hükümet bünyelerini tek idare organizması içinde topladı ve Politbüro'nun kodamanlarını hükümet içinde topladı.³²³ Devlet kapitalizmiyle, devlet sosyalizmi arasında yalpa vuran bir idare tarzına ister Mark'ın, ister öteki Alman, İngiliz ve Fransız sosyalistlerinin anladığı manada sosyalist adını vermek zordur. Bir bakıma işçiye refah vadeden sosyalizmin, Sovyetler Birliğindeki tatbik şekli, işçiyi kütle halinde Devlet istihsalinin kölesi haline getirmiştir. İşçinin Amerika'daki refahı ile o zamanki Rusya'nın sefaleti arasındaki büyük ve aşikâr fark da bunu göstermektedir. İstihsal vasıtaları mülkiyetinin tamamıyla devletleşmesini isteyen Marksist sosyalizmin tatbikatta almaya mahkûm olduğu şekil, Rusya'da olduğu gibi, işçiyi istihsalin kölesi haline getirir. İktisadî ve siyasî hürriyetlerinden de, refahından da mahrum eder. Her sosyalist parti bu uçuruma kaymak tehlikesinde olduğu için, kendi bünyesinde sağ- sol kanatlarının şiddetli çatışmalarından kurtulamamıştır. Sosyalist olduğunu söyleyen bir insan, bilhassa bir parti, inandığı sosyalizmin nevini iyi tayin etmek, sosyalizm tarihindeki mücadeleleri ve bugün aldığı istikametleri iyi bilmek ve ortaya sarıh bir programla gelmek zorundadır.³²⁴

2.4 Batı ve Mukallitçilik Görüşü

Modernleşme, 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'da oluşmuş toplumsal yaşam ya da organizasyon biçimidir ve kendi içerisinde dünyaya yayılma mekanizmaları taşımaktadır. Bu mekanizmalar ekonomik boyut, bilgiye yaklaşım boyutu, geleneksellikten kurtulmuş, akılcı, kendini yönetebilecek birey boyutu ve kurumsal boyut olmak üzere dört başlık altında toplanabilir. Modernleşmenin ekonomik boyutunda; kapitalist ilişki içinde, inorganik enerjiye dayalı üretim yapan sanayileşmiş, ürünleri metalaşmış, emeği ücretlenmiş, özel mülkiyet anlayışı kurumsallaşmış bir toplum düşünülmektedir. Modernleşmenin ikinci boyutu bilgiye yaklaşımdır. Toplumsal olguların doğru bir temsilinin yapılabileceğine, dolayısıyla nesnel bir toplumbilimin kurulabileceğine inanılmaktadır. Bu durumda dil bu bilgiyi etkilemede aktarabilen saydam bir aracı olarak aktarma aracı olarak görülmektedir. Değerler alanında evrensel olarak geçerli bir hukuk ve ahlâk alanının kurulabileceği düşünülmektedir. Modernleşmenin üçüncü boyutu geleneksel

³²³ Peyami Safa, **Sosyalizm Marksizm Komünizm**, s. 146.

³²⁴ **A.g.e.**, s. 185.

toplum bağlarından kurtulmuş, aklıyla kendini yönetebilecek bireyin doğmuş olmasıdır. Belirli bir yöreye bağlılığı azalmış, yer değiştirebilen, eğitilmiş kişilerden oluşan bir toplum düşünülmektedir. Geleneksel bağlılıklarından kopmuş, bireyselleşmiş kişiler modern toplumun yurttaşı durumuna gelmişlerdir. Kişiler toplumun anonim ilişkileri içerisinde eşit üyeler durumundadırlar. Kamu yaşamına bir yurttaşlık sorumluluğuyla katılmaktadırlar. Modernleşme düşüncesinde dinin toplum ve insanlar üzerinde nüfuzunun azalması da bir diğer dinamiktir. Kurumsal yapı dördüncü boyutta yer almaktadır. Bu tür ekonomik faaliyetlere sahip olan, bu tür bireylerden oluşmuş kendi üstünde düşünen toplum yeni bir örgütlenme biçimi geliştirmiştir. Bunun özellikleri kısaca ulus devlet olma ve demokratikleşme olarak özetlenebilir. Yerel bağlamdaki toplumsal ilişki biçimini aşarak daha yaygın ve belirsiz bir mekânda, anonim toplumsal ilişki kalıpları oluşturulabilmesi için de ulus kimliklerinin ortaya çıkması gerekmektedir. Kendisi için iyi olanı değerlendirebilen, eşit bireylerden meydana gelen toplumun yönetimi, demokratiklik ilkelerine göre kurulmak zorundadır.³²⁵ Aslında tarihsel bir dönem mi, yapısal bir ideal mi yoksa devam eden bir süreç mi gibi sorular çerçevesinde modernliğin ne olduğuna ilişkin farklı görüşler söz konusudur. Bu belirsizliğe rağmen, sınırları çok net tanımlanmamış da olsa bir dünya görüşü bütünü olarak modernlik adına hatırı sayılır bir literatür vardır. Modernlik olgusunu anlamaya, yorumlamaya çalışan bilimsel teşebbüsler arttıkça, kendi başına önemli bir modernlik literatürü ortaya çıkmış ve özellikle sosyoloji, felsefe ve siyasal teorinin bir kombinasyonu olarak modernlik teorisi şekillenmiştir. Modernlik teorisi, bir anlamda uzun vadeli sosyal dönüşümler ışığında mevcut durumu kuramsallaştırma teşebbüsüne dönüşmüştür. Bu kuramın oluşumunda modernlikle ilgili olarak dört ana tartışma eksenini ortaya çıkarmıştır. Bunlar:

- 1) Bir uygarlık idealinin sürüklediği tarihsel süreç olarak modernlik,
- 2) Bir takım idealler çerçevesinde daha fazla felsefi içeriğe sahip bir kültür projesi olarak modernlik ile
- 3) Sosyolojik vurgunun yer aldığı ve kurumsal dinamiklerdeki dönüşümler toplamı olarak

³²⁵ Gönül İçli, "Türk Modernleşme Sürecinin Günümüzdeki Yönelimi", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C: 26, S: 2, Aralık 2002, s. 245-246.

modernlik ve

4) Radikal bir özgürlük öngörüsü olarak modernlik.

Modernleşme sürecinin işleyişi dikkate alındığında, tüm ana tartışma eksenlerinin iç içe girdiği görülür. Çünkü modernlik, belli bir tarihsel dönemle sınırlandırılmasa da tarihsel olarak oluşturulmuş bir projedir. Bu açıdan modern tarih, dünyayı algılamaya ilişkin özgün bir süreç ve kavrayış biçimidir. Modernliği tarihsel bir süreç biçiminde algılamak, sürekli devrim durumunda olduğu gibi uzun vadeli bir gelişme mantığı anlamında, sadece Avrupa ile sınırlı olmayan, özellikle evrenselci din söylemlerine dayalı uygarlıklarla yaşıt, küresel ölçekteki bir uygarlaşma sürecinin ürünü olarak görmek anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında modernlik, uygarlıkların ve evrenselci kültürlerin köklü dönüşümünü ifade etmektedir; küreselleşmiş iletişim aracılığıyla, sosyal değişim ve kültürel dönüşümün süreklilik arz eden kurumsallaşmasıdır.³²⁶

Sosyal hayatı şekillendiren pek çok faktör bulunmakla birlikte bunlar içerisinde en çok ön plana çıkan amil ekonomi ve ilimdir. Baudelaire ve Simmel'in metinlerinde tahayyül ettiğimiz modernlik ve modern hayatın metinlerini anlamak ekonomik bir olgu olarak (1750-1850) endüstri devrimini ve sonuçlarını anlamayı gerektirir. Artan sermaye yatırımı, iş gücü, fen bilimlerindeki yenilik ve icatlar, teknolojik gelişmeler, ulaşım, nakil ve aktarımın önemi, girişimciliğin gücü ve değişen yaşam standartları endüstri devriminin açılımında yer alır. Söz konusu dönem, rasyonelleşme ve standartlaşma ideali eşliğinde kitlesel üretim için çok sayıda fabrikanın kurulduğu, pek çok bilimsel icadın yapıldığı, iş bulma ve eğitim olanakları doğrultusunda kentlerin çılgın nüfuslara ulaşarak metropollere dönüştüğü, ciddi sağlık sorunları eşliğinde barınak sıkıntılarının yaşandığı, sınıf ayrımının belirginleşerek mühendis sınıfının karşısında işçi sınıfının konumlandırıldığı üretim odaklı bir toplumu, sanayi toplumunu tarif ediyordu. Çılgın rakamlara ulaşan kentsel yoğunluk, kitlesel üretim ve fabrika çalışma koşulları ve yöntemleri her geçen gün yeni bir insan tipini yaratıyordu. Üretimi standartlaştırmak amacıyla geliştirilen bilimsel yöntemler, çizelgeler ve deneyler eşliğinde (kalabalıklar içinde yalnız) hareketleri adeta robotlaştırılan

³²⁶ Ahmet Kemal Bayram, "Modernlik ve Sosyal Bilimler: Bilgi, İktidar, Etik ve Toplum", **Sosyal Bilimler Dergisi**, C: XI, S: 1, 2009, s. 3-4

rasyonel bireyi tanımlıyordu.³²⁷ Gerçekten de günümüz dünyasına baktığımızda sosyal hayatı şekillendiren ülkeler hep ekonomi ve ilim alanında gelişmiş ülkelerdir. Cemiyetler, içinde yaşadıkları coğrafyadan ve tabii şartlardan, nüfuslarının hacim ve yoğunluğundan, komşu bulundukları milletin, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik çalkantılarından yüzyıla hâkim bulunan fikir, düşünce ve tekniklerden, dünyadaki ve ülkesindeki ekonomik gelişmelerden kendi sosyal yapısına, kültür ve medeniyet özelliklerine, ırkî ve psikolojik değerlerine göre etkilenirler.

Küresel niteliğinden dolayı, belli tarihsel ve mekânsal koşullarda ortaya çıkmış olsa da modernliği sadece Avrupa'daki gelişmelerle ya da batılılaşmayla sınırlamak doğru değildir. Bu anlamda modernlik coğrafyadan bağımsız, insanlık durumuyla ilgili bir gelişmedir ve her coğrafi koşulda, modernlik öncesi hâkim olan uygarlıklar (Hristiyanlık, Bizans, Osmanlı) gibi kendine özgü dinamiklerle şekillenmiştir. Batı Avrupa'da modernlik, Rönesans, keşifler ve bilimsel devrimin hemen öncesinde Hristiyanlık âleminin zayıflamasıyla paralel giden bir süreç biçiminde belirginleşmiştir. Özellikle 16. ve 19. yüzyıllar arasındaki modernlik süreci, orta çağ Hristiyan uygarlığının kalıntıları üzerinde yükselmeye başlamış ve Hristiyanlığın evrenselci söylemini devralmıştır. Bu evrenselci söylem mirası, özellikle Aydınlanma sonrası, bilim kullanılarak canlı tutulmuştur. Kısaca modernliğin en önemli özelliklerinden birisi, evrenselci söylemidir ve bu özelliği ayakta tutan araç da bilimdir. Modernlik uzun soluklu küreselleşme, kültürlerin çoğullaşması, rasyonelleşme ve toplumsal farklılaşma süreçlerinin sonucunda ortaya çıkmış olsa da sosyal bilimler açısından en dikkat çekici süreç, kültürün rasyonelleşmesidir.³²⁸

Modernliğin ortaya çıkardığı yaşam tarzı yaygınlaşarak devam etmektedir. Geleneksel döneme oranla toplumsal değişim daha belirgin ve etkilidir. Yaygınlık boyutu, küresel bağlantıların kurulmasına ve etkilenme yollarının açılmasıyla sonuçlanmıştır. Yoğunluk boyutu ise gündelik hayatta bireysel ilişkilerin mahrem ve ilişkisel yönüyle doğrudan ilişkilidir. Bu yapılanma, değişimin hızı ve değişimin etkinlik alanı kavramıyla doğrudan tanımlanabilir. "Modernlik, yapısal olarak küreselleştiricidir ve bu olgunun

³²⁷ Nilüfer Talu, "Modernlik Söylemi: Endişeli Bakışlarda Modernlik Birey", **Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi**, C: 27, S: 1, 2010, s. 142.

³²⁸ **A.g.e**, s. 4.

sarsıcı sonuçları modernliğin düşünsel karakterinin döngüsellikle birleşerek risk ve tehlikenin yeni bir yapıya büründüğü bir olaylar evreni oluşturur. Modernliğin küreselleştirici eğilimleri eşzamanlı olarak hem yaygın hem de yoğun niteliktedir; hem yerel hem de kutuplarda karmaşık değişim diyalektiğinin parçası olarak bireyleri geniş ölçekli sistemlerle bağlantılı duruma getirirler".³²⁹ Geleneksel düalistik dünya görüşüne bir çağın tanımlandığı "gece/gündüz, "eski/yeni" gibi "geleneksel/modern" terim çiftine göre postmodern/modern-sonrası terimi, arızî kalır. Modern, "geleneksel-olmayan" olarak tanımlandığında non-modern (modern-olmayan) de "geleneksel" olarak alınabilir. Modernlik ve modernizmin aşınmaya başladığı çağımızı nitelendirmek için kullanılan modern-sonrası ise doğrudan geleneksel değil, modernliği aşarak geleneksele dönme arayışını belirtir. Bu espri, gelenek ile modernlik arasındaki dönüşümün karmaşık mantığından kaynaklanır. Bir vasıf olarak modern, "geleneksel-olmayan" olarak tanımlansa da bir süreç olarak modernleşme, aslında doğrudan geleneğin terkinden ziyade onun kökten dönüştürülmesi anlamına gelir. Keza post-modernlik de zaman içinde kendine has bir geleneksellik kazanan modernliğin doğrudan terkinden ziyade onu dönüştürerek geleneğe dönüş zorlu arayışını belirtir.³³⁰

Yirminci yüzyılın büyük kısmı boyunca İslamcı modernistler İslam'ın bir din olarak irrasyonel olmadığını ve kültürel olarak gelenekçi olmadığını iddia etmişler ve İslam'ın aslında tek Allah (C.C) niteliğiyle teslis doktrinine sahip Hristiyanlık'tan daha rasyonel bir dinamiğe sahip olduğunu, sorunun İslam'ın bu rasyonel dinamiğinin bastırılmış olmaktan kaynaklandığını açıklama çabasında olmuşlardır.³³¹ İslam büyük bir medeniyet yaratmaya muktedir potansiyele sahip olmakla birlikte modern çağın Müslümanları ve Müslüman topluluklarının hali içler acısıdır ve tam bir çöküntü içerisindeyler. Muhammed (S.A.V)

³²⁹ Suat Soydemir, "Modernizmin Karanlık Yüzü: Risk Toplumu", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C: 3, S: 2, 2011, s. 174.

³³⁰ Bedri Gencer, "Sosyal Devletten Kerim Devlete", *Bilgi Dergisi*, C: 19, S: 2, 200<9, s. 2.

³³¹ İbrahim Keskin, "Çağdaş Arap Düşüncesinde Gelenek ve Modernlik: Muhammed Âbid El-Câbirî Örneği", *Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi*, S: 50, Kış 2012, s. 137.

İkbal'in İslâmî görüşü Ergun Göze ile hemen hemen aynıdır. O'na göre, Batı insanlığın birliğini tesis etme açısından yetersizdir. Çünkü Batılı birey bencil, çıkarıcı ve seküler olup manevi değerlere de oldukça uzaktır. Batı insanlığı tam bir ruhsal, ahlâkî ve manevi çöküşe sürüklemiştir. İslam'ın doğru anlaşılabilmesi ve potansiyellerinin tam kullanılamaması nedeniyle de Müslüman benlik iyice zayıflamış ve güçsüzleşmiştir. Güçlü bir birlik medeniyeti kurabilmek için İkbal bu birliği oluşturacak benliklerin güçlendirilmesi fikriyle yola çıkar. Bunun için öncelikle Batı taklitçiliği bırakılmalı, Batıyı doğa ve siyaset alanında güçlü kılan ilke, değer ve yöntemler ithal edilip bu değerlerin bizatihi İslâmî olduğu ve İslam'dan kaynakladığı gösterilmelidir. İkbal'e göre Kuran bilimi ve deneysel yöntemi teşvik etmekte, insana büyük bir özgürlük ve yaratıcı kudret bahşederek dünyanın geleceğini belirleme ve şekillendirme yetkisi vermiştir. İslam'ın doğru anlaşılabilmesi ve potansiyellerinin tam kullanılamaması nedeniyle de Müslüman benlik iyice zayıflamış ve güçsüzleşmiştir. İkbal güçlü bir Müslüman benliği yaratma projesinde bir çok Batılı düşünür yanında özellikle Whitehead'din ve Nietzsche'nin çok etkisinde kalır.³³² İkbal, bir yandan İslam'ı ihya etmek ve modernleştirmek için bilim ve felsefe yoluyla rasyonelliğe vurgu yapıp akılcı ilke ve değerleri ön plana çıkarır ve bu yolla İslam'ı rasyonelleştirirken diğer yandan da akılcılığı manevi/kalbi değerleri harmanlayarak yeni ve güçlü bir paradigma oluşturmayı hedefler.

IV. yüzyıl'ın başından X. yüzyıl'ın sonuna kadar Avrupa'da ne ilim ne sanat ne de yüksek manasında bir din vardı. Gerekli müsait zemin yokluğundan ötürü hiçbir entelektüel ilerleme ise zaten mümkün değildi. Katolikliğin Greko-Latin seleflerine duyduğu aşağılama, İslam medeniyetine düşmanlığı, papalığın vicdanlar üzerindeki despotluğu siyasî ve dinî müsamahasızlığı medeniyet için birer büyük engeldi. Bunlar

³³² Abdülâtif Tüzer, "İkbal'in Modernlik Paradoksu", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 6, S: 5, 2013, s. 756.

barbarların istilâsından da daha korkunç birer engeldi. Nitekim Romalılar, Hristiyanlığı kabul ettikten sonra Türk kavimlerinin istilâsında düştükleri gerilemeden daha gerilere düştüler. Hatta Greklerin ecdatlarının ilmî çalışmalarına ve eser verme sürecine devam etmelerine en büyük engel de aynidir yani Hristiyanlığı kabul etmiş olmalarıdır. İşte bu tarihi gerçektir ki Condorcet'ye şunu söylemiştir:³³³ "Hristiyanlığın zaferi ilmin ve felsefenin tümünden savaşı kaybettiğinin işareti oldu. "İlimler Tarihi ile meşgul olanlar, zarurî olarak belirtmektedir ki, Roma İmparatorluğunun yıkıldığı günden XI. yüzyıla kadar Batı'da Tıp'ba dair hiçbir ilmi emare gözükmemektedir. Bu ilimden kopma ve her şeyi olayların akışına bırakma, XI. yüzyıl'da ani bir şekilde her şeyi değiştiren bir müdahaleye maruz kaldı: Arap Tıp ilmi Latinlerin çevresine girmişti. Gerçekten, Doğu âleminde zekâ ve ilmi şüphecilik zihniyeti uyanır ve müsamahâhî bir rejimde araştırmalar yaparken, Batı'da ise ilme ve felsefeye karşı dinî önlemler alınmıştı. Çünkü ilim ve felsefe, dinin dogmaları karşısında şüpheli ve darbeden korkuyorlardı. Bunun için de, birincisi, insanları sofuca bir şaşkınlık içinde tutarak körü körüne krallara itaat ettirmeye uğraşıyor, krallar da kılıçlarını Papa'nın emrine veriyorlardı.³³⁴

Ortaçağ Avrupa'sındaki siyasî ve sosyal durum en karakteristik çizgileri, müsâmahasızlık ve istibdattı. Büyük olsun küçük olsun şehirler vahşî bir derebeylik hayatı içinde idiler. Serf senilen köleler, itaatlerin en katısı ve tahammül edilmezi içinde yaşıyorlardı. Efendilerinin malikânesinden ne onun izni olmadan ne ayrılabilir, ne de dışarıdan evlenebilirdi. Mirasını direkt varisinden başkasına bırakmak hakkına malik değildi. Efendisi olan derebeyi tarafından satılabilir, kiralanabilir, başkasına verilebilirdi. Mahkeme önüne çıkmaya ve şahitlik yapmaya bile hakkı yoktu. Onun için hukuki bir himaye de söz konusu değildi. Çocuklarına başka malikler tarafından el konulabilir, aralarında paylaştırılabilirdi. Osmanlı'da serflik sistemine benzer olan tımar sisteminde ise köylüler ordunun sefere katılmadığı yıllarda devletin pek çok iç hizmeti yapabilmesine izin verilmekte,³³⁵ tımar sahibi karşısında köylü korunmakta ve serflikte olduğu gibi dışarı çıkma yasağı, dışarıdan evlenme yasağı gibi insanlık haklarına mugayir olan şeyler

³³³ Ahmet Rıza, **Batı'nın Politik Ahlâksızlığı**, sad. Ergun Göze, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2004, s. 73.

³³⁴ **A.g.e.**, s. 74.

³³⁵ Mustafa Akdağ, **Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi**, 1. B., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2010, s. 580

olmamaktaydı. Papazların bile köleleri vardı. İnsanların eşitliğini ve insanlığın saygıdeğer olduğunu ilân eden kilise formüllerinin aslında tatbikatta hiçbir yeri yoktu, çünkü olayların akışını değiştiremiyordu. Papalar sadece Türklere karşı savaşmak isteyenlere resmen vaatlerde bulunmaktan başka hiçbir şey yapmıyorlardı. Ayrıca, doğunun ve batının hükümdarlarının çoğu gibi sadece şahsi menfaatlerini düşünüyorlardı. Altın açlığı ve hükmetme sevdası hareketlerinin tek rehberi idi. Entrikalar, zulümler, savaşlar bunların hepsi sadece bu hedefe yönelikti. Sırf halkı boyundurukları altında tutabilmek için, hür bilgiyi, hür muhakemeyi boğmuşlar ve netice olarak da ilmin ilerlemesini durdurmuşlardı.

Avrupa'da aydınlanma XVI. ve XVII. yüzyıllarda var olan totaliterliğe, kastçı-feodal toplum yapısına, baskıcı dinsel dünya görüşüne karşı, yeni olgunlaşmakta olan burjuvazinin yönettiği bir özgürleşme hareketidir. Aydınlanma çağı, insanlık tarihinde akıl ve düşüncenin bireyin en güçlü yetisi olarak birleşmiş bir biçimde, dünyanın ve toplumun metafizik ve mistifiye edilmiş anlaşılmasına dayalı geleneksel toplum ve bilgi yapılarının ortadan kaldırmasına yardımcı olmuştur. Bu çağla birlikte Avrupa'da artık din toplum temelindeki yerini kaybediyordu. Akıl, Aydınlanma felsefesinin anlaşılması için bir anahtar kavram olarak kullanılmaktadır. Nitekim Kant'a göre, "Aydınlanmanın insanın aklının her yanını, her yerde başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın özgürce kullanması olduğunu ve aydınlanma için özgürlükten başka bir şeyin gerekmediğini ve bunun için gerekli olan özgürlüğün de özgürlüklerin en zararsız olan aklı kullanmak özgürlüğü" olduğunu ifade etmektedir. Aydınlanma, Avrupa'yı, eleştirel aklın kullanılmasıyla mitten, batıl inançtan, gizemli güçlere ve doğa güçlerine tabi olmaktan kurtarmayı sağlamıştır. Bu sayede insanın dünyadaki konumu, emek ve eğlence tarzı artık bir dışsal otoriteye değil, fakat kendi özgür rasyonel etkinliğine dayalı bir hale geldi. Aydınlanma felsefesini, kendisinin hemen öncesinde yer alan felsefeden ayıran, yalnızca birkaç kişinin alanı olan bir şeyi, yani akla uygun olarak yürütülen bir yaşamı herkese uygulama iddiasıdır. Aydınlanma ruhuyla Avrupa, bireyin eğitimini, onu hem ailesinin hem de bizzat kendi tutkularının dayattığı, dar, akılcı olmayan görüşten kurtarıp, akılcı bilgiye ve aklın eylemini örgütleyen bir topluma katılmaya açılmasını sağlamıştır. Kaynağı Rönesans ve Reform gibi önceki toplumsal düşün hareketlerine bağlı olan, temelleri aynı olmakla birlikte Batı Avrupa toplumlarının kendi toplumsal yapıları ve tarihsel koşullarına

göre ayrıcalık gösteren (Alman Aydınlanması, İngiliz Aydınlanması, Fransız Aydınlanması, İspanyol Aydınlanmasıgibi...) Aydınlanma hareketiyle birlikte özgürleşim, akıl, birey, insan hakları, toplum sözleşmesi, laiklik, demokrasi, eşitlik, bilimsel düşünce gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Bunlara ilaveten dinin, felsefenin, bilimin ve sanatın sınırları da Aydınlanma hareketiyle ayrılmıştır ki; tüm bunlar aynı zamanda Habermas'ın deyişiyle "Modernlik Projesi"nin esasını oluşturmaktadır³³⁶

Ergun Göze'ye göre Türk ve İslam kültürü tahrip edilmektedir. Bilhassa son bir asır içinde bu tahrip korkunç boyutlara ulaşmıştır. Bu tahribatta yabancıların rolü küçümsememekle birlikte, bilhassa yabancılaştırılmış kadroların faaliyetleri büyük rol oynamıştır. Türk milletine yabancı ideolojik etmenleri dikte etmeye çalışmanın da bunda rolü vardır. Genç nesillerin kendi tarihinden koparılması, milli ve mukaddes tecrübelerini doğrudan doğruya tevarüs etme imkânını büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Bu nesiller ister istemez kendi kültürünü bırakarak Batılılaşmaya yönelmiş ve medeniyet değiştirme gayretine girmiştir. Türk-İslam kafası hâdiselerin kabuğundan içeri nüfuz etme yeteneğini kaybetmiştir. Avrupa medeniyetinin teknik mahsullerinin faydaları bir defa aklına yattıktan sonra gerisini hiç düşünemez hale gelmiş ve münakaşasını da yapmamıştır. Teknik eserlerin nasıl meydana getirildiğinin değil, nasıl elde edileceğinin kaygısına düştü. Batılılaşma hareketini Ergun Göze çevirisini yaptığı Malik Binnebi'nin İslam Dâvası adlı eserindeki gibi yorumlamaktadır. Yani manayı değil, şekli almak batılılaşma hareketinin ilk safhası.³³⁷

İktisadî yönden ise, bu hâl, istihsal vasıtalarını değil ve fakat ihtiyaç nevilerini çoğaltan bir tekâmülün davetçisi oldu. Öyle ki, modern şeylere karşı duyulan hayranlık, birdenbire sosyal bünyenin tümüne yayıldı. 1925'in o refah günlerinde, tavuk kümeslerinin önüne bile otomobillerin park edildiğini görmek mümkündü. Kolayca görülüyor ki zahiren bir inkılâp olmakta ve bu inkılâp aslında muhtevasını değiştirmeksizin yeni bir şekil, tâbir câizse yeni bir elbise giydirmektedir. Bütün bunlar tabanda, zirvedeki Garp mekteplerinde yetişmiş olan elit tabakaya kadar, Türk-İslam cemiyetini tamamen istilâ etmiştir. İnsanın

³³⁶ Seyfettin Arslan-Abdullah Yılmaz, "Modernizme Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C: II, S: 2, 2001, s. 93.

³³⁷ Malik Binnebi, **İslam Dâvası**, s. 56.

doğduğu muhitin bir icabı olarak, takdis hissinden birdenbire ve ulviyet durağında da bir mola vermeksizin dinî şeyleri tahkir halet-i ruhiyesine girildiği ve İslamî manada ilimden, hiç olmazsa kültür mefhumu üzerinde birazcık olsun durulmaksızın, hemence modern bir medeniyet ve yepyeni bir dünya inşa etmeye girişildiği için, Avrupa'ya giden Müslüman talebenin gözünde, onun Avrupa medeniyetini, kendi ciddî vaziyetinin icap ettiği nokta-i nazardan değil de, faydasız bakımlardan gösterecek aldatıcı gözlükleri vardı.³³⁸

Ergun Göze'ye göre, İslam ülkelerinin en büyük derdi yabancılaşmadır. O bu durumu şöyle ifade etmektedir.³³⁹

"Teknolojinin çarkları arasında makineleşiyorum derken, köleleşen insan, bir de kendi öz benliğine ters düşmekle yepyeni bir hastalığın zebunu olmaktadır. Türkiye ve İslam ülkelerinde rejim meselesi de bu kelime ile kardeşdir. Bütün Batı rejimlerini deli gömleği gibi, aslını faslını araştırmadan, "Bana uyar mı uymaz mı?", demeden kabul eden aydınlarımız halini yabancılaşmadan başka hangi kelime ile anlatabiliriz. Aydınlarımızın millete ters düşmesinin başka izahını yapabilir miyiz? Bizde yabancılaşmanın kapısı "Batı"dır. Bunun için ne kadar batılılaşmaya çalışmışsak, o kadar kendimize yabancılaşmışız. Batı kapısını, "demokrasi" girsin diye fakat ayarsız açtığımız için, aradan Marksizm de süzülvermiştir. Bir ara "Nazizm" taraftarlığı yaparak para kazanan, kâğıt satıp milyoner olanlar, şimdi Marksizm ticareti yapmaktadır. Bu milletin dilini uydurukça, musikisini aranjmanını, edebiyatını politik süfliyet, sanatını ideolojik kabalık yabancılaşmasından kurtarmak lazımdır."

Ergun Göze'ye göre, gerçek manada Batı her zaman Türkiye'ye ve İslâm ülkelerine karşı siyaseti ahlâkî olmamıştır. Bilakis onun tek hedefi her zaman kazanç olmuş ve hukuk yapan tek vâsıtası da, adâlet değil daima kaba kuvvet olmuştur.³⁴⁰ Ergun Göze Osmanlı Ayan Meclisi reisi Ahmet Rıza'nın şu tahliline katılmaktadır.³⁴¹

"Bu gün dinî faktör Batı dünyasının politikasında rolünü gözle görünür bir şekilde

³³⁸ A.g.e, s. 57.

³³⁹ Ergun Göze, **Türklük Kavgası**, s. 282-283.

³⁴⁰ Ergun Göze, "Batı Penceresi", **Tercüman**, 12. 01. 1973, s. 5.

³⁴¹ Ahmet Rıza, **Batı'nın Politik Ahlâksızlığı**, s. 13.

yitirmiştir. Onun yerine ise, toprak kazanmak veyahut kârlı imtiyazlara konmakla özdeşleşen maddî menfaat hâkim olmuştur. Artık Kilise veya Papa, eskiden olduğu gibi açıktan açığa devlet adamlarını da yönlendirmiyor. Bu gün onları para hırsı yönlendirmektedir. Bütün iş projelerini ve hatta savaşları doğuran da hep bu olmuştur. Fakat Yeni Batı politikasının hareket ettiricisi bu gün ne olmuş ve hangi şekle gelmiş bulunursa bulunsun, Batılılar, Haçlı Seferleri günlerinde kendilerini Müslümanlara karşı saldırtan kin ve intikam duygularını tamamen içlerinden silebilmiş değillerdir. Hristiyan müsâmahasızlığı, dinî taassup ve peşin hükümler her an kendini ortaya koyacak şekilde canlı kalmış bulunmaktadır. Çağdaş medeniyet maskesi altında Avrupa'da, elân Ortaçağ inançları yaşamaktadır.

Avrupa bize sadece I. Dünya Savaş'ından beri değil Haçlı Seferlerinden beri karşıdır. Nitekim Avrupa'nın taraflı ve anti-Türk tutumu Birinci Dünya Savaş'ından önce de Balkan Savaşı başlarken, Avrupa devletleri, bizim galip geleceğimiz korkusuyla kati bir şekilde savaşın neticesi ne olursa olsun "Statu quo" ilan etmişlerken, bizim mağlup olmamız üzerine kallesçe bu sözlerine ihanet ederek, düşmanlarımıza toprak bıraktırmak suretiyle ciğerimizde hâlâ kanayan bir yara açmışlardır. Gerçekte Avrupa Devletleri, Rusya dâhil hiçbir zaman Osmanlı Devleti'ne samimi bir dostluk hissi beslememişlerdir. Bazı Avrupa devletleri Osmanlı Devleti'nin yardımına koşmuşlarsa ilerde göreceğiz ki bunun sebebi Türklerin onların düşmanlarıyla savaşmasıdır, yoksa Türkleri sevmeleri değil."

Avrupa daima, İslam medeniyetine olan borçlarını inkâr edegelmiştir. Bu borcundan kurtulmak için de, Rönesans'ının başlangıcını da Türklerin İstanbul'u alışı ile başlatmayı âdet etmiştir. Avrupa'ya kalsa, bu yenilenmenin sebebi İstanbul'un Türkler tarafından fethi üzerine oradan Avrupa'ya dağılan Bizanslı rahiplerin, eski Yunan'ın ilmî ve edebî hazinelerini de beraberlerinde Avrupa'ya taşımış olmalarıdır. Yâni Avrupa Rönesansını, Müslümanlara değil, "Yunan"ın eserlerine borçludur. Türklerin bu konudaki hizmetleri sadece, o da istemeksizin, Bizans rahiplerini uyuşukluklarından uyandırmış olmalarıdır. Böylece bütün bir Orta Çağ ve mahsulünü barbar ve modası geçmiş gotik ilân etmiş olmaktadırlar. Bu iddiaya göre, insanlık Roma İmparatorluğunun ortadan kalkışından beri uyumakta idi ve ancak İstanbul'un Türkler tarafından fethinden sonra yeniden

doğmaya başlamıştır. Bu iddia İslam tesirini reddetmenin bir tarzıdır.³⁴² Ahmet Rıza'nın kaleme aldığı, Ergun Göze'nin de sadeleştirmesini yaparak kendisi hakkında vatansever kültür adamı olarak bahsetmesi ile bu düşüncelerine iştirak etmiştir. Ergun Göze, bu düşünceleri ileri süren şarkiyatçıların görüşlerini aksine çevirmek ve bu görüşleriyle mücadele etmek için yabancı dil öğrenerek onların kullandığı rasyonalizmle tenkit ve batı değerleri hakkında da bunları kullanarak cevap verilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.³⁴³

Ergun Göze'ye göre Hristiyan dünyası kendi yüzünü göstermeksizin kendini kamufle ederek geri kalmış ülkelerde şarkiyatçılık politikasına girmiştir. Bunun amacı doğuyu parçalayıp sömürmektir. Bu, her ne kadar ilmî ise de aynı zamanda da içinde bir miktar haçlı ruhu, biraz Batı ırkçılığı ve birçok da politik mülahazalar bulunan bir faaliyet çeşididir. Ondokuzuncu asırda şiddetlenen bu faaliyet bir bakıma da Osmanlı devletinin yıkılmasını temin etmiş ve ondan sonra biraz istikamet değiştirerek daha serinkanlı ve objektif olabilmıştır. Çünkü asıl maksadına erişmiştir. Şarkiyatçılık, İslam dünyası ve Türk dünyası üzerinde, daha doğru bir tabirle Müslüman münevverin zihni üzerinde çok büyük tesirler icra etmiş ve âdeta bir işaret feneri hâline gelmiştir. Öyle ki Müslüman münevverler ya şarkiyatçılar gibi düşünmeye yahut en azından şarkiyatçıların karşısında susmaya mahkûm olmuşlardır. Bunda şarkiyatçıların çalışmalarının kasıtlı bulunmakla seviyeli bulunmasının da rolü vardır. Şarkiyatçılar ne kadar âlim olursa olsunlar Müslümanlara ait şeyleri onlar kadar bilmeleri mümkün değildi. Üstelik şarkiyatçılar bu bilgilerin çoğunu Müslümanlardan öğreniyorlar ve sonra metodize ederek Müslümanlara aktarmışlardır. Şarkiyatçıların bu arada büyük hatalara düştüğü de oluyordu ve bu şarkiyatçıların da yanılabilirdikleri gerçeğini ortaya çıkarmıştır. İslam dünyası münevveri de gerek kendi medeniyetini müdafaa gayretiyle gerek batı bilgileriyle donanıp aynı dilden cevap verecek noktaya geldikçe terkibî meselelerde de oryantalistlere cevaplar vermeye başlamıştır.³⁴⁴

Türk insanı da hem tabiatla, hem de kendi arasında yeni ilişkilere zorlanmakta, yeni

³⁴² Ahmet Rıza, **Batı'nın Politik Ahlâksızlığı**, s. 108.

³⁴³ Ergun Göze, **Seçmeler**, İstanbul, Cihan Yayınları, 1984, s. 114.

³⁴⁴ Ergun Göze, **Seçmeler**, 113-114.

ihtiyaçlar karşısında yeniden teşkilatlanmak, yeni üretim araç ve tekniklerine sahip olmak istemektedir. Üstelik bu konuda mesafe aldıkça, bu istek ve irade kamçılanmaktadır. Bütün insanlık âlemi ile birlikte Türk milleti de görmektedir ki, bir millet, kendi millî özellikleri içinde kalarak çağdaşlaşmadıkça başka millet ve gruplara yem olup gitmekte yahut ayakaltında ezilmektedir. Ergun Göze'ye göre, her gün iyiyi, doğruyu, güzeli Türk insanı kendi içinde yeniden yaratmak ve yaşatmak zorundadır.³⁴⁵ Milletlerarası ilişkiler ister sıcak ve soğuk savaşlar biçiminde olsun ister işbirliği maskesi altında gizlice devam etsin bu acımasız bir boğuşma şeklinde kendini belli eder. Tarih, milli özelliklerini kaybeden ve çağa ayak uyduramayan milletlerin ve medeniyetlerin enkazları ile doludur. Tarih meydanlarında söz gücünün olmaktadır. Güçlü milletler ise, yabancılaşmadan çağdaşlaşabilenlerdir. Yani güçlü milletler sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bağımsızlığını sağlamış milletlerdir. Bu gibi milletler dünyaya yalnız mal ihraç etmekle kalmazlar, sosyal değer, kültür değerleri ve politik yön de verirler.³⁴⁶

Ergun Göze'ye göre, her medeniyetin temelinde bir din vardır. O'na göre en azından din haline getirilmiş bir inanış. İslam dini tarihi akış içerisinde son durak. İslam âlemi ile müşterek olan bu kaynak, ayrıca bütün insanlığa açıktır. Dün olduğu gibi bugün de İslam kaynağının insanlığa hitap edebilmesi "medenileştirici" hamlesini yeniden kazanması ile yeni bir devir doğmuş olacaktır. Medeniyet, toprak, insan ve zamanın, dinin verdiği ışık ve renk içinde izdivacıdır. Mekke'de, Endülüs'te, Taç Mahal'de, Buhara'da, İstanbul'un fethinde olduğu gibi. Ergun Göze sözlerine şöyle devam eder:³⁴⁷

"Bir dinin medenileştirici hamlesinin büyük düşmanı ve yozlaştırıcısı, medenileştirici merhaleyi tamamlamadan, siyasileşme merhalesine girmesidir. Hele bugün İslam düşmanı cereyanların anaför gibi estiği hallerde ve yerlerde. İslam, İngilizlerin, Osmanlı Cihan Devletinin yani İslam halifeliğini yıkmalarından sonra gelen bir seri darbeyi atlattıktan sonra birçok defa "diriliş" hareketine geçti. Fakat bu hareketler ekseriya vakitsiz siyasileşme hastalığı yüzünden başarıya ulaşmadı."

³⁴⁵ Ergun Göze, "Ahlâk Meselesi", **Tercüman**, 4. 07. 1973, s. 5.

³⁴⁶ Ahmed Arvasi, **Türk İslâm Ülküsü**, s. 213.

³⁴⁷ Ergun Göze, **İslam'a Selam**, s. 62.

Batı Medeniyetinin mahsulleri tetkik edilirken, Batı cemiyetinin bünyesi gözden kaçmış ve böylece bu bünyenin en müspet ölçüsü olarak zanaatkâr, sanatkâr, âliminden basit bir çiftçisine kadar her temsilcisinde yaşayan, daimî bazı kıymetler ele alınacağına, sabit kıymetlerin fani birer meyvesi olan uçak, banka vesaire gibi şeyler bu vasma lâıık görölmüştür. İslam cemiyetinin bünyesi konusunda da, bundan daha başka bir şey olmamaktadır. Bu konuda da, çok kolay görölebilen zevahirle iktifa olunmaktadır. Batıcıların, hatalarının müşterek kaynağı, ilhamlarının ana kaynağına kadar ulaşmamış olmalarındadır. Gerçekten İslâmî Reformcular nasıl hakikî İslam düşüncesinin köklerine inemedilerse, Batıcılar da Batı düşüncesinin temellerine ulaşamadılar ve kuru bir taklitçilikten öteye gidemediler.³⁴⁸Ergun Göze'nin değeri verdiğı bir âlim olan Malik Binnebi bu durumu şöyle açıklamaktadır:³⁴⁹

"Selefiyyeciler yani Reformcular, İslam'da rönasans yapmak, hiç olmazsa selefi salihîn zamanına dönmek fikrini ferdî planda temsil ediyorlardı. Bunun şartlarını pratik olarak tahakkuuk ettiremedilerse de hiç olmazsa, objektif temeli ve esası gözden kaybetmemişlerdir. Reformcular, muhitlerinde ancak vazifeleri yeniden ele almak lüzumunun şuurunu, Batıcı Modernistlere bırakmışlardı. Böylece sâfiyâne görünen ve ekseriya da öyle olan eserinitamamlamaküzere muhitini katederken, Reformcu gayretinin şuuruna vardı. Modernistlere gelince, bunlar tam aksine, ya bu rönasans mefhumuna hatalı bir mana verdiler veya ikinci plâna ittiler. Çünkü modernistler, memleketlerinin ancak siyasî hayatı ile angaje olmuş bulunuyorlardı. Bu sözden murat, kendi memleketinin hayatına iştirâk etmemek değeri ve fakat bu hayatın varlığını ortaya koymak ve muhtevâ ve ruhunu tayin etmek konularına bigâne kalmış olmaktır. Esasen modernist için en önemli mes'ele, İslam dünyasının yenilenmesi, rektifiye edilmesi değeri, ancak içinde bulunduğı siyasî güçlükten kurtarılmasıydı. Bu öyle bir devşirme bir fikirdi ki, İslam müesseselerinde hal çarelerini arıyordu. Bu bakımdan rastlanılan bazı manzaralar cidden acıklı olmuştur. Ayrıca modernist hareket hareketlere ve bu hareketleri temin edecek vasıtalarla değeri, zevklere ve ihtiyaçlara yönelmişti."

³⁴⁸ Ergun Göze, "Türk Resminin Resmidir", **Tercüman**, 25. 04. 1973, s. 5.

³⁴⁹ Malik Binnebi, **İslâm Dâvası**, s. 61-62.

Ergun Göze'ye göre, İslam âleminde bir rönesans hareketi başlamıştır, fakat bu hareketin, hiç bir sistemli doğrultusu yoktur. Sanki o ana kadar hareketsiz duran birçok kuvvet, hiç bir istikamete ve mınıkaya yöneltilmeksizin, başıboş bırakılmak suretiyle harekete geçirilmiştir. Böylece, İslam dünyasında meydana getirilen bu hareketler, kapalı kutu veya boş bir deney tüpünde ve fakat hiç bir kimya kaidesine uymadan yapılmış deneylerden meydana gelen patlamaları andıran hareketlere benzemiştir. Bu hareketin felâketi şuradadır ki, uyanıp da ne yapacağını bilemeyen ve bunun için düşünmeye çalışan bir insanı üstelik ataletten kurtarmak iddiasındadır. O'na göre, İslam aydınlarının bir buçuk asırlık macerasının ismi: "Batı taklitçiliği." ve şöyle devam eder:³⁵⁰

"Batı'da sosyoloji mi var? Aydınımız o sosyolojiyi değil, sosyalizmi tercih etmiştir. Sosyoloji gibi netameli bir ilmi ne yapsın? Ama sosyalizm, yani particilik, komitecilik, yani ucuz devrimcilik onun için biçilmiş kaftandır. Batı'da ekonomi mi var? O sadece Marksizmi almıştır. Yani ekonomik koşullar gereğince, başkalarının kafasını patlatmak dururken, kim kafa patlatacak ekonomi diye? Batı'da kesif bir tefekkür faaliyeti mi var? Ne yapacaksın canım? Sen Dolçe Vita'yı al. Fikir cereyanları mı var? Yok canım, sen moda cereyanlarını takip et. Ergun Göze bu durumu Müslüman aydınların üç kusurundan doğduğunu ifade etmektedir. Birincisi bu aydınların zihnen az gelişmişliği; ikincisi bedenî arzular bakımından çok gelişmişliğinin; üçüncüsü de, kendisini bu haliyle görecekt samimiyetten mahrum oluşunun, yani rıyasının. Zihnen az gelişmişliğini Batıyı tenkit değil, adapte değil, tam taklit iddiasında olduğundan anlamının mümkündür. Mesela hürriyeti Batı'dan getirir. Ama Batı'daki gibi getiremez. Batı'da hürriyet her fikir için vardır. Bizim aydınımızın işine gelmez bu. Hürriyet ancak onun fikri içindir. Başka fikirler için asla. Başka fikirler geri, tehlikeli, tutucu, bağınaz, çağdışıdır."

Ergun Göze'ye göre İslam maziye hürmet etmiş, büyük önem vermiş ve geçmişe dikkatle yönelmiştir. Öndekilerin tavsiyelerine kulak verilmesinin ve eskilerin deneyimlerinden faydalanılmasının, geriden gelenlerin hayrına olacağını tavsiye etmiştir Çünkü Hz. Muhammed, bilakis bütün geçmiş peygamberlere ve onların kitaplarına büyük saygı göstermiştir. Öngörülmeven veya açıklanamayan her durumda, İslam dini, milletin

³⁵⁰ Ergun Göze, "Batı Kaka'sının Hikâyesi", **Tercüman**, 10. 07. 1973, s. 5.

geleneklerine göre ve Kur'âna göre hareket edilmesine izin vermiştir.³⁵¹ Böylece İslam dini, geçmişle hâlin uyum hâlinde olabilmelerini ve yabancılaşmayı, özünü unutmamayı tavsiye etmiştir.

İslam Ortaçağı'nda Bağdat'ta, Renan'ın belirttiği üzere her millettten insan vardı ve bu insanların ilmî tecrübelerinden yararlanılıyordu. Bu farklı ve değişik asıllı insanların varlığı o toplumun gücü ve dayanağı idi. Aynı istikamet, aynı gaye, aynı inanç, ilme ve onun gerçeğine inanç, onların arasındaki en güçlü bağı oluşturuyordu. İlmi araştırmalar onları birbirlerine yakınlaştırmıştı. Zira bir binanın inşasında olduğu gibi, bir rasathanede de Hristiyan, Müslüman veya Tanrısız astronomlar aynı kaidelere tabi idiler. Medeniyetin en ulvi gayesi, insanlar ve benzerleri arasında entelektüel münasebetleri temin ve tanzim etmek herkese yeteneklerini serbestçe geliştirmek ve kabiliyetlerini herkesin yararına kullanmasını sağlamaktır. O hâlde İslam da, muhtelif ırkların güzidelerini, bu bereketli dayanışmaya devrin ilim lisanı olan Arapça vâsıtasıyla tahrik ederek ulaştırmış bulunmaktadır. Ortaçağ'da, İslam dünyasının genel kültürünün gelişmesinin dayandığı sosyal organizasyonun temeli ilim olmuştur.³⁵² Bununla beraber Renan bu konuda çok karakteristik şu olayı zikretmektedir:³⁵³

"Kayrevanlı bir hukukçu, bir İspanyol ilâhiyatçısına, yapmış olduğu Bağdat seyahatinde bu şehirde bulunduğu günlerde "kelamcıların" toplantılarına katılıp katılmadığını sordu. "İki defa katıldım" diye cevap verdi İspanyol, "fakat daha fazlasına katılmak istemedim." "Peki niçin?" "Düşünebiliyor musunuz? diye cevap verdi seyyah, gittiğim ilk toplantıda, her mezhepten Müslümanlar ve hatta münkirler, Tanrısızlar, materyalistler, Yahudiler, Hristiyanlar sizin anlayacağınız her cins inançsız adam vardı. Her mezhebin görüşünü savunmakla görevli idi ve bu şeflerden birisinin salona girdiği her seferinde bütün hazır bulunanlar ayağa kalkarak onu saygıyla karşılıyor ve o oturmadan yerlerine oturmuyorlardı. Salon tamamen dolunca bu inançsızlardan birisi söz aldı, diyordu ki "Biz buraya aklımızla düşünmeye geldik, siz bütün şartları biliyorsunuz, Siz

³⁵¹ Ergun Göze, "Kur'an Medeniyettir", **Tercüman**, 1. 10. 1973, s. 5.

³⁵² Ergun Göze, "Şeriatçılık 3", **Tercüman**, 5. 05. 1976, s. 5.

³⁵³ Ahmet Rıza, **Batı'nın Politik Ahlâksızlığı**, s. 87.

Müslümanlar, bize karşı Kur'an'dan ve sünnetten delil getirmeyeceksiniz, çünkü biz ikisine de inanmıyoruz. Herkes aklî deliller içinde kalacaktır. Herkes bu sözleri alkışladı. Anlayınız", diye İspanyol ilâve etti, "böyle şeyleri işitince ben elbette bir daha öyle bir toplantıya katılamazdım. Bana bir defa daha böyle bir toplantıya katılmam teklif edildi ama aynı skandalı bir daha yaşamaktan başka bir şeye yaramazdı."

Ergun Göze'ye göre hiçbir ülke İslamiyet kadar özgürlükçü bir ruha sahip değildir. İslam şeriatı hukuki yol demektir. Hukuka bağlılık demektir. İslam'da gerekli haller dışında şiddet yoktur ve despotizmi İslam men etmiştir. Çünkü şeriata göre Allah her şeyin, sahibi ve hâkimidir ve eğer isteseydi, zaten herkes onun yolunda giderdi. İsteseydi, bu âlemi yaratmazdı. Yani hürriyeti yaratmazdı. Hürriyeti yaratan, o insana akıl ve irade veren ve dünyayı imtihan yeri yapan Allah'tır.³⁵⁴ Dolayısıyla Ergun Göze, hürriyet, demokrasi, meşveret ve danışma meclisi gibi Batı'dan gelen sistemler İslam dünyasında karşılıklarının mevcut bulunduğunu, taklitçilik yoluyla onları benimseyip, Müslümanların ülkelerinde tatbik etmesine gerek olmadığını savunmuştur. Zira, O'na göre Batı demokrasisinin zaaflarının da bulunduğunu bu sistemin Doğu ülkelerinde uygulandığında aksamalara yol açtığını ileri sürmüştür. O, Oswald Spengler'in dediği gibi Batı Avrupa'nın dünya hegemonyasını yitireceği kanaatindedir. Bununla birlikte Batı kültürünün de yok olacağını ileri sürmüştür. Bu görüşlerden birincisi gerçekleşmiş gibi olduğunu fakat ikinci hususun ise henüz açıklığa kavuşmadığını iddia etmiştir.³⁵⁵

İslam'a has olmakla beraber İslam Medeniyetinin manevî ve zihni ilerlemesinde rol oynamış çok mühim bir başka faktör de büyük insanların varlığı ve faaliyetleridir. Halifeler, Sultanlar, Emirler, büyük vezirler yahut müşavirler bu sahada çok büyük bir rol oynamışlardır. O devirde, Müslüman idarecilerin kendileri de gerçekten büyük ve liyakatliydi. Onlar hayatlarında birçok güzel karakteri ve hayırlı faaliyeti birleştirerek ömürlerini sonlandırmışlardır. İslam'ın ana prensipleri ile Roma müesseselerini ustalıkla bir araya getirerek ülkelerini müreffeh bir şekilde yönetmişlerdir. Ergun Göze'ye göre, çağımızda yaygın olan başka ülkelerin liderlerini ilahlaştırarak taklitçiliğe kaçma âdetini

³⁵⁴ Ergun Göze, "Şeriatçılık 2", **Tercüman**, 4. 05. 1976, s. 5.

³⁵⁵ Oswald Spengler, **Batının Çöküşü**, Çev. Giovanni Scognamiglio, 1. B., İstanbul, Dergah Yayınları, 1978, s. 5-6.

saçma bulmakta kendi milli tarihindeki kahramanları araştırıp onları örnek alınması gerektiğini tavsiye etmektedir. Bunun için de Ergun Göze, milli maarifin gençliğe milletin öz kaynağı olan milli ideali aşılması gerektiğini savunmaktadır. İslam medeniyetinin taklitçilikten kurtulabilmesi için düşünürlere ve âlimlere temin edilecek olan refah önemli bir meseledir. Çünkü fakirlik çok kere, zihin işçisini imkânlardan ve bağımsızlıktan mahrum eder ve başarıya ulaşmasına engel olur. Devlet müessesinin yardımıyla milli bir politika izlenerek bu âlimler sayesinde halk bilinçlenecek ve kendi öz kaynaklarının hayat pınarlarına inebilecektir. Böylece zengin ve büyük bir öz kültüre sahip olduğu İslam medeniyetini tanıyacak ve taklitçilik hastalığından kurtulabilecektir.

2.5 Müspet İlim ve Din Telakkisi

İnanma ve tapınma sisteminin adı olan "din", bir Şinto dini mensubunun Güneşin tanrı ve kralın da onun evladından olduğuna inanması; bir Hristiyanın peygamberi de tanrı kabul etmesi vb. insanın kendisini tanımasında, âlemi anlamlandırmasında, ferdî ve toplumsal ilişkilerinde, fizikî âleme ve fizikötesine ait bazı kavramları oluşturmada; sonuç olarak kendisine ve eşyaya bakışında belirleyici rol oynayan bir sistemdir. Onun bu rolü, tarihî seyrinde ve pratik hayatta kendisini çok açık bir şekilde hissettirmektedir.

³⁵⁶Kültürün önemli bir unsuru olan din, tarih, dil, sanat ve estetik gibi insanlığın başlangıcından bu yana insanla beraber var olan, içerdiği inanç ve ibadet ilkeleriyle daima kültürler üzerinde büyük etkisi olan bir olgudur. Din, bireyin sosyal hayattaki rolünün ne olduğu sorusuna cevap ararken başvurduğu en önemli referans kaynaklarından biridir. Bu nedenle hiçbir fert ve toplum, dinin etkisinden uzak kalamaz. Din, insanın diğer insanlar, varlıklar ve Allah (C.C) ile olan münasebetlerini düzenleyen sosyal bir güce ve etkiye sahiptir. İnsanların sosyal hayattaki faaliyetlerini anlayabilmek için, inançlarının özelliklerini ve şahsiyetlerinde oynadığı rolü bilmek gerekir. Çünkü inancın, insan psikolojisi ve dolayısıyla sosyal yaşayışı üzerinde önemli etkisi vardır. Yunan filozofu Mestrius Pluarchus "Dünyayı geziniz, dolaşınız, medeniyetsiz, şehirsiz, duvarsız insan topluluğu görebilirsiniz ama mabetsiz ve mabutsuz insan topluluğu göremezsiniz"der.

³⁵⁷Günlük hayat içerisinde dinle ilgili durum ve olayların yoğun olarak yer alması, dinin

³⁵⁶ Veli Kayhan, "Hak Dinin Tek Oluşu", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Dergisi*, C: 1, S: 11, 2006, s.79.

³⁵⁷ Mustafa Güven, "Kültürün Bir Unsuru Olarak Din", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, C: 1, S: 1, s.

toplumsal bir varlık olduğunu göstermektedir. Din ile insan arasındaki ilişki, tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar varlığı sürdürmüştür ve dini öğretilerin nesilden nesle aktarımı şeklinde dinin eğitimi de din-insan ilişkisi kadar eskiye dayanmaktadır.³⁵⁸ Bugün yeryüzünde "din" adı ile anılan pek çok inanç grubu mevcut bulunmaktadır. Din kavramı, kafamızda ve vicdanımızda, açık ve berrak bir tarife kavuşturulmadığı takdirde, gerçekte "din" olmadığı halde, din sanılan birçok bâtil inanç ve fikirlerin sebep olacağı kavram kargaşalığı tehlikeli boyutlara ulaşacaktır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, şu veya bu şekilde her insanın bir dünya görüşü vardır. Hegel'in ifadesiyle "her insan eşyayı kendine özgü bir yolla algılayabilir." Aynı şekilde her insan kendine özgü bir dine de sahip olabilir. Daha dar bir şekilde, yine Hegel'in belirttiği gibi insan, dünyaya sadece "ahlâkî bir perspektiften" de bakabilir. Dahası insan metafizik fikirlere sahip olup olmamakta, tabiatüstüne dair bir duyguyu yaşayıp yaşamamakta serbesttir. Sonuç itibarıyla bir şekilde insan, anlam dünyasını, değerler alanını ve eylemlerini kuşatan, kısacası gerçeklik alanının tamamını kapsayan yekpare bir felsefe veya dünya görüşüne sahip olma eğilimi göstermiştir. N. Smart'a göre, farkında olsun ya da olmasın her insan bir dünya görüşüne sahiptir. Bu dünya görüşü, yaşadığımız hayata bir temel veya arka plan oluşturur. Dünya görüşleri nasıl yaşanacağına dair tasarımlardır. Smart'ın Aristo'ya atfederek belirttiği gibi insan bir şekilde felsefi düşünceye yer vermektedir. "Nasıl davranmalıyım?" diyen insan, eninde sonunda dünya görüşü bağlamında düşünmektedir.³⁵⁹ Dini inanç da bir yaşam tarzı olduğuna göre bireyler hayatına yön veren etkenlerle karşılaştığında bu perspektiften hareket ederek kararlar alacak ve hayatına yön verecektir.

Ergun Göze'ye göre kesin olarak bilinmelidir ki, din, ancak peygamber tebliğleridir ve kaynağı "ilahi vahye" dayanır. Din, bizzat Allah'ın açtığı kurtuluş yoldur. Seçilmiş, üstün yaratılışlı birer insan olan peygamberlerin, muhteşem idraklerine vahiy yolu ile gelir

933.

³⁵⁸ Abdülkadir Çekin, "Din ve Eğitimin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C: 2, S: 2, 2013, s. 36.

³⁵⁹ Latif Tokat, "Dünya Görüşü -Din İlişkisi", **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: 5, S: 9, s. 54.

ve onlar da insanlara tebliğ ederler. Din, sadece bu tebliğlerden ibarettir.³⁶⁰ Toplumların bünyesinden doğan inançlar ve filozofların düşünceleri din olamaz yahut bunlara din adı verilemez. Bütün peygamberler, sürünün ve yığınların vicdan ve idraklerini, objektif ve sübjektif tanrıların, insanlara musallat olan ve tanrılık iddiasına kalkışan zalimlerin köleliğinden ve istibdadından kurtarıp mutlak varlık olan Allah'a yöneltmeye çalışırlar.

Kitabı olan dinlerin hepsine göre, ilk insan peygamberdi ve bir tek Allah'a inanıyordu. Zaten sonradan yapılan sosyolojik araştırmalar da göstermiştir ki, iptidaî kavimlerin çok tanrılı olması zarurî değildir. Meselâ, şu anda yeryüzünde yaşayan ve en iptidaî bir kavim olan Pigmeler tek tanrılıdır. Gerçekten de tarih içinde ve hatta zamanımızın modern toplumlarında çok tanrılı kavimlere ve gruplara rastlamak mümkündür. Bununla beraber, yine bütün tarih boyunca, her toplumda "tek tanrılı" fikrini ve inancını savunan güçlü kişilere ve peygamberlere rastlanmıştır. Bu konuda o kadar çok misal verilebilir ki... Bir fikir edinmek üzere şu iki örneği hatırlamamız yeterlidir: Putperest Arabistan'da "Hanîflerin" durumu ile İslam'dan önce Orta Asya Türklüğü'nün "muvahhit" karakteri gibi.

Ancak, zaman içerisinde, artık insanlar arasında çok tanrıcılık fikrinin barınamayacağı anlaşılmıştır. Çok tanrıcılık inancı, tarihe karışmak üzeredir. Bu durum, dinin, çok tanrıcılıktan tek tanrıcılığa doğru bir tekâmülün değil, "tek tanrı" gerçeğinin, çok tanrıcılık inancını yendiğini gösterir. Yani, peygamberlerin "Allah'tan başka ilâh yoktur" tarzında tebliğ buyurdukları "dinin", "diğer çok tanrılı dinleri" beşer idrakinden yavaş yavaş silmeye muvaffak olduklarını ortaya koymaktadır.³⁶¹

Ergun Göze'ye göre, din insanoğlunun gök ile yer arasında rast geldiği, en saf, en berrak, en billur kaynaktır. İnsanoğlunun göklerden getirdiği susuzluğu ancak o giderebilir. İnsanoğlunun, kara toprağın bile kabul edemeyeceği ihtiraslarını ancak o dizginleyebilir. O'na göre, din yani İslam tek kaynaktır. Tek temiz, tek yüceltici, tek billur kaynak. Ancak bu kaynaktan feyz alanlar fert olsun, cemiyet olsun yücelebilirler. Batı, bu kaynaktan feyz almak şöyle dursun, ona en büyük düşmandır. Batı medeniyeti insanlık tarihinde tam bir

³⁶⁰ Ergun Göze, **İslâm'a Selam**, s. 20.

³⁶¹ Ahmed Arvasi, **Türk İslâm Ülküsü**, s. 49-50.

anormallik örneğidir. Çünkü sadece maddi sahada ilerlemeden ibaret bulunduğu için medeniyeti maddi ilerlemeden ibaret, maddi ilerleme sadece kendisinde bulunduğu için de kendini tek medeniyet kabul eder. halbuki başka medeniyetler maddi ilerlemeden önce de vardı. Bugün de birçok medeniyetler mevcuttur. Maddi bakımdan ileri olmayan cemiyetler, fikri ve ahlâkî bakımdan ileri ve üstün olabilirler. Batı idraki kuru akla indirgemıştır. Üstün idrakten akıl altında hatta şuur altına düşmüştür. Bu sebeple Barı gerçek ilmi, yüksek hakikati anlamak iktidarını kaybetmiştir. Lâiklik dinine "Bilimsellik" batıl itikadına ve sadece maddeye hâkim olmaktan başka bir gücü olmayan kuru akla mahkûm olmuştur. Dolayısıyla mutlak hakikat gerçek doğruluk ve hakiki ilim Doğuya göç etmiştir. Gerçek medeniyet, mutlak hakikat üstün idrak, hakiki ilim için bugün tek adres Doğudur. Dünyanın birbirine taban tabana zıt iki parçası olan Doğu ve Batıyı birleştirecek yegâne köprü dindir. Dünyanın beklediği ruh-beden, madde-mana, akıl-his, mekân-zaman dengesini ancak dinin ölçüsü temin edebilir.³⁶²

Ergun Göze din denilince kast ettiği genelde İslam'dır. O, İslam ile müspet ilim arasındaki bağlantının kaynağını tefekkür olarak görmektedir ve İslam'ın kaynağını tefekküre bağlamaktadır. O'na göre, Kur'an insanı tefekküre davet eder. İnsan, etrafını, tabiatı ve yaradılışı düşünmekle ibadetini yüceltebilir. Nitekim ilk Müslümanlar ilmin hemen hiç mevcut olmadığı bir mıntıkada bulunmalarına rağmen derhâl ilim sahasına geçmişler ve hatta bu sahada önceden yola çıkanları geçmişlerdir. İslam çeyrek asırda Akdeniz'i Müslüman gölü yapmakla kalmamış ve İslam ilmi de bütün dünya medeniyetinin zirvesini teşkil etmek nasibini kazanmıştır. İslam medeniyeti çökmeye başlamış ve son bir gayretle Osmanlı hamlesini çıkarmışsa da bu hamle Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla sonlanmış. Fakat içtimâî ve medenî meselelerde mutlak ölüm olmamıştır. Bugünkü İslam dünyası da, cahiliyet dünyasından daha gayri müsait durumda değildir. Elleri on dört asırlık eşi bulunmaz azamet ve kıymette bir tecrübe vardır. Bu bakımdan İslam medeniyetinin yeniden rayına oturabilmesi gayri mümkün değildir. Ne var ki yeniden rayına oturuş ne "devrim" hareketleriyle ne de "petrol" zenginliğiyle olacaktır. İslam medeniyetinin yenilenmesi "tefekkürle" olacaktır ve bu hamle olmaktadır. Fakat hemen

³⁶² Ergun Göze, "İslâm Kaynağı", **Tercüman**, 25. 10. 1976, s. 5.

politikleşmeyle, yozlaşmaya kaçmakla bu harekete zarar verilmemelidir. Bir bakıma politika karşısında istiklâlini koruyan ulvî bir tefekkür hamlesi gereklidir. Bu hamleyle, kendisine karşı çıkacak politik rakiplerden çok İslam'a hayranlık ve saygı besleyecek insanlar temin edilebilsin.

Doğu ile Batı arasındaki sosyal etkileşim Kavimler Göçü'ne kadar dayandırabilmekle beraber, birbirlerini anlamaya çalışma süreci ve ilimsel alışverişte bulunma aktivasyonu Haçlı Seferleri'ne dayanmaktadır. Arap İslam İmparatorluğu gücünü kaybettikten sonra İslam'ın bayraktarlığını yapan Türk devletlerinden olan Osmanlı'dan bu süreçte bahsetmemiz gerekmektedir. Bernard Lewis, bir çalışmasında Osmanlı İmparatorluğu'nun İslamiyet ile Hristiyanlık arasına denk düşen bir sınırdan doğduğunu belirtmişti. Bu yargı, Doğu ile Batı arasında yüzyıllarca süren bir etkileşimin varlığını yadsımayı imkânsız kılması bakımından hayli önemlidir. Esasen bu etkileşim, kimi zaman savaşlarla kimi zaman ticarî ilişkiler aracılığıyla ilkçağlardan bu yana zaten mevcuttu. Ancak Ortodoks İslam'ı benimseyen ve inanç grupları bakımından homojenlik arz etmeyen bir devlet olarak, Osmanlı'nın Bizans kültürüyle kendi öz kültürü, ananeleri ve İslamiyet arasındaki yükselişi göz önüne alınırsa, yüzyıllarca süren hâkimiyet başarısının kaynağı da diğer birçok fiziki ve psikolojik etkenin yanı sıra nispeten kavranmış olur.³⁶³ Doğu dünyasının 600 yıllık temsilcisi olan Osmanlı, Bizans'tan bazı kurum ve bilimsel çalışmalar almıştır. Batı'ya bu kadar yakın olan Osmanlı'nın sosyal ve siyasî anlamda etkilenmemesi mümkün değildir. İlimsel alanda ise Ortaçağ boyunca Doğu dünyası Batı dünyasını etkilemiş. Rönesans ve Reform hareketlerinden sonra Batı müspet ilimlere daha çok sarılmıştır.

Ergun Göze, Batı ve Doğu'nun ilim anlayışını birbirinden ayırmıştır. Buna göre, Batı'nın ilmi temeli, Grek ilim zihniyetidir. Grek ilmî zihniyeti ise, "menfaatsiz araştırma", "menfaatsiz bilme", "sırf bilmek için araştırma"dır. Grek ilminin iddiası budur ve başlangıçta bu anlayışa uygun bir ilim ananesi de teşekkül etmiş bulunmaktadır. Buna mukabil, İslam'ın ilmi zihniyeti "fayda"ya müstenittir. Bunun içindir ki, Hz. Muhammed

³⁶³ Cem Doğan, "Doğu ile Batı Arasında Bir Türk Filozofu: Ahmet Mithat Efendi'nin Hayatı ve Bilimsel/Felsefi Düşünceleri Üzerine", *Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi*, S: 56, Yaz 2013, s. 192.

(SAV) "Faydasız ilimden Allah'a sığınırım" buyurmuştur. Burada kastedilen fayda ahlâkî ve insanî faydadır. Bilhassa temel unsur olarak sadece bu beş duygu dünyasıyla sınırlı olmayan bir faydadır bu. Demek İslam'a göre ilmin gayesi, insanlığın hem maddî hem manevî faydası olmalıdır. Bunun için ilmi, bilgisi, insanlığın sıhhatini, huzurunu, rahatını temin etmelidir. Hem de tevhid nizamını göstererek zihnî-ruhî disiplini.³⁶⁴

Ergun Göze'ye göre, Batı'nın ilmî anlayışına temel vazifesi gören Grek ilminin fayda gütmeyen ilmî anlayışı ise, aslında fayda gütmemeyi başıboşluk, hedefsizlik manasında almaktadır. Her şeyi mitolojiye bağlayan Grek düşüncesi, bilgi ateşinin gökten çalındığı ananesini yaşatmaktadır aynı zamanda. Tevfik Fikret "Gökten dehayı nârı çalan kahraman" diye bahsetmektedir. Yani bu bir çalınmış bilgidir. Hâlbuki İslam'ın bilgi kaynağı, gökten çalınan ateş değil, melekûtta uzatılan bir nur kaynağıdır, vahiydir. Grek ilmi ise, Allah ile rekabet etmek için gökten bilgi çalmak tarzını seçmiştir.³⁶⁵ Evet, bu anlayış içinde ilim, insana, fikrî disipline, ruhî huzura hizmet etmekten gittikçe uzaklaşmakta, cennetteki memnu meyve gibi gittikçe meyvesi fidanına tercih edilir nesne haline gelmektedir. Kosmos'a getirmek iddiasındaki Grek ilmî anlayışına dayanan Batı, bugün adeta bilgi çokluğundan doğan bir kaos içine düşmüş ve bu bilgilerin zehirli meyvelerinin tehlikesine yem olmaya da namzet görünmektedir.³⁶⁶

İlim ve din arasındaki münasebet, Batı memleketlerinde, zamanımızın en canlı meselelerinden biridir. Bu konuda yapılan anketlerin, münazaraların verilen konferansların ve yazılan kitapların çokluğu ile Türkiye'de bu probleme karşı gösterilen ilgisizlik, ilim ve din hakkında birçok yanlış fikirlerin ve iddiaların yaşamasına sebep olmaktadır. İlim adamları dini, din adamları da tabiat ilimlerini kendi iştiğal sahalarının dışında bıraktıkları için, iki tarafın da birbiri hakkındaki görüşlerinde yanlışlar eksiklerden daha az değildir. İlim adamlarından ziyade, ilmin metodu ve dinin esasları arasında, Ortaçağdan zamanımıza kadar azala azala devam eden anlaşmazlık vardır. İlim adamlarının en büyük otoriteye sahip olanları bu ihtilâfı kabul etmezler. Meşhur ateist İngiliz filozof Bertrand Russel'in

³⁶⁴ Ergun Göze, **İslâmiyet ve Teknoloji**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990, s. 15.

³⁶⁵ **A.g.e**, s. 15. Kurân'da da şeytanların semâdan ilim çalmak istediklerini belirten ayetler vardır.

³⁶⁶ **A.g.e**, s. 16.

"İlim ve Din" adındaki kitabında izah ettiği gibi, Newton, Cuvier, Faraday gibi âlimler dindardı. Kopernik kitabını Papaya ithaf etmişti. Descartes'in kilise ile arası daima iyiydi. 19. asırda İngiliz ilim adamlarının çoğu ilimle dinî itikatlar arasında esaslı bir çatışma olmadığına inanıyorlardı.

Ergun Göze, fikir babası Peyami Safa'nın şu görüşüne bu konuyla ilgili destek vermektedir:³⁶⁷

"Fikirlerin sadece ilmî çemberi içinde kaldığımız müddetçe, dünya bize, düzgün bir nizam içinde, ebedî kanunlarla idare edilen bir mekanizma gibi görünür. Fakat kâinatın doğumu ve ölümü öyle bir hududa dayanır ki, orada bu tasavvurun değeri kalmaz. Onları anlamak için ilmin bilmediği ve dinin tefsir ettiği bazı gerçeklerin veçhelerini nazarı itibara almak lâzım gelir."

Ergun Göze ve Peyami Safa'ya göre ilahiyat bir ilimdir. Çünkü:³⁶⁸

1- Etimolojik olarak ilimdir. İlâhiyat ve Teoloji, Tanrı ilimi demektir.

2- Sistem olarak ilimdir. Kendine has konusu, şubeleri, her şubenin metodu ve hep bir arada insicamı vardır.

3-Bütün lûgatlarda ve bilhassa bütün felsefe lûgatlarında İlâhiyatın ilim olduğu ilk verilen değişmez hükümdür.

4-Maddecî görüşün tıkanıdığı noktalarda yol gösterecek tek ilimdir.

2.6 Türkiye'de Muhafazakârlık ve Laiklik Anlayışı

Modernite düşüncede açık, otoritelerden bağımsız ve özgür olmak şeklinde ifade edilebilecek olan modern, aynı zamanda içinde yaşanılan döneme ait olana da işaret eder. Yani modern, geleneksel ve geçmişten kopmuş ve bugünü, bugüne ait olanı temsil edendir. Modern bu anlamıyla, ortaçağdan kurtulma ve Rönesans, Reform ve Aydınlanma ile de eşanlamlıdır. Yeni bir birey anlayışı ve yeni bir dünya algısıyla birlikte iktidarın kaynağının yeryüzüne indirilmesi de bu anlamıyla modern olmaktır. Kapitalizmin ve ulus-

³⁶⁷ Peyami Safa, **Din-İnkılap-İrtica**, Der. Ergun Göze-Nevzat Köseoğlu, İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1971, s. 17-18.

³⁶⁸ **A.g.e.**, s. 49-50.

devlet sistematığının yaygınlaşması moderniteyi de yaymıştır. Bu anlamda modernliğin Batıya özgü olup olmadığını tartışan Antony Giddens, kapitalizm ve ulus-devlet sistematığının Batı dışında başka coğrafyada olmadığını ifade ederek, "modernliğin bu iki muhteşem dönüştürücü fail tarafından desteklenen yaşam biçimleri yönünden" Batıya özgü olduğunu ifade eder. Giddens aynı çalışmasında modernliğin "XVII. yy'da Avrupa'da başlayan ve sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine işaret eder." şeklinde tanımlar. Burada tarihin bir döneminde bir yaşam ve örgütlenme biçimine vurgu yapan (laik yaşam tarzı) modernleşme, XX. yy ile birlikte geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Zihniyet düzleminde ataerkillik gerilerken toplumsal alanda rölativizm yeşermiş ve güçlenmiştir. Bununla birlikte geçmişte de yerleşik bir zihniyet olan otoriter zihniyetin rölativizmle ortak kabulleri moderniteyi güçlendirmiş, modernite iki zihniyetin eklemleşmesi üzerine inşa olmuştur. XVIII. ve XIX yy'dan sonra tüm dünyanın "batılılaşma" ve "modernleşme"yi kendilerine hedef edinmeleri, Batı merkezli olsa da moderniteyi tüm dünyaya yaymıştır. Bu anlamda modernite, salt bir dizi mekanizmadan ziyade kültürü, ekonomiyi, sosyal bilimlere de kapsayacak zihniyet dönüşümünü de içermiştir. Batıda Aydınlanma ile başlayan zihniyet dönüşümü rölativist ve otoriter zihniyetlerin eklemleşmesiyle hayat bulabilmiştir. Batıda bu süreç uzun bir zaman dilimini kapsadığı ölçüde içselleştirilmiş, ancak Batı dışındaki bütün modernleşme çabaları sadece dışsal bir yapısal transferden başka bir anlam ifade etmemiştir.³⁶⁹

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu kapsamlı bir dönüşümü hedefleyen yukarıdan aşağıya bir modernleşme hareketidir. Modernleşme esas olarak Batılı olmayı hedeflemiştir. Homojen bir kamusal alan yaratma hedefine dayanan bu süreç, bunu bütün farklılıkları bir üst kimlik altında eritmeye çalışarak yapmıştır. Tanımlanan üst kimliğin iki belirgin özelliği vardır: laik birey ve Türklük. Bu kimlik, Osmanlının kültürel kimliğinden kopuşu ifade etmiştir. Bu şekilde bir kimlik tanımı, geçmişten gelen ve toplumda paylaşılan farklı kültürel kimlik özelliklerinin kamusal alanda yok sayılmasıdır. Daha doğrusu bu tanım, farklı kimlikte olanların yeni tanımlanan kamusal alana girememesine yol açmıştır. Cumhuriyet'in modernite politikalarıyla beraber uyguladığı laiklik anlayışı

³⁶⁹ Murat Aksoy, **Batılılaşma-Modernleşme, Laiklik ve Örtünme**, 1. B., İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005, s. 20-21.

Cumhuriyet kurulduğu yıllardan itibaren tartışmalara yol açmış, hatta bu tartışmalar Cumhuriyetin ilk yıllarında isyanlara dönüşmüş, çok partili rejime geçiş sonrasında ise İslam'ın kamu yaşamında daha görünürde olmasını isteyen çevreler bu isteklerini siyasal partiler kanalıyla kamuoyunun gündemine getirmiştir. Cumhuriyet kurulduğu yıllardan itibaren, hatta Tanzimat'a kadar geri götürülebilecek bir süreçte, Türkiye toplumu "İslamcı" ve "Laik" olarak nitelendirilen ikili bir bölünmeyle karşı karşıya kalmıştır.³⁷⁰

Siyasal Anlamda Laiklik; Aydınlanma düşüncesinde akdî bir veri olarak algılanan toplumun siyasal tezahürü olan devletin zorunlu bir unsuru olan buyurma erkinin, egemenliğinin kaynağının, salt, katıksız beşeri irade olmasıdır. Buna göre, hukuksal anlamda kutsal dinin, Türk hukukunda, kaynaklık değeri yoktur. Din, düzenleyen değildir, düzenlenendir. Aydınlanma esası naklîlik olan skolâstik toplumsal düzenleri yıkmıştır. Laikliğin zorunlu sonu, kanun önünde eşitliktir, din ve vicdan hürriyetidir, ferdi-toplumsal bir değer olarak dinin ve din hizmetinin düzenlenmesidir. Çoğu kez, sonuç sebeple karıştırılmış; laiklik, salt din ve vicdan hürriyetine indirgenmeye çalışılmıştır.³⁷¹ Fakat Türkiye'de uygulanan laiklik genelde reaksiyoner olmuş, en ufak bir dinî nitelikli kıpırdanmayı laikliğe aykırılık olarak tespit edilmiş ve devletin ideolojik aygıtları ve baskı aygıtlarıyla susturulmaya çalışılmıştır. Türkiye'de Cumhuriyet rejiminin kurulmasıyla birlikte din-devlet ilişkileri ve devletin dine yönelik politikaları sürekli eleştiri konusu olmuştur. Türkiye'nin, siyasal sistemi yarı teokratik olan ve örfi hukuk yanında şer'i hukukla da yönetilen Osmanlının varisi konumunda bulunması ve aynı zamanda laik ve çoğulcu demokrasiyi benimseyen tek İslam ülkesi olması nedeniyle din ve devlet ilişkilerinde zaman zaman çatışma ve gerginlikler yaşanmıştır. Bu durum, siyaset sahnesinde bir tarafta kendisini ılımlı İslam veya liberal-muhafazakâr olarak tanımlayan partilerin doğmasına, diğer yandan kendisini laik ve cumhuriyetçi olarak gören ve siyasetin daha çok sol kanadında yer alan partilerin kurulmasıyla sonuçlanmıştır.³⁷² Ancak, Türkiye'nin yüzünü Batıya çevirdiği geç Osmanlıdöneminden günümüze kadar geçen

³⁷⁰ A.g.e, s. 15.

³⁷¹ Zeki Hafızoğlu, "Atatürk ve Lâiklik", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 3, 2008, s. 834-836.

³⁷² Zeki Duman, "Türkiye'de laiklik sorununun siyasal temelleri", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C: 7, S: 2, 2010, s. 2.

sürede laiklik ilkesi, hem devletin kurucu kadrolarından *modernleşirme ideolojisinin* bir gücü olarak kullanılmış, hem de Batılılaşma projesine karşı çıkan güçlerin rejime muhalefet etmek için dört elle sarıldıkları bir direnme noktası işlevini görmüştür. Yani laiklik, modern Türkiye'nin kuruluşunda bir yanda çağdaşlaşmadan yana ve toplumsal değişimi radikal devrimlerle gerçekleştirmeyi hedefleyen bürokrasinin vazgeçilmez bir değeri haline gelmiş, diğer yandan değişime karşı çıkan muhafazakârların devrim karşıtı tezlerine de gerekçe oluşturmuştur. Devlete otoriterlik vasfını kazandıran bu tür uygulamalar, özellikle tek parti döneminde ve kimi zaman din düşmanlığına varan bazı politikalarla gündeme gelmiştir.

Genel olarak Devletin laikleşmesi, egemenliğin ulusa geçmesi, resmi devlet dininin anayasada yer almamış olması, genel bütçeden din için bir ödenek ayrılmaması ve dinin bir kamu hizmeti sayılmaması gibi bazı ana ilkelere dayanır. Batıda gerçekleşmiş bulunan bu evrim, Türkiye'de de izlenmeye çalışılmıştır. Gerçekten 20 Ocak 1921 tarihli ilk Cumhuriyet Anayasasından başlayarak 1924, 1928, 1937 ve nihayet 1961 anayasalarının hepsinde "Egemenliğin Kayıtsız şartsız millette ait olduğu" tekrarlanarak teokrasi yerine başka bir sistem kurulmuş ve böylece iktidar maddi bir gerçek olan ulusal egemenliğine dayandırılmaya çalışılmıştır. 1928 tarihli anayasa değişikliğinde devletin resmi dini sözü anayasa metninden çıkarılmış, "Vallahi" şeklindeki dini yemin yerine Namusum üzerine and içerim formülü kabul edilmiş ve eski bir geleneğe göre anayasada yer almış olan "Meclis Ahkâmı Şer'iyevi tenfiz eder" hükmü kaldırılmıştır. Bu şekilde devletin bir aynası sayılan anayasa dair teokratik hükümler çıkarılmıştır. Bununla beraber laikliğin bir anayasa ilkesi olarak kanunlaşması 1937 yılında mümkün olmuş ve 27 Mayıs 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası ile son şeklini almıştır. 1924 anayasası laikliğin kurucusu olduğu halde 1961 ve 1982 Anayasası bu ilkenin koruyucusudur.³⁷³

Ergun Göze'ye göre, birçok mefhumlara Batı medeniyetinde verilen manalar Türkiye'dekilerden oldukça farklıdır. Medeniyet, kültür, dil, inkılâp, laiklik, irtica³⁷⁴ gibi temel kavramlara dair Türk gazetelerinde çıkan günlük yazılar başka dillere tercüme edilse,

³⁷³ Mehmet Taplamacıoğlu, "Laiklik İlkesi ve Türkiye'deki Durum", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: 11, S: 1, 1963, s. 46-47.

³⁷⁴ Ergun Göze, "Lâiklik Türk Düşmanlığı mı Demektir?", *Tercüman*, 13. 06. 1973, s. 5.

kaba ve çok defa ters anlayış yabancı fikir adamlarını hayrete düşürür. Meselâ Batı'da "muhafazakârlık", "dindarlık", "irtica" ve "taasup" ayrı ayrı manalar alır; Türkiye'de basitlik veya bilgisizlik bunları birbirine karıştırır. İleri memleketlerde "taasup" her fikir ve inanış dalında ayıptır. Muhafazakârlıkta olduğu gibi inkılâpçılıkta da taasup, fikir hürriyetinin temeli sayılan müsamahaya aykırı bir geri zihniyetin ifadesi telâkki edilir.

İrtica Batı'da, bugünkü halden öncekine dönme demektir. Akademi üyeleri, üniversite profesörleri, büyük yazar ve fikir adamları arasında buna taraftar olanlar, irtica partileri, gazeteleri ve dergileri vardır. Fakat bu, Türkiye'deki manasıyla bir gerileme değil, felsefî, sosyal ve siyasi bir sisteme bağlı dünya görüşüdür.

İnkılâp kavramı da Türkiye de olduğu gibi sistemsiz, izahsız, mahiyeti belli olmayan bir Avrupalılaşma, yenileşme demek değildir. Yenileşme Avrupalılaşma demekse, Avrupalının böyle bir inkılâptan hiçbir şey anlamaması doğaldır. Kendisi Avrupalıdır ve onun inkılâba verdiği mana Türkiye'dekine benzemez. Hiç bir sisteme bağlanılmayan, izahlarını ve kesin tariflerini yapılmayan bu temel kavramları aklına esildiği gibi kullanılması, Türkiye'deki münakaşaları fikir plânından çıkarıp benlik ve ihtiras tercih plânına nakletmektedir. Ergun Göze'ye göre İslam medeniyeti bugünkü Batı'yı aşmıştır: Batı medeniyeti ise, İslam medeniyetinin çağdaş merhalesidir.³⁷⁵

Ergun Göze'ye göre laiklik din ile dünya işlerinin arasındaki her türlü münasebetlerin kesilmesi demekse dinin insan hayatına ve ahlâkına iki dünyada da vermek istediği nizamın kanun ve kaidelerini unutmuş bulunduklarını hatırlatmıştır. O'na göre, lâiklik dinin siyasî otorite halinden çıkması ve manevi değerler nizamı halinde kalması demek, devletin ondan ilham almaması, din hayatını ve ahlâkını yasak etmesi, dine düşman olması demek değildir. Öyle olsaydı, lâik memleketlerde din bayramları resmî tatil günleri sayılmazdı; Vatikan'a elçiler gönderilmezdi; din okullarına resmî tahsisat verilmezdi; Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Devlet başkanları, yılbaşı mesajlarında Allah'tan sulh, selâmet, refah ve saadet dileğinde bulunmazlardı. Parlementolara din adamları kabul edilmezdi, en lâik memleketlerde Hristiyan partileri kurulmazdı.

³⁷⁵ Ergun Göze, **İslâm'a Selam**, s. 132.

Ergun Göze'nin derlediği Peyami Safa'nın *Din-İnkılap-İrtica* adlı kitabında bu olaya örnek olarak şunları söylemektedir:³⁷⁶

"Lâikliğin korunması dinin gelişmesiyle çatışan iki olay değildir. Amerika'da ve Fransa'da Protestanlığın ve Katolikliğin gelişmeleri lâikliğin muhafazasına engel olamamıştır. Amerika'da devlet başkanından mahkeme şâhitlerine kadar herkes, resmen, İncil'e el basarak yemin eder. En büyük din müesseseleri Amerika'dadır ve Hristiyanlık Amerikan sosyal hayatında etle tırnak gibidir. En büyük Katolik üniversite ve enstitüleri Fransa'dadır. Dünyanın en ileri memleketlerinden biri İngiltere'de kral veya kraliçe Anglikan kilisesinin tabiî başkanıdır ve "Muvafakatıme" gereğince Anglikan mezhebine tabi olmak zorundadır. Avrupa memleketlerinin çoğunda devlet kiliseye bağlıdır. Yunanistan'da Anayasanın 2. maddesi şudur: Yunanistan, Ortodoks kilisesi başkanı sıfatıyla Tanrımız İsa'yı kabul eder ve akide bakımından O'nun İstanbul'daki büyük kilisesi ile ve aynı akideye bağlı bütün kiliselerle ayrılmaz şekilde bağlanır."

Ergun Göze bu konuyla ilgili Kıbrıs olayında Ortodoks kilisesinin oynadığı büyük rolün dikkatini çekmiş³⁷⁷ ve Türkiye'deki çarpık lâiklik anlayışını eleştirmiş ve Türk inkılâplarının ulaşmak istediği lâiklik anlayışının Türk memleketine çok şey kaybettireceğini ifade etmiştir.

Ergun Göze'ye göre, lâiklik din karşısında tarafsızdır, ne Müslüman, ne Hristiyan, ne de Musevi. Hiçbirini ötekine karşı tercih ve müdafaa etmez. Bütün dinî tezahür, âdet, görenek ve geleneklere hürmet eder. Türkiye'nin din yüzünden geri kaldığı propagandası da iftiradır. Din yüzünden gerilenmedi, din bırakıldığı için gerilenmiştir. İslamiyet'i tam manası ile bilmeyen kişilerin eline dinin düşmesi yüzünden gerilendiğini iddia etmiştir. Zira Türk tarihinin yükseliş devirlerinde İslam dinine bağlılığın da zirveye ulaştığı dönemlerdir.³⁷⁸

2.7 Globalleşmenin Manası

Globalleşmiş dünya, her yerin pazar, her şeyin pazar için var olduğu ve de herkesin

³⁷⁶ Peyami Safa, *Din-İnkılap-İrtica*, s. 173.

³⁷⁷ Ergun Göze, *Dışişleri Kavgası*, s. 167.

³⁷⁸ Ergun Göze, "Malazgirt Kandili", *Tercüman*, 26. 08. 1971, s. 5.

pazarda olduğu bir dünyadır. Zira kapitalistin yegâne hayat kaynağı artı değerdir ve artı değerin varlık kazanması ancak ve ancak üretim pazar ile olan ilişkisinde mümkün olur. Kapitalistin kapitalist olarak kalması artı değere el koyduğu sürece  l de mümkün olduğuna göre, kapitalizmin varlıksal açıdan zorunlu yönelimi de, pazar için  retilimi mümkün olduğunca genişletmek, her şeyi pazar için üretmek veya üretim her türlüsünü pazar için gerçekleşir kılmak, dolayısıyla, varlığını üretimden alan, üretilerek varolan, varlığında  retilmişlik payı taşıyan her şeyi pazarlık bir mal haline getirmek olacaktır. Başka bir ifadeyle, kapitalizmin maksimal hedefi toplumsal yeniden üretim tümünü, her bir an ve noktasında artı değer de üretebilecek bir pazar için üretime dönüştürmektir.³⁷⁹

Özellikle 1980 sonrasında ivme kazanan bu yaklaşım, kamusal mülkiyet biçimlerini reddeden, sermaye hareketlerini ulusal aşırı özel alan-sivil toplum içerisinde kabul eden ve her boyuttaki mekân içerisinde sermayeye sonsuz hareket serbestisi sağlanmasına ilişkin tanımlamalar içeren bir çizgiye oturmaktadır. Kısaca neo-liberal olarak adlandırılan bu yaklaşım, devletin egemen-bağımsız statüsünün "sermaye hareketliliğinin" dışında kalacak biçimde sürdürülmesinden yana bir tavır sergilemektedir. Globalizm terimiyle ifadesini bulan neo-liberal politikalar, 1945 sonrasında devletin müdahalesini kapsayan ve gelişmiş ülkelerde "sosyal refah devleti" ve gelişmekte olan ülkelerde ise ulusal kalkınmacı politikalardan vazgeçilmesi olarak özetlenebilir. Kapitalizmin yeni bunalımından çıkış yolu olarak, daha önceki süreçte kısmen devletin müdahale alanı içinde tanımlanan özel-piyasa alanından tamamen el çekilmesi gerektiğinin altı çizilmekte ve devletin ekonomik alandaki egemenliğinin erimesi tanımlanmaktadır. Esnek  retim biçimlerinin yaygınlaştırılması,  zelleştirme, yapısal uyum programları, doğrudan dış yatırımların gerçekleşebilmesi, vb. konularda gerekli mevzuat değişiklikleri ve politikalar tanımlayan bu yaklaşım ile ekonomik alanda düzeltmelere y nelinmekte ve buna bağlı olarak da devletin egemenliğinin ortadan kalkmakta olduğu iddia edilmektedir.

Hızlanan küreselleşme ile birlikte millî devletler dışındaki uluslararası aktörlerin  nemlerindeki artışa paralel olarak "uluslararası politika"nın inceleme alanına giren

³⁷⁹Kadir Cengizbay, "Globalleşme ve Kamusal Alan", **Kamusal Alan**, Ed. Meral  zbek, 1. B., İstanbul, Umut Matbaası, 2004, s. 285.

konular "dünya politikası" ya da "küresel siyaset" başlığı altında ele alınmaya başlamıştır. Bu aktörlerin başlıcaları, çok uluslu şirketler, uluslararası örgütler, terörist gruplar ve uluslararası sivil toplum örgütleridir. Ulus devletlerin ve devlet dışı aktörlerin kendi aralarındaki ya ada karşılıklı, küresel siyaset olgusuna hayat vermektedir. Bir ulus devlet olarak ABD, herhangi bir uluslararası kuruluşun egemenlik yetkilerini sınırlandırmak anlamına gelecek kararına kolayca karşı çıkabilmekte ya da bunu görmezden gelebilmektedir. Ayrıca birçok devlet dışı aktörü de kendi millî çıkarlarına hizmet edecek şekilde yönlendirebilmektedir. Dolayısıyla uluslararası sistemde meydana gelen değişiklik, bir örgütlenme biçimi olarak ulus devletin yetkilerinin kendisini neredeyse diğer uluslararası aktörlerle eşitleyecek düzeyde azalması değil, bir ulus devletin ve onun desteklediği örgütler ağının güç ve imkânlarının diğer bütün ulus devletler aleyhine sürekli olarak güçlenmiştir. Robert J. Samuelson'a göre küreselleşme iki yanı keskin bir kılıçtır. Bir yanda ekonomik büyümenin artışı, yeni teknolojinin yayılmasını ve fakir-zengin ülkelerdeki hayat standartlarının yükseltilmesini ifade ederken; öbür tarafta millî egemenliği zayıflatan, yerel kültür ve gelenekleri törpüleyen ve ekonomik, sosyal istikrarı tehdit eden dinamikleri güçlendirmektedir.³⁸⁰ Hızlanan küreselleşme süreciyle birlikte Ergun Göze'ye göre küreselleşmenin tanımını, olması gerekenleri özeleştirir ve kendine sorular sorarak şöyle tarif etmektedir:³⁸¹

"Globalizm, bu yer yuvarlağının üzerinde, ticaret, siyaset, dünya zevkleri peşinde koşup durmak mı? Bu koşut elimize geçen fırsatları dünyanın her yanına dağıtarak nefsanîyet maratonunda daha iyi derece alabilmek için çoğaltmak mı? Yer yuvarlağını sadece büyük bir aş, iş ve eğlence merkezi haline getirmek mi? Yâni kârı çoğaltmak mı? Devletleri ve devlet adamlarını bu dipsiz kuyuya çekmek mi?

Bu akımı önümüze sürenlere göre öyle. Ama bana göre öyle değil, tam zıddı.

Bana göre globalizm, bütün insanlığı kucaklayabilmektir. Sevgiyle, merhametle, insanlık vasfına saygıyla. Bunların neticesiyle de fedakârlıkla. Afrika'da açlıktan ölen insan kardeşimiz, saygı dolu merhamete lâyıktır. Onun için ne yaptık ki? Kadın erkek,

³⁸⁰ Mümtaz'er Türköne, **Siyaset**, s. 667.

³⁸¹ Ergun Göze, "Globalleşme Nedir", **Halka ve Olaylara Tercüman**, 29. 03. 2006, s. 3.

çocuk milyarlarca insan maddi ve manevi sefalet içinde. Sadece maddi sefaleti sefalet listesine koyduk, sonra manevi sefaletin dibine daldık.

Silaha akan para

Bugün insanlığın silah endüstrisine sarfettiği para maddi sefaleti bir yılda telâfi etmeye kâfi gelmez mi? Bunu yapamayanlar, yapmak ne kelime düşüneyenler, düşünenleri de kaçıklıkla itham edenler manevi sefalet kuyusunun dibindekiler değil mi?

Kadın hakları imiş?

Kadının hâlâ bir cinsel obje olduğu, ilaçtan otomobile her reklamda tek imdat kolu haline geldiği dünyamızda kadına saygıdan bahsedilebilir mi? Dünyanın bütün kadınlarının önce ana olması gereğini unutan feminizm hareketi bir manevi sefaletin kendisi değil mi? Kadınlara cinsel özgürlük derken, aslında kendi nefislerine pay çıkaran erkekler manevi bir sefalet içinde bulunmuyorlar mı?

Globalizm, bu yer yuvarlağının üzerindeki kadın erkek, büyük küçük her insanın derdiyle dertlenmek midir, yoksa dünyanın her bölgesine ait eğlence ve oyunla zevk ve safa portföyümüzü zenginleştirmek mi? Arjantin'in tangosunu, İspanya'nın flamingosunu, Avusturya'nın valsini, Tahiyye Karyokan'ın göbek dansını ve her ülkenin yüzlerce içkisini ve geçkisini toplamak birleştirmek midir Globalizm?

Ve bütün düzenbazlıkları..

Bunu söyleyenleri mi uyuttular, yoksa bunu söyleyenler mi bizi uyutuyorlar?

Ecdadımızı unutmadık. Ama ecdadımızın ahlâkını henüz unutmadık. Ne Brunei Sultanı'nın altın klozetli uçağı, ne Körfez Emirlikleri'nin görgüsüzce israflarının, ne papaların ve patriklerin ihtişamlı hayatını, ne de dolar milyarderlerinin safahatinin insanlık indinde artı bir değeri bulunmaktadır.

Globalizm insanlığı kucaklamaktır. Ama Hak yolda. Bugün hakka ve adalete susamış insanlığa onu daha çok susatacak ve köle yapacak teknolojik oyuncaklar değil, hak yolunu işaret edecek trafik levhaları gerektir."

2.8 Ergun Göze'nin Fikir Plânında Etkilendiği Münevverler

Peyami Safa, Necip Fazıl Kısakürek ve Cemil Meriç onun gözünde üç büyük kalem ustası, üç cins kafayı birleştirebilecek, sadece insan ırkına has olan ıstırap. Çünkü üçü de hayatı boyunca ıstırap çekmiş, kimisi Marksist olduğunu itiraf ettiği için yıllarca peşinde polis gezmiş, kimisi dönemin resmi ideolojisiyle ters düştüğü için hayatı hapislerde geçmiş, kimisi de fakirlikten dolayı hayatı boyunca sıkıntı çekmiştir. Ergun Göze onları şöyle tarif etmektedir:³⁸²

"Üçünün de kalemi vardı. Üçünün de iddiası. Üçünün de fikri vardı. Üçünün de kavgası. Üçünün de milletleri ve insanlık için ıstırapları vardı. Bu yüzden üçünün de başı etrafla ve otoriteyle derde girmişti. Üçü de cemiyetten ve nizamdan rahatsızdılar."

Peyami Safa "Bu cemiyet bana bir hafta dinlenmek fırsatı tanımamıştır" diye inler. Necip Fazıl, "Bendedir duymadığı dertlerle kalabalık" der ve haykırır "Durun kalabalıklar bu cadde çıkmaz sokak". Mahkemede Marksistim diye bağırın Cemil Meriç ilâve eder: "Ben Marksistim diye haykırdığım zaman bir işçinin elini sıkmış değildim." Peyami Safa ise Marksistlerin işaretleri, teşvikleri ve ihbarlarıyla 27 Mayıs'da iki defa gözaltına alınmıştı. Ama hapis yatma rekoru Necip Fazıldadır. Bu hapishane aylarından Türk Edebiyatı "Cinnet Mustatili" isimli eseri kazanmıştır. Ergun Göze'ye göre, böyle bir eser dünyanın başka bir yerinde başka bir dilde yazılıysaydı hapishane hatıraları türünün baş eseri klasiği olurdu. Sonradan "fikir suçu olmaz", "düşün suçlusu olmaz, özgürlüğe aykırıdır" diyenlerin ve buna benzer konuşanların o günlerde bu büyük şairin ve mütefekkirin hapislerde heba olmasına susarak yardımcı olmuşlardı.³⁸³

Ergun Göze üç edebiyat ve fikir adamını kendi ifadesiyle şöyle tasvir etmiştir.³⁸⁴

"Üçü de zirve. Birisi şiirde, diğeri romanda, Cemil Meriç ise denemede. Ve üçü de ıstırapta zirve. Hakları yenmiş ve yenmekte. Hem de kendilerini vakfettikleri cemiyet tarafından. Bu üç ıstırap zirvesinden cemiyetimize kuşbakışı bakmak ve bu üç ıstırap zirvesinden birbirlerini seyretmek. Üçü de hüküm sahibi. Verdikleri hükümler

³⁸² Ergun Göze, **Üç Büyük Muzdarip**, 2. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1995, s. 6.

³⁸³ A.g.e, s. 7.

³⁸⁴ A.g.e, s. 9.

birçoklarınca tasvip görmüş ve bu hükümler zaman zaman zıtlamış da. Birbirleri hakkında hükümleri de var. Bunların karşılaştırılması enteresan bir manzara ortaya koyuyor. Ama asıl birbirlerinin. Batı, Doğu, din, Marksizm, dil, medeniyet, fikir, inkılâplar, kısacası yaşadıkları hadiseler hakkındaki hükümleri belki bir röntgen gibi cemiyetimizin bir devresini verecektir. Belki üçünün de cemiyetin bugünkü ıstırabından sorumluluk payları vardır. Nitekim hayatlarında git gel'ler var. Ama bu üç cins kafa samimiyetleriyle, seviyeleriyle zimmetlerini göstermişlerdir. Üçü de kaldırım çocuğudur. Ama bu kaldırım fikir ve duygu meydanına çıkan kaldırım. Nitekim Necip Fazıl "Kaldırımından" "Büyük Doğu'ya", Peyami Safa, Doğu-Batı sentezine, Cemil Meriç ise, anti-Marksist bir Marksizme varmışlar, hepsi bu memleketin "Meydân-ı Sühani"ne bandıralarını dikmişlerdir."

Birbirleri hakkındaki hükümlerine örnek vermek gerekirse Cemil Meriç'in Peyami Safa hakkındaki şu görüşleri ifade edilebilir:

"Peyami'nin Batı kültürü, orta mektep ders kitapları çerçevesindedir. "Matematik" derken büyük tecessüs içindedir. Normal bir tahsili olmadığı için bu gibi kelimelere büyük iştihak duyar Peyami. Batı'ya karşıyken Batının hastalıklarını alır. Daha önce yazılarımda söyledim. Biz efendisinin ilaçlarını alan uşaklarız. Efendi hasta bu ilaçları içerse iyileşecek öyleyse biz de içelim ondan hesabı."

2.8.1 Peyami Safa³⁸⁵

Ergun Göze'nin en çok etkilendiği münevverlerin başında Peyami Safa gelmektedir. O'na göre, Peyami Safa büyük bir fikir adamıydı. Onun Batı anlayışı, Şark-Batı mukayesesi, Batı taklitçiliği gibi konulardaki görüşlerini benimsemiş ve yazılarına da onun görüşleri intikal etmiştir. Peyami Safa'nın fikirlerini anlatırken Ergun Göze'nin ondan etkilendiği görüşlere ve Peyami Safa hakkında yazdığı eserlerden alıntılarla konuya değineceğiz.

³⁸⁵ Ergun Göze, **Peyami Safa**, 2. B., Ankara, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993, s. 1-16.

Peyami Safa bir düşünce adamı olarak yaşadığı hadiseleri değerlendirecek, doğruları eğrileri aklının, bilgisinin mihengine vuracaktı. Peyami Safa da bunu yaptı ve o zaman ölçsüz, hesapsız bir Batılılaşmanın fikir planındaki zaaflarını gördü. Bundan daha mühim bir tespiti ise "Batı" hayranlarının Batı'yı bilmedikleri hususudur. Bunun üzerine Peyami Safa araştırmalarını Batı düşüncesi üzerinde yoğunlaştırdı. O zaman gördü ki, Batı düşüncesinin içinde de bir "Doğu-Batı zıtlığı" vardır. Üstelik Batı medeniyetinin iflas ettiğini ileri süren Batılı filozof ve aydınlar da vardır. Meseleyi rayına oturtmak için Peyami Safa Toynbee misalini verir. Bu tarihçi şöyle diyordu: "Bir medeni topluluk, başka bir medeniyet karşısında tehlikeli bir duruma düşerse iki ayrı tavır gösterir. Bunlardan birincisi Zelotizm denidir ki bu durumda tehlide uğrayan medeniyet kendi kabuğuna çekilip taşkın bir bağlılıkla geleneklerine yapışır. İkinci tavır ise, tehlide uğrayan medeniyetin, tehditkâr medeniyetin kuvvet ve silahlarını edinerek ona karşı koymasındır. Buna da Herodanizm denir."³⁸⁶

Bu kavramları Batı'dan alan Peyami Safa, Türkiye'nin Batılılaşma karşısında bu iki tavidan hangisini seçmesi meselesinde orjinal bir tavır takınmaktadır. O'na göre, Zelotizm yani sadece körü körüne geleneklere saplanıp kalmak, hayatın akışına ve tabiat kanunlarına zıt bir davranıştır. Herodanizm ise bir yerde eğer dozu iyi ayarlanmazsa kendi şahsiyetinden istifa olur. Tehlide uğrayan medeniyetin muhafaza edeceği kıymetleri vardır, tasfiye edeceği ağırlıkları vardır. Mesele bunları iyi seçmektir.

Peyami Safa'ya göre Batı'yı kendi içinde tezada sokan iki görüş vardır. Birincisi pozitivist düşüncedir. Bu dar ve kapalı bir ilim görüşüdür. Buna göre, insanın kaba tecrübe ve görüş alanı dışında kalan, ölçülmesi de mümkün olmayan, belirli sebepler ve neticeler zincirine bağlanamayan hiçbir gerçek yoktur. Aklın ışığında karanlıksız, meçhulsüz ve prensipleri belli olduğu için esrarsız aydınlık bir varlık içindeyiz. İlim ve akıl tabiatı son sınırlarına kadar izah edecek, mucizelerini göstermeye başlayan teknik insanı bahtiyar edecektir. Gerçekten tekniğin nimetleri halk yığınlarını bu anlayışa kazanıyordu. Türkiye'de de Batı hayranlarının en çok üzerinde durdukları bu pozitivist anlayış bu teknik semereler hayranlığıdır. İlim doğruya sanat güzele bağlıdır ama zevke ve faydaya bağlı

³⁸⁶ A.g.e, 30-31.

teknik hepsini unuttururdu.³⁸⁷

Bu anlayış, akıllı ve ilmi kâfi görmeyen ve daha geniş bir perspektifi insanlığa işaret eden bir cereyandır. Batı'nın mistisizmi dinden doğmamakta, daha çok pozitivizm düşüncesinin tenkidinden ortaya çıkmaktadır, bunu Peyami Safa şöyle anlatmaktadır:³⁸⁸

"Yirminci yüzyılın tam başında Planck, fiziğin en mühim prensibi olan sürekliliği sarsmıştı. Beş yıl sonra Einstein bu darbeyi tamamladı ve Newton fiziğinin dayandığı zaman-mekân mefhumlarını yıktı. Sonra büyük fizikçi Heisenberg kararsızlık prensibi diye meşhur buluşuyla, çekirdek fiziği dünyasında realitelerin her türlü ölçüden kaçtığını ortaya koyunca, yalnız pozitivist fiziğin ortaya koyduğu ölçü kavramı değil ve fakat bütün ilimlerin ve maddeci felsefenin dayandığı determinizm, yani sebeplerle neticeler arasındaki münasebet inancı da sarsıldı. Buraya kadar ilim diktatörlüğünün çöküşüne şahit oluyoruz. Fakat yirminci yüzyılın fikir devrimi bundan da ileri bir isyan, yalnız ilme değil, akla karşı da bir isyandır."

Peyami Safa'ya göre ilmî zihniyetin ve tekniğin lüzumu ve değeri münakaşa edilemez, fakat manevî ve ahlâkî seviyemizin teknik seviye yükseldikçe aynı nispette alçaldığı da muhakkaktır. Teknik seviyenin yükselmesiyle, manevî seviyenin alçalması arasındaki nispetlilik bir dünya hadisesidir. Peyami Safa, meseleyi insanlık çapında ele almış, dünyanın ve insanlığın iki büyük ve zıt parçası arasında mesut bir sentezi zarûrî görmüştü. Hem her iki medeniyetin kurtuluşu bakımından. O'na göre, tehlike teknolojiden değil, Garb'ın materyalist-maddeci imanından doğmaktadır. Şarktan Garba doğru gidildikçe, sanki güneşten uzaklaşmanın fiziki bir neticesi imiş gibi her şey katılaşıyor ve ruhaniden cismaniye gitmektedir.³⁸⁹

Peyami Safa'nın gözünde Şark tamamen olumsuzlukların ve cahilliğin olduğu bir yer değildir. Şark bir uykuya dalmış ve uyandırılmayı beklemektedir. Zira uyanık olduğu dönemlerde tıpta, sanatta, edebiyatta ve matematik gibi sahalarda büyük işlere imza

³⁸⁷ A.g.e, s. 33.

³⁸⁸ A.g.e, s. 34.

³⁸⁹ Ergun Göze, "Peyami Safa'nın Türk Düşüncesindeki Yeri, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1997, s. 24.

atmıştır. O'na göre, her şey Asya'nın beşiğinde gözlerini açmıştır: Bütün ilâhlar ve peygamberler; bütün dinler ve akideler; güzellik ve kemal fikri; bütün hikmet ve felsefe Şark'ta doğmuştur. Riyaziyenin de beşiği Şark'tır. Hindistan'da doğan rakam, Arap-İran kültüründe tekemmül ettikten sonra Garb'a geçmiştir. Yunan hendesesini de ilk önce öğrenerek Avrupa'ya tanıtan Şarklılardır: Öklid'in "Unsurlar", Ptolemee'nin "Almageste" adlı eserlerini Garb'a onlar haber vermişlerdi. Bundan başka modern trigonometriyi de Şarklılar tesis etmiştir. Yunanlıların bıraktığı zengin mirası, Romalılar tarafından ihmal edilmiş olduğu halde Araplar tarafından ele geçirilmiştir. İslamlar tarafından işgal edilen topraklarda, Anadolu'da, Mısır'da ve İspanya'da dolaşan bir İngiliz rahibi, Adelard de Bath, Öklid'in "Unsur"unu ilk defa olarak Arapça'dan Lâtinceye çevirmiştir Fakat daha sonra Şark'ın ilim ve bilim sahasındaki ilericaliği tam tersine dönmüş, Şark Batı'yı arkadan takip etmek zorunda kalmıştır. Peyami Safa'ya göre bunu pek çok sebebi vardır. Esasen Peyami Safa'nın belirttiği ana teşhis Doğu'nun ahirete Batı'nın dünyaya fazla meylettiği ve dünyasının iki parçasının da tamamının da bu yüzden dengesini kaybettiğidir.

O'na göre, İslam dünyasında Gazali, felsefecilere yani akılcılara karşı açtığı savaştan galip çıktığı için İslam dünyası akıldan çok sezişe, dünyadan çok ahirete dönmüş ve dolayısıyla dünyadaki fonksiyonunu büyük ölçüde kaybetmiştir. Peyami Safa asla tasavvufa karşı çıkmamış ve Doğu'daki seziş kabiliyetini en büyük miras olarak Batı aklının karşısına ve onu dengelemek için koymakla bu ihtimali tamamen ortadan kaldırmakta, sadece yeni bir denge noktası aradığını göstermektedir. İsteddiği denge mistik bir unsuru da kapsamaktadır. Ama, mistik unsur artık Gazali devrindeki mistik nokta değildir. Bu gün aranan nokta, Gazali mistisizminin elinden tutup aklın ve sezginin yolundan ve bu gün Batı ilminin geldiği merhaleyi müdrik olarak yürünerek ulaşılacak noktadır. Bunu Peyami Safa şöyle açıklamaktadır:³⁹⁰

"Gerçekten de Batı'nın bu günkü mistik ve maneviyatçı temayülü geri bir Ortaçağın mistik veya skolastiğini değil Rönesans'tan beri kazanılan tabiat bilgilerinin bu gün gösterdiği istikamette insan ruhuyla ilahi perspektif arasında yeni temas noktaları bulmaktır. Bu ileri mistik hamle antoroposantirik (insanmerkezli) bir dünya görüşünden

³⁹⁰ A.g.e, s. 47.

teosantrik(Allah merkezli) bir dünya görüşüne geçişin imkânları üzerinde en büyük tabiat bilginlerine de eserler ilham etmektedir."

Ergun Göze'ye göre,"İnsan ruhuyla ilahi perspektif arasında yeni temas noktaları" ve "insan merkezli bir dünya görüşünden Allahmerkezli bir dünya görüşüne geçiş" Peyami Safa'nın aradığı; hem de Batı ilminin kazanımlarını elde tutarak. Bir bakıma "özgürlükçü" bir anlayış. Zira şuursuz taklidi değil, seçimlik sentezi öngörüyor. Hem muhafazakârlara hem de devrimciye otokritik şartı getiriyor.³⁹¹

Peyami Safa Garb ile Şark'ın mukayesesinde bir başka merhale daha göstermektedir. Bu merhale iki âlem arasında riyazîleşmek ve siteleşmek farklarının tespitidir. Yazara göre, Roma Yunan tesiriyle Hristiyanlık üçlüsünden meydana gelen Avrupa, Rönesanstan sonra Roma sitesini büyük şehir "metropol" haline getirdi. Yunan geometrisini ise büyük bir riyazî disiplin. İşte bu iki yeni ilave ile Hristiyan medeniyeti Roma'da temerküz etmesinin meyvelerini toplamaya başladı. Teknik işte bu şehirleşen riyazî kafanın meyvesi idi. Yalnız tekniği alarak Batılılaşmayı düşünen Osmanlı Türkleri ağacın kökünü, yani riyazîleşmeyi ve siteleşmeyi görmemişlerdir. Böylece sebebi değil neticeyi öne almışlardır. Bu bahiste Peyami Safa şunları yazmaktadır.³⁹²

"Avrupalılaşmayı mistik görüşten riyazî görüşe ve step cemiyetinden site cemiyetine geçiş hamlesi olarak da tarif edebiliriz."

Türkiye bunu başarabilecek mi sorusuna Peyami Safa şöyle cevap vermektedir:³⁹³

"Süratle endüstrileşen Türkiye, büyük şehirler etrafında bu kesafeti er geç yaratacaktır. Fakat sitenin teşekkülü ve göçebelik an'anesinin yıkılması için kesafet bir tek ve kâfi değildir. Bu kesafetin büyük tarih hatıralarını canlandıran bir kültür muhiti ve kültür vahdeti içinde bulunması da lazımdır. Şehircilik alelâde bir kalfa ve teknisyen görüşünü kat kat aşan bir tarih ve kültür görüşüne yükselmezse, imar edilecek şehirler, kuru kalabalıkla dolu kübik taş yığınlarından ibaret kalır. Çünkü, eski siteyi ve modern

³⁹¹ A.g.e, s. 48.

³⁹² Ergun Göze, **Peyami Safa**, s. 66.

³⁹³ A.g.e, s. 67.

büyük şehri vücuda getiren şey, evlerinden, apartmanlarından, resmi binalarından, yollarından çok evvel onun içini dolduran büyük sanat ve kültür humması, tarihî hatıralarıdır. Kesafetle vahdetin birleşmesi ve bugünkü Avrupa medeniyetini vücuda getiren büyük içtimaî tazyikin doğması başka türlü mümkün değildir."

Peyami Safa'ya göre Türkiye, Hristiyanlığı mantıki mükemmeleşmesi diye tarif edilen akli bir dine Müslümanlığa malik olduğu, daha önce büyük bir medeni tecrübe geçirdiği ve Brahman-Doğu gibi ruhî anarşi içinde bulunmadığı için pekâlâ Batılılaşabilir. Ancak bunu temin için siteleşme ve riyazîleşmesini tamamlamalı, fakat bunu yaparken de tarihî ve ruhî öz değerlerini de unutmamalıdır.³⁹⁴

³⁹⁴ A.g.e, s. 72.

2.8.2 Necip Fazıl Kısakürek³⁹⁵

Ergun Göze Necip Fazıl'ı anlatırken eserlerinde "Büyük şâir", "Büyük nâsir", "Büyük tiyatro yazarı" ve "Büyük mütefekkir" diye tanıtmaktadır. Onun fikirlerinden daha ortaokulda iken Necip Fazıl'ın çıkardığı Büyük Doğu dergisini okuyarak tanıştığını ifade

³⁹⁵Bkz. Osman Girgin, **Anlatabildiğim Üstad**, B. 1., Aydın, İletişim Yayınları, 2011; Orhan Okay, **Necip Fazıl Kısakürek**, 1. B., İstanbul, Şule Yayınevi, 2003; 26 Mayıs 1905'da doğdu. Maraş'lı bir soydan gelen Necip Fazıl'ın çocukluğu, mahkeme reisliğinden emekli büyük babasının İstanbul Çemberlitaş'ta ki konağında geçti. İlk ve orta öğrenimini Amerikan ve Fransız kolejleri ile Bahriye Mektebi'nde (Askeri Deniz Lisesi) tamamladı. Lisedeki hocaları arasında dönemin ünlülerinden Yahya Kemal, Ahmet Hamdi (Akseki), İbrahim Aşkî gibi isimler vardı. İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdikten (1924) sonra gönderildiği Fransa'da Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümünde okudu. Paris'te geçen bohem günlerinden sonra, Türkiye'ye dönüşünde Hollanda, Osmanlı ve İş Bankalarında müfettiş ve muhasebe müdürü olarak çalıştı. Bir Fransız okulu, Robert Kolej, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Ankara Devlet Konservatuvarı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde hocalık yaptı(1939-43). Sonraki yıllarında fikir ve sanat çalışmaları dışında başka bir işle meşgul olmadı. Şairliğe ilk adımını on yedi yaşında iken, annesinin arzusuyla başladı ve ilk şiirleri Yeni Mecmua'da yayımlandı. Milli Mecmua ve Yeni Hayat dergilerinde çıkan şiirleriyle kendinden söz ettirdikten sonra, Paris dönüşü yayımladığı Örumcek Ağı ve Kaldırımlar adlı şiir kitapları onu çok genç yaşta çağdaş şairlerin en önüne çıkararak edebiyat çevrelerinde büyük bir hayranlık ve heyecan uyandırdı. Henüz otuz yaşına basmadan çıkardığı yeni şiir kitabı Ben ve Ötesi (1932) ile en az öncekiler kadar takdir toplamayı sürdürdü Şöhretinin zirvesinde iken felsefi arayışlarını sürdürüp içinde yeni bir dönemin doğum sancısını hissedenden Necip Fazıl için 1934 yılı gerçekten de hayatının yeni bir dönemine başlangıç olur. Bohem hayatını en koyu rengiyle yaşadığı günlerde Beyoğlu Ağa Camii'nde vaaz vermekte olan Abdülhakim Arvasi ile tanışır ve bir daha ondan kopamaz. Necip Fazıl'ın hemen tümünde üstün bir ahlâk felsefesinin savunulduğu tiyatro eserlerini birbiri ardına edebiyatımıza kazandırması bu döneme rastlar. Tohum, Para, Bir Adam Yaratmak gibi piyesleri büyük ilgi görür. Bu eserlerden Bir Adam Yaratmak, Türk tiyatrosunun en güçlü oyunlarından. Necip Fazıl'ın şairliği ve oyun yazarlığı kadar önemli yönü, çıkardığı dergiler ve bu dergilerde çıkan yazılarla sürdürdüğü mücadeledir. Haftalık Ağaç dergisi(1936) dönemin ünlü edebiyatçılarının toplandığı bir okul olmuştur. Büyük Doğu dergisinde çıkan yazılarıyla İsmet Paşa ve tek parti (CHP) yönetimine şiddetli bir muhalefet sürdürmesi sonucu hakkında açılan çok sayıda davada yüzlerce yıl hapsi istendi, Cinnet Mustatili adlı eserinde hapisane anıları yer alır. Sık sık kapatılan ve toplatılan Büyük Doğu'nun çıkmadığı sürelerde günlük fıkra ve çeşitli yazılarını Yeni İstanbul, Son Posta, Babıali'de Sabah, Bugün, Milli Gazete, Hergün ve Tercüman gazetelerinde yayımlandı. Büyük Doğu'da çıkan yazılarında kendi imzası dışında Adıdeğmez, Mürid, Ahmet Abdülbaki gibi müstear isimler kullandı. 1962 yılından itibaren de hemen hemen tüm Anadolu şehirlerinde verdiği konferanslarla büyük ilgi topladı. 1980'de Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü'nü, "İman ve İslam Atlası" adlı eseriyle fikir dalında Milli Kültür Vakfı Armağanı'nı (1981), Türkiye Yazarlar Birliği Üstün Hizmet Ödülü'nü (1982) almıştır. Ayrıca Türk Edebiyatı Vakfı'nca 1980'de verilen beratla "Sultan-üş Şuara"(Şairlerin Sultanı) unvanını kazanmıştır.

etmektedir. O'na göre, Necip Fazıl'ın etkisi bir değil, birkaç nesle tesiri vardır. Bilhassa tiyatro yazarı, sanatkâr, şâir oluşu mesajını iletmekteki mahareti onun etrafındaki çevresine kendisini anlamada büyük kolaylık sağlamıştır.³⁹⁶ Ergun Göze Necip Fazıl'dan pek çok konuda etkilenmiştir. Bunlar, Türk İnkılâbına olan genel bakış, İslam'ın insana, ahlâka, cemiyete ve devlete olan yaklaşımı gibi konulardır.

Necip Fazıl'ın Atatürk'ten başlayarak, Türk İnkılaplarının işlevselliği ve toplumda nasıl yansıdığına dair pek çok görüş ve eleştirileri vardır. Örneğin; Milli mücadeleyi gerçekleştirenlerin Türk insanını madde planında kurtardığını ancak iç ve dış ölçüleriyle sistemli bir örgü halinde "dünya görüşüne" kavuşamadığı yani Türk insanı ruh planında zaafa uğrattıkları iddiası içindedir.³⁹⁷ İşte O'nun 2 Nisan 1939 tarihindeki yazısından Türk inkılâbına bakışı:³⁹⁸

"Meşrutiyet hareketlerinden beri aksiyoncu kabiliyetleriyle temayüz eden evvelki nesil, müsbet aksiyon olarak, Kurtuluş Savaşında en büyük eserini bulmuştur. Şu kadar ki bu iş ve ihtilâl neslinin fikir ve sanat şubesi, askerlik ve siyaset kolları derecesinde kuvvetli olmadığı için, madde planında kurtulan hadise, mana planında öksüz kaldı. İnkılâp, sebepleri ve neticeleri, menbaları ve mansapları, iç ve dış miyarları ile sistemli bir örgü halinde ne ideolocyasına, ne de sanatına kavuşabildi.

Ölçü:

Milli varlığı madde ve mekân çevresinde gerçekleştirilen evvelki nesil, onu mânâ ve zaman çevresinde de gerçekleştirecek fikir ve sanat kadrosunu, kendi içinden çıkaramadı.

Bizim nesil ve inkılâp:

Bizim neslin inkılâpta hissesi, ancak yaşlılarını Kurtuluş Savaşına gönüllü gönderebilmiş olmak kadar. İnkılâbın maddede hazırlanışında, neslimiz hiç bir müdir faaliyet sahibi değildir. Büyük Harp sonrası nesli, idrak rüşdüne vardığı zaman karşısında

³⁹⁶ Ergun Göze, **Gözümle ve Gönümle Tanıdıklarım**, 2. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1993, s. 267.

³⁹⁷ Suat Ak, **Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu**, İstanbul, Rasyo Yayınları, 2009, s. 23

³⁹⁸ Ergun Göze, **Üç Büyük Muzdarip**, s. 16-17.

bir (emrivaki) olarak inkılâbı buldu ve o anda hâdiseyi görmek, kavramak tefsirve temsiletmek bakımından evvelki neslin fikirciler seviyesinden üstün vasıflar teşdiğini sezdi.

Ağabeylerimizin, inkılâp sanat ve ideolocyası namına, söz ve yazı halinde köpük köpük kabarttığı dalkavukluk bibliyografyasında, baş örnekleri ile neslimizi bulamazsınız. Aksine, en iyi niyetle İnkılâbın eksiklerini, ihtiyaçlarını, davalarını kaydeden ve millî diriliş iradesini tefsire davranan neslimizdir.

Ölçü:

İnkılâbı fiilde yapan evvelki neslin aksiyon kahramanlarına, eseri mânâda bina etmek için lâyük ve lazım unsurlar, harp sonrası veya saman ekmeği nesli içindedir."

Necip Fazıl inkılâpçı reformistlerin tarifini ise şöyle yapmıştır:³⁹⁹

"İnkılâpçı reformist, eski şeklin ismini ve gûya esasını muhafaza edip, onu, zannınca bazı ihtiyaçlara göre yenileştirmek isteyendir. İnkılâpçı reformist yani ıslahçı, herhangi bir dâva ve mevzuu, ister maziye ister istikbale doğru olsun, yekpare bir vâhit olarak kabul edemiyen biçare idrak bünyesidir. İnkılâpçı reformist, dış şartları dâvanın öz bünyesine tâbi kılacak halis ve mutlak mehkûreci olmak yerine, dâvanın öz bünyesini dış şartlara göre ezip büzmekte, ayarlamakta, hesaplamakta mahzur görmeyen bir arabulucu, bir barıştırmacı, bir maslahatçıdır."

Necip Fazıl İslam inkılâbı konusunda, nefساني tefsirci diye İnkılâpçıların bir kolunu ortaya atmaktadır ve farkları şudur ki, inkılâpçı reformist, hiçbir eksik ve fazla kabul etmeyen din bütününe, dışarıdan, akıllarınca güzelleştirici ve iyileştirici ilâve etmekte mahzur görmedikleri halde, bunlar, dışardan unsur dâvet etmezler, fakat dinin zatî hükümlerini kendi içinde diledikleri gibi tefsire yeltenirler. Bu tefsirlerde saik sadece nefsanîyetleri ve keyifleridir. Bunlardan bir kısım, üstelik din ve ilim de satarlar, saf rwoemist, yalnız ileri fikir taslarken, bunlar, dinî manada gerçek bilgi iddia eder ve

³⁹⁹ Necip Fazıl Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, s. 156.

sağlam bir akide taşıdıklarına kendilerini ve herkesi inandırmak isterler. Kur'ânın Türkçe ve onun yerine Kur'an olabileceğini kabul ederler; Müslümanların, zekâtlarını filân ve falan yere verebileceklerine dair fetvalar karalar, tasavvufu inkâr eder ve yaptığı yorumların hak olduğuna şahit diye de, dinin en büyük müçtehitlerini gösterirler. Necip Fazıl'a göre topyekûn fikrî ifadesini üzere almak istenilen İslam inkılâbının, yapıcısı olmak şöyle dursun, gerçek yapıcılığını en fazla zorlaştırmak ve onu bir tepetaklak etmek tehlikesini arzeden sınıf, her cins ve meşrepten inkılâpçı reformistlerdir.. İkinci hüküm: İslam nefsanî tefsircilerle olmaz.⁴⁰⁰

Necip Fazıl'ın bir davanın sözcüsü, fikircisi ve aksiyoncusu olarak toplumsal mücadele içine girdiği 1939 yılı, Türk siyasi tarihinde "Milli Şef Dönemi" olarak isimlendirilen bir devrenin de başlangıcıdır. İsmet İnönü, ilk iş olarak CHP Birinci Olağanüstü Kurultayını toplantıya çağırması ve 26 Aralık 1938'de Ankara'da toplanan Kurultay neticesinde, ittifakla "Değişmez Genel Başkanlığa" getirilerek "Milli Şef" ilan edilmiştir.

İnönü iktidara geldiğinde herkes gibi Necip Fazıl'da umutludur. Necip Fazıl İnönü iktidara geldiğinde yazılarıyla ilk başta İnönü'yü desteklemiştir. Ne garip tecellidir ki sonraki yıllarda İnönü ile ve CHP ile ters düşecektir. Necip Fazıl CHP laisizmi ve CHP'nin İnkılâpları tatbik edişinden dolayı görüş ayrılığına düşecektir. Bütün bir ömrü dolduran bu mücadele için Necip Fazıl'ın şu yazısını paylaşmakta fayda vardır:⁴⁰¹

“Türk İnkılâbı, ideolocya planında birçok iş ve söz kütlesine mâlik. Fakat inkılâp ruhunun ahlâk telâkkîsi ne iş ne de söz olarak malûmunuz değil. Düne kadar inkılâp kadrosundan çıkan bir takım şahsiyetlerin yaşayış ve hareket tarzı bize, eski ahlâk ölçülerinden çözülüp de yeni bir ahlâk ölçüsüne bağlanmadığımızı ifade etmiştir. Düne kadar inkılâp, baştan sona kadar kadrosundaki uzuvlara, her birinin ferdî ve itiyadî ahlâkından başka bir kaynak gösterebilmiş değildir. Yeni bir telakki manzumesi, büyük çapta bir fikir adamı elinde "Ahlâk"ını sistemleştirmedikçe yegâne ahlâk kaynağımız, o

⁴⁰⁰ A.g.e, s. 160-161.

⁴⁰¹ Ergun Göze, **Üç Büyük Muzdarip**, s. 18.

telâkkîye önderlik eden şahsın zatî ahlâkından başka ne olabilir?”

Necip Fazıl'a göre İslam İnkılâbı herşeyi çözecektir. Bu dâva herhangi bir rejime karşı başka bir rejim teklifi değildir; Türk'ünden, Arabından, İranlısından, Hintlisinden, Endonezyalılarından ve dahasından hiçbirine mahsus olmaksızın, İslam dünyasını bütün yeryüzüne, kavimler ve tarihî vâkıalar üstü mücerretce gerçek hüviyet ve şahsiyetle saf bir mefkûre ve münezzeh bir ideolocya halinde belirtmek işidir.⁴⁰² O'na göre Batı'nın muhteşem bir müspet bilgiler manzumesinin gerisinde ruhunu arayan, manevî bir boşluk içinde kıvrandığını, Doğu'nun ise ruhunun yanına müspet bilgileri ekleyememesinden kaynaklanan bir buhran geçirdiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Doğu ve Batı'nın çıkmazlarından yola çıkarak yeni bir toplum ve devlet tasarımı ortaya koymuştur. Bunun adı ise "Büyük Doğu" ülküsüdür.⁴⁰³ Necip Fazıl, Doğu'ya aslî rengini veren İslam'ın, Doğu'dan çıkması sebebiyle Büyük Doğu adını verdiği mefkûresinde, İslam düşüncesi ile Batı'nın müspet bilgiler birikimini, birbiriyle bütünleştirebilmiş bir Doğu'nun, yeniden eski gücüne kavuşacağına inanmıştır.

Necip Fazıl'a göre insan, neden ve niçin olduğunu, nasıl ve ne olacağını; her canlı ve cansızın başına musallat bu tek sualin cevabını yalnız İslam'da bulur. O'na göre, insan, İslam'da, derinliğine ve yüksekliğine doğru ruhunun, genişliğine ve uzunluğuna doğru da aklının, biri gök ve öbürü yeryüzünü donatıcı iki büyük hükümlerlik işine memurdur. İnsan, bu memuriyetlerden birinde mana ve öbüründe madde âleminin anahtarlarını elinde taşıyacak ve bu iki âlemi en büyük saltanatla zapt ve teshir ettikten sonra solmaza, eskimeze, ölmeze, bitmeze ulaşacaktır. İslam'da ruh ve akıl, insan varlığının ne eksik ve ne fazla, tam ve mükemmel kıvam isteyen bu iki temel kutbu; biri dünya ve madde, öbürü de mâvera ve üstün hayat gayesine karşı, değişmez ve kıpırdamaz esaslar etrafında namütenahi derin ve geniş bir hürriyet ifadesiyle, iki, yol gösterici mizana sahiptir: Tasavvuf ve Şeriat. Mücerret hikmetlerinin yeri bu bahis olmayan Şeriat ve Tasavvuf, muhteşem ve ebedî gerçeklik sarayının, insanoğluna mahsus iç ve dış plânından başka bir şey değildir. İslam'da insana yol, sırlardan ve sistemlerden hiçbirinin yanaşamadığı şekilde ve kulluğun en üstünü halinde, Allah halifeliğine kadar açıktır. İnsan olduğu için İslam

⁴⁰² Necip Fazıl Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, s. 154.

⁴⁰³ **A.g.e.**, s. 155.

oldu; ve İslam olduğu için insan vardır. Maddî ve manevî bütün iş şubeleriyle insanoğlunun tek cehdi ölümsüzlüğe ermekse, bunun müteahhidi İslam'dır. İslam'da insan, hem kemiyetiyle üstüne düştüğü ve fâni adetler boyunca nefesine devam aradığı dünya ve madde kadrosunda, hem de her ferdi yekpare bir ebediyet ve keyfiyette toplayan mavera çerçevesinde, ölümsüzlüğün mümessilidir. İslam, insanın yüzüne "Sen ölmeyeceksin" yazar.⁴⁰⁴

Necip Fazıl'a göre insanın fikirle gördüğüne karşı hisle takındığı ve hareketleri bakımından "nasıl"ları, ahlâktır. Hakikat karşısında ruhun bürüneceği tavır ve eda melekesi olan ahlâk, ruhun başlıca sıfatı ve hâdiselerin ruhta kıymet hükmüdür. İçimizde ve dışımızda olan her şeyin ulvî ölçüsü ahlâktadır. Ahlâka fikir öncülük ettiği kadar, ahlâk yol gösterir. Fikrin gösterdiği sebepten ahlâk doğduğu gibi, ahlâkın doğuşundan fikir sebep kazanır. O'na göre, ikisini de içiçe, birbirini kuşatıcı ve birbiriyle kuşatılmış sayılabilir. Âdeta fikrin "niçin"lerini, ahlâkın "nasıl"ları içinde bulunuyor. Anlatılmak istenenin en sağlam ifadesi şu ki, ruh, bütün melekeleriyle el ele, bir anda buluyor, ruh bulduktan sonra fikir öne geçiyor, peşinden ahlâk zuhura geliyor; hakikatteyse hangisinin ve neyin önde olduğu belirsiz kalıyor.⁴⁰⁵

Necip Fazıl'a göre, fikrin kuşattığı yerde bir ahlâk kümelenmesi, ahlâkın kuşattığı yerde de bir fikir bulunması zarurî. Hacimle renk gibi bir kaynaşma. İnsanoğlunun, içine ve dışına doğru bütün münasebetlerinde birer fikrî "niçin"e bağlı "nasıl"lar halinde ahlâk dayanağını temel kabul etmek, mütearifedir. Beşeriyet bu mütearifeyi fikir hendesesinin ilk bedaheti sayar ve oradan yola çıkar. Onsuz ne ruh, ne insan vardır. Denilebilir ki ahlâk, fail olmak yerine münfail sıfatta, sadece tavır ve eda hüviyetiyle, içinde fikir, mana, sır, hikmet, her şeyi istihlâk eden ve kendisinden zuhura geldiği ruhu zuhur ettiren üstün duyuş ve anlayıştır. O'na göre, "Ben ahlâkî yücelikleri tamamlamak için gönderildim." ve "Müminlerin en faziletlisi, ahlâkı en güzel olanlardır." buyuran Hz. Muhammed (SAV) işte bu incelikler içinde anlamaya çalışmak lazım. İslam ahlâkının binbir sütun üzerinde duran ahlâk çatısında dört anadireği, samimilik, aşk, fedakârlık ve merhamet diye göstermekte hata yoktur. Sade şunu bunu değil, ruhun ve hakikat merkezinin bütün topoğrafyasını

⁴⁰⁴ A.g.e, s. 102-103.

⁴⁰⁵ A.g.e, s. 104.

getirmiş olan İslam, iyi ahlâkı ruhta, kötü ahlâkı da nefiste mihraklandırıdığına göre bu dört esas, ruhu pırıldatmak ve nefsi gölgelendirmekte en tesirlileri. Nihayet ahlâkın ezeli ve ebedî bir örneği mevcut. O, Allah'ın sevgilisi. Ahlâk onun ahlâkı; en üstün mücerredi ve en parlak müşahhasıyla onun ahlâkı; ayrı hiçbir tarif ona yetişemez. Ve ahlâkın nihaî ideali bir Kur'an emriyle çerçevesi: "Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanınız."⁴⁰⁶

Necip Fazıl'a göre, İslam, en ileri bir cemiyet ve cemiyetçilik telakkisinin bütün ruh ve hakikatine kaynaktır. İslam'da fertle cemiyet arasındaki unsur ve terkip düğümü, milyonluk kütlede bir kişinin aynı dış üzerinde duyacağı nispette mefkûrevî bir sarmaşdolaş belirtir. Bir kişinin herkes, herkesin de bir kişi olduğu hakikati İslamındır. Alabildiğine derin ve gizli fert hayatı, alabildiğine geniş ve açık cemiyet hayatı ile iki taraf da kendi öz değerinden hiçbir şey kaybetmeksizin nasıl kaynaşabilir diye sorulursa bunun cevabı İslam'dır. İslam'da fertle cemiyet arasında iki tarafında en ince hakkını koruyan ulvî ve mefkûrevî muvazeneyi bir köşede namaz kılan tek fert, sonra bu fertlerin saf halinde bir kubbe altında kurduğu nizam, en güzel şekilde ifade eder. O'na göre, İslam'da ibadet şeklinde bile fertle cemiyetin en ileri paylarını gösteren İslam, Cuma namazını, fertlerin teker teker kılamayacağı, fakat teker teker fert mükellefiyetine bağlı içtimaî kulluk çerçevesi içinde eda edebileceği bir fert- cemiyet ibadeti olarak hususileştiriyor. İslam'da cemiyet, ferdi yüzüğün taşını tutması gibi her köşesinden sımsıkı kavrar ve onunla kıymetlenir. Bu fert, o cemiyeti ören ulvî ve insanî örnek olarak tek hakkı uğrunda bütün cemiyetin feda edileceği bir hürriyet ve selâhiyet makamında; o cemiyet de, aynı ferdin süflî ve nefsanî hallerine karşı bütün fert cemiyetlerini çiğneyici bir mizan ve hüküm mevkiindedir. İslam'da fert ve cemiyet, kendi mücerred ve müstakil manaları içinde tam hakkını almıştır. Namaz, hac, zekât, cihat farizalarında daima fert köküne bağlı sımsıkı cemiyet örgüsü, (İmperium Romanum'un), rüyasına bile yaklaşmadığı ideal toplum gayesini çerçeveler. "Allah'ın eli topluluklardadır." buyuran Hz. Muhammed'in bakış açısında İslam ve cemiyet kendini açıkça belli eder.⁴⁰⁷

Necip Fazıl'a göre, İslam, devlete, ruhun uzviyete yapışık olması gibi sımsıkı bağlıdır; asla ayrılmaz ve onsuz uzviyet düşünülemez. O'na göre, akıl erer mi ki, evrensel

⁴⁰⁶ A.g.e, s. 106.

⁴⁰⁷ A.g.e, s. 107.

bir din olan İslam, insan kalabalıklarının maddî ve manevî yekûn kıymeti ve toplum iradesi olan devleti safdışı bıraksın. İslam'da halk, hakkın zâhiri ve hak, halkın bâtını olduğuna göre, İslâmî devletin tek ölçüsü haktır ve tek hâkimiyet onundur. İslam'da halk, hak ve hakikatin tesiri sıfatı ile gerçek ve mükemmel olarak hudutsuz hür ve yine aynı bakımdan gerçek ve mükemmel olarak hudutsuz bağlıdır. İslam, en saf ve mükemmel kavranış zaviyesinden, en ileri devletçiliğin en ileri hürriyetle aynı zaman ve mekânda birleştiricisidir. İslam'da devlet, Hakkın fertlere biçtiği hakları dağıtmak bakımından kölelerin en zayıfı, yine hakkın fert üzerindeki hakkını istemek bakımından da sultanların en kuvvetlisidir. İslam'da idare şekli yok, idare ruhu vardır ve ulvî ve münezzeh İslamiyetin, saltanat, cumhuriyet vesaire gibi toprak seviyesinde kalan basit ve iptidaî şekil ve kadro tercihlerine karşı herhangi bir alâkası mevcut değildir. O, Allah'a esir bir fert hükümranlığını, başboşluğa mahkûm bir hürriyet idaresinden üstün tutar; fakat en seçkin cemiyet temsilcilerinin meşveret idaresini hepsinden üstün görür. İdare esasının mücerret ruhu noktasından İslamiyet'in ana prensibi, bütün cemiyet ve milletin seçtiği, benimsediği ve baş kestiği büyük ve merkezî şahsiyet gerisinde, imam ve arkasındaki cemaat gibi, en nizamlı bir düzendir. İslamiyetçe "ülûlemlr" diye anılan bu şahsiyetin reisliği altındaki devlet zaman ve mekâna göre devlet ve idare şekillerinin en üstün ve ilerisi olacak ve mevcut şekiller içinde en fazla nefsanî saltanat şekline yabancı kalacaktır. İslam devletinin reisi, o cemiyette en mütekâmil ve en ileri Müslüman şahsiyet, onun verâsında Allah'ın sevgilisi, onun da verâsında mutlak emirleri ve iradesiyle Allah'tır.⁴⁰⁸Necip Fazıl, siyasi görüşleriyle, "İslam, kişiyi, toplumu ve devleti nasıl mamur ve bayındır eder?" sorusuna verilecek cevabı bulmayı amaçlamış ve bunun için çaba sarf etmişti.

2.8.3 Cemil Meriç⁴⁰⁹

⁴⁰⁸ A.g.e, s. 108-109.

⁴⁰⁹ <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=260>, 18. 07. 2013; 12 Aralık 1916'da Hatay Reyhanlı'da doğdu. Hatay Lisesini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümüne girdi. Öğrenimini tamamlamadan Hatay'a döndü. Cemil Meriç'in ilk yazısı Hatay'da Yeni Gün Gazetesi'nde çıktı (1928). Sonra Yirminci Asır, Yeni İnsan, Hisar, Türk Edebiyatı, Yeni Devir, Pınar, Doğuş ve Edebiyat dergilerinde yazılar yazdı. Cemil Meriç, gençlik yıllarında Fransızcadan tercümeğe başladı. Bir süre ilkokul öğretmenliği ve nâhiye müdürlüğü, Tercüme Kaleminde reis muâvinliği yaptı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Elâzığ Lisesinde Fransızca öğretmenliği yaptı (1942-45). İstanbul Üniversitesi yabancı diller okulunda okutman olarak çalıştı (1946). 1955'te gözleri görmez oldu. Fakat talebelerinin yardımıyla çalışmalarını ölümüne kadar sürdürdü. 1974 senesinde İstanbul

Ergun Göze Cemil Meriç'i eski bir Marksist olup daha sonra fikri bunalımlardan geçerek bu görüşten vazgeçtiğinden dolayı sempati beslemiştir. Cemil Meriç kendi hayatının fikrî grafiğini şöyle verir:⁴¹⁰ "1917-1925 koyu Müslümanlık devri, 1925-1936 devri şoven milliyetçilik, 1936-1938 sosyalistik zamanı, 1938-1960 araf diyebilececek kuluçka devri, 1960-1964 Hint devri, 1964'ten sonra Osmanlılık devri. Onunla ayrı görüşleri olmasına rağmen (örneğin; İslam tasavvufu gibi) onu büyük bir deneme ustası olarak görmektedir. Ergun Göze'nin Cemil Meriç'ten etkilendiği Türkiye'deki sol görüşü ve Türk modernleşmesi ile ilgili fikirleri paylaşılacaktır:

Solu, solcuları tenkid etmesine ve millî kıymetlere zaman zaman hararetle sarılmasına rağmen Cemil Meriç solcudur. Ama O'nun "Bu Ülke" isimli çok tutulmuş eserinde sağ ve sol için neler yazdığına bakmamızda fayda vardır.⁴¹¹

"Önce burjuvazinin bayraktarıdır sol, sonra dördüncü sınıfın. Hürriyettir, terakkidir, müsavattır. Sağa türbedarlık düşer. Türbedarlık, yani ezeli değerlerin bekçiliği..."

"Avrupa bütün cinayetlerini sağa yükler. Sağ yakın tarihin "günah tekesi"dir, cehalettir, faşizmdir. Batı'nın en gerici partileri bu menfur vasıftan kurtulmaya çalışırken, bizde mukaddesatçıların bayrağı olur sağ..."

Türk'ün âlicenaplığı...

Mefhumların kâh gülünç, kâh korkunç maskelerle raksa çıktığı bir karnaval balosu, fikir hayatımız. Tanımıyoruz onları, nereden geliyorlar bilen yok. Firavunlara benziyorlar, kalabalığa çehrelerini göstermeyen firavunlara.

Ve Aydınlarımız, o meçhul heyulalar için ehramlara taş taşıyan birer köle.

Kavga, insanla kader arasında değil artık, insanla kelime arasında. Rüyaları o bayraklaştırıyor. Yığınlar onun için yaşıyor, onun için dövüşüyor, onun için ölüyorlar. Mukaddeslerin rengine bürünen bir bukalemun kelime, semâvî kitapların şeytanı. Ve en tehlikelileri, toprağımızda doğmayanlar.

Sol-sağ... Çılgın sevgilerin ve şuursuz kinlerin emzirdiği iki ifrit...

Toplum yapımızla herhangi bir ilgisi olmayan iki yabancı...

Üniversitesinden emekli oldu. 13 Haziran 1987 günü İstanbul'da vefât etti.

⁴¹⁰ Ergun Göze, **Soruşturma**, s. 148.

⁴¹¹ Ergun Göze, **Üç Büyük Muzdarip**, s. 112.

Sol'un halk vicdanında yarattığı tedailer: casusluk, darağaçları, Moskova; sağ'ın müphem, sevimsiz, sinsî bir iki hayal. Hıristiyan Avrupa'nın bu habîs kelimelerinden bize ne?

Bu maskeli haydutları hafızalarımızdan kovmak ve kendi gerçeğimizi kendi kelimelerimizle anlayıp anlatmak, her namuslu yazarın vicdan borcu..."

Cemil Meriç'e göre Türkiye'de sol yok, sadece salgın yoluyla solcu vardır. Çünkü Tanzimat'tan sonra Batı'nın bütün hastalıkları Türkiye'de tezahür etmiştir. Bu Türkiye'nin "İntelijansı" yani aydın zümrenin eseridir. Bu aydın zümresi Batı'nın bütün hastalıklarını ithale memur bir anonim şirkettir. O'na göre, solculuk Frengi illeti gibi birşeydir. Kabahat Türk aydın zümresinindir. Türk aydın Batı'nın yeniçerisidir. Türk, Avrupa'nın çocuğu ile Avrupa'yı vurdu. Ama önce onu hidayete erdirdi. Şimdi Avrupa Türk aydınıyla Türkiye'yi vurmaktadır. Türk aydın Türklük için değil Batı için çalışıyor.⁴¹²

Türk modernleşmesi,1826 Yeniçeri İlgası ile başlayan çözülüşe⁴¹³ 1923 Cumhuriyet'in ilanı ile son nokta konurken altı yüz yıllık bir imparatorluk yerini ulus-devlete bırakır. Bu yeni dönemde modernleşme en radikal şekilde gerçekleşir. Cumhuriyet, modernleşmeyi bütün kurumların aynı zamanda aynı ölçüde değiştirilmesi olarak görür. II. Meşrutiyet'te görülen İslam'ın terakkiye engel olduğu anlayışı burada da devam eder. Bu düşünce, din-devlet işlerinin birbirinden ayrılması anlamına gelen laikliğin belirleyici olmasına ve yine yukarıdan-aşağı bir modernleşmenin yaşanmasına yol açar. Kolay geçmeyeceği bilinen bu süreçte engelleri en aza indirgenebilmesi için çeşitli önlemler alınması kaçınılmazdır. Takrir-i Sükûn, İstiklal Mahkemeleri ile muhalif sesler susturulurken, siyasal hayatta da 1950'ye dek sürecek bir Tek Parti Dönemi yaşanır. Meriç, düşünceye yasak getiren bir diktatörlüğe benzettiği bu dönemi aynı zamanda bir inkâr dönemi olarak görür. İnkâr edilen Osmanlı-İslam unsurudur. O'na göre, Osmanlı'dan önceki Türk tarihi, canlı, diri, yaşayan; fakat henüz kıvamını bulamamış, henüz medeniyet safhasına gelmemiş bir tarihtir. Osmanlı, çeşitli Türk devletlerinin bütün tecrübelerinden faydalanmış, bütün kudret ve hayatiyetini kendinde toplamış, onları İslam'ın ışıklı ve muhteşem mirası ile meczetmiştir. Osmanlı, bir kelimeyle kültürden medeniyete geçiştir.

⁴¹² Ergun Göze, **Soruşturma**, s. 149-150.

⁴¹³ **A.g.e.**, s. 152.

⁴¹⁴Yeni ideoloji bu medeniyeti inkârla bütün maziyi tasfiye eder.

Meriç bu dönemde yapılan en büyük hatayı ise "Harf İnkılâbı" olarak görür. Öyle ki, bunun bir benzeri daha yoktur."Kamus, bir milletin hafızası, yani kendisi; heyecanıyla, hassasiyetiyle, şuuruyla. Kamusa uzanan el namusa uzanmıştır. Her mukaddesi yıkan Fransız İhtilali, tek mukaddese saygı göstermiştir: kamusa."⁴¹⁵ diyen Meriç'e göre amaç Fransız İhtilali'nde olduğu gibi yeni bir toplumsal düzen yaratmaktan ziyade, devamlılık fikrine son vermek, geçmişi unutturmaktır. Bu nedenledir ki, Meriç için bu dönemde çıkan her sözcük birer "uydurmaca"dır. Fakat tüm bu olumsuz koşullara rağmen Cumhuriyet dönemi edebiyatı (özellikle roman) en olgun haline kavuşur. "Tanzimat'a kadar romanın tarih öncesi, Tanzimat'tan Halit Ziya'ya kadar ön-tarih. Sonra kök salan, gelişen, olgunlaşan Türk romanı, Türk düşüncesi Tanzimat'tan bu yana büyük fetihlerini yalnız bu alanda gerçekleştirdi."⁴¹⁶ ifadesi bu dönemi olumlayan belki tek örnektir. Cemil Meriç Türk aydınının Avrupa'nın onlara yakıştırdığı çağdışılık sıfatına inanarak basit bir taklitçiliğe modernleşme adı altında kaçmasını eleştirmiştir. Meriç'e göre asıl çağdışı olan tüm bencilliği ile Avrupa'dır. Avrupa dünyayı bu yalanla ikiye bölse de aslında yalnızca sanayileşmiş ve sanayileşememiş ülkeler vardır. Türkiye'nin yapması gereken şey bellidir: Önce Asya'lı olduğunu kabul etmek, kendisi olmaktan utanmamak, sonra sanayileşmek. Bunlardan ziyade Modernleşme sürecini ekonomik, siyasal olaylardan ziyade kültür ekseninde değerlendiren Meriç'in bu dönem hakkında söylediği fazlaca bir şey de yoktur.

⁴¹⁴ A.g.e, s. 151.

⁴¹⁵ Cemil Meriç, **Bu Ülke**, 1. B., İstanbul, İletişim Yayınları, 1985, s.81.

⁴¹⁶ Cemil Meriç, **Kırk Ambar**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1980, s. 173.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ERGUN GÖZE'NİN DÖNEMİN SİYASİ KİŞİLİKLERİ VE POLİTİKALARI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ VE TÜRK SİYASETİNE ETKİ EDEN ÜÇ ASKERİ DARBE

3.1 Necmettin Erbakan ve Partilerinin Çıkmazı

Türkiye'de geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemleri boyunca devlet desteğiyle bir Türk burjuvazisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bir yandan patronaj ilişkileri ile bir yerli burjuvazi güçlenirken, diğer yandan, Nüfus Mübadelesi (1923-24), Trakya Olayları (1934), Varlık Vergisi (1942), 6-7 Eylül Olayları (1955) sonucunda gayri-Müslim burjuvazi büyük ölçüde tırpanlanmıştır. Bu sayede Müslüman burjuvazi lehine bir kaynak transferi gerçekleştirilmiştir. Tek parti dönemi boyunca oluşmaya başlayan bu Batılı, seküler, Kemalist öğelere bağlı "modern burjuvazi", II. Dünya Savaşı boyunca önemli bir zenginlik elde etmiştir. Savaş sonrası dönemin dayattığı yeni koşullar Türkiye'nin liberal Batı ülkelerine daha fazla yakınlaşmasına (IMF, Dünya Bankası ve Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü'ne 1947'de, NATO'ya da 1952'de üye olmasıyla desteklenmiştir) ve sermaye çevrelerinin talepleri doğrultusunda küresel piyasalarla görece serbest ticaret ve açık ekonomi koşullarına dayalı bir eklemlenme içerisinde olmasına yol açmıştır. Yerli burjuvazi bu doğrultuda desteğini Demokrat Parti – Adalet Partisi çizgisine kaydırmıştır. Özellikle 1960'lardaki ithal ikameci dönemde patronaj ilişkileriyle iyice güçlenen "modern burjuvazi" giderek sermaye kapasitesini ve sanayileşme seviyesini arttırmış ve TUSİAD (1971) adı altında örgütlenmiştir.⁴¹⁷

Aynı dönemde geleneksel küçük Anadolu girişimcisi ile modern büyük İstanbul burjuvazisi arasındaki çatışma TOBB seçimleri ile belirgin hale gelmiştir. 1968 seçimlerini

⁴¹⁷ Mustafa Bölükbaşı, "Milli Görüş'ten Muhafazakâr Demokrasiye: Türkiye'de 28 Şubat Süreci Sonrası İslamî Elitlerin Dönüşümü", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C: I, S: 2, 2012, s. 167.

Necmettin Erbakan ithalat teşviklerini bu küçük ve orta büyüklükteki taşra burjuvazisi lehine çevireceğini vaat ederek kazanmıştır. Ancak, dönemin başbakanı Adalet Partili Süleyman Demirel seçimi geçersiz saymıştır. Bunun üzerine Nakşibendi Tarikatı'nın desteğini alan N. Erbakan 1969'da Konya'dan bağımsız milletvekili seçilmiş, Ocak 1970'de de Milli Nizam Partisi'ni (MNP) kurmuştur. MNP, taşralı küçük müteşebbisin sınıfsal çıkarlarını dinsel-kültürel bir siyasal söylem aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmayı hedefleyerek korumak üzere "mukaddesatçı bir parti olarak" kurulmuştur. Kapatılan MNP yerine Ekim 1972'de kurulan Milli Selamet Partisi (MSP) de benzer bir sınıfsal çizgi izlemiştir. Parti, Ekim 1973'teki genel seçimlerde % 11,8 oy alarak 48 milletvekili ve 3 senatörlük kazanmış ve Ocak 1974'te CHP ile yaklaşık 6 ay sürecek hükümette koalisyon ortağı olmuştur. 1977'de oranı % 8,6'ya gerilemesine rağmen oy sayısını korumuş hatta arttırmıştır. MSP'nin kapatılmasıyla Temmuz 1983'te kurulan RP, Mart 1984 belediye seçimlerinde % 4,76 oy alırken 1987 genel seçimlerinde bu oran % 7,16'ya çıkmıştır. RP, Ekim 1991 genel seçimlerinde ise % 16,9 oyla meclise 62 milletvekili sokmayı başarmıştır. 1994 yerel seçimlerinde % 19 oy almış, İstanbul ve Ankara belediye başkanlıklarını da kazanmıştır. Aralık 1995 genel seçimlerinde % 21,4 oy oranı ile birinci parti olarak çıkan RP, 1996'da DYP ile koalisyon kurarak Haziran 1997'e kadar iktidarda kalmıştır.⁴¹⁸

Milli Görüş'ün ilkelerine baktığımızda radikal İslamcılığın ve anti-küreselleşmeciliğin olmazsa olmaz olduğunu görürüz. "Milli" kelimesi ulusaldan ziyade dini bir gönderme içermekle birlikte hareket politika yoluyla toplumu tepeden aşağıya doğru dönüştürmeyi hedefleyen "ulusal" bir harekettir. Ayrıca İslami entelijansiya Kemalizm'le uzlaşmak bir yana, onu ciddi biçimde eleştiriye tabi tutmaktadır. Hatta daha geniş bir perspektifte moderniteyi eleştirmektedir.⁴¹⁹

Ergun Göze Türk siyasî hayatında dini iddialarla ortaya çıkarak, dini kendi siyasetine âlet edip, kendi inhisarlarına almak isteyen Milli Görüşçü geleneği, partidaşları dışındaki Müslümanları İslam dışı kalmakla itham etmelerini eleştirmiştir. O'na göre, İslamiyet hiç bir siyasî düşünceye, teşekküle, partiye âlet edilemeyecek yüksek ve ilâhî

⁴¹⁸A.g.m, s. 168.

⁴¹⁹A.g.m, s. 170.

değerler manzumesidir.⁴²⁰ Ergun Göze hatıratlarında büyük ümitlerle bağlandığı Necmettin Erbakan'ı ilk aldanişı ve ilk yıkılışı olarak değerlendirmektedir. O Necmettin Erbakan'ın parti siyasetini eleştirirken bu durumu şöyle ifade etmektedir:⁴²¹

"Mâsum halkı her zaman tenzih ederiz. Fakat "Namaza başla ahiretini, partimize gir dünyânı kurtar" sloganı biraz incelmış bir Müslüman için sâdece ızdırıp konusu olur. O ister ki "Sen namaza başla da istersen bize oy verme" densin. O ister ki İslam adına yola çıkanlar "oy oy" diye kendi adlarına bağırmasınlar. Muzdarip insanlık ve İslamlık adına haykırınsınlar."

Ergun Göze, MNP kapatıldıktan sonra kurulan Milli Görüşçü MSP'nin parti felsefesini şöyle eleştirmektedir.⁴²²

"MSP durum muhakemesine önce meseleyi ortaya koyuşundan başlamalıdır. İki görüş var, birisi renksiz, kapitalist, diğer sosyalist, bir de biz varız Milli Görüş. MSP bu çok doğru ve çok basit gerçeğin merceğinden şu intibai vermek istemektedir. Kapitalizmin ve sosyalizmin karşısında olanların hepsini biz temsil ediyoruz, hepsi bizim yanımızda.Şurası bir gerçektir ki, MSP'nim doğumundan, hatta onun aceleci kardeşi MNP'in dünyaya teşrifinden çok önce Türk milli ruhunun ve şuurunun temsilcisi ve arayıcısı olan fikir cereyanları ve hareketleri vardı. Esasen, MSP bunların bahasına iktidar hırsıyla değil, ruhi ve mânevî bir hamleyle ve neler bahasına açmış bulunduğu izlere basa basa ve o izleri pratik siyasi gayelere varmak için kullana kullana bu noktaya gelmiştir.Nitekim, şurası da bir başka ve herkesin bildiği gerçektir ki, bugün, hemkapitalizmin, hem de sosyalizmin tam karşısında bulunan ve CHP'nin senelerce hışmına uğramış, sırf Müslüman olduğu için zulüm görmüş öyle gruplar vardır ki, bu gün MSP'nin yanında ve fikrinde değildir. Bunların birçoğu da MSP'nin tam karşısındadır. MSP'nin davranışı ve faaliyetlerini, üstelik İslam'ın istikbali için de faydadan çok zararlı telâkki etmektedirler. CHP'nin seneler boyu takibine maruz kalmış, hatta AP devrinde bile sırfMüslüman oldukları için zulme uğramış bu gruplar birden çoktur ve bunların fikrini temsilen çıkan gazetelerin sayısı yarım düzineden fazladır ve yekûn tirajları da, MSP'nin

⁴²⁰ Ergun Göze- Necip Fazıl Kısakürek, **MSP Çıkmazı**, İstanbul, Yeni Asya Yayınları, 1977, s. 5.

⁴²¹ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 171

⁴²² Ergun Göze, "Durum Muhakemesi:MSP", **Tercüman** , 16 .04. 1977, s. 5.

parti bülteni, parti ileri gelenlerinin özel albümü gibi çıkan gazetesinin dört mislidir. Yani MSP kolay esip savuracağı ve sadece kötüleyerek "renksiz", "mason", "solcu" diyerek saf dışı edemeyeceği kadrolarla karşı karşıyadır. "Hâlbuki MSP ileri gelenleri bir an önce iktidara gelmek, hiç olmazsa iktidar anahtarı olmakta devam edebilmek için sabırsızlanıp durmakta. Ve bu sabırsızlıkla, siyasi nezaketi, dini tebliğ inceliğini unutarak veryansın etmektedirler. Nitekim MSP'nin sayın liderinin Urfa'da şöyle konuştuğunu özel gazetesinden öğrenmekteyiz: "Korkar mı Nemrud'dan İbrahim olan, hodri meydan, hodri meydan, hodri meydan."

"MSP, böylece kendisinin karşısındakilerin topuna birden "Nemrud" gözüyle baktığını resmen ilân etmiş bulunmaktadır. O zaman senelerce CHP'nin Nemrud ruhu aksettiren zulmü altında inlemiş ve bugün siyasî içtihat olarak MSP'yi tasvip etmeyen Müslümanlar; CHP ile balkaymak koalisyon yapan MSP mi bize nemrudluk izafe ediyor? diye sormaz mı? CHP'lilerin oy tabanının büyük ekseriyetinin bile Müslüman kütlenin parçası olduğunu hatırlayan herkes bu müfrit ifadeden irkilmez mi... Ya aynı asabiyet ve irrata onlar da düşerse ne olacak? Politik "ehli kible" savaşları mı?"

Ergun Göze Milli Görüş geleneğinin yaptığı yanlışlıkları her zaman eleştirmiştir. Eleştirdiği konulardan birisi Erbakan'ın anarşist olaylarda ölen Ülkücü gençlerin verdiği kurbanlar için "Onlar şehit değil maktuldür." sözüdür. Ergun Göze bu sözü Tercüman'daki yazısında şöyle müşahade etmiştir:⁴²³ "MSP idarecileri partilerine slogan bulmak, siyasi yelpazede yer temin etmek ve siyasi rakiplerini kötülemek isterken İslam'ın ruhuna ve mantığına ters düşmüştür. MSP'nin CHP ile işbirliği yapmasından çok daha feci ve zararlı olan bu durumu fikirplanında açıklamak bir borçtur. MSP şu fikri işlemiştir: En kötü şer ehveni şerdir. Hak geldi, batıl zâil oldu. Kendisini hak bilmenin, bir nevi "Siyasi enelhak" iddiasının, iddiacının şahsını ilgilendiren gurur cephesini bir kenara iterek hemence işin fikri tarafını belirtelim: En kötü şer, ehven-i şer değildir. Ve bunu söyleyen ben değilim. İslam hukuk tefekkürünün ölmez âbidesi Mecelle söylüyor. Dr. Osman Öztürk'ün "Osmanlı Hukuk Tarihinde Mecelle" isimli kitabından şu âbide hükmü aktarıyorum.

Madde-29: Ehven-i Şerreyn İhtiyâr olunur.

Demek ki MSP'nin siyasi görüşüne uymadığı için büyük âlim Ahmet Cevdet Paşa

⁴²³ Ergun Göze, "Siyasi İfrat Cinneti", **Tercüman**, 19 .04. 1977, s. 5.

bugün sağolsa, farzı mahal MSP'de olsa, Adalet Bakanlığı ona değil, fakat "En kötü şer ehven-i şerdir" diyen herhangi birine verilir. MSP idarecilerinin siyasi ifrât cinneti ile İslam'ın en muazzez ruhunu incitecek bir büyük saptırmaları da "Ülkücü gençlik" için, yüzde doksanının pırıl pırıl ve kahraman mümin gençler olduğunu bile bile "Onlar şehit değil, maktuldür" hezeyanını, fetva haline getirmiş bulunmalarıdır. Bir ara o maktul namzetleriyle "Odalar Birliğini " işgale kalkan insanların en azından biraz daha insafı olmaları gerekir. Müslüman vefasız olmaz. İslam tarih laboratuvarında her şeyin misâli vardır. Bu şehit mi maktül mü münakaşasının da. Timur Halep'i binlerce Müslümanı şehit ederek zapt eder. Sonra da Halep âlimlerini toplar, doğruyu söylemezlerse fena olacakları tehdidi ile sorar. "Benim askerlerim mi şehit, Halepliler mi?" Büyük İslam Alimi İbn-i Şahne bu iktidar harisi zalimin karşısında İslam'ın hükmünü en güzel belirtecek tarzda haykırır: "Sizden de, bizden de kim Allah rızâsı için dövüştüyse onlar şehittir." Allah rızasından çok iktidar arayıcısı Timur bişey diyemez. Ve şimdi Ahmet Cevdet Paşaya rağmen "En kötü şer ehvenişerdir", İbn-i Şahneye rağmen, ben Maocuyum, beni Stalin yarattı diyenlerin kurşunu ile vatan için ölenlere "Şehit değil, maktuldür" de. MSP ne hâle geldi?"

Necip Fazıl'da MSP'nin dini düşüncenin yüksekliğinden mahrum bu gidişatını görerek onlardan ayrılmış ve yazıları ile olsun, nükteli şiirleriyle olsun Erbakan'ın şahsında partiyi çok sert bir üslûpla tenkit etmişti. 1977 tarihli "Hergün Gazetesi"nde yazdığı yazısından bir bölüm:⁴²⁴

"Erbakan, ilk defa bağımsız mebus çıktığı Konya'daki açık hava toplantısında kendisine uzanan ellerin köprüsünden geçip, gayet rahat ve pişkin, başların üstüne oturunca irkildim ve bu hareketi Ankara'da partinin kuruluş toplantısında da tekrar ettiğine şahit oldum. Erbakan o günden beri gözüme, dışından mütevâzı ve mütebessim, müthiş bir kibir⁴²⁵ ve taazzum heykeli gibi göründü ve bu görüşüm her vesileyle kuvvetlendi. Onda profesörü olduğu makine ihtisası yanında, dâvâsının vecdini yaşayan bir insanda ziyade, halkın ve etrafının zaafını işletici siyâsî bir makine ustası hüviyetini koklamaya başladım."

Ergun Göze gazetecilik hayatına atılmadan önce ve sonra da komünizmi o dönem

⁴²⁴ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 171

⁴²⁵ Necip Fazıl Kısakürek, **Rapor 4**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 1978, s. 52.

itibariyle Türkiye'nin önündeki en büyük tehlike olarak görmüş ve Türkiye'de bir komünist partinin ve teşkilatlanmanın her zaman karşısında bulunmuştur. 1977 yılında Necmettin Erbakan'ın Yankı Dergisi'ne verdiği röportajda bu konuya kendi perspektifinden şöyle değinmiştir:⁴²⁶

"Biz en kâmil manada özgür düşünceden yanayız. Hem o kadar ki işin prensibinin bu olduğu kabul edilince, Türkiye'de Komünist Partisi'nin kurulmasına imkân sağlayacak bir ortamın tesis edilmesine varan ölçüde taraftarız."

Ergun Göze'ye göre MSP, "Allah düşmanlarıyla dost olmayın" ayetlerini eline alarak siyaset sahasına atılmış ve kendisini dinin dostu olarak tanıtmaya çalışmıştır. Fakat, herbiri ateist olan beşbin kişilik komünist militan ordusunu CHP ile işbirliği yaparak affetmesini şiddetle eleştirmiş ve davasına ihanet etmekle suçlamıştır. Ergun Göze'nin Necip Fazıl ile birlikte kaleme aldığı MSP çıkmazı adlı kitapta milliyetçi yazar Safa Mürsel'in görüşüne göre, Komünist Partisinin kurulabileceğinden bahseden Milli Görüşçüler cehenneme bile sığmayacak bir "Ekber-ül Kebair" günahını işlemiştir. Milli Görüşçüler, sola karşı gösterdiği dostluk ve yakınlıkla, yalpalayan dengesiz bir kuruluş olduğu görüşünü güçlendirmiştir. Fakat bunun Müslümanlar adına olması son derece üzücüdür. İkidebir materyalizme çatan bir partinin komünist materyalizme hayatîyet tanınması kolay izah edilir bir durum değildir. Dinde hassas görünüp aklî muhakemeden mahrumiyetin tipik tezahürleri, böylelerinin meslek ve meşrebine uygun düşmektedir.

Necmettin Erbakan'ın daha sonra solculara "Namaz kılmayan kardeşlerimiz" dediği için Ergun Göze ve onun gibi milliyetçi mukaddesatçı çevreler tarafından yoğun bir şekilde eleştiri yağmuruna tutulmasına ve kamuoyunda bazı Müslüman kesime yeşil komünist sıfatının takılmasına sebep olacaktır.⁴²⁷

Ergun Göze'ye göre, "Bu olaylardan sonra Milli Görüşçüler ilk defa, İslâmî bakımdan yöneltilen tenkitlerle karşılaşmıştır. Buna paralel olarak da, ilk defa karşısına açık ve seçik olarak, Türkiye'de İslam düşüncesini temsil eden, yayan ve bunun cezasını CHP kanadından gören insanlar ve topluluklar çıkmaktadır. Varlığını sol ile işbirliği halinde sürdürebileceğine inanmış bir partinin İslam'ı temsil edemeyeceği gibi, komünist

⁴²⁶ Ergun Göze-Necip Fazıl Kısakürek, **MSP Çıkmazı**, s. 22.

⁴²⁷ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 37.

partisinden daha az zararlı olacağı söylenemez. Bu manzara karşısında MSP'ye gönül bağlamış ve rey vermiş milyonluk kütle bu manzarayı tam manasıyla görememekte, ancak, ferasetiyle sezmektedir. Bunun ilk sebebi, MSP'de iç kontrolün ve nefis muhasebesinin bulunmamasıdır. Bir MSP'linin MSP idaresini tenkit etmesi söz konusu değildir. Esas olan itaattir. İkincisi, MSP oy tabanını sukut-u hayale uğratmamak düşüncesiyle, önde çok daha mühim meseleler ve misâller bulunması sebebiyle bu olaylar kamufle etmesidir. O'na göre, Milli Görüşçüler kendi içinde ve fikrî plânında bütünlüğünü kaybetmiştir. Hem ikazlara, tenkitlere rağmen."⁴²⁸ Ergun Göze ideolojik arkaplanında milliyetçilik yattığı için MSP hareketine her zaman mesafeli durmuş ve yazılarıyla onları tenkit etmiştir. İki taraf için asıl sorun İslam'ı hangimiz daha iyi yaşıyor ve temsil ediyoruzdur.

3.2 Ecevit ve Ortanın Solu Bağlamında Türkiye'de Sol Hareket

CHP'ye Bülent Ecevit'in girişi 1957 tarihinde gerçekleşmiştir. Ecevit'le birlikte partiye 1957'de daha başka isimler (Turhan Feyzioğlu, Coşkun Kırca) de katılmıştır. Bunların bir kısmı daha sonra Onunla parti içi mücadele edecek isimlerdir. CHP bu yeni katılımlarla daha değişik bir parti yapısına doğru kaymıştır. Partiye yeni katılan bu kişiler kurdukları CHP Araştırma Bürosuyla daha modern ve rasyonel bir politika izlenmesi konusunda partiyi harekete geçirmişlerdir. Bu süreçten sonra Bülent Ecevit CHP'de yenilikçi çizginin öncülerinden biri olarak anılmaya başlayacaktır.⁴²⁹

CHP'de politik değişiklik 1960 İhtilalinden sonra hızlanmıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen ordu müdahalesi sonrası Türk siyasal hayatı bir hayli karışıklık geçirmiştir. Demokrat Parti'nin kapatılması nedeniyle sağda birden fazla parti yer alırken, 1961 Anayasası'nın sağladığı ortamda solda CHP'nin yanına Türkiye İşçi Partisi katılmıştır. Türkiye İşçi Partisi'nin "Sol" bir parti olduğunu açık açık söylemesi, dünya siyasetinde sol akımların giderek güçlenmesi, Amerika Birleşik Devletleri aleyhtarı bir ortamın doğması gibi nedenler üst üste geldiğinde CHP, klasik politik çizgisini gözden

⁴²⁸ Ergun Göze, "Durum Muhakemesine Devam", **Tercüman**, 17. 04. 1977, s. 5.

⁴²⁹ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, s. 153.

geçirmek zorunda kalmıştır.⁴³⁰

CHP'de yeni politik çizgiye ilişkin ilk adımlar 1961 Kurultayı'nda ilan edilen "Temel Hedefler Beyannamesi"ve 1964 Kurultayı'nda raportörlüğünü yapan Bülent Ecevit'in yaptığı "İleri Türkiye Ülkümüz" bildirisiyle atılmıştır.⁴³¹ Şubat 1965 tarihindeyse parti yeni politikasının "Ortanın Solu" olduğunu açıklamıştır.Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) geleneksel yapısından farklı bir çerçeveyi öngörerek gelişmiş olan Ortanın Solu; Türkiye'de Sosyal Demokrasi'nin başlangıcı olarak alınır. Bu anlamda CHP, geçmişinden tamamen farklı ve yeni bir ideolojiyi halka anlatmak ve anlatabildiği ölçüde de iktidara yaklaşmak durumundadır. Çünkü Ortanın Solu söylemi o zamana kadar CHP'nin tabanında yer almayan işçileri, köylüleri ve gecekonducuları bu tabana kazandırmayı amaçlamaktadır. "Ortanın Solu, demokrasi için burjuvazinin varlığını zorunlu saymakla birlikte, sermaye dâhil bütün üretim faktörlerini kamu yararı adına, özel girişkenliği ulusal ekonominin ihtiyaçları ve sosyal amaçlar çerçevesinde denetim altına alınıp sınırlandırılan bir devletçilik anlayışıdır. Bu açıdan ortanın solu;⁴³²

- Halkın refah ve güvenliğini geciktirici ve adaleti bulmak bakımından, sosyal adaletçi ve sosyal güvenlikçi bir anlayıştır.
- Toplum yapısını mümkün olan en yüksek hızla değiştirerek, kendi insanlık ve halkçılık anlayışına uygun duruma getirmek yönünde hareket eden devrimci ve reformcu bir anlayıştır.
- Liberalizmle aşırı sol arasında iki yönlü bir set görevi gören siyasal sistemin adıdır.

Ortanın solu anlayışının, 1961 anayasası içinde yer alan sosyal devlet ilkesinin geliştirilmesi düşüncesinden ortaya çıktığı söylenebilir. CHP bu yeni anlayışla sosyal ve ekonomik reformları gerçekleştirebileceğini düşünmüştür. 1965 seçimlerinde partinin söylemlerine katılmış olan ortanın solu halka yaklaşmanın halkla diyalog kurmanın bir sloganı olarak belirginleşmiştir. İsmet İnönü tarafından ortaya atılan bu düşünce 25 Temmuz 1965 tarihinde, seçimlerin hemen öncesinde Ortanın Solu; Genel Başkan İsmet

⁴³⁰ Suna Kili, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1976, s. 211.

⁴³¹ Celal Bozkurt, **Siyaset Tarihimizde CHP/Dünü Bugünü İdeolojisi**, Ankara, Alioğlu Yayınevi, 1968, s. 113.

⁴³² Gülsüm Tütüncü Esmer, " Propaganda, Söylem ve Sloganlarla Ortanın Solu", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C: 10, S: 3, 2008, s. 70.

İnönü tarafından, Beşiktaş İlçe merkezinde toplanan parti meclisinde dile getirilir. İnönü toplantıda "CHP'nin partiler yelpazesindeki yerinin Ortanın Solunda olduğunu" söyler.⁴³³ Ortanın solu sloganına en çok desteği veren ve hatta bu konuda kitap yazan kişi Bülent Ecevit olmuştur. Ecevit ve partisi, sol devrimci yol da, Türkiye toplumsal formasyonunu sarsan organik bunalımı çözmeye iddiasındaydı.⁴³⁴

Türk siyasal hayatı boyunca bu ortanın solu sloganı yüzünden Bülent Ecevit ve partisi Marksist olmakla suçlanmıştır. Ergun Göze bu konuyla ilgili gazetedeki köşesinden Ecevit'i ve yazdığı eserlerini şöyle eleştirmektedir:⁴³⁵

"Bir insanı en iyi ne anlatır? Şüphesiz yazıları. Ecevit'in iki kitabı var önümde. Kulağımda da CHP Genel Başkanlığına seçildiği gün yaptığı konuşmadan bir cümle "Biz Marksist değiliz".

Türkiye'de bir vaka var, insanlar bir şey ya çok çabuk oluyorlar yahut olduktan sonra çok çabuk "olmayı veriyorlar". Ecevit'in kitabı iki ana fikir üzerinde kümelenmiş yazılarından olmuştur.

Birisi: Atatürk Devrimleri ikiye ayrılır. Birisi Somut Devrimler ki Atatürk'ün sağlığında yapılmıştır. Diğer Soyut Devrimlerdir ki "Buna göre Atatürk Devrimleri onun sağlığında yapılmış somut devrimlerle sınırlı kalmamakta sürekli bir devrimcilik niteliği taşımaktadır." Yani bu ifadeye göre Atatürk'ün gıyabında Ecevit'in yapacağı her devrim de bir Atatürk devrimi olacaktır.

Fakat iş bu noktada kalmamaktadır. Bu sadece başlangıçtır. ikinci iddiaya bakıldığında. "Soyut devrimleri yaşatmak için de sürekli devrimcilik gerekir" diyen Ecevit'e göre "Türkiye'de daha çok altyapı değişikliği gereklidir." Çünkü "Üstyapı ile ilgili devrimlerden, daha çok belirli zümreler, nispeten varlıklı olan veya yönetici bürokrat kadronun üyesi bulunan kimseler yararlanıyordu."

Ayrıca Ecevit altyapı devrimi hakkında şunları vurgulamaktadır:

"Gerçek devrim altyapı devrimidir. (Atatürk devrimleri de üstyapı devrimleri olduğuna göre demek gerçek devrim değil Ecevit'e göre) Yani üretim ilişkilerini yeniden

⁴³³ Ali Turgan, "CHP Tarihine Bir Bakış: 1961 Anayasası Döneminde CHP (1960–1980)", **Sosyal Demokrat Değişim**, S: 15, 2000, s. 86.

⁴³⁴ Necmi Erdoğan, "Türk Solunda Popülizm: Ecevit ve Dev-Yol", **Toplum ve Bilim Dergisi**, S: 78, 1998, s. 34.

⁴³⁵ Ergun Göze, "Ecevit", **Tercüman**, 17. 05. 1972, s. 6.

düzenleyen ve ekonomik güce göre el değiştiren devrimdir. Şimdiye kadar Türkiye'de bu anlamda bir devrim ekonomik güce el değiştiren bir devrim bütün olarak ve köklü olarak yapılmış değildir."

Altyapı, üstyapı devrimi Marksiz çağrıştırmaktadır.Tarihi maddeci görüşün temeli bu ayrımdır. Komünizmle müşterek çıkış noktası budur. Bu noktada biz Ecevit'in Marksizm'den ayrı ve somut bir yönü görülmemektedir. Ama kendisi ısrarla bir fark ortaya koymak istemektedir. Olsa olsa bu bir gaye farkı değil metot farkı olabilir. Zira aynı kitabında diğer Marksistleri sayarak şöyle demektedir:

"Castro'nun önünde kilitli kapılar vardı. Che Guavera'nın Ho Chi Minh'in önünde kilitli kapılar vardı. Mao'nun önünde kilitli kapılar vardı. Anahtar devrimcilerin elinde olmayan o kapıları açabilmek için yüklenmek gerekti, kapıları kırmak gerekirdi. Bizde ise kapılar kilitli değildi, tokmağını çevirince açılabilir."

1970'li yılların kaos ortamında ortanın solu sloganıyla Ecevit'in CHP'si sol hareketlere arka çıkmaya başlamış ve Türkiye'de özellikle sol hareketten gelebilecek bir tehlike olmadığını tehlikenin sağ destekleyen ortamlardan gelebileceğini dile getirir olmuştur. Bu siyasal konjonktürde Ecevit ve CHP'nin hedefindeki hareket şiddet eylemlerine daha yatkın olan MHP hedef alınmıştır. Çünkü dönem itibariyle sol ve sağ çatışma ortamı MHP ile sol teşekküllerden ibaretti.

Ergun Göze ise Ecevit'in "Seçimde bu milleti eşkıyanın elinden kurtaracağız" gibi söylemlerine karşı çıkmış. Çünkü onun eşkıya diye tabir ettiği kesim ülkücü gençliktir. O'na göre, inkâr edilen bazı gerçekleri vardır. Bunlar komando tabir edilen sağcı milliyetçi gençlerin, sol hareketin işi azıtması, okumak isteyenlere "önce devrim" diyerek, sopayla, tabanca ile mani olmaya kalkması üzerine teşkilatlanmış ve bu teşkilata cepheden hücumla geçen solculara karşı nefislerini ve vatanlarını müdafaa edenler olduğunu ve şehit olduklarıdır. Ergun Göze'ye göre onların masum olduklarını ise şu gerçeklerden anlaşılabildi; sağcı milliyetçi gençlerin hiçbiri banka soygununda yoktur, onların hiçbiri herhangi bir sabotajda görülmemiştir. O'na göre, Ecevit eşkıyalığa son vermek istiyorsa bu işleri yapanların kendi fikirdaşları olduğunu unutmamalıdır.⁴³⁶

Ergun Göze Türkiye için hassas bir konu olan Kıbrıs meselesinde Ecevit'i en ağır

⁴³⁶ Ergun Göze, "Kemal Tahir ve Ecevit", **Tercüman**, 11. 04. 1977, s. 5.

eleştirenlerden biriydi. O'na göre, Türkiye Kıbrıs konusunda Ecevit'in yapmacık bir barış düşüncesinden dolayı pasif davranmaktadır. Barış harekâtında güçler Türkiye lehine dönmüşken adanın tamamının ele geçirilmesi gerekirdi. Ama bu konuda Türk dış politikasının ve Ecevit'in liyakatsizliği yüzünden şartlar Türkiye'nin aleyhine dönüşmüştür. Çünkü politik mekanizmanın askerî mekanizma sayesinde geldiği noktada en büyük vazife, askerî mekanizmanın bu konudaki meşruiyetini, apaçık, besbelli şekilde kabul ettirmiş olmalıydı.⁴³⁷ Zira Barış Harekâtından sonra imzalanan Cenevre Antlaşması'nda Ada'ya Türk çıkartmasından sonra, yapılması muhakkak olacak yeni Yunan çıkartmalarını önleyici hiç bir hüküm yoktu. Türk hükümeti Ada'daki Türk askeri varlığı, mümkün olduğu kadar, sayı, teknik ve lojistik bakımdan takviye edilip Ada Türkler'i ve Türkiye ile organik birlik haline getirilmeliydi, Yunanistan'ın Ada'daki mezalimi çok çabuk biçimde bütün dünya efkârına, film, broşür, albümlerle anlatılmalı ve bundan sonra, Ada'daki Türk Silahlı Kuvvetleri'ni korumak için kırk milyonun ateşe atılmaya hazır olduğu fikri yerleştirilmeliydi, 8 Ağustos'taki metne, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Ada'da meşru olarak bulunduğu hususu, Yunanlıların ise hukuk dışı tutumları resmen konmalıydı fakat bunların hiçbirini yapılamadı.⁴³⁸

Bu durumun ortaya çıkmasında Ergun Göze'ye göre, Ecevit'in CHP'sinin dış politika konusunda içte ve dışta birlikte hareket edilmesi gerektiği noktada yalnız hareket etmiş ve Türk hükümetinin kozunu zayıf düşürmüştür. O'na göre, bu kadarıyla CHP Yunanistan'ı Türkiye Cumhuriyeti karşısında daha rahat hale sokmuş, TBMM müzakerelerinde "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" sloganı arkasında hükûmeti zayıf düşürmüş ve millî politikayı baltalamıştır.⁴³⁹

3.3 DP ve 27 Mayıs 1960 İhtilali

Demokrat Parti'nin (DP) kurulması Türk siyasi hayatı açısından çok önemli bir dönüm noktasıdır. II. Dünya Savaşı sonrasında dünyadaki dengelerin değişmesi, Sovyetlerin Türkiye üzerindeki artan baskıları iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisini

⁴³⁷ Ergun Göze, "Ateşkes ve Ecevit", *Tercüman*, 3. 08. 1974, s. 5.

⁴³⁸ Ergun Göze, "Cenevre Antlaşması ve MSP", *Tercüman*, 4. 08. 1974, s. 5.

⁴³⁹ Ergun Göze, *Dışişleri Kavgası*, s. 161-162.

(CHP) çok zor durumda bırakmıştır. Dış politikadaki endişe verici gelişmelerin yanı sıra ekonomik ve siyasi huzursuzlukların artması, çok geçmeden CHP içerisindeki muhalif sesleri de açığa çıkarmıştır. Uzun yıllar boyunca iktidarı tek başına elinde tutan ve hiçbir muhalif oluşuma izin vermeyen CHP'nin, 1945 sonrasında demokratikleşmeyi ilke olarak kabul etmesiyle çok partili sisteme geçişin yolu açılmıştır. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın 7 Haziran 1945'te "dörtlü karar" olarak adlandırılan önergeyi CHP meclis grubuna vermeleri önemli bir dönüm noktasıdır. Önergede yasalarda ve parti tüzüğündeki anti-demokratik hükümlerin ayıklanması, birden fazla partinin kurulmasına izin verilmesi ve CHP program ve tüzüğünde düzenlemeye gidilmesi gibi bir anlamda parti içi demokrasi talepleri yer almaktadır. Menderes, Köprülü ve Koraltan'ın kısa bir süre sonra partiden ihraç edilmeleri üzerine Celal Bayar da TBMM'deki görevinden istifa etmiş ve partiden ayrılmıştır. 7 Ocak 1946'da Demokrat Partinin kuruluşu resmen ilan edilmiş böylece tek partili dönem sona ermiştir. Esas itibarıyla değerlendirilecek olursa DP'nin parti programı CHP'den çok da farklı değildir. Aynı zamanda CHP'li milletvekilleri tarafından kurulmuş yani Meclis içinde doğmuştur. Bu yönüyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluş özelliklerini göstermektedir. DP'nin en önemli hedeflerinin başında ise demokrasiyi geliştirme ideali gelmiştir. Siyasi gücü halktan almak, kişi hak ve özgürlüklerini genişletmek fikri ile yola çıkan DP, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla da özel sektöre önem verilmesini hedeflemiştir.⁴⁴⁰ Demokrat Partinin parti programında, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tarafından da benimsenen cumhuriyet rejimi ve laiklik üzerinde durularak, demokratik esaslara en uygun yönetim şeklinin cumhuriyet olduğuna vurgu yapıldığından, esasen iki parti arasında temel farklılık ekonomi ile ilgili yaklaşımlardır.⁴⁴¹ Konjonktürel olarak devletçiliğin ağır bastığı bir süreçte DP eğilim olarak liberal ekonomiye geçme düşüncesinde olsa dahi uygulamada bunu gerçekleştiremedi. Bu duruma teorik bakımdan bir açıklama yapabilmek için karma ekonomi denildi. Uygulamada ise kamu iktisadi teşebbüslerinin yoğun yatırım yaptığı bir

⁴⁴⁰ Sedef Bulut, "27 Mayıs 1960'tan Günümüze Paylaşılmayan Demokrat Parti Mirası", **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S: 19, Mayıs 2009, s. 74.

⁴⁴¹ Abdullah Takım, "Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 67, S: 2, 2012, s. 164.

süreç yaşandı ve kamudaki istihdam arttı.

CHP iktidarının halkın gözündeki seçkinci ve yabancı imajına karşı alternatif olarak görülen DP'li yöneticiler halka yakın durmaya ve halkın gerçek temsilcileri gibi davranmaya özen göstermişlerdi. CHP, tek başına iktidarı döneminde ağırlıklı olarak bir laiklik politikası izlemiştir.⁴⁴² Bundan dolayı muhafazakâr kesim bu politikaya karşı tepkiyle karşılık vermiş ve DP CHP'ye oranla daha cazip gelmiştir. İktidar olarak DP'nin ekonomiye özel ilgi göstermesi çok önemliydi. Zira tek partili yönetimden bıkmış olan halk kitleleri DP'nin kurulmasının Türk siyasal yaşamına taze kan getireceğini düşünmüş ve bu partiden çok şeyler beklemişti. Başta tek parti döneminde uygulanan yasalara karşı çıkarak puan toplamaya çalışan DP'liler, iktidar olduklarında popülist yaklaşımlarla bir takım yasaların düzenlenmesine giriştiler. Diğer yandan, iktidarlarının hemen başından itibaren CHP'nin mal varlığı üzerinde durarak siyasi puan toplamaya çalıştılar.⁴⁴³ DP'nin savunduğu ekonomik büyüme politikaları da aynı zamanda kırsal nüfusa da yeni ufuklar açmıştı. Böylece tek parti döneminin, Batılılaşmış, şehirli bürokratlarının dışında kalan çoğu toprak ağası ve köylü, taşralı, esnaf ve tüccar olan geniş bir kitle siyasî alanda kendisini temsil olanağı bulmuştu. DP'den başlayarak merkez sağdaki neredeyse bütün partiler seçkinci idareye meydan okumanın yolunun ekonomik refahtan geçtiğini iddia etmişlerdir. Liberal ekonomik politikaların arkasındaki destek, büyük ölçüde bu politikaların geniş kitlelerin refah seviyesini yükselteceği vaadinden kaynaklanmaktadır. 27 yıllık CHP iktidarına karşı tüm tepkilerin adeta bileşkesi olan DP ile birlikte Türk siyasetinde yeni bir dönem açılmıştır. DP sadece merkez sağ değil tüm sağ siyasi geleneğin temelini atmıştır.⁴⁴⁴

1954 yılı seçimlerinden kısa bir süre önce hükümet resmî kadrolara karşı basın yoluyla iftiraya, kamu düzenini bozan ya da devletin malî ve ya siyasî itibarını zedeleyecek yanlış haber, bilgi veya belgenin yayınlanmasına ağır cezalar getiren Basın Yasasını geçirmişti. DP'nin basına yönelik olumsuz gelişmeleri daha çok izlediği ekonomik ve

⁴⁴² Sabahattin Nal, "Demokrat Parti'nin 1950-1954 Dönemi Din Siyaseti", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 60, S: 3, 2005, s. 138.

⁴⁴³ Yaşar Baytal, "Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 10, S: 40, 2007, s. 550.

⁴⁴⁴ Bulut, **A.g.m.**, s. 77.

siyasal politika ile ilgilidir. DP iktidarının özellikle ikinci yarısından itibaren toplumsal yaşamdaki değişmeler (köylerden kentlere göçler, kentlerin kapalı alan olmaktan çıkmaları, yeni varlıklılar sınıfının oluşumu vb.) her kesimde hoşnutsuzluklar yaratmaya başlamıştı. Toplumsal muhalefet potansiyelleri artarken basına uygulanan yasaklar elbette öteki toplumsal kurumlara da ülkeyi çözümsüzlüğe doğru götürmekteydi. Hükümet, toplumsal muhalefet devlet aygıtlarıyla ne derece baskı altında tutulursa o ölçüde yok edilebilir yanılığını yaşıyordu.⁴⁴⁵ Bunun yanı sıra, Demokrat Parti, iktidara gelirken geniş desteğini aldıkları aydınlar arasında baş gösteren eleştiri dalgasına karşı da, giderek zorlu seçmeye başlamıştır. Bu süreçteki çarpıcı bir örnek, 1950 seçimleriyle iktidara geldiklerinde kendilerine methiyeler sunan Necip Fazıl Kısakürek'in gittikçe Demokrat Parti'yi eleştiren yazılar yazması neticesinde, Necip Fazıl'ın mahkûm olması ve başyazarı olduğu Büyük Doğu gazetesinin kapatılmasıdır.⁴⁴⁶ Seçimlerin ardından ise 25 yıllık hizmeti bulunan yargıçları hemen, devlet memurları ile Silahlı Kuvvetler mensuplarını ise bir süre açığa aldıktan sonra emekli etme yetkisini veren iki yasa çıkardı. DP iktidarı daha baskıcı bir hale geldikçe ve Meclisi etkili bir şekilde denetim altına aldıkça muhalefetin elindeki tek itiraz yolu olarak mahkemeler ve bağımsız hâkimler kalmıştı. Parti içi disipline önem verilmiş, genel merkeze olan bağlılığı daha da kuvvetlendirmek için taşra örgütlerinden kabineye kadar çeşitli düzenlemelere gidilmişti. Kalkınmada sanayileşmeye önem verilmekle birlikte DP iktidarının ilk yıllarında başarı daha çok - iklim şartlarının da elverişli gittiği göz önünde bulundurulacak olursa- tarım alanında görülmüştür. Ekonomideki bu büyüme ve dış politikadaki hareketlilik sandığa da yansımış ve DP'yi % 56'lık bir oy oranı ile ikinci kez iktidara taşımıştır.⁴⁴⁷

1954-1957 arasındaki dönem ekonomik sıkıntılar baş gösterirken⁴⁴⁸ DP'nin uygulamaları da sertleşmeye başlamıştır. Meclis içinde büyük çoğunluğa ulaşan iktidarın elde ettiği bu güç adeta bir zaaf haline dönüşmüştür. Hiçbir eleştiriye tahammül edemez

⁴⁴⁵ Nuran Yıldız, "Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 51, S: 1, 1996, s. 491.

⁴⁴⁶ Pınar Kaya Özçelik, "Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 65, S: 3, 2010, s. 178.

⁴⁴⁷ Bulut, **A.g.m.**, s. 78.

⁴⁴⁸ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 332.

hale gelen DP iktidarı sırasında muhalif gazeteciler tutuklanırken parti içinde de hoşnutsuzluklar baş göstermiştir. Muhalif milletvekillerinin ihraçları gündeme gelmiş, istifalar birbirini izlemiştir. Bu huzursuzlukların baş göstermesinde ekonomik sıkıntılar kadar dış politika da ortaya çıkan sorunlarda etkili olmuştur. Balkan Paktının istenilen sonucu vermemesi, 6-7 Eylül olayları ve Kıbrıs sorununun gündeme gelmesi gibi meseleler DP iktidarını oldukça yıpratmıştır.⁴⁴⁹ Dış ticaret rejimi kayıt altına alınmış, ödemeler dengesi açığını kapatmak için ABD'den ek kredi istenmiş, Menderes ekonomik destek bulabilmek için birtakım dış geziler yapmıştır. DP'den ayrılan milletvekilleri ise Hürriyet Partisini oluşturmuşlardır. Parti içindeki anlaşmazlıkların alevlendiği bu dönemde DP'ye yöneltilen en önemli suçlama "demokrasiden uzaklaşmak" olmuştur. DP'nin kurucularından Fuat Köprülü'nün 1957 seçimleri öncesinde istifa ederek muhalefete destek vermesi ise parti için en büyük darbe olmuştur.

DP'nin son döneminde ekonomik sıkıntıların giderek ağırlaşması iktidarı güç durumda bırakmıştı. Özellikle 1958 yılı içerisinde fiyat artışları ile birlikte kuyruklar ve karaborsa ortaya çıktı. Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisine Hürriyet Partisi ise CHP'ye katılarak iktidara karşı bir güç birliği oluşturdular. DP ise buna karşılık Vatan Cephesini kurarak ülke içinde örgütlenmeye başladı.⁴⁵⁰ Kıbrıs meselesi ile ilgili hükümetin çabaları ve Menderes'in geçirmiş olduğu uçak kazası muhalefet ve iktidar arasındaki ilişkileri geçici bir süre de olsa yumuşatmıştı. Ancak 1959 yılında Türk Lirasının değerinin düşürülmesi ve enflasyonun yükselmeye başlaması kamuoyunda tepkilere yol açmış, muhalefetin güçlenmesi ile birlikte CHP'nin erken seçim isteklerini de gündeme getirmişti.⁴⁵¹ 1960'a gelindiğinde iktidar ve muhalefet arasındaki gerginlik iyice artmış, muhalefet DP'yi baskı rejimi kurmakla suçlarken, DP iktidarı ise muhalefeti "ihtilal" çıkırtkanlığı yapmakla suçlamıştır. Siyasi ortamın giderek gerginleştiği bu dönemde DP meclis grubunun "CHP'nin yasa dışı yöntemlerle siyaset yaptığı ve bazı basın organları tarafından da desteklendiği" iddiası ile on beş kişilik bir soruşturma kurulu oluşturulmasını kararlaştırmıştı. Kurulan Tahkikat Komisyonu siyasi faaliyetlerle beraber

⁴⁴⁹ A.g.e, s. 336.

⁴⁵⁰ Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, s. 193.

⁴⁵¹ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, s. 95.

kendi çalışmalarıyla ilgili haber ve değerlendirmelere de yasak getirmişti. 27 Nisan da bu kurulun yetkilerini genişleten yasanın çıkması ile birlikte İstanbul ve Ankara'daki öğrenci olayları hükümetin tutumunu daha da sertleştirmiştir.⁴⁵² Sıkıyönetimin ilanına rağmen dinmeyen tepkiler ve ordunun açık bir şekilde ortaya koyduğu hoşnutsuzluğa rağmen iktidarın sorunlara çözüm bulamaması 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile neticelenmiştir.

Ergun Göze'ye göre 27 Mayıs İhtilali her zaman için gayri meşru görmüştür. O'na göre, 27 Mayıs 1960 darbesiyle birlikte sol hareketlerin önü açılmış ve onların o zamana değin illegal örgütlenmeleri legal hale getirilmiş. Herzaman için antikomünist olan Ergun Göze bunu eleştirmiştir. Bu olayı şu yazısıyla özetlemektedir.⁴⁵³ "Ülkemiz 27 Mayıs'tan sonra iki örtülü istila gördü. Birincisi bolşevizmin, sosyalizmin hakça düzeni ve işçi hakları bahaneleriyle, Türkiye Sosyalist Cumhuriyeti'ni yâni Türkiye Sovyeti'ni kurmak için başlattığı ideolojik saldırı idi. 27 Mayıs'tan sonra Ordu-Gençlik el ele diye başlayıp önce 12 Mart Muhtırası'na, sonra da 12 Eylül'e çarptı ve Rusya'nın dağılmasıyla tedavülden kalktı. 12 Mart'tan üç gün önce girişilen ve Doğan Avcıoğlu takımının asker destekli marksist rejim kurma teşebbüsü başarılı olsaydı, 12 Mart Muhtırası yerine Uğur Mumcu'nun Gençlik Bakanı olacağı bir Devrim Kabinesi kurulacaktı. Türk varlığını, kendileri için hiçbir tehlike ifade etmeyen, direnç gücü kalmamış bir yığın haline getirmek ve bunun için de parçalamak, bölmek. İkisi de demokrasi getirecekti. 68 kuşağı bile, halk demokrasisi getirecekti. İlhan Selçuk bir ara, elektrik almak zorunda kaldığımız Bulgaristan'ı bize örnek göstermekteydi. Sonra Bulgaristan bizden elektrik alma durumuna düştü, İlhan Selçuk sustu. İşin bu yanı bazı okuryazarların ne kadar kısa görüşlü olduğunu da göstermektedir."

Ergun Göze Yassıada'daki mahkemede yaşananları bir hukuk skandalı olarak görmüştür. Örneğin yaşı aştığı için Celal Bayar'ı asamayanların hukukta bir şart olan makabline şamil olmaz prensibini çiğneyip Celal Bayar'ı asmaya çalışmalarını tam bir hukuk skandalı olarak görmüştür.⁴⁵⁴ O'na göre bu ihtilâli teşvik eden baş aktör İsmet

⁴⁵² Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 349.

⁴⁵³ Ergun Göze, "İki Örtülü İstila", *Tercüman*, 28. 03. 2006.

⁴⁵⁴ Hacer Hicran Göze, *Ergun Göze İle Elli Beş Yıl*, s. 98.

İnönü'dür. Çünkü ihtilâl olmadan önce mecliste verdiği beyanatta şunları söylemiştir:

"Şartlar tamam olunca ihtilâl meşru olur, "Biz böyle bir ihtilâl içinde bulunmayız, bulunamayız. Böyle bir ihtilâl dışımızda, bizimle münâsebeti olmayanlar tarafından yapılacaktır, bu yolda devam ederseniz ben de sizi kurtaramam"diyerek darbe olacağının tehdidini yapmıştır. Ayrıca Ergun Göze'ye göre İsmet İnönü iftiralar ve yalanlarla yıkıcı muhalefetiyle, üniversite gençliğini ve genç subay namzetlerini tahrik etmiş ve sandıkta yenemeyeceğini anladığı DP'yi bir sürü asılsız beyanların tahrik ettiği darbe ile yenmiş, ama 15 Ekim 1961'de yapılan seçimlerde de CHP'nin aldığı oy sağ partilerin aldığı oyun toplamının çok altında kalmıştır.

Beklenmeyen bu seçim sonucu darbeyi yapanlar için de İnönü için de büyük bir şok etkisi yapmıştır. Bu şok edici sonuç Ordu içindeki CHP'den yana olan subaylarca da diğer gruplarca da çeşitli yolların denenmesi gibi bazı tehlikeli isteklere yol açacak, içinde Talat Aydemir'in de bulunduğu bir kısım subaylar CHP'yi de silip tekrar bir darbe ile işi halletmek isteyeceklerdir. 17 Ekim 1961'de seçim sonuçlarının kat'ileşmesi üzerine manzara netleşmiş, o tehlikeli istekler de karara bağlanmıştı. Ordu ile aynı şoku yaşamasına rağmen İsmet İnönü de tedirgin olur. Bu kararlar neticesinde kendisinin de saf dışı bırakılabileceğin ihtimâlini düşünerek, damadı Metin Toker'i acele bir kararla ilk imzayı atan darbecilerin ileri gelenlerinden, 27 Mayıs 1960 darbesinin hemen akabinde İstanbul valisi olarak atanan Refik Tulga Paşa'ya göndererek, onun vasıtasıyla, aldıkları bu kararın karşısında olduklarını bildirir. Refik Tulga Metin Toker ile konuşmasında seçim neticesinin milli iradeyi yansıtmadığında ısrar etmiş, arkadaşlarıyla aldıkları kararların arkasında durduklarını söyler. Refik Tulga ve arkadaşları Meclisi dağıtmak, okuma yazması olmayanlara oy kullanmayı yasaklayarak CHP'ye iktidar yolunu açmak istegindeydi. Bu kararlarından Çankaya köşkünde Cemal Gürsel'in başkanlığında yapılan, İsmet İnönü'nün de iştirak ettiği toplantıda, İnönü'nün başbakan olacağı sözünün verilmesiyle vazgeçilir. İsmet İnönü'nün başbakanlığını kabul etmeyen tek kişi ise Talat Aydemir'dir.⁴⁵⁵

Ergun Göze, 27 Mayıs Darbesi'nden sonra demokrasiye dönüş müjdesi olan

⁴⁵⁵ A.g.e, s. 83

seçimlere gidilmesini ve seçimler neticesinde sağ partilerin en fazla oyu olarak Milli iradeyi yansıtmamasını yani sessiz çoğunluğun 27 Mayıs'ı onaylamayıp, CHP'nin iktidar olmasını istememesini sevinçle karşılar.⁴⁵⁶ Fakat ankaya Protokolü ile İsmet İnönü duruma hâkim olur. Bu protokol darbecilerin neticesinde Osman Bölükbaşı dâhil parti liderleri tarafından 24 Ekim 1961'de imzalanmıştı. Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı, İsmet İnönü ise Başbakanı. Cumhurbaşkanı adayı Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil Milli Birlik Komitesi'nin iki paşası, Fahri Özdilek ve Sıtkı Ulay O'nu "Ya Cumhurbaşkanlığı adaylığından vazgeersin, ya da Etlik'te gömölürsünüz." diye silahla tehdit ederek Cumhurbaşkanlığı adaylığından vazgeirmişti.⁴⁵⁷

ankaya Protokolü'nün imzalanmasının ardından sessiz çoğunluğun oyunu alamadığı halde ordunun baskısıyla başbakan olan İsmet İnönü ile 20 Kasım'da Türkiye'nin ilk koalisyon hükümeti, CHP-AP koalisyon hükümeti kurulmuş, 2 Aralık 1961'de de güvenoyu olarak çalışmaya başlar. AP Genel başkanı Ragıp Gümüşpala kendisine rüşvet telakki ettiği için başbakan yardımcılığı teklifini kabul etmemiştir.

27 Mayıs 1960'ı 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 darbe teşebbüsleri takip etmişti. 27 Mayıs Darbesi sırasında Kore'de olan Talât Aydemir, kendisinin içinde olmadığı 27 Mayıs Darbesi'ni içine sindirememiş, bu hareketin CHP'yi iktidara taşımak için yapıldığını da anlamıştı. CHP'nin korkunç muhalefetiyle kandırılan pek çok ordu mensubu gibi Talât Aydemir de iktidarın seksen yaşındaki İnönü'ye devredilmesi için yapılan 27 Mayıs Darbesi'ne karşıydı. Harp Okulu kumandanı olan Talât Aydemir'in 22 Şubat 1962'deki başarılı olmayan darbe girişiminin neticesinde kendisi dâhil pek çok 22 Şubatı subay emekliye sevk edilmiş, genç subaylar ise çeşitli vilâyetlere sürgüne gönderilmişti. Kurmay Albay Talât Aydemir'in 21 Mayıs 1963'te yine başarısızlıkla neticelenen, kendisinin ve hareketin mühim kişilerinden olan Binbaşı Fethi Gürcan'ın idam edilmesiyle neticelenen darbe teşebbüsü İsmet İnönü için sürpriz olmuştu. Bu darbe teşebbüsünün neticesinde Harp Okulu Alayı'nın üçte ikisi, yâni iki taburu ordudan ihraç edildi.⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ A.g.e, s. 84.

⁴⁵⁷ "Başgil Ölümle Tehdit Edildi", **Milliyet**, 27. 05. 1986, s. 1. Sıtkı Ulay'ın 27 Mayıs 1986'da Milliyet gazetesine kendisi anlatmıştır.

⁴⁵⁸ Hacer Hicran Göze, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, s. 97.

Ergun Göze'ye göre bundan sonra taşlar bir türlü yerine oturmayacak, 1924 Anayasası'nın yerine, Anayasa hocası olmayan, bazı 27 Mayısçı, yâni darbe yanlısı profesörlerin de iştirakiyle yapılan, Darbeyi meşrulaştıran bir anayasa hazırlanacaktı. O'na göre 1961 Anayasası Batı kopyası, hayalperest ve memleketin gerçeklerinden uzak bir anayasaydı.⁴⁵⁹Bu anayasa daha sonra 1971 ve 1980 darbesiyle biçim değişikliğine uğrayacak ve ortadan kalkacaktır.

3.4 Ara Rejim 12 Mart 1971 Muhtırası

AP, Ekim 1965 seçimlerinde oyların (% 52,9) ve meclisteki sandalyelerin salt çoğunluğunu elde ederek beklenmedik bir zafer kazandı. CHP'nin oyları % 28,7'ye düşmüştü. Oy dağılımından, AP'nin eski DP taraftarlarını kendine çekmiş olduğu belli idi. Ergun Göze'de 1965 yıllarında Babıali'de yazarken AP'ni desteklemişti.⁴⁶⁰

Süleyman Demirel, insanların, kendilerini onun köylü geçmişiyle özdeşleştirebildikleri ve onun mesleki yükselişinde kendi umutlarının somutlaşmış ifadesini buldukları kırsal kesimde bir oy avcısı olduğunu göstermişti. Menderes gibi Demirel de halk diliyle konuşabilen bir hatipti. Demirel, mecliste sağlam bir çoğunluğa sahip olduğundan, kabinesi için güvenoyu almada sıkıntı çekmedi ve sonraki beş yıl boyunca Türk siyasetine egemen oldu. 1960'ların ortaları ve sonları Türkiye'nin iyi yıllarıydı. Ekonomik büyüme yüksekti ve reel gelirler 1963-1969 yılları arasında % 20'lik bir ortalamayla devamlı artmıştı. Demirel'in en büyük başarılarından biri, orduyu, henüz beş yıl önce ordu tarafından alaşağı edilmiş olan Demokratların mirasçısı olan sivillerin yönetimiyle uzlaştırmasıydı. Ama ödediği bir bedel de vardı. Silahlı Kuvvetlere neredeyse tam özerklik verilmişti. Onların savunma bakanının ve kabinenin otoritesine olan itaatleri, bir formaliteden ibaret kalmıştı. Kabinesini ve partisini birada tutmak Demirel'in ana sorunuydu ve zamanının çoğunu bu meseleye harcıyordu. AP sanayiciler, küçük tüccar, esnaf, köylüler, büyük toprak sahipleri, dindarlar ve Batıcı liberallerin bir koalisyonuydu. Bu ortaklığın ideolojik tutarlılığı olduğunu söylemek zordu. Demirel çoğu gözlemcinin beklentisinin aksine partinin birliğini ve kendi başkanlık konumunu 1960'lı yıllar boyunca

⁴⁵⁹ Ergun Göze, *Üniversite Niçin Çöktü?*, s. 289.

⁴⁶⁰ Ergun Göze, *Yaşasın Hatıralar*, s. 27.

muhafaza etmeyi başardı. Bunun için sık sık başvurduğu iki taktiği vardı. Bilhassa seçimler sırasında (Örneğin, Nurcu liderlerle yakınlaşarak) partinin İslâmî niteliğinin ve geleneksel değerlerden yana olduğunun altını çiziyor ve sürekli bir komünizm aleyhtarı propaganda ve sol hareketi hırpalama kampanyası sürdürüyordu. MGK'nın desteği ve 1965'te eski Milli Emniyet Hizmetleri Teşkilatı'nın yerini alan MİT sayesinde, sol örgüt ve kişiler üzerinde baskı uygulanıyordu. 1966-1967'de okulları ve üniversiteleri solcu öğretmenlerden temizlemek için girişim başlatıldı. Yabancı sosyalist ya da köktenci yapıtların çevirmenleri, çevrilen metinler XVIII. yüzyıla ait risaleler mahkemeye çıkarıldı. İnsanlar yayın yoluyla komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle tutuklandı⁴⁶¹

Bu politikalar yüzünden Demirel de Menderes gibi entelektüeller arasında sevilmez hale geldi, ama kırsal kesimde kendisine olan desteğin devam ettiği 1965 seçimleriyle belli oldu. AP küçük kayıplara uğramakla beraber (% 46,5) meclisteki çoğunluğunu koruyordu; CHP ise onun kayıplarından yararlanamamış ve yalnızca % 27,4 oy almıştı. Bu desteği Demirel her seferinde dile getirmiş zorla gelmediklerini milli iradenin tek söz sahibi olduğunu dile getiriyordu.⁴⁶²

1960'lı yıllar hızlı değişim yıllarıydı. İnsanlar hem fiziki hem de sosyal olarak çok daha hareketli hale gelmişlerdi. Büyümekte olan bir öğrenci kitlesi ve çoğalmakta olan bir sanayi sektöründe işçi sınıfı vardı. Bu hareketlilikler sendikalaşmayı teşvik etmiş böylece sol teşekküller artmıştı.⁴⁶³

Soldaki en eski parti Türkiye Komünist Partisi'ydi. Yaklaşık 50 yıldır yasaklanmış olmasına rağmen, Türkiye içerisinde küçük, ama sadık bir taraftar topluluğuna hâlâ sahiptir. Bununla beraber, hem katı Moskova yanlısı tutumundan ötürü, hem de devrimin itici gücü olarak tüm dikkatini doktriner biri katılıkla sanayi proleteryasına yönelttiği için, sol siyasetle ilgilenenler üzerinde ağırlığı azalmaktaydı. Sanayi proleteryası Türkiye'de her zaman cılız olduğu için onların doktrinleri pek rağbet görmemiştir. Solun asıl partisi, İşçi Partisi'ydi. Bu da destek için proleterya'yı (bilhassa sendikaları) hedeflemekteydi, ama aynı

⁴⁶¹ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 364-365.

⁴⁶² Süleyman Demirel, **71 Buhranı ve Aydınlığa Doğru**, Ankara, Doğu Yayıncılık, 1971, s. 241.

⁴⁶³ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 367.

zamanda entelektüeller arasında da çok etkiliydi.⁴⁶⁴

1960'lı yıllar her çeşit siyasal ve toplumsal mesele üzerine canlı bir entelektüel tartışmaya sahne olmuştur bu ise çok fazla sayıdaki yeni dergide ifadesini bulmuştur. İlki, 1961'de çıkmaya başlamış Yön dergisiydi. Bu dergi dar Marksist bir yayın değildi, farklı köktenci ve sol görüşlerin dile getirildiği geniş tabanlı bir tartışma kürsüsüydü. Editörü Doğan Avcıoğlu, sosyalizmi, yarı sömürge bir ülkede uygulanabilecek bir kalkınma modeli olarak görüyor ve devlet planlamasını ve korumacılığı savunuyordu. Devrim ya da Aydınlık gibi sonraki dergiler, Marksizm'in belli bir çeşidine daha dar sınırlar içinde bağlanmışlardı.⁴⁶⁵

Menderes'in devrilmesinde ve 1961 anayasasının biçimlenmesinde üniversiteler önemli rol oynamıştı. Bu sebepten öğrencilerin ve öğretmenler kendilerini toplumun itici gücü olarak görmeye başlamış ideolojik kamplaşmalar başlamıştı.⁴⁶⁶ Üstelik bu, Kemalizm'in, aydın bir seçkin sınıf tarafından yürütülen yukarıdan aşağı devrim kavramına mükemmelen uygun düşen bir düşünceydi. Fikir Kulüpleri bütün üniversitelere yayıldı içlerinden en ünlüsü Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki kulüptü. Burada, İşçi Partisi liderlerinden Profesör Sadun Eren, yön verici bir etkiye sahipti. 1960'ların ortalarında bu kulübün ve diğerlerinin yönetimine TİP'in öğrenci eylemcileri hâkim olmuş, Fikir Kulüpleri Federasyonu adıyla ulusal bir ağ kurulmuştu.

Marksist çevrelerde 1960'ların ortalarındaki en büyük tartışma konusu, Türkiye'nin hangi tarihsel aşamada olduğuydu. Mehmet Ali Aybar ve TİP'in ana grubu, Türkiye'nin demokratik yollarla gerçekleşecek bir sosyalist devrime hazır olduğunu savunuyordu. TİP üyelerinin önderliğindeki yeni bir sendika konfederasyonu içerisinde örgütlenmeye çalıştıkları Türk işçilerinin artan sınıf bilincinden ve siyasal uyanışından geleceğini umuyorlardı. Mihri Belli önderliğindeki bir diğer etkin grup ise, Türkiye'nin feodal özelliklere sahip bir Asyalı toplum olduğunu proleteryanın hayli zayıf olduğunu ve devrimci değişimin ancak bir aydınlar ve subaylar koalisyonuyla gerçekleşebileceğini ileri

⁴⁶⁴ A.g.e, s. 368.

⁴⁶⁵ A.g.e, s. 369.

⁴⁶⁶ Ergun Göze, "İlk Kurşun", **Tercüman**, 16. 04. 1970, s. 5.

sürüyordu. Milli Demokratik Devrim denilen bu akım, 1968'de Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun yönetimine hâkim oldu ve bu federasyonu, kısaltılmış adıyla Dev-Genç diye bilinen, "Devrimci Gençlik" örgütüne dönüştürdü. Sovyetlerin Çekoslovakya'yı işgali, dünyanın dört bir yanındaki sol çevrelerde olduğu gibi Türk solu arasında da bir bilinç bunalımına yol açtı. Mehmet Ali Aybar'ın bu işgali kınaması, partinin Sadun Eren ve Behice Boran gibi öteki bazı önderleri tarafından desteklenmeyince, TİP bölündü. Bu sırada Milli Demokratik Devrim grubu da, Türkiye'nin feodal bir toplum, daha doğrusu, "Asya tarzı üretim" in egemen olduğu bir toplum olup olmadığı gibi, sınırlı bir çevrenin bilgi ve ilgi alanında kalan bir sorundan dolayı bölünmüştü. Feodalizm tezini savunanlar, devleti, feodal ve komprador çıkarlarla mücadele edecek ilerici bir koalisyon içerisindeki potansiyel bir müttefik olarak görüyorlardı. Diğer tarafta ise, Asya tarzı üretim tezinin savunucuları, mücadelenin, baskıcı bir devletle halk arasında olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle, tarihsel analiz ayrıca, hayati bir meseleye, ordunun bir devrimdeki olası rolüne ilişkin şifreli bir tartışmaydı da. Bu hareketin köktenci kanadından Doğu Perinçek'in önderliğindeki bir grup, daha sonra Maocu olmuştu.⁴⁶⁷

1970'ten itibaren, Milli Demokratik Devrim çevresinden bazı köktenciler, propagandanın yeterli olmadığı ve sadece silahlı propagandanın ve silahlı gerilla mücadelesinin devrimi getirebileceği kararına vardı. Maocu gruptan kopan TKP-ML hizbi de, TİKKO'yu oluşturdu. Deniz Gezmiş'in THKO'su ve Mahir Çayan'ın THKP-C'si öncülüğünde bu gruplar adam kaçırma, banka soygunu ve adam öldürme gibi pek çok silahlı illegal eylemler yapacak ve bu eylemleri yüzünden kendileri hakkında anarşist damgasının vurulmasına sebep olacaktı.⁴⁶⁸

Radikal sol çevrelerdeki bazı kişiler Kürt azınlığın durumuyla ilgilenilmesi konusunda ısrarcı bir tutum takındılar. Çoğunluk, sınıf dayanışmasının etnik kimliklere baskın çıkması gerektiği kanısında olunca, Kürt aydınları, "Doğu Devrimci Kültür Ocakları'nı kurdular.

Milli Demokratik Devrim grubunun subaylarla koalisyon umudu, 15-16 Haziran

⁴⁶⁷ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 370.

⁴⁶⁸ Ergun Göze, "Karara Muhalefet", **Tercüman**, 10. 04. 1972, s. 5.

1970 tarihlerinde İstanbul'daki işçilerin düzenledikleri büyük çaplı gösterinin askerî birliklerce sert bir şekilde bastırılması nedeniyle sarsıldı.⁴⁶⁹ Bu sıralarda THP, gerek TİP'in, gerekse yeni solun öteki gruplarının ciddi zorluklarla karşılaşması yüzünden, entelektüeller arasındaki nüfuzunu kısmen kazanmaktaydı.

Türk solunun karşısındaki merkez sağın tarihsel gelişimi ise şöyle başlamaktadır: Muhafazakâr Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Ekim 1965'teki seçimlerde başarısız olmuş, sadece % 2,2 oy elde etmişti. Yine de bu partinin sonraki 35 yılda Türk siyasetinde büyük bir rol oynaması mukadderdi. Bu, tamamıyla tek bir adamın, siyaset sahnesine girme niyetini açıklayıp Türkiye'ye geri dönen Albay Alparslan Türkeş'in sayesinde olacaktı. 1964'te kendi partisini kurma yolundaki başarısız bir girişimde bulunduktan sonra, 1960'ta MBK'dan atılan 14'lerin 10'uyla birlikte, 1965 ilkbaharında CKMP'ye katılmıştır. Türk milliyetçiliği, CKMP'nin 1965'te Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının yönetimine geçmesiyle birlikte müstakil bir politik hareket parti olma mecrasına girmiştir. CKMP 1969'daki kongresinde MHP adını almıştır. 1968'de kurulmaya başlayan Ülkü Ocakları da CKMP/MHP'nin gençlik örgütü olarak işlev gördü. MHP'nin doktrinleri“9 Işık” adlı kitabı yazmasıyla Alparslan Türkeş olmuştur.

MHP'nin 1970'lerdeki politikasına uygun biçimde, "güçlü devlet-güçlü iktidar" talebi öne çıkar. Türklerin tarihi teşkilatçı millet ve asker millet karakteri vurgulanarak, kuvvetli, "adil ve hızlı icra"yı sağlayacak kuvvetli başkanlık sistemine dayalı demokratik milliyetçi devlet sistemi önerilir. Türkeş'in dine yaklaşımı, dini devlet kontrolünde yeniden düzenlemeye ve millileştirmeye çalışan Kemalist laikliği milliyetçi-muhafazakâr ideolojiyle sentezleyen yaklaşıma yakındır.

1969'da Profesör Necmettin Erbakan, Demirel'i ve AP'yi büyük sermayeye özellikle de yabancı sermayeye bağımlı olmakla eleştiren küçük işadamlarının sözcülüğünü yaptığı bir kampanyadan sonra, Odalar Birliği Başkanı seçilmişti. AP'yi, farmasonların ve Siyonistlerin kuklası olup İslam'a sırt çevirmekle itham ederken, Erbakan'ın iddialarına dinsel bir hava eklenmişti. Aynı yıl AP'den ayrıldı ve Türkiye'deki muhafazakâr dindarların kalesi olan Konya'dan bağımsız milletvekili olarak meclise girdi.

⁴⁶⁹Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 371.

Ocak 1970'te Erbakan başka iki bağımsız milletvekili ile birlikte Milli Nizam Partisi'ni kurdu.⁴⁷⁰

MHP ve MNP birlikte, Demirel'in iktidarına ciddi bir tehdit oluşturmuyorlardı. Bu yeni partilerden hiçbiri, sağın kitle partisi olarak AP'nin yerini alacak durumda değildi, ama Bozbeyli'nin Demokrat Partisi ile birleşmiş olan AP içerisindeki muhaliflerle birlikte, Demirel'in meclisteki ağırlığını tehlikeye sokabilirlerdi. Şiddet hiçkuşkusuz 1960'ların sonlarında solcu gruplar tarafından başlamıştı. Amerikan Altıncı Filo'nun Temmuz 1968 ve Şubat 1969'daki gelişleri sırasında, polis ve askerle şiddetli çatışmalar olmuş ve ölenler olmuştu. Bombalı saldırılar, soygunlar ve adam kaçırmalar oluyordu. 1968 sonlarından itibaren ve 1969-1970 yıllarında daha da artarak, sağdan, bilhassa da Türkeş'in Ülkücü gençlerinden sol harekete şiddetle karşılık veriliyordu.

1971 Muhtırasına giderken ülke büyük bir politik karışıklığın içerisindeydi. Sol hareket askeri darbeyi meşrulaştırmak için şiddet eylemleri yapmaktadır. Buna karşılık merkez sağ özellikle Ülkücü gençler solcuların bu şiddet eylemlerine karşılık vermektedir. Bu sırada AP'den ayrılan Demokratik Parti'yi kuranlar, Süleyman Demirel'in kardeşi Hacı Ali Demirel'e Ziraat Bankası'ndan verilen 400.000 TL'lik bir kredi meselesinin peşini bırakmamaktadır. 27 Mayıs'tan arta kalan güçler rahatsız ve parlamento kilitlenmiştir. Doğan Avcıoğlu grubu şiddet eylemlerine destek vermektedir. Jandarma Genel Komutanına suikast düzenlenmiş ve orduda bir hareketlilik mevcuttur. Çünkü orduda sol bir darbe yapma tehlikesi var ve buna karşı önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Ergun Göze'de darbe olacağı havasını sezmiş ve yakında bir şeyler olacağını köşesinde değinmiştir. 11 Mart'ta bu olaylarla ilgili yazdığı yazı matrise girmiş fakat yazı işleri, yazının yönünü sonradan fark etmiş ve matrizen çıkarmaya karar verdiği için 13 Mart'ta baskısı çıkmıştır.⁴⁷¹

Ordu komutanları 12 Mart 1971'de müdahale edip Demirel'i istifaya zorladığında, öteden beri olayları izleyenler bu olaya şaşırmadılar. Fakat pek çok gözlemci, müdahalenin niteliğini anlamada yanıldı. Liberal basın ve sol basın, bunu Demirel karşıtı bir önlem

⁴⁷⁰ A.g.e, s. 372.

⁴⁷¹ Ergun Göze, "Generaller Beş Çayı", **Tercüman**, 13. 03. 1971, s. 5.

olarak gördü ve bu nedenle destek verdi. Hangi silahlı kuvvetler hizbinin kontrolü ele geçirdiğini hiç kimse hemen fark edemedi. Aydınlar, Demirel'e düşman ve 1961 Anayasasındaki reformların gerçekleştirilmesine bağlı radikal-reformist hizip olduğunu sandılar.⁴⁷² 12 Mart 1971'de Genelkurmay Başkanı Başbakan'a, Silahlı Kuvvetler'in ultimatolu niteliğinde bir muhtıra verdi. Muhtıra,⁴⁷³ " anarşi"yi sona erdirebilecek ve reformları "Atatürkçü bir görüşle" uygulayacak güçlü ve inandırıcı bir hükümetin kurulmasını istiyordu. Bu talepler karşılanmadığı takdirde ordu "anayasal görevini yerine getirecek" ve iktidara el koyacaktı. Kısa zamanda, aslında yüksek komutanların, alt rütbeden subayların Mayıs 1960'dakine benzer bir darbe yapma niyetini fark edip, bunu önlemek için eyleme geçmiş olduklarına dair söylentiler yayılmaya başladı. Kısa süre içinde, bazı subayların emekli edilmesi bu söylentileri doğrulamış gibiydi.⁴⁷⁴

1971 Darbesinden sonra 1961 Anayasası'ndaki bazı maddeler değişikliğe uğratılmış, sol hareketin manevra kabiliyeti kısıtlanmıştı. Parlamentodaki muhafazakâr çoğunluk da bu görüşü paylaştı. Anayasa maddelerinden dörtte üçüne dokunulmuş, on bir yeni geçici hüküm getirilmiştir. Bu değişikliklerin en önemlileri şunlardır:⁴⁷⁵

- 1) Temel hakların kullanılmasına yeni sınırlamalar getirilmiş, bu amaçla genel bir yasak eklenmiştir.
- 2) Gözaltında tutma süresi önce 7 sonra 15 güne çıkarılmıştır.
- 3) Memurların sendikalara üye olmaları yasaklanmıştır.
- 4) Hükümete kanun gücünde kararname çıkartma yetkisi tanınmıştır.
- 5) TRT'nin özerkliği kaldırılmıştır.
- 6) Üye seçiminde hükümetin etkin olduğu Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kurulması öngörülmüştür.

⁴⁷² "Muhtıra ve İstifa Hukuka Uygun", **Milliyet**, 15. 03. 1971, s. 1.

⁴⁷³ "Silâhlı Kuvvetler Sunay'a ve Meclis'e Muhtıra Verdi", **Milliyet**, 13. 03. 1971, s. 1.

⁴⁷⁴ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 373.

⁴⁷⁵ Sina Akşin, **Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Ed. Sina Akşin, C. 4, 11. B., İstanbul, Cem Yayınevi, 2011, s. 265.

Ergun Göze'ye göre 1971 Muhtırası meşrudur çünkü sol bir darbeye karşı devlet nefs-i müdafaa etmiş ve bu darbe kaçınılmaz olmuştur. 61 Anayasasının getirdiği ifrata kaçmış olan özgürlük anlayışı yüzünden kaosa sürüklenen ülke bir nebze olsun rahatlamış ve sol hareketler önlenmiştir. Anayasa değişikliğindeki en çok üzerinde durduğu nokta TRT'nin özerkliğinin elinden alınmasıdır. Çünkü O'na göre, bu kurum hiçbir zaman milli olmamış⁴⁷⁶ ve devlet menfaatlerinin aksine çalışarak komünizm propagandası yapmaktadır. Sosyal medyanın gücüne güvenen Ergun Göze sırf bu yüzden sola sempati duyacak insanların çıkabileceği çekincesiyle TRT'nin özerkliğinin kaldırılmasını doğru bir tespit olarak görmüştür.

Anılan dönemde komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mümtaz Soysal'dan, yurt dışındaki TKP ile ilişki kurdukları iddiasıyla Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol ve Azra Erhat'a kadar çok sayıda öğretmen, yazar, sendikacı, doktor, bilim adamı, subay, işçi ve öğrenci tutuklanarak askerî cezaevlerine kapatılmışlardır. Ölüm cezalarından Deniz Gezmiş, Hüseyin İnönü ve Yusuf Aslan haklarında olan TBMM'nde onaylandıktan sonra, İsmet İnönü'nün başvurusu ile Anayasa Mahkemesi'nde bozulmuşsa⁴⁷⁷ da parlamentonun direnmesi üzerine 6 Mayıs 1972'de infaz edilerek yerine getirilmiştir.

12 Mart yönetimindeki siyasi yargılamaları iki ana grupta toplamak mümkündür. Birinci grupta yasalara göre kurulan ve tüzüklerinde belirtilen amaca uygun faaliyet gösteren DİSK, DEV-GENÇ, TÖS gibi işçi, gençlik ve öğretmen örgütleri ile Basın Kanununa göre yayımlanan kitap, dergi ve gazeteler hakkında açılan siyasi davalar yer alır. Bu tür davalarda söz konusu sendika, dernek yöneticileri, kurucuları ve üyeleri gizli örgüt mensupları diye suçlanmışlar ve 5-15 yıl arasında değişen ağır hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Bu dönemde ayrıca iki siyasi parti MNP ve TİP Anayasa Mahkemesince kapatılmıştır. 12 Mart yönetimince yapılan ikinci grup siyasi yargılamalar ise, devrim için silahlı mücadele yolunu benimseyen ve yasadışı faaliyet gösteren parti ve gerilla örgütleri hakkında açılan davalar oluşturmaktadır. Bunlar arasında Mahir Çayan ve arkadaşlarının

⁴⁷⁶ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 270.

⁴⁷⁷ Ergun Göze, "Karara Muhalefet", **Tercüman**, 10. 04. 1972, s. 5.

yargılandıkları THKP-C, THKO ve Doğu Perinçek ve arkadaşlarının yargılandıkları TİİKP ile İbrahim Kalpakkaya ve arkadaşlarının yargılandıkları TKP-ML davaları sayılabilir.⁴⁷⁸

12 Mart Muhtırası'nda başbakanlığa getirilen Nihat Erim'den ve aşırı yorgunluktan istifa ettikten sonra yerine atanan Milli Savunma Bakanı Ferit Melen'in başkanlığında 22 Mayıs-10 Nisan 1973 yılları arasında yaklaşık 11 ay çalışan hükümet döneminde en önemli olay süresi dolan Cevdet Sunay'ın yerine cumhurbaşkanı seçme işidir.⁴⁷⁹ Anayasada devletin en üst makamı, fakat görünüşte güçlü konumda bulunmadığı söylenen cumhurbaşkanlığı koltuğunun böylesine önem kazanması, söz konusu makam için yapılan seçimlerin Türkiye'de müdahaleci eğilimi temsil eden kesimlerle sivil rejimi kurallarına uygun sürdürmek isteyen ve ordunun kesinlikle kışlasına çekilmesini savunan çevrelerin mücadelelerine sahne olmasıdır. 1961'de Ordu kendi adayını rakipsiz olarak seçtirmeyi başarmış ve kışlaya dönüşü gerçekleştirememişti. 1972 Ağustosunda görev bitimine birkaç gün kala emekli olan orgeneral Memduh Tağmaç'ın yerine, Kara Kuvvetleri Komutanlığında süresi dolan Orgeneral Faruk Gürler'in genelkurmay başkanlığına getirilmesi, 1973 ilkbaharındaki seçimde parlamento içinde ve dışında çetin bir hesaplaşmaya gidileceği haberini vermekteydi. Burada şaşırtıcı olan, muhafazakâr kanadın temsilcisi Süleyman Demirel ile 12 Mart 1971 müdahalesinden sonra sola daha çok yaklaşan CHP'nin yeni lideri Bülent Ecevit'in ortaklaşa destekledikleri kendi halinde emekli Oramiral Fahri Korutürk'ü cumhurbaşkanı yapan gelişmedir.⁴⁸⁰

Ergun Göze'ye göre, Süleyman Demirel'in ve AP'nin cumhurbaşkanlığı adayları içerisinde en güçlüsü olan Faruk Gürler'i tercih etmemesinin nedeni Faruk Gürler'in orduda 9 Martçılar denilen sol darbe yanlılarının ve askerî müdahalenin hemen ardından tasfiye edilen general ve subaylarla 12 Mart 1971 öncesinde kurduğu bilinen ilişkileridir. Muhafazakârlar, Orgeneral Gürler ve havacı Orgeneral Muhsin Batur ile birlikte yer aldıkları reformcu darbe yanlısı kesimler arasında gözükken bir askerin cumhurbaşkanı koltuğuna oturmasına izin vermeyecektir.

⁴⁷⁸ Sina Akşin, **Çağdaş Türkiye 1908-1980**, s. 266-267.

⁴⁷⁹ Ergun Göze, "Aşırı Yorgunluk ", **Tercüman**, 20. 04. 1972, s. 5.

⁴⁸⁰ Sina Akşin, **Çağdaş Türkiye 1908-1980**, s. 267.

Fahri Korutürk'ün, cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra Orgeneral Gürler adına yapılan kulislere adı duyulan Ferit Melen başbakanlık görevinden çekilmek zorunda kalmıştır. Aslında Melen bazı generallerin dışında parlamentonun desteğine sahip olmadığından istifa etmiştir. Yeni cumhurbaşkanı tarafından başbakanlığa getirilen Naim Talû AP ve bağımsızlardan oluşan bakanlar kurulu bir seçim hükümetiydi. Çünkü Talû hükümetine CHP bakan vermemiştir.⁴⁸¹ Bu durum hükümette AP'nin etkisini arttırmıştır. Böylece Türkiye siyaset tarihinde yaklaşık iki yıl süren 12 Mart 1971 yönetimi, altı aylık geçiş sürecinden sonra tamamlanacak ve 1973 genel seçimleriyle başlayan, fakat 12 Eylül 1980'deki yeni askeri müdahalede sona erecek sivil rejime geçilecekti.

3.5 12 Mart'tan 12 Eylül'e Doğru

14 Ekim 1973'deki genel seçimlerin sonucu bazı çevrelerde beklenmedik gelişme olarak değerlendirilir. Siyasi gözlemciler ve kamuoyu AP zaferi düşünülürken AP oyların % 29,5'ni, CHP ise % 33,5 oy alarak birinci parti olur. Partilerin hiçbirisi salt çoğunluk değildi; bu yüzden koalisyon ya da azınlık hükümetleri kaçınılmazdı. Uzun süren müzakerelerden sonra, Ocak 1974'te, Ecevit'in CHP'si ile Erbakan'ın MSP'sinin şaşırtıcı ve pek çok milliyetçi muhafazakârın eleştirisine sebep olacak bir koalisyona dayalı bir kabine kuruldu.⁴⁸² Bu Avrupa ve Amerikan nüfuzuna ve büyük sermayeye olan güvensizlikten kaynaklanan bir çıkar birliği idi.

Koalisyon hükümeti iktidarda birkaç ayını ancak doldurmuştu ki Kıbrıs bunalımı patlak verdi. Ecevit, bu bunalımın üstesinden gelmesi ve Kıbrıs'ı işgal kararı alması nedeniyle, bir anda ulusal kahraman haline geldi. Ecevit halkın gözünde kazandığı bu yeni itibarı sayesinde erken seçimlerde salt çoğunluk elde edeceğini hesaplayarak, 16 Eylül 1974'te istifa etti. Bu istifa ile MSP baştan beri bu koalisyona karşı olanlar tarafından ağır eleştirilere maruz kaldı, çünkü böyle bir ortaklık onlara göre riyakârlıktı ve muhalefette kalırsa idi daha şahsiyetli bir politika izlenebilirdi.⁴⁸³ Bu istifa Ecevit için de bekleneni vermedi. Çünkü Ecevit'in fazlasıyla öne çıktığının farkında olan sağ partiler AP, MSP, MHP, CGP ve DP'den ayrılan bazı bağımsızlardan oluşan ve kendini Milliyetçi Cephe

⁴⁸¹ A.g.e, s. 269.

⁴⁸² Ergun Göze, **MSP Çıkmazı**, s. 14.

⁴⁸³ A.g.e, s. 15

olarak ilân eden bir koalisyonu toplamayı başardı.⁴⁸⁴ 12 Nisan 1975 günü Demirel başkanlığındaki AP-MSP-CGP-MHP ve bağımsızlar ortak hükümetine 218'e karşı 222 güvenoyu ile işbaşı yaptırılması, Türkiye siyasetinde 1960'larda ortaya çıkan sağ ve sol şeklindeki kutuplaşmanın artık yerleştiğinin kanıtıdır. Söz konusu ortaklık, hükümet bunalımını gidermenin yanında Milliyetçi Cephe diye anılan birlikte yer alan partilerin bazı hesaplarına dayandığı için anlamlıdır. 12 Mart döneminden çıkarken yapılan 1973 genel seçimlerinde 1965 ve 1969 seçimlerine göre AP gerilemiştir. Bunda sağdaki bölünme ve partinin içindeki iç çekişme başrolü oynamaktadır.⁴⁸⁵ AP yönetimi "millet bize muhalefet görevi verdi" diyerek 1973 seçimlerinden sonra CHP ile veya öteki partilerle hükümet kurmaya yanaşmamıştır. Böylece solda yer aldığı için CHP'ne iktidar yolunu kapatmak, sağ kanat partilerini AP bayrağı altında toplayarak birlik isteyen seçmenin gözünde prestij kazanmak imkânını elde etmişti. MSP, CGP ve MHP'nin ortaklıktan umdukları, büyük ölçüde iktidarın nimetlerini iyi kullanarak ayakta kalmalarını ve gelişmelerini sağlamaktı. Özellikle MSP için, oluşan birliğe katılmak kaçınılmazdı. Bu parti "solcularla işbirliği" yaptı suçlamasından da kurtulmak istiyordu. Parlamentodaki üç sandalyesine karşılık iki bakanlık verilen MHP'nin durumu ise en avantajlı çıkan parti olma özelliğine sahip. Nitekim Haziran 1977 seçimlerinde oylarını 362 binden 951 bine, sandalye sayısını 3'den 16'ya yükseltmiştir. MHP esas olarak Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere devlet kurumlarında ve kamu iktisadî teşebbüslerinde yaygın örgütlenmeye giderek AP'nin kanatlarında sistemli bir kuşatma stratejisini Demirel başkanlığındaki I. Milliyetçi Cephe Hükümeti'nde yürürlüğe koymuştur. Kuşatma stratejisi Ergun Göze gibi pek çok milliyetçi aydın tarafından da desteklenmiştir.⁴⁸⁶ Milliyetçi Cephe'nin ortaklarından CGP ise 12 Mart 1971'den sonra modası biraz geçen tutucu bir Kemalizm yorumunun etkisiyle ancak sağcı partilerin arasında kendine yer bulabilmiştir. 1973 seçimlerinde 13, 1977'de ancak 3 sandalyeye sahip olabilmiştir. Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni bir araya getiren partilerin hangi temel üzerinde ortaklık kurdukları çok açık:

⁴⁸⁴ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 377.

⁴⁸⁵ Ergun Göze, *Yaşasın Hatıralar*, s. 243.

⁴⁸⁶ *A.g.e.*, s. 245.

Sol'a karşı cephe ve Ecevit'in yükselen oy oranına karşı birlik olmak.⁴⁸⁷

Türkiye içerisinde bunlar olurken, dış politikada özellikle Yunanistan ve ABD ile anlaşmazlıklar sürmektedir. Şubat 1975'te Sadi Irmak hükümeti döneminde kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti dünya kamuoyunda tepki ile karşılanmıştır. Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki karasularını 12 mile kadar genişletmek istemesi, Türkiye'nin kıta sahanlığında petrol arama çalışmalarında bulunması, gerginliği daha da tırmandıracaktır. Fakat MC Hükümeti döneminde en önemli sorun halkın can ve mal güvenliğinin sürekli tehdit ve saldırı altında olmasıdır. Türkiye'de 1976'dan itibaren iç savaş ortamı gözlenmektedir.⁴⁸⁸

I. Milliyetçi Cephe Koalisyonu 1977'ye kadar sürecektir. Artan şiddet ve ekonomik bunalım ortamında yapılan seçimler, Türkiye'de iki partili bir sisteme geri dönüşü gösterir gibiydi. Bülent Ecevit'in kamuoyundaki kişisel itibarı sayesinde, CHP oyların % 41,4'ünü aldı; bu CHP'nin bir serbest seçimde elde ettiği en yüksek orandı. Öte yandan, AP'de % 36,9'a yükselmişti. Yine bir açmazla karşı karşıya kalınmıştı. Ecevit'in kendi partisi ve bağımsızlardan bir koalisyon oluşturma girişimi başarısız oldu.. Ardından Demirel ikinci "Milliyetçi Cephe" koalisyonunu kurdu. Bu koalisyonda MSP ve MHP'nin ağırlığı ilkinden daha fazlaydı. Koalisyon, artan kargaşa ortamında Aralık ayına kadar dayandı; bu tarihte bazı AP milletvekillerinin partiden ayrılması koalisyonun sonunu getirdi.⁴⁸⁹

Ocak 1978'de Ecevit, CHP milletvekillerinin yanına bağımsızları katarak kabine kurma çalışması yaparken, partilerinden ayrılıp bağımsız olanlar ödüllendirildi: Bağımsızların hepsine kabinde yer verilmişti. Ecevit kabinesi Ekim 1979'a kadar ayakta kaldı, ama başarısızdı. Şiddetin artışı engellenemedi. Zira bu politik kaos ortamında Ecevit'te tarafsız değildi her fırsatta yapılan şiddet eylemlerini sağ kesime mal ediyor ve faşistler yaptı diye ortamı geriordu.⁴⁹⁰ Ordunun başındakiler, teröre ve Kürt ayrılıkçı hareketine karşı yumuşak saydıkları Ecevit'in tutumundan giderek hayal kırıklığına uğradılar. 1979 yazında ordu üst kademesinin, artık kaçınılmaz addettiği bir darbenin

⁴⁸⁷ Sina Akşin, *Çağdaş Türkiye 1908-1980*, s. 274.

⁴⁸⁸ *A.g.e.*, s. 275.

⁴⁸⁹ Ergun Göze, *Yaşasın Hatıralar*, s. 244.

⁴⁹⁰ Ergun Göze, "Ecevit'sel Düttürü", *Tercüman*, 12. 05. 1975, s. 5.

hazırlıklarını başlatma kararı aldığına dair güçlü göstergeler mevcuttu.⁴⁹¹

Ekim 1979'daki Cumhuriyet Senatosu seçimleri CHP'ye olan desteğin çok azaldığını göstermişti. Bunun üzerine Ecevit istifa etti.⁴⁹² Demirel çoğu kişiyi rahatlatacak şekilde davranıp, MSP ve MHP'siz, sadece kendi partisi ve bağımsızların desteklediği bir azınlık hükümetiyle yeniden iktidara geldi.

AP ve CHP 1973'te demokrasiye yeniden geçildikten sonra işbirliğini beceremedikleri için ve böylece aşırı uçtaki küçük gruplara ölçüsüz nüfuz sağladıkları için, siyasal sistem giderek felç oldu. Büyük partilerin kutuplaşması kısmen ideolojik etkenlerden, kısmen de liderler arasındaki kişisel çekişme yüzündendi. Ayrıca, her iki parti de, salt çoğunluktan sadece bir adım uzakta olduğunu ve işbirliğinin gelecek seçimlerdeki şansına zarar vereceğini sanıyordu. Cumhurbaşkanlığı süresi 1980'de sona eren Korum Türk'ün yerine, 100 tur oylamadan sonra bile meclisin yeni bir isim seçemeyişi, siyasal sistemin aldığı ağır yaraları ortaya serdi. Bu felç durumu, Türkiye'nin 1970'lerde karşılaştığı iki olağanüstü sorunla, yani siyasal şiddet ve ekonomik bunalımla mücadele etmek için, hiçbir hükümetin etkili tedbirler alabilecek ve daha da önemlisi, bu tedbirleri uygulattırarak güçte olmadığı anlamına geliyordu.

3.5.1 Siyasal Şiddet

Türkiye'de 1970'lerin sonlarında siyasal şiddet büyük bir sorun haline geldi. Solda aşırı uçtan bazı gençlik grupları ve sağda ülkücü gençlik, sokaklara ve üniversite kampüslerine hâkim olmak uğruna savaşıyordu. Ergun Göze'ye göre, bu çatışmaları başlatan ilk olarak sol gruplardır. Dolayısıyla ülkücü gençlik burada nefsi-i müdafaa yapmaktadır. Bu şiddet ortamında ölen ülkücü gençlere sahip çıkmakta ve ölen ülkücü gençleri şehit olarak nitelemektedir.⁴⁹³ Bu gruplar, 1970'lerde Türkiye'yi sarsan ekonomik bunalım ve liselerden her yıl mezun olan 200 bin öğrencinin ancak %20'sine yüksek öğrenim olanağı sunan sistem yüzünden mesleki gelecekleri şüpheli ya da hiçbir gelecek

⁴⁹¹ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 378.

⁴⁹² Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, s. 452.

⁴⁹³ Ergun Göze, *MSP Çıkmazı*, s. 12

umutları olmayan gençleri saflarına katmakta güçlük çekmiyorlardı.⁴⁹⁴

Siyasal şiddet kurbanlarının sayısı hızla artıyordu: 1977'de 230 civarında olan kurban sayısı, iki yıl sonra 1200 ila 1500'e fırladı. Türkiye'de siyasal aşırılığın bu denli olağanüstü bir şiddete dönüştüren şey, büyük ölçüde ülkenin geleneksel kültürüydü: Bu kültürde onur ve onursuzluk; kişinin kendi ailesi veya aşiretiyle başka aile veya aşiret mensubu arasındaki çatışma; bir de kan davası belirleyici rol oynuyordu. Geleneksel çatışmalara, siyasal anlamlar atfediliyordu. Geleneksel çatışmaların sağ-sol ayrılığıyla bütünleşmesinin bir başka örneği, Ankara Üniversitesi öğrencisi Abdullah Öcalan tarafından 1978'de Neo-Marksist Kürdistan İşçi Partisi'nin kurulmasıydı. Partinin amacı, ülkenin güneydoğusunda bir sosyalist Kürt devleti kurmaktı.

1979-1980 yıllarında şiddetin niteliği değişti. Çünkü şiddet artık sırf solcu ve sağcı aşırılıkların karşılıklı işledikleri cinayetlerden ibaret değildi; tanınmış kişiler de öldürülüyordu. 27 Mayıs 1980'de Gümrük ve Tekel Bakanı Gün Sazak öldürüldü, bunu Temmuz ayında eski başbakan Nihat Erim'in ölümleri izledi.

Yetkililer düzeni sağlamada aciz görünmekteydi. Bütün mahalleler, bilhassa gecekondu bölgelerindekiler, mutlaka çatışan gruplardan birinin hâkimiyetine giriyor ve "kurtarılmış bölge" ilân ediliyorlardı. Buna en ünlü örnek, Karadeniz'in küçük ilçesi Fatsa'ydı. Burada solcu belediye başkanı ve yandaşları devlet otoritesini fiilen reddetmiş ve adeta bağımsız bir Sovyet Cumhuriyeti ilân etmişlerdi. Sonunda bu tuhaf deney, askerî birliklerin gönderilmesiyle sona erdirilmişti.

Ancak, siyasal şiddetteki artış, 61 Anayasasının siyasal sisteminin yıkılışına ve askerî müdahaleye yol açan tek ya da en önemli etken değildi. Bu gelişmeler, tırmanışta olan ve toplumda son derece istikrar bozucu bir etki yaratan ekonomik bunalımla birlikte yaşanıyordu. Bunu anlamak için şimdi bu dönemdeki ekonomik gelişmelere göz atılması gerekmektedir.

3.5.2 1970'lerin Sonundaki Ekonomik Bunalım

1970'lerin sonlarında hükümetleri şirazesinden çıkaran şeyin, toplumsal

⁴⁹⁴ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 380.

huzursuzluk ya da sokaklardaki şiddetten çok, artan ekonomik bunalım olduğunu evvelce belirtilmişti.

Sürekli bir dış ödemeler dengesi açığı, dış girdilere bağımlı bir sanayi ve o yüzden dövize bağımlı oluş, hepsi birlikte Türk ekonomisini tehlikelere son derece açık hale getiriyordu. 1973-1974 petrol bunalımı uluslararası piyasada petrol fiyatlarının dört misli artışına yol açmıştı. 1950'lerden beri enerji kaynağı olarak petrole gittikçe bağımlı hale gelen Türkiye için bunun anlamı, dolarla ödemek zorunda olduğu ithalat faturasının haddinden fazla kabarması demekti. Ayrıca uygulanan yanlış mali ve para politikaları yüzünden Türkiye'de enflasyonun artmasına sebep olunmuştu. 1970'lerin sonlarında ve 1979-1980 yıllarındaki ikinci bir petrol fiyatı şokunun ardından, Türkiye'nin döviz gelirlerinin üçte ikisi, bu petrol faturasının ödenmesine harcandı. 1978-1980 yılları arasında ise aynı hızla artan para ve kredi hacmine karşılık, üretimin üst üste 2 yıl gerilemesine ve beklentilerin olumsuz gelişme göstermesine bağlı olarak şiddetlenen enflasyon üç rakamlı boyutlara ulaştı.⁴⁹⁵ Bu sırada Avrupa'daki ekonomik durgunluk nedeniyle, Türk ürünleri için Batı pazarı da daralmıştı. Merkez Bankası'ndaki döviz rezervleri ve Almanya'daki Türk işçilerinin döviz transferleri kullanılarak ekonomik büyümeyi kısa bir süre için sürdürmek mümkün olmuştu. Ancak, döviz transferleri 1974'ten sonra azalmaya başladı. Çünkü Avrupa'daki işçilerin durumu kötüleşmekte, öte yandan Türkiye'deki duruma güvenleri de kaybolmaktaydı. İşçiler paralarını artık yurtdışında tutmaya başlamışlardı. Hükümet bu sorunu, son derece pahalı, kısa vadeli dövizle borçlanarak ve para basarak gidermeye çalışıyordu. Ayrıca ithalat sınırlamaları getirerek değerli döviz rezervlerini korumaya da çalıştılar. Bu dönemde uygulanan ithal yasaklarını amaçlayan korumacılık, ithalattan çok ihracatı engellemiştir. Aşırı enflasyona ve paranın dış değerinin önemli bir kayba uğramasına rağmen zamanında devalüasyona gidilmemesi, Türkiye'yi dış ticarete dünyanın en kapalı ekonomilerinden biri durumuna getirmiştir.⁴⁹⁶ Sanayi ve elektrik üretimi için petrol gittikçe kıtlaşmaya başlamış ve 1979 yılında kış ortasında bile günde beş saate varan elektrik kesintileri olağan hale gelmişti. Hükümet, Fiyat Kontrol Komitesi vasıtasıyla fiyatları denetleyip enflasyonu indirmeye

⁴⁹⁵ Aslan Eren, **Türkiye Ekonomisi**, 4. B., Bursa, Ekin Yayınevi, 2011, s. 279.

⁴⁹⁶ **A.g.e.**, s. 217.

çalıştı. Sonuç muazzam bir karaborsaydı. Enflasyonu düşürmede bir diğer tedbir de Türk lirasının kur değerini suni bir şekilde yüksek tutmaktı. Tümü de çok gecikmiş bazı devalüasyonlar yapıldı ve sonuçta para karaborsaya aktı.⁴⁹⁷

Türkiye'yi saplandığı mali ve ekonomik bataktan kurtarmak için köktenci önlemlere gerek olduğu anlaşılmıştı. 1978'de Ecevit hükümeti IMF, Dünya Bankası ve OECD ile yeni krediler için görüşmelere başladı. Bu kuruluşların ekonomik reforma ilişkin ağır talepleri yüzünden görüşmeler sürüncemede kaldı. Ancak Temmuz 1979'da, 1,8 milyar Amerikan dolarlık yeni krediler çıkaracak bir anlaşmaya varıldı. Bu krediler, Türk hükümetinin bir reform paketini uygulamaya sokmasına bağlıydı. Paket, ithalat ve ihracat denetimlerinin kaldırılmasını, devlet sübvansiyonlarının kesilmesini, faiz oranlarının serbest bırakılmasını, fiyatların yükseltilmesini ve devlet harcamalarının kısılmasını içeriyordu. Süleyman Demirel, Ekim 1979'da yeniden iktidara geldiğinde, yeni hükümet bu programı mutlak öncelikle yürürlüğe koydu. Görev, Başbakanlık Müsteşarı ve DPT Müsteşar Vekili Turgut Özal'a verildi. Bu göreve gelmeden önce Turgut Özal ile röportaj yaparak ekonomi politikalarını açıklamasını sağlayan Ergun Göze'dir.⁴⁹⁸ Ocak 1980'de Özal reform paketini açtı ve ardından krediler gelmeye başladı. Paketin bir parçası da, lirada yapılan % 48,6'lık ani ve sert devalüasyondur. 1980 ilkbaharında durum düzelmekle birlikte, (Şili'de General Pinochet'nin Başkan Allende'ye karşı yaptığı darbeden sonra başlattığı siyasete atfen) "Şili çözümü" denilen bu politikalara karşı yaygın bir direniş olmuştu. Sendikaların, özellikle de DİSK'in süren faaliyetleri, Özal'ın ekonomi paketinin uygulanmasına olanak vermiyordu. DİSK üyeleri Ocak ve Nisan ayları arasında bazı fabrikaları işgal ettiler. Her yerde, çoğu kez polis ve orduyla çatışmaların da eşlik ettiği grevler oldu.⁴⁹⁹

3.5.3 Diğer Sebepler

61 Anayasası'nın başarısızlığa uğramasında ve 20 yıl içerisinde üçüncü askerî müdahaleye yol açan gelişmeler çeşitliydi: artan asayiş sorunları, Kürt ayrılıkçılığı, kördüğüm olmuş gibi görünen siyasal sistem ve harap olmuş ekonomi. Bunlara bir de, ordu

⁴⁹⁷ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 386.

⁴⁹⁸ Ergun Göze, *Yaşasın Hatıralar*, s. 259. Röportajın aslı için bkz. Ergun Göze, *Soruşturma*, s. 342-348.

⁴⁹⁹ *A.g.e.*, s. 386-387.

içinden birçok kimse de dâhil olmak üzere, çok kişiye İslâmî köktencilik tehlikesi gibi görünen şey de ekleniyordu. Ocak 1979'daki İran İslam devrimi MSP'yi ve belki de İran tarafından desteklenen diğer İslam grupları cesaretlendirmişti. Bunlar git gide dikkat çeker hale gelmiş ve 6 Eylül 1980'de Konya'da "Kudüs'ü Kurtarma Mitingi" ile bir kitle gösterisi yapmışlardı.⁵⁰⁰ Bu gösteri esnasında şeriata dönülmesi çağrısında bulunulmuş ve metni 1921'de dindar çevrelerde büyük saygınlığa sahip İslamcı şair Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılmış olmasına rağmen Türk ulusal marşını söylemeyi reddetmişlerdi.⁵⁰¹

Genellikle, askerî müdahalenin temel nedeninin irtica tehlikesi olduğu düşünülmektedir, fakat bunun gerçekte pek yakından alakası yoktur. Siyasetçilerin ülkeyi etkin şekilde yönetme becerilerine olan güvenlerini giderek yitiren Genelkurmayı iktidara el koymaya sevk eden şey, yukarıda anlatılanların bir karışımıydı. Daha önce bahsettiğimiz gibi, yönetime el koyma hazırlıkları 1979 yazında başlamıştı ve ülkenin en kıdemli generalleri o yılın Aralık ayında, İstanbul'daki bir toplantıda, siyasetçilere bir muhtıra hazırlamayı kararlaştırmışlardı. Bu muhtıra 2 Ocak 1980'de açıklandı, ancak generaller açısından sonu gelmeyen Cumhurbaşkanlığı seçimi gayretleriyle geçen 1980'in ilk altı ayı, siyasetçilerin buna kulak asmayacaklarını göstermişti.⁵⁰²

3.6 12 Eylül Darbesi ve Sonuçları

12 Eylül 1980 Cuma günü saat 03.59'da Türkiye radyolarından Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren imzasıyla yayınlanan Milli Güvenlik Kurulu'nun bir numaralı bildirisi okunmuş ve bunu 5 bildiri daha izlemiştir.⁵⁰³ Ayrıca parlamentonun dağıtıldığını, Bakanlar Kurulunun görevine son verildiğini ve Millet Meclisi üyelerinin dokunulmazlıklarının kaldırıldığını bildiriyordu. Hemen ardından, bütün siyasal partiler ve iki köktenci sendika konfederasyonunun (sosyalist DİSK ve sağcı MİSK) faaliyetleri durduruldu. Alparslan Türkeş'in dışındaki siyasal parti liderleri tutuklandı daha sonra Türkeş iki gün sonra teslim oldu. Bütün ülkede olağanüstü hal ilan edildi ve yurtdışına çıkışlar yasaklandı.

⁵⁰⁰ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980**, s. 496.

⁵⁰¹ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 159.

⁵⁰² Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 388.

⁵⁰³ Beyhan Öcal, " 12 Eylül'den 28 Şubat'a Darbe Söylemlerindeki Değişimin Analizi", **Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyalog Dergisi**, S: 1, Ocak 2009, s. 9.

Darbenin gerçekleşmesinden sonra devlet yönetimini ele alan Türk Silahlı Kuvvetleri, kendisine yönelik eleştirilerin de etkisiyle yönetimi sivillere bırakacağını açıklamış, ancak bundan önce yeni bir anayasa yapılması gerekliliğini ortaya koymuştu. Zaten 1980 müdahalesinden sonra MGK'nın ülkeyi yeniden yapılandırma projesinin en önemli aracı, yeni bir anayasa idi.⁵⁰⁴ Darbecileri yaptıkları değişikliklerin birçoğu, seleflerinin, yani 27 Mayıs darbesini icra edenlerin yaptıklarını feshetmekten ibaretti. 1 Mayıs'la birlikte, 27 Mayıs'ın da resmi tatil günü olmaktan çıkarılması buna yöneliktir.

Generaller görevlerini, demokrasiyi siyasetçilerden kurtarmak ve siyasal sistemi temizlemek olarak görüyorlardı. Bu konuda öncekilerden çok daha ileri gittiler. Sadece parlamenterlerin evlerine gönderilmesi ve partilerin feshedilmesiyle yetinilmeyip, bütün belediye başkanları ve belediye meclisi de azledildi. Bütün iktidar ordunun, özellikle de 14 Eylül'de resmen devlet başkanı ilan edilen Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in başkanı olduğu Milli Güvenlik Konseyi'nin elinde toplandı. Sadece askerî üyelerden oluşan MGK, bir hafta sonra emekli amiral Bülent Ulusu'nun yönetiminde 27 üyeli bir bakanlar kurulu atadı. Ama bakanlar kurulu bürokratlar ve emekli subaylardan oluşmaktaydı ve üyeleri arasında faal yahut eski siyasetçiler bulunmamaktaydı. İşlevi sadece, MGK'ya tavsiyelerde bulunmak ve onun kararlarını icra etmektir. MGK'nın bakanları görevden alma hakkı vardı. MGK yalnızca bakanlar kurulu değil, kendilerine sıkıyönetim yasası gereği çok geniş yetkiler verilmiş bölgesel ve yerel komutanlar vasıtasıyla da iş görüyordu. Bu kişiler eğitimin, basın, ticaret odalarının ve sendikaların başlarına getirilmişlerdi ve yetkilerini kullanmada tereddüt etmiyorlardı. Bu durum, özellikle, entelektüel yaşamın ve basının merkezi olan İstanbul'da, gazetelerin sürekli kapatılması, gazetecilerin ve Atatürk'ün teşvikiyle 1924'te kurulmuş olan yılların Cumhuriyet gazetesi bile bir kez kapatılmıştı.⁵⁰⁵

Orgeneral Evren, geleceğin Türkiye'sinde eski siyasetçilere yer olmayacağını kesin bir dille belirtti. Demirel ve Ecevit Ekim ayında serbest bırakıldılar. Erbakan ve Türkeş (Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasasını değiştirmek suçlamasıyla) yargılandılar, ama her

⁵⁰⁴ A.g.m, s. 10.

⁵⁰⁵ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 402.

ikisi için sonunda beraat kararı verildi. Haziran 1981'de siyasal konuların alenen tartışılması yasaklandı. 1982'de, bir MGK kararı, eski siyasetçilere geçmiş, bugünü ve geleceği tartışmayı neredeyse Orwell'vari tarzda yasaklamaktaydı. Darbeden sonra faaliyetleri durdurulmuş olan eski partiler, 16 Ekim'de resmen kapatıldı ve mal varlıklarına el konuldu. Geçmişten köklü bir kopuşun zorlama gayreti içindeki generaller geçmişin kendisini de yok etmeye çalıştılar: Partilerin arşivleri ortadan yok olmuş ve muhtemelen imha edilmişti; buna Cumhuriyet Halk Partisi'nin son 30 yıllık arşivi de dâhildi.⁵⁰⁶

3.6.1 Terörizmin Bastırılması

Bu dönemde hızlı bir tutuklama dalgası ülkeyi kapladı. Daha önce darbenin bir yıldan fazla bir zaman öncesinden hazırlanmış olduğu belirtilmiştir. "Şüpheliler" listesi de önceden kaleme alınmıştı. Darbeden sonraki ilk altı hafta içinde 11.500 kişi tutuklandı; 1980 sonunda bu sayı 30 bine çıktı; bir yıl sonra 122.600 tutuklama yapılmış bulunuyordu. Darbeden iki yıl sonra, Eylül 1982'de, hâlâ 80 bin kişi hapiste bulunuyordu: bunlardan 30 bini yargılanmayı bekliyordu. Bu tutumun olumlu sonucu, siyasal nedenli terörist saldırıların sayısının % 90 oranında azalmasıydı. Teröre karşı mücadele her ne kadar sola karşı güçlü bir sindirme içinde ise de aynı zamanda milliyetçi gençler de en az onlar kadar bu işten nasibini almaktaydı.⁵⁰⁷

Ergun Göze 1980 darbesini desteklemekle beraber milliyetçi gençlerin de bu darbeye ezilmesine karşı çıkmıştır. Onun desteklemesinin sebebi solun tamamıyla ezilmesi ve bu sol hareketleri destekleyen sendikaların, derneklerin ve odalar birliklerinin kapatılmasıydı. O'nun yıllarca uğraştığı Barış Derneği'nin Sovyet destekli bir kuruluş olduğu ortaya çıkıp kapatılmasıyla⁵⁰⁸ kendi haklılığının da ortaya çıkması onu bu harekete daha çok destek vermesine neden oldu.⁵⁰⁹ Hatta bu dönemde kendisi hakkında davalar açılmasına rağmen sırf bu yüzden bu darbeye desteğini esirgememiştir.

Darbenin en olumsuz yanı, işin çok büyük insani ve toplumsal kayıplar karşılığında bitirilmiş olmasıydı. Yakalanan ve tutuklananlar sadece şüpheli teröristler değildi. Saygın

⁵⁰⁶ A.g.e, s. 402-403.

⁵⁰⁷ A.g.e, s. 404.

⁵⁰⁸ "Barış Derneği'nin Bazı Yöneticileri Tutuklandı", *Milliyet*, 28. 02. 1982, s. 1.

⁵⁰⁹ Ergun Göze, *Yaşasın Hatıralar*, s. 234.

sendikacılar, meşru siyasetçiler, üniversite öğrencileri, sıradan halk, hukukçular vardı. Üniversiteler, bütün dekan ve rektörleri doğrudan atayan Yükseköğretim Kurulu'nun oluşturulmasıyla sıkı merkezî denetim altına alınmıştı. 1982 sonlarında 300'ün üzerinde akademisyenin işine son verilmiş, bunu 1983 başlarında ikinci bir işten çıkarma dalgası izlemişti. Diğer birçoğu kendi isteğiyle istifa etmişti, çünkü atılanlar, emeklilik maaşlarını ve kamu kesiminde yeniden işe girme haklarını da yitirmiş oluyordu. Gerek tutuklamaların hemen sonrasındaki sorgulamalar sırasında ve gerekse hapishanelerde işkence çok yaygındı ve gayet rahatlıkla uygulanıyordu. Bu işkencelerde elimizde veri olmamasına rağmen çok sayıda insanın öldüğü bilinmektedir.

Çok sayıda kişisel davalardan başka, Milli Selamet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, TİP, DİSK, aşırı sol örgüt Devrimci Sol ve Kürt örgütü PKK aleyhinde toplu yargılamalar yapıldı. Çoğu davada, duruşmalar askerî mahkeme önünde ve sıkıyönetim altında yapıldı. Darbeyi izleyen iki yıl boyunca yaklaşık 3.600 idam cezası istendi; yargılamalar sonunda bunlardan sadece 20'si infaz edildi. Ayrıca on binlerce kişiye, bunlardan daha hafif cezalar verildi.⁵¹⁰

3.6.2 Yeni Anayasa

1980 yılına kadar Türkiye'de artan siyasi cinayetler, iç savaşa neden olacak düzeye gelmiştir. 12 Eylül müdahalesi böyle bir çatışma ortamından ülkeyi kurtarmıştır. Emre Kongar'a göre 12 Eylül'ü yapanlar uzun süreli amaçları kendi görüş ve anlayışlarında bir toplum yapısı kurmaktı. Bu durum, bir daha demokrasinin kazaya uğramaması anlamına da gelirdi. Ayrıca 12 Eylül harekâtını yapanlar, ülkeyi 12 Eylül öncesine götüren koşulların 1961 Anayasası'nın ruhundan kaynaklandığı görüşündeydiler. Bu nedenle de yeni Anayasa ve öteki yasalar, 1961 Anayasası'nın kurduğu mekanizmaları yeniden düzenlemeye yönelikti.⁵¹¹

Yeni Anayasanın yapılmasının gerekçelerini Cumhurbaşkanı Kenan Evren şu ifadelerle açıklamaktadır:⁵¹²

⁵¹⁰ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 405.

⁵¹¹ Emre Kongar, *21. Yüzyılda Türkiye*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999, s. 199.

⁵¹² *A.g.e.*, s.248.

"12 Eylül Harekâtı da dâhil olmak üzere, Silahlı Kuvvetlerimizin görevi sadece kardeş kavgalarını önlemek veya ülkenin ve milletin bütünlüğüne yahut düpedüz devletin varlığına yönelen hayati tehlikeyi ortadan kaldırmakla sona ermemiştir. Devlete yeni bir Anayasa vermek veya mevcut Anayasa'da esaslı birtakım değişikliklerin yapılmasını istemek mecburiyeti geçmişte de doğmuştur. Nitekim şimdide, 1961'de meydana getirilen Anayasa'nın 1971 sonlarında Silahlı Kuvvetler'in de temennileriyle gerçekleştirilen fakat birtakım oyunlarla tam olarak yapılamayan değişikliklere rağmen bir türlü başarılı olamadığı görülmüş ve 1961 Anayasası'nın ortadan kaldırılmasına ve yeni bir anayasanın meydana getirilmesine kesin ihtiyaç hissedilmiştir."

1982 Anayasası, 1961 Anayasası ile getirilen hükümleri tümüyle sınırlamış ve devletin güvenliği artırılmak istenmiştir. 1982 Anayasası, 1961 Anayasasına göre daha sert bir anayasadır. İki Anayasanın karşılaştırılması şu maddelerle özetlenebilir:⁵¹³

1) 82 Anayasası, değiştirilemeyecek Anayasa maddelerinin sayısını artırmış ve Anayasa değişikliklerinde Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliğini halkoyuna sunabilmesi olanağını tanımıştır.

2) 82 Anayasası ile tek Meclis sistemi benimsenmiştir.

3) Yeni Anayasa ile Başbakan'ın yetkileri artırılmıştır. Her bakan yalnız Meclis'e karşı sorumlu değil, Başbakan'a karşı da sorumludur. Bakanlar, Başbakan'ın önerisi ile Cumhurbaşkanı tarafından görevinden alınabilir.

4) 82 Anayasası yürütmeyi güçlendirmiştir.

5) Özgürlüklerin düzenlenmesi açısından 1961 ve 1982 Anayasalarında düzenlemeler yapılmıştır. Ancak özü itibarıyla temel farklar bulunmaktadır. 61 Anayasası temel hak ve özgürlükler açısından önceliği kişiye vermiş, kişinin özgürleştirilmesi için devleti görevli saymıştır. Diğer taraftan 82 Anayasası ise, önceliği kişiye değil devlete vermiştir.

6) 82 Anayasası 61 Anayasasına göre, daha az katılımcı bir demokrasi modelini benimsemiştir. Buna göre sendikalar, meslek grupları, vakıflar üniversiteler siyasetten uzak

⁵¹³ Emre Kongar, 21. Yüzyılda Türkiye, s. 198-199.

tutulmuş ve siyasal partilere de kısıtlamalar getirilmiştir

7) Yeni düzenlemelerle dernekler, odalar, sendikalar, üniversiteler merkezi otoriteye daha fazla bağlandı.

3.6.3 Dar Alanda Demokrasiye Tekrar Geçiş

6 Kasım 1983'te yapılan ve seçmen ilgisinin % 92.30 oranında gerçekleştiği bu seçimlerin de Türkiye'nin toplumsal ve siyasal yaşamında ayrı bir yeri vardır. 12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında yapılan ilk genel seçimler olma niteliğini de taşıyan bu seçimlerde, incelenen süreçte en yüksek ikinci katılım oranı gerçekleşmiştir. Kenan Evren başkanlığındaki askeri yönetimin, milletvekili adaylarının tespitinde büyük ölçüde belirleyici rol oynadığı, normal olmayan bir siyasal atmosferde gerçekleşen 1983 genel seçimleri, Türk siyasi yaşamında yeni bir dönemde kapılarını aralamıştır.⁵¹⁴

Türk toplumunun siyasi yapısında, 1983 genel seçim sonuçları ile başlayan sürece ANAP damgasını vuracaktır. Bu seçimlerde Türkiye "hem bir devlet adamını hem de ekonomide uzmanlaşmış birisini" iş başına getiriyordu. Bu kişi Turgut Özal idi. O da Demirel gibi, sıradan Türk vatandaşının özdeşleşebileceği türden bir siyasetçiydi. Geri kalmış Doğu Anadolu Bölgesi'nin taşra kenti Malatya'dan geliyordu ve kendi çabalarıyla başarılı olmuştu. Onun mesleki yükselişi, köylülerin, gecekonduya yaşayanların, esnafın ve serbest meslek sahibi diğer kişilerin umut ve yükselme hırslarının somutlaşmış ifadesiydi ve Özal onlara kendi dilleriyle hitap edebiliyordu. Dört siyasi eğilimi (mukaddesatçı sağ, milliyetçi sağ, liberal sağ ve sosyal demokrasi) birleştirme iddiası, ANAP'ın bir geçiş dönemi partisi olma özelliğini fazlasıyla açıklayıcı niteliktedir. Bununla birlikte, onu ekonomik açıdan liberal, siyasal açıdan muhafazakâr sağ bir parti olarak tanımlamak daha yerinde olur. ANAP'ın Türk siyaset sahnesinde hızlı yükselişinde, genel başkan Özal'ın, iş dünyası ile ve Amerika'yla olan yakın ilişkilerinin önemli rol oynadığı söylenebilir.

Ergun Göze, Turgut Özal'ın ailevi ilişkilerinden dolayı ona muhalefet olmuştur. Ayrıca ekonomi politikasına da eleştirel bir süzgeçten geçirmiştir. Onun lüks yapılara ağırlık vermesini, devalüasyonlarda marjı biraz fazla tutmasını ve en önemlisi de yeni bir Müslüman tipi oluşturmasını, O'na göre daha çok bunu eşi Semra Özal yapmıştır. Bu

⁵¹⁴ Ali Arslan, "12 Eylül Askeri Müdahalesi Sonrası Türkiye'nin Siyasi Yapısı", *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 11, Ocak 2007, s. 3.

Müslüman tipi "Votkamı içerim, hacca da giderim" anlayışydı. O'na göre, Dinî düşüncenin siyasilerin elinde oyuncak olması büyük bir gafletti. Ayrıca Ergun Göze'nin Turgut Özal'ı kabul edememesinin bir başka nedeni de Turgut Özal'ın protokol dışı olmasıdır. Askerleri sivil kıyafetleri ile karşılaşması gibi hareketler Ergun Göze tarafından eleştirilmiştir.⁵¹⁵

Üç siyasi partinin mecliste grup kurmayı başardığı 1983 genel seçimlerinin sonuçları, aritmetiksel açıdan incelendiğinde seçimin galibinin, yüzde 45.14 oranında oy alarak parlamentoya 211 milletvekili sokan ANAP olduğu açıkça görülür. İkinci sırayı ise, yüzde 30.46 oranında oy alarak 117 milletvekilliği kazanan Halkçı Parti almıştır. Klasik bir sosyal demokrat parti olma çabası içindeki Halkçı Parti, 20 Mayıs 1984'te, 12 Eylül Dönemi'nde, başbakanlık müsteşarlığı yapmış olan Necdet Calp'ın genel başkanlığında kurulmuştur. "Askeri yönetimce, iktidar partisi olarak tasarlanan MDP'ye muhalefet yapması rolü biçilen HP", MDP'ye değil ama ANAP'a karşı ana muhalefet partisi olma hakkını kazanmıştır. 12 Eylül askeri yönetimince İktidar partisi olarak tasarlanan Milliyetçi Demokrasi Partisi ise, bu seçimlerde 23.27 oranında oy alabilmiş ve kendisinden beklenen performansı gösterememiştir. 16 Mayıs 1983 tarihinde, emekli orgeneral Turgut Sunalp'ın başkanlığında kurulan MDP, 12 Eylül 1980 sonrası kurulan ilk siyasi parti olma özelliğine de sahiptir. MDP, meclisteki sandalye sayısı bakımından da, kazandığı 71 milletvekilliği ile, üçüncü ve sonuncu sırada yer almıştır.⁵¹⁶

Kendine özgü toplumsal yapısı ve siyasi dinamiklerinin de etkisiyle, Türkiye'de siyasi partilerin ömrü çok uzun olmamaktadır. Bununla birlikte iki ana siyasi gelenek, çok partili dönem boyunca her zaman varlığını sürdürmüştür. Kurulan her siyasi parti, kendine özgü ideolojik ve siyasi söylemleri olsa da temelde, varlığını ve siyasi işlevini sağ ya da sol siyaset geleneğinin birinin içinde sürdürmüştür. Bu nedenle, Türk toplumunun siyasi yapısının daha sağlıklı analiz edilebilmesi ve sosyo-politik yapıdaki değişimin etkin bir şekilde ortaya konabilmesi için, siyasetin ana kanatlarının gücündeki değişimin incelenmesi oldukça büyük önem arz etmektedir. Bu gerçekten hareketle, önceki dönemlerde olduğu gibi, 1983 genel seçim sonuçlarının da bu bağlamda incelenmesi

⁵¹⁵ Ergun Göze, **Yaşasın Hatıralar**, s. 260.

⁵¹⁶ Arslan, **A.g.m.**, s. 4.

yararlı olacaktır. Seçim sonuçları bu bakış açısıyla incelendiğinde, 1983 genel seçimlerinin Türkiye genelinde mutlak galibi sağ kanattır. Siyasi yelpazenin sağında olan partiler bu seçimlerde, toplamda % 68.41 oy alarak, 400 sandalyeli parlamentoda, 282 milletvekili çıkarmışlardır. Sağ kanadın, 1980 darbesi öncesindeki son genel seçimlerde % 55.58 oranında oy aldığı hatırlandığında, bu kanadın yüzde 23.08 oranında güç kazandığı açıkça görülür. Sol kanat ise, 12 Eylül sürecinde çok ciddi bir güç kaybı yaşamıştır. Hatırlanacak olursa sol kanat, bir önceki seçimlerde aldığı % 41.93 oy ve çıkardığı 213 milletvekili ile, 56 yıllık süreç içinde en yüksek güce ulaşmıştı. Ne var ki, 1983 genel seçimlerinde ise % 27.36 civarında oy kaybetmiştir. Parlamentodaki güç kaybı ise daha da yüksek olmuş ve % 45'i aşmıştır. Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve başbakan Turgut Özal ikilisinin, sağ siyaset anlayışına verdikleri açık ya da üstü örtülü destek, sol kanadın bu hızlı gerilemesinde önemli rol oynamıştır.⁵¹⁷

Demokratikleşme sürecinde ANAP'ın rolü yadsınamaz, çünkü bu demokratik hakların genişletme sürecinde ANAP bir geçiş süreciydi ve bu rolünü de kusursuz yerine getirmişti. Ne denli cuntayla işbirliği içinde olsa da, Özal ve ekibi sivil siyasetin orduya olan üstünlüğünü yeniden oluşturmakta kararlıydı. Mart 1984'teki belediye seçimlerinden önce, meclisteki ANAP çoğunluğu, önceki yıl yasaklanmış olan partilerin bazısının seçimlere katılmasına izin verilmesi yönünde oy kullanmıştı. ANAP bu kapsayıcı politikalarına rağmen hiçbir zaman kitle partisi olamamıştı. Bunun nedeni ise 12 Eylül'ün ürünü olan bir parti olmasıydı. ANAP'ın önemli isimlerinden Hasan Korkmazcan'a göre, ANAP 1980 sonrasının siyasi boşluğundan yararlanarak yukarıdan inşa edilmiş bir partidir. ANAP, kitlelere mal olmuş bir parti hüviyetini hiçbir zaman kazanamadı ve partiye halkın katılımı da sınırlı oldu. Yoksa tek başına 2 dönem iktidara gelen bir partinin, sonraki 2 dönemde yok olup gitmesi söz konusu olamazdı.⁵¹⁸

⁵¹⁷ A.g.m, s.5-6.

⁵¹⁸ Hüseyin Çavuşoğlu, "Türk Siyasi Hayatında Merkez Sağ Çizginin Tarihi", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C: XIX, S: 2, 2009, s. 272.

SONUÇ

Siyasal iktidar-muhalefet ilişkisi ve Türk demokrasisinin kurumlaşması bağlamında, Türk siyasal tarihinde Ergun Göze'nin temsil ettiği siyasal hareketin ve zıt kutbundaki hareketlerin edinmiş olduğu yeri inceleyen bu çalışmada, ana hatları ile iki eksenli sonuca varılmıştır. Bunlardan birincisi, Türkiye'nin tek parti döneminden çok partili döneme kadar ulaşan siyasal diliminde iktidar-muhalefet ilişkisinin Türkiye'de nasıl biçimlendiğine dair olandır. Bu dilimde Türkiye'de demokratikleşme kurumsallaşmasının tam tamamlanmadığı ve karşılıklı uzlaşma kültürünün olgunlaşmadığı sonucuna varabiliriz. Buna bağlı olarak ikincisi ise çok partili ve kısmen demokratik sisteme geçişle özgürlükçü düşüncelerin daha çok telaffuz edildiği dönemde Ergun Göze ve onun temsil ettiği siyasal hareketin içeriğine ve Türk demokrasisindeki yerine olanıdır.

Türkiye'de siyasal iktidarın ve muhalefetin temelini oluşturan siyasal partiler, belirli iktisadi ve toplumsal sistemleri karşılayan bir tabakalaşmanın sonucu olarak değil, bir tür siyasal tabakalaşmadan doğmuş ve onun mücadele alanı olmuştur. Siyasal tabakalaşma ise halkı bir tür yöneten-yönetilen kalıbına sokmuştur. Özellikle tek parti döneminde görülen halkı yöneten-yönetilen kalıbına sokma eğilimi karşı cephede olan ve kriminalize edilmiş olan muhafazakâr kesimin tepkisini çekmiştir. Aynı zamanda devrimsel bir süreçle Türkiye'deki değişim reformu muhafazakâr kesim tarafından şüpheyle karşılanmış ve toplumun tabanına (bu taban da Türkiye'de muhafazakâr kesimdir) yayılmamıştır. Hâlbuki muhafazakâr kesim siyasî düşüncede, aklın, ancak kendi hatasını bulmada yeterli olabileceğinden hareketle toplumda ilerleme, değişim, farklılaşma ve yenileşme gibi kavramlara temkinli yaklaşmaktadır. Toplumda varlığını sürdüren kurumların ve değerlerin devam ettirilmesi gerektiğini vurgulayan muhafazakârlıkta insanî ilerleme ve değişimler ancak tarih süreci içinde ve geçmişi de içine alarak mümkün olmaktadır. Toplumsal dinamiği sağlayan değerlerin değiştirilmemesine özen gösteren ve toplumun ancak bu yolla

içsel ve dışsal tehditlerden korunabileceğini belirten muhafazakârlık, toplumların yaşayabileceği ani değişimlerin maliyetini azaltmaya çalışmaktadır.Reformla değişimin farklılıklarına dikkati çeken muhafazakârlık, sürekli yenileşme durumlarının ilerleme adına mevcut yapıyı da yıkabileceğini ifade eder. Böylesi bir siyasî iklimde siyasal iktidar-muhalefet ilişkisinin kurumlaşma biçimi, Türk demokrasisinin yönünü tayin etmiştir. Şöyle ki, Türkiye'de siyasal muhalefet hareketleri ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla, toplumsal yapının her bir yönünü temelli bir tartışma konusu yapıp, kendi vizyon ve önerilerini ortaya koyarak, başta bulunan iktidarı etkileyeceği ve böylelikle iktidar yarışında yer alacağı yerde, sadece iktidarı elinde tutan güce direnen ve onu devirmek için elinden gelen her türlü meşru veya gayrimeşru siyasal mekanizmaları harekete geçiren bir görünüm arz etmiştir. Bu da yapıcı olmayan, çarpık, meşru olmayan bir siyaset ortamının olmasına sebep olmuş ve bu da siyaseti toplumsal olmayan sadece şahsî çıkarların ve tartışmaların olduğu bir saha haline getirmiştir. Başka bir deyişle Türk siyaset adamları “ya hep ya hiç” mantığında hareket etmiş ve politikalarına içerikli bir kimlik katarak davranmamıştır. Bu durum ise Türkiye'yi kaosa sürüklemiş ve askerî darbelerin yolunu açmıştır.

Aynı şekilde muhalefette bulunanlar ise sloganvari bir siyaset izlemişler ve "kahrolsun istibdat yaşasın hürriyet" gibi klişe laflarla yapıcı olmayan metotlar kullanmışlardır. Toplumsal ve iktisadi temelden yoksun, "romantik" ve "kolektivist" bir hürriyet söylemi ile hareket eden ve iktidarın otoriter ve kısıtlayıcı politikasından memnun olmayan muhalefet, bu kez kendisi iktidara geldiğinde, daha önceden savunduğu hürriyetin toplumsal, hukuki ve iktisadî şartlarını oluşturacağı yerde, bu zemini tahrip edecek bir uygulama içinde olmuştur.

Çalışmanın ikinci eksenin yer alan sonuçlarına, yani Ergun Göze'nin temsil ettiği hareketin içeriğine ve Türk demokrasisindeki iktidar-muhalefet ilişkisine geldiğimizde onu da Türk laisist ve materyalist komünizme karşı bir yerde görmekteyiz. Gerek yazdıklarıyla gerekse bağlantısı olduğu muhitlerde hep bu ülküye hizmet etmiştir. Onu geleneksel muhalefet yapmak için yapan bir insan gözüyle değil de bir gönül insanı olarak görmekte tereddüt etmeyiz. Çünkü hayatına baktığımızda ve hata-sevap dengesiyle kendisini tahlil ettiğimizde herhangi bir partide yer almamış ve siyasî rant peşinde koşmamıştır. Bu açıdan

bakıldığında Ergun Göze Türk demokrasisinin kurumsallaşmasında yıkıcı bir eyleminin olduğunu söylemek imkânsızdır. O, yazdığı yazılarla kimseye yaranamamış yeri gelmiş Erbakan'ı eleştirmiş, yeri gelmiş Demirel'i eleştirmiş, yeri gelmiş Turgut Özal'ı eleştirmiş ama kimsenin kendi çatısı altında görmek istemeyeceği ama saygı duyacağı bir yazar portresi çizmiştir.

Öte yandan Ergun Göze her ne kadar sert bir kalemi olsa da hitap ettiği kesim hem ülkücü gençler, hem milli görüşçüler hem de suya sabuna dokunmayan ama sağcı insanlardı. O genelde yerel ve bölgesel tonları ağır basan yazılar yazmaktaydı. Ergun Göze'nin yazılarının her zaman için bir sosyolojik temeli olmuştur. Anadolu'nun fakir, saf ve fazlaca eğitime sahip olmayan köylülerinin yanı sıra, şehirlerde tabir caizse, Ergun Göze'nin "erkekliğine", kitleleri ayağa kaldıran sert ve sivri "cüretkâr" yazıları ile "doğru sözlerine tutkun", orta ve ortanın altı gelir seviyelerine mensup kişiler onu desteklemekteydi.

Ayrıca Ergun Göze'nin temsil ettiği siyasal hareket, "muhafazakâr" ve "milliyetçi sağ" yönelimlidir. Hem Atatürkçü hem muhafazakâr olmanın dışında yazılarında Atatürk'ün devrimlerinin bazılarının (harf devrimi gibi) hatalı olduğuna ve devrimsel bir hareketle bu yeniliklerin yapıldığı için halkın bir kültürel şok yaşadığını savunmaktadır. O yapılacak en güzel siyasî, kültürel, hukuksal ve ekonomik devrimin millî ve manevî kültürde yer aldığını basit ve komik duruma düşürecek taklitçiliğe her zaman karşı çıkmıştır. Onun temsil ettiği siyasî hareket İslâmcı cereyanlara açık bir oluşum olması sebebiyle dikkatleri üzerine çekmiştir.

İlk başlarda AP'ni komünizme verdiği ve partinin milliyetçi kanadından Sait Bilgiç gibi tanındıkları olduğu için desteklemiştir. Daha sonra bu kanadın pasifize olmasından sonra Alparslan Türkeş'in MHP'sini destekleyici yazılar yazmış ve Milliyetçi Cephenin kurulmasında önemli roller üstlenmiştir. 1980'lere gelindiğine Turgut Özal kendisini partisinde görmek istemesine rağmen Ergun Göze siyasete girmek istememiştir. O'na göre, kendi siyasî görüşünü temsil eden bir parti yoktur.

Ergun Göze'yi siyasî görüş bağlamında değerlendirmenin dışında onun üslûbunun coşkunuğu, insana hitap tarzı ve kitleleri harekete geçirmesi konusunda ender yazarlardan biridir. Sözlerini çekinmeden yazan ve "Atlıyı atından indirebilecek" kalem sahibi olarak

yazı hayatında görülebilecek ender kalem ustalarından biridir. Apolitik bir kimse olmadığından yazdıkları bazı kişilerin menfaatine dokunduğu için de fazla yükselmemiştir. Siyaseti kirli bulan ve siyasî görüşü yüzünden bazı kesimlerle kan uyuşmazlığı yaşamıştır. Pek az kimseye nasip olabilecek güçlü kalemiyle o dönemdeki siyasal liderlerden daha fazla kitlelere hitap edebilen Ergun Göze, nükteden siyasal kimliği ile lafı gediğine koyma ustasıydı. Bir dönemler yazdıklarıyla insanları yönlendiren bir insanın neden şimdiki nesil tarafından tanınmadığı araştırılması gereken bir konudur.

Özellikle 1960'lı ve 70'li yıllarda kendisinin bir yerlere gelmesini sağladığı kişiler bir yerlere gelince onu terk etmiştir. Çok iyi bir arkadaşlığı olan ve mütevazı kişiliğiyle tanınan Ergun Göze kendisine yapılan ihanetleri ise affetmek ve alttan alma gibi bir özelliği de olmamıştır. Genel olarak dolambaçsız bir kişiliğe sahip olması, dönemin cari siyasal koşullarına da uyumlu bir kişilik ortaya koymaması ve sert, tavizsiz bir muhalefet taraftarı bir kimse olması onu çevresin intibak etmesini zorlaştırmıştır.

Sonuç olarak, Ergun Göze'nin, iç siyasal dengeler ve koşullar açısından da istenilen bir yazar ve politik kişilik olmadığı düşünülmektedir. Bu durum yukarıdan beri izah edilen Ergun Göze'nin siyasal kişiliğinden hem de, Ergun Göze'nin o dönemde iktidarın seçkinleri grubundan olmamasından kaynaklandığı söylenebilir. O dönemin koşullarında bir yerlere gelebilecek kişiler parti disiplinine bağlı, hiyerarşik düzlemde sorun çıkarmayacak mutedil kişilerden seçilmekteydi. Ergun Göze'deki özellikler ise bu kriterlere uymuyordu.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Ahmad, Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, 4. B., İstanbul, Hil Yayınevi, 2010.
- Ak, Suat, **Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu**, İstanbul, Rasyo Yayınları, 2009.
- Akdağ, Mustafa, **Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi**, 1. B., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- Aksoy, Murat, **Batılılaşma-Modernleşme, Laiklik ve Örtünme**, 1. B., İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005.
- Akşin, Sina, **Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Ed. Sina Akşin, C. 4, 11. B., İstanbul, Cem Yayınevi, 2011.
- Akşin, Sina, **Türkiye'nin Önünde Üç Model**, İstanbul, Telos Yayıncılık, 1997, s. 93-94.
- Arvasî, Abdülhakim, **Tasavvuf Bahçeleri**, sad. Necip Fazıl Kısakürek, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 2004.
- Arvasi, Ahmed, **Türk-İslam Ülküsü**, C. 1, 5. B., İstanbul, Burak Yayınevi, 1990.
- Ayverdi, Sâmîha, **Millî Kültür Meseleleri ve Maârif Dâvâmız**, 1. B., İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1976.
- Balibar, Etienne, Wallerstein, Immanuel , **İrk Ulus Sınıf**, Çev. Nazlı Ökten, İstanbul, Metis Yayınevi, 2000.
- Berkes, Niyazi, **200 Yıldır Neden Bocalıyoruz?**, İstanbul Matbaası, 2. B., İstanbul, 1965.
- Berkes, Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, 18. B., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Binnebi, Malik, **İslâm ve Demokrasi**, Çev. Ergun Göze, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1977.
- Binnebi, Malik, **İslam Dâvası**, Çev. Ergun Göze, 1. B., İstanbul, Yağmur Yayınları, 1964.
- Bora, Tanıl, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Muhafazakarlık**, C.5, 1. B., İstanbul, İletişim Yayınevi, 2003.
- Bozdoğan, Sibel, **Modernizmin ve Ulusun İnşası-Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür**, 3. B., İstanbul, Metis Yayınevi, 2002.
- Bozkurt, Celal, **Siyaset Tarihimizde CHP/Dünü Bugünü İdeolojisi**, Ankara, Alioğlu

Yayınevi, 1968.

Cündioğlu, Dücan, **Din ve Siyaset**, 4. B., İstanbul, Kapı Yayınevi, 2012.

Demirel, Süleyman, **71 Buhranı ve Aydınlığa Doğru**, Ankara, Doğu Yayıncılık, 1971.

Emin Karaca, **Unutulmuş Sosyalist: Esat Adil, Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun Hayatı, Mücadelesi ve Eserleri**, Belge Yayınları, İstanbul, 2008.

Eren, Aslan, **Türkiye Ekonomisi**, 4. B., Bursa, Ekin Yayınevi, 2011.

Eriş, Metin, **Gönlümde Taht Kuranlar**, 1. B., İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2009.

Thomson, George, **Kapitalizm ve Sonrası**, İstanbul, Aydınlık Yayınları, 1977.

Gibb, Hamilton Alexander Rosskeen, **İslam'da Dini Düşünce Yapısı**, Çev. Ergun Göze, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1997.

Girgin, Osman, **Anlatabildiğim Üstad**, 1. B., Aydın, İletişim Yayınları, 2011.

Giritlioğlu, Fahri, **Türk Siyasi Tarihinde CHP'nin Mevki**, C. 2, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1965.

Gökalp, Ziya, **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul, Kadro Yayınları, 1977.

Gökalp, Ziya, **Türkleşmek-İslamlaşmak-Muasırlaşmak**, B. 1., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976.

Göze, Ergun, **Yaşasın Hatıralar**, 1. B., İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2007.

Göze, Ahmet İzzet, Aksoy, Amine Feriha, **Göze**, 1. B., Sivas, Esnaf Ofset, 1995.

Göze, Ergun, **"Peyami Safa'nın Türk Düşüncesindeki Yeri**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1997.

Göze, Ergun, **Anadolu Sahabeleri**, İstanbul, Sebil Yayınevi, 1968.

Göze, Ergun, **Bulunmuş Defterden Cuma Düşünceleri**, İstanbul, Cihan Yayınları, 1983.

Göze, Ergun, **Dışişleri Kavgası**, 1. B., İstanbul, Fetih Yayınevi, 1975.

Göze, Ergun, **Ergun Göze-Aziz Nesin Kavgası**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1998.

Göze, Ergun, **Gözümle ve Gönlümle Tanıdıklarım**, 2. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1993.

Göze, Ergun, **Hariciyemizin İçyüzü**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990.

Göze, Ergun, **İslam'a Selam**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1997.

Göze, Ergun, **İslâmiyet ve Teknoloji**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990.

Göze, Ergun, Kısakürek, Necip Fazıl, **MSP Çıkmazı**, İstanbul, Yeni Asya Yayınları, 1977.

- Göze, Ergun, **Köşebaşı**, 1. B., İstanbul, Semerkant Yayınları, 1972.
- Göze, Ergun, **Mukayeseli İslam Tarihi Kronolojisi**, C. 1, İstanbul, Köşebaşı Yayınları, 1971.
- Göze, Ergun, **Peyami Safa**, 2. B., Ankara, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Göze, Ergun, **Profesörler Geçiyor**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990.
- Göze, Ergun, **Rusya'da Üç Esaret Yılı**, 2. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1991.
- Göze, Ergun, **Seçmeler**, İstanbul, Cihan Yayınları, 1984.
- Göze, Ergun, **Soruşturma**, 3. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1989.
- Göze, Ergun, **Türklük Kavgası**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1990.
- Göze, Ergun, **Üç Büyük Muzdarip**, 2. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1995.
- Göze, Ergun, **Üniversite Niçin Çöktü?**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınevi, 1990.
- Göze, Hacer Hicran, **Ergun Göze İle Elli Beş Yıl**, 1. B., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2013.
- Göze, Hacer Hicran, **Kadıköylü Yıllarım**, 1. B., İstanbul, Kubbealtı Yayınları, 2007.
- Güngör, Erol, **İslam'ın Bugünkü Meseleleri**, 1. B., İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1981.
- Gürkan, Ahmet, **İslâm Kültürünün Garbı Medenileştirmesi**, Ankara, Nur Yayınları, 1975.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, **Milliyetçi Eğitim Sistemi**, 4. B., Ankara, Töre Devlet Yayınevi, 1976.
- Halim, Said, **Buhranlarımız**, 2. B., İstanbul, İz Yayıncılık, 2012.
- İleri, Selim, **Çağdaşlık Sorunları**, İstanbul, Günebakan Yayınları, 1978.
- Kabasakal, Ahmet, **Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi (1908-1960)**, 1. B., İstanbul, Tekin Yayınevi, 1991.
- Kahraman, Hasan Bülent, **Türk Siyaseti'nin Yapısal Analizi-I**, 2. B., İstanbul, Agora Kitaplığı, 2010.
- Kara, İsmail, **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi**, C. 1, 3. B., İstanbul, İsmail Kara Kitapevi, 1998.
- Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C. VIII, B. 7., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2011.
- Karpat, Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi**, 1. B., İstanbul, Timaş Yayınları, 2010.

- Kaya, Ayhan, **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2003.
- Kısakürek, Necip Fazıl, **Batı Tefekkürü ve İslâm Tasavvufu**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 1982.
- Kısakürek, Necip Fazıl, **İdeolocya Örgüsü**, 1. B. , İstanbul , Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü Talebe Derneği Yayınları, 1968.
- Kısakürek, Necip Fazıl, **Rapor 4**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 1978.
- Kili, Suna, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1976.
- Koloğlu, Orhan, **Avrupa Kısacasında Abdülhamid**, 6. B., İstanbul, Pozitif Yayınları, , 2010.
- Kongar, Emre, **21. Yüzyılda Türkiye**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999, s. 199.
- Kuşeyrî, Abdülkerim, **Kuşeyrî Risalesi**, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, İstanbul, 1978, s. 392-396.
- Kutub, Muhammed, **Biz Müslüman mıyız?**, Çev. Mustafa Mutlu, Ankara, Hilâl Yayınları, 1970.
- Kutup, Seyyid, **İslam'da Sosyal Adalet**, İstanbul, Hikmet Neşriyat, 2011.
- Lewis, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu** , 5. B., Ankara, Arkadaş Yayınevi, 2011.
- Marx, Karl, Engels, **Komünist Manifesto**, 2. B., İstanbul, Evren Yayınları, 1976.
- Meriç, Cemil, **Bu Ülke**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985.
- Meriç, Cemil, **Kırk Ambar**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1980.
- Okay, Orhan, **Necip Fazıl Kısakürek**, 1. B., İstanbul, Şule Yayınevi, 2003.
- Oran, Baskın, **Türk Dış Politikası**, C. 1, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001.
- Rıza, Ahmet, **Batı'nın Politik Ahlâksızlığı**, sad. Ergun Göze, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2004.
- Safa, Peyami, **Din-İnkılap-İrtica**, Der. Ergun Göze-Nevzat Köseoğlu, İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1971.
- Safa, Peyami, **Sosyalizm Marksizm Komünizm**, Der. Ergun Göze, İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1971.
- Spengler, Oswald, **Batının Çöküşü**, Çev. Giovanni Scognamillo, 1. B., İstanbul, Dergah

Yayınları, 1978.

Taşer, Dünder, **Mesele**, 5. B., İstanbul, Töre Devlet Yayınları, 1968.

Tekeli, İlhan, İlkin, Selim, **Cumhuriyet'in Harcı**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

Topçu, Nurettin, **Devlet ve Demokrasi**, 1. B., İstanbul, Hareket Yayınları, 1969.

Topçu, Nurettin, **Yarınki Türkiye**, 2. B., İstanbul, Yağmur Yayınları, 1972.

Tökin, İsmail Hüsrev, **Köy İktisadiyatı**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1990.

Tunaya, Tarık Zafer, **İslamcılık Akımı**, 2. B., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

Tunaya, Tarık Zafer, **Siyasal Partiler 1859-1952**, İstanbul, Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, 1952.

Tunçay, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931**, 6. B., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012.

Turhan, Mümtaz, **Garphlaşmanın Neresindeyiz**, 5. B., İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1972.

Turhan, Mümtaz, **Kültür Değişmeleri**, 2. B., İstanbul, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, 1972.

Türkeş, Alparslan, **Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik**, 1. B., İstanbul, Işık Yayınevi, 1978.

Türköne, Mümtaz'er, **Siyaset**, 7. B., Ankara, Lotus Yayınevi, 2007, s. 667.

Türköne, Mümtaz'er, **Siyasi İdeolojiler Olarak İslamcılığın Doğuşu**, B. 1., İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.

Ülken, Hilmi Ziya, **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İstanbul, Ülken Yayınları, 1979, s.183-188.

Yazgan, Turan, **Görüşler**, İstanbul, Kutsun Yayınevi, 1977.

Zeki Öztürk, **Marksizm, Leninizm'in İdeolojik ve Politik Düşmanı: Maoizm**, İstanbul, Öncü Kitapevi, 1975.

Zürcher, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, B. 26., İstanbul, İletişim Yayınevi, 2011.

MAKALELER

Ahmet Kemal, Bayram, "Modernlik ve Sosyal Bilimler: Bilgi, İktidar, Etik ve Toplum", **Sosyal Bilimler Dergisi**, C: XI, S: 1, 2009, s. 3-4

Alınışık, Şükrü, "Milliyetçiliğin Siyasi Türevleri ve İdeolojik Karşıtları", **Ortadoğu**, 26.

11. 2012, s. 7.

Altınay, Ayşe Gül, Bora, Tanıl, "*Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik*", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Milliyetçilik**, C.4, 1. B., İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s. 141-142.

Altıntaş, Hayrani, "Tasavvuf", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: 31, S: 1, 1990, s. 73.

Arat, Yeşim, "Türkiye'de Modernleşme Projesi ve Kadınlar", **Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik**, Ed. Serkan Bozdoğan, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998, s. 85.

Arslan, Ali, "12 Eylül Askeri Müdahalesi Sonrası Türkiye'nin Siyasi Yapısı", **Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, S: 11, Ocak 2007, s. 3.

Arslan, Seyfettin, Yılmaz, Abdullah, "Modernizme Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C: II, S: 2, 2001, s. 93.

Asaf, Burhan, "Rejimler Niçin Değişir", **Kadro**, S: 12, Aralık 1932, s. 27-32.

Baytal, Yaşar, "Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 10, S: 40, 2007, s. 550.

Belge, Murat, "Türkiye'de Sosyalizmin Ana Çizgileri", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce Sol**, Ed. Tanıl Bora, 2. B., İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.44

Bora, Tanıl, "Türk Sağının Üç Hilali", **Birikim**, İstanbul, 1999, s. 13.

Bulut, Sedef, "27 Mayıs 1960'tan Günümüze Paylaşılmayan Demokrat Parti Mirası", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S: 19, Mayıs 2009, s. 74.

Cebecioğlu, Ethem, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: 45, S: 2, 2004, s. 423.

Cem Doğan, "Doğu ile Batı Arasında Bir Türk Filozofu: Ahmet Mithat Efendi'nin Hayatı ve Bilimsel/Felsefi Düşünceleri Üzerine", **Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi**, S: 56, Yaz 2013, s. 192.

Cengizbay, Kadir, "Globalleşme ve Kamusal Alan", **Kamusal Alan**, Ed. Meral Özbek, 1. B., İstanbul, Umut Matbaası, 2004, s. 285.

Çalık, Mustafa, "Devlet, Resmi İdeoloji ve Milliyetçilik Üstüne", **Türkiye Günlüğü**, S: 55, Mart- Nisan 1998, s. 72-77.

Çalık, Mustafa, "MHP: Asıl Şimdi; Fakat Nasıl?", **Türkiye Günlüğü**, S: 50, Mart-Nisan

1998, s. 162-174.

Çavuşoğlu, Hüseyin, "Türk Siyasi Hayatında Merkez Sağ Çizginin Tarihi", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C: XIX, S: 2, 2009, s. 272.

Çekin, Abdülkadir, "Din ve Eğitimin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C: 2, S: 2, 2013, s. 36.

Çulhaoğlu, Metin, "Türkiye’de Sosyalist Düşüncenin Doğuşu: Konjonktürün Başatlığı", **Praksis**, C: 2, S: 6, 2002, s. 12.

Donat, Yavuz, "Ergun Göze", **Sabah**, 13. 10. 2009, s. 25.

Duman, Zeki, "Türkiye’de Laiklik Sorununun Siyasal Temelleri", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, C: 7, S: 2, 2010, s. 2.

Dursun, Çiler, "İslâm Basınında Kemalizm Karşıtlığı", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 58, S: 4, 2003, s. 50-51.

Erdoğan, Necmi, "Türk Solunda Popülizm: Ecevit ve Dev-Yol", **Toplum ve Bilim Dergisi**, S: 78, 1998, s. 34.

Esmer, Gülsüm Tütüncü, " Propaganda, Söylem ve Sloganlarla Ortanın Solu", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C: 10, S: 3, 2008, s. 70.

Gencer, Bedri, "Sosyal Devletten Kerim Devlete", **Bilgi Dergisi**, C: 19, S: 2, 2009, s. 2.

Gökalp, Emre, "Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C: 7, S: 1, 2007, s. 280.

Göze, Ergun, "Ahlâk Meselesi", **Tercüman**, 4. 07. 1973, s. 5.

Göze, Ergun, "Anarşi ve Dil", **Tercüman**, 28. 12. 1979, s. 4.

Göze, Ergun, "Arı Dilce", **Tercüman**, 14. 02. 1975, s. 5

Göze, Ergun, "Ateşkes ve Ecevit", **Tercüman**, 3. 08. 1974, s. 5.

Göze, Ergun, "Ateşkes ve Ecevit", **Tercüman**, 3. 08. 1974, s. 5.

Göze, Ergun, "Ateş-Kes ve Türkiyem", **Tercüman**, 7. 08. 1974, s. 5.

Göze, Ergun, "Barış Derneği ve Doryan Grey'in Portresi", **Tercüman**, 20. 10. 1981, s. 6.

Göze, Ergun, "Barış Derneğini Kim Kurdu? **Tercüman**, 22. 10. 1981, s. 6.

Göze, Ergun, "Baroya Hakaret", **Tercüman**, 9. 01. 1981, s. 6.

Göze, Ergun, "Batı Kaka'sının Hikâyesi", **Tercüman**, 10. 07. 1973, s. 5.

Göze, Ergun, "Birleşiniz, Birleştiriniz", **Tercüman**, 2. 07. 1970, s. 5.

Göze, Ergun, "Bu Kafa İle Olmaz", **Tercüman**, 12. 04. 1972, s. 5.

Göze, Ergun, "Cevaba Cevap I", **Tercüman**, 16. 01. 1971, s. 5.

Göze, Ergun, "Cevaba Cevap III", **Tercüman**, 18. 01. 1971, s. 5.

Göze, Ergun, "Çok Çirkin Bir Saldırı", **Tercüman**, 23. 04. 1987, s. 5.

Göze, Ergun, "Dışişlerimiz Niçin Muvaffak Olamaz?", **Tercüman**, 6. 05. 1973, s. 5.

Göze, Ergun, "Dışişlerinin Kifayetsizliği", **Tercüman**, 1. 07. 1973, s. 5.

Göze, Ergun, "Dil Vesikası ", **Tercüman**, 9. 04. 1975, s. 5.

Göze, Ergun, "Dil, Dil", **Tercüman**, 4. 01. 1978, s. 4.

Göze, Ergun, "Dili Yıkma", **Tercüman**, 12. 11. 1980, s. 4.

Göze, Ergun, "Disk Değil Risk", **Tercüman**, 7. 07. 1970, s. 5.

Göze, Ergun, "Disk İcat Oldu Kemal Türkler Patron Oldu", **Tercüman**, 18. 09. 1976, s. 5.

Göze, Ergun, "Disk Kapatılmalıdır", **Tercüman**, 8. 05. 1979, s. 4.

Göze, Ergun, "Disk Kayması", **Tercüman**, 10. 10. 1977, s. 4.

Göze, Ergun, "Disk mi Devlet mi?", **Tercüman**, 30. 04. 1979, s. 4.

Göze, Ergun, "Disk, CHP, Dr. Lütü Doğan", **Tercüman**, 10. 05. 1977, s. 4.

Göze, Ergun, "Disk'i Kapatmakla Geç Kaldınız", **Tercüman**, 2. 08. 1980, s. 4.

Göze, Ergun, "Disk'in 333 Milyonu ve Ötesi", **Tercüman**, 25. 02. 1982, s. 6.

Göze, Ergun, "Dövizler Cevizler", **Tercüman**, 1. 08. 1973, s. 5.

Göze, Ergun, "Durum Muhakemesi:MSP", **Tercüman**, 16. 04. 1977, s. 4.

Göze, Ergun, "Durum Muhakemesine Devam", **Tercüman**, 17. 04. 1977, s. 4.

Göze, Ergun, "Ecevit", **Tercüman**, 17. 05. 1972, s. 6.

Göze, Ergun, "Ecevitsel Düttürü", **Tercüman**, 12. 05. 1975, s. 5.

Göze, Ergun, "Emeğin Felsefesi", **Tercüman**, 25. 02. 1971, s. 5.

Göze, Ergun, "En Büyük Türk Düşmanı: Lenin", **Tercüman**, 28. 04. 1970, s. 5.

Göze, Ergun, "Esaret Zinciri", **Tercüman**, 18. 09. 1969, s. 5.

Göze, Ergun, "Esir Milletler ve Bizimkiler", **Tercüman**, 18. 07. 1969, s. 5.

Göze, Ergun, "Faşist Ordu, Amerikan Uşağı Ordu", **Tercüman**, 20. 07. 1970, s. 5.

Göze, Ergun, "Generaller Beş Çayı", **Tercüman**, 13. 03. 1971, s. 5.

Göze, Ergun, "Globalleşme Nedir", **Halka ve Olaylara Tercüman**, 29. 03. 2006, s. 3.

Göze, Ergun, "Ho Amca ve Yeğenleri", **Tercüman**, 11. 09. 1969, s. 5.

Göze, Ergun, "İç ve Dış", **Tercüman**, 23. 05. 1973, s. 5.

Göze, Ergun, "İffetsiz", **Babıali'de Sabah**, 02. 01. 1965, s. 3.

Göze, Ergun, "İffetsiz", **Babıali'de Sabah**, 03. 01. 1965, s. 3.

Göze, Ergun, "İffetsiz", **Babıali'de Sabah**, 04. 01. 1965, s. 3.

Göze, Ergun, "İki Örtülü İstila", **Halka ve OlaylaraTercüman**, 28. 03. 2006, s. 3.

Göze, Ergun, "İlk Kurşun", **Tercüman**, 16. 04. 1970, s. 5.

Göze, Ergun, "İslâm Diplomasinin Temel Prensipleri", **Tercüman**, 11. 05. 1976, s. 5.

Göze, Ergun, "İslâm Kaynağı", **Tercüman**, 25. 10. 1976, s. 4.

Göze, Ergun, "İslâm'ı Temsil", **Tercüman**, 14. 03. 1977, s. 4.

Göze, Ergun, "İslâmiyet ve Demokrasi", **Tercüman**, 10. 02. 1972, s. 5.

Göze, Ergun, "İstanbul Barosu Ve Uganda", **Tercüman**, 6. 01. 1981, s. 6.

Göze, Ergun, "İşkence İşkence", **Tercüman**, 16. 04. 1975, s. 5.

Göze, Ergun, "Karara Muhalefet", **Tercüman**, 10. 04. 1972, s. 5.

Göze, Ergun, "Karara Muhalefet", **Tercüman**, 10. 04. 1972, s. 5.

Göze, Ergun, "Kıbrıs Raporu", **Halka ve OlaylaraTercüman**, 8. 11. 2005, s. 3.

Göze, Ergun, "Kıbrıs'tan Batı Trakya'ya", **Tercüman**, 9. 08. 1974, s. 5.

Göze, Ergun, "Kızıl Çin'i Tanıma Şartı", **Tercüman**, 14. 05. 1971, s. 5.

Göze, Ergun, "Komünizm ve Ahlâk", **Tercüman**, 2. 07. 1983, s. 7.

Göze, Ergun, "Kremlin'in Avukatı", **Tercüman**, 11. 04. 1970, s. 5.

Göze, Ergun, "Kremlin'in Avukatına Layihadır", **Tercüman**, 4. 05. 1970, s. 5.

Göze, Ergun, "Kur'an Medeniyettir", **Tercüman**, 1. 10. 1973, s. 5.

Göze, Ergun, "Lâiklik Türk Düşmanlığı mı Demektir?", **Tercüman**, 13. 06. 1973, s. 5.

Göze, Ergun, "Lider Olmaya Mahkumuz", **Tercüman**, 31. 08. 1970, s. 5.

Göze, Ergun, "Malazgirt Kandili", **Tercüman**, 26. 08. 1971, s. 5.

Göze, Ergun, "Malazgirt Kandili", **Tercüman**, 26. 08. 1971, s. 5.

Göze, Ergun, "Merhaba", **Tercüman**, 8. 06. 1969, s. 5.

Göze, Ergun, "Orhan Apaydın ve DGM", **Tercüman**, 30. 01. 1981, s. 5.

Göze, Ergun, "Orhan Apaydın ve Terzi Fikri", **Tercüman**, 7. 01. 1981, s. 6.

Göze, Ergun, "Parisli Kadın", **Tercüman**, 20. 08. 1969, s. 5.

Göze, Ergun, "Profesör Dediğin", **Tercüman**, 11. 02. 1972, s. 5.

- Göze, Ergun, "Rejim ve Milliyetçilik", **Tercüman**, 6. 11. 1972, s. 5.
- Göze, Ergun, "Sahtekarlık", **Tercüman**, 26. 12. 1969, s. 5.
- Göze, Ergun, "Sanayileşme ve Enayileşme", **Tercüman**, 5. 10. 1970, s. 5.
- Göze, Ergun, "Sebepleri", **Tercüman**, 7. 09. 1969, s. 5.
- Göze, Ergun, "Siyasi İfrat Cinneti", **Tercüman**, 19 .04. 1977, s. 4.
- Göze, Ergun, "Size", **Tercüman**, 22. 10. 1969, s. 5.
- Göze, Ergun, "Sosyalist Budala", **Tercüman**, 8. 10. 1970, s. 5.
- Göze, Ergun, "Şah'a Kış", **Tercüman**, 5. 12. 1970, s. 5.
- Göze, Ergun, "Şehvet İstilas", **Tercüman**, 6. 09. 1969, s. 5.
- Göze, Ergun, "Şeriatçılık 2", **Tercüman**, 4. 05. 1976, s. 5.
- Göze, Ergun, "Şeriatçılık 3", **Tercüman**, 5. 05. 1976, s. 5.
- Göze, Ergun, "Tekin Erer Sende mi", **Babıali'de Sabah**, 20. 12. 1965, s. 3.
- Göze, Ergun, "Teknoloji ve İslâmiyet", **Tercüman**, 12. 04. 1986, s. 5.
- Göze, Ergun, "Turgut Özal Konuşuyor", **Tercüman**, 21. 08. 1978, s. 4.
- Göze, Ergun, "Türk Birliği", **Tercüman**, 8. 04. 1975., s. 5.
- Göze, Ergun, "Türk Resminin Resmidir", **Tercüman**, 25. 04. 1973, s. 5.
- Göze, Ergun, "Türk Ruhu- Türk Kafası", **Tercüman**, 9. 11. 1970, s. 5.
- Göze, Ergun, "Yarabbi Şu Barış Derneği Ne Menem Kuş?", **Tercüman**, 16. 10. 1981, s. 6.
- Göze, Ergun, "Yaşa Milletim Yaşa", **Tercüman**, 24. 10. 1970, s. 5.
- Göze, Ergun, "Zekat Ve Cömertik", **Tercüman**, 23. 11. 1970, s. 5.
- Göze, Ergun, " Batı Penceresi", **Tercüman**, 12. 01. 1973, s. 5.
- Göze, Ergun, " Büyük Toplumlar", **Tercüman**, 11. 08. 1971, s. 5
- Göze, Ergun, " Orhan Apaydın Bizi dışarda Temsil Edemez", **Tercüman**, 31. 01. 1981, s. 5.
- Göze, Ergun, " Türkiye'nin "1" Numaralı Meselesi Yoktur", **Tercüman**, 16. 03. 1972, s. 5.
- Gündoğdu, Hakan, "İkbal'in Demokrasi İdeali", **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C: 6, S: 5, 2013, s. 379.
- Güven, Mustafa, "Kültürün Bir Unsuru Olarak Din", **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, C: 1, S: 1, s. 933.
- Hafizoğlu, Zeki, "Atatürk ve Lâiklik", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S:

3, 2008, s. 834-836.

Haspolat, Evren, "Siyasal İslâm ve İslâmcı Kadının Kamusal Alana Katılımı", **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, C: 5, S: 17, Kış 2006/2007, 5-6.

Hatemi, Hüseyin, "Tekas Medeniyeti'nden Olanlar İslam'ı Kullanıyorlar", **Cumhuriyet**, 20. 04. 1987, s. 13.

Hayrani Altıntaş, "Tasavvuf", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: 24, S: 1, 1981, s. 413.

İçli, Gönül, "Türk Modernleşme Sürecinin Günümüzdeki Yönelimi", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C: 26, S: 2, Aralık 2002, s. 245-246.

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: XXVI, S: 2, 2007, s. 40.

Karsan, Gökhan, "Türkiye'de Marksist Sol Popülizm- Milliyetçilik", **Uludağ Üniversitesi Kayhan**, Veli, "Hak Dinin Tek Oluşu", **Erciyes Üniversitesi İlahiyat Dergisi**, C: 1, S: 11, 2006, s. 79.

Keskin, İbrahim, "Çağdaş Arap Düşüncesinde Gelenek ve Modernlik: Muhammed Âbid El-Câbirî Örneği", **Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi**, S: 50, Kış 2012, s. 137.

Koçer, Gökhan, "Türk Dış Politikasında Din Unsuru", **Akademik Ortadoğu**, C: I, S: 1, 2006, s. 133.

Kömürcü, Derya, "Geçmişle Gelecek Arasında Bir Alternatif Arayışı: Sosyal Demokrat Halkçı Parti", **Sosyal Bilimler Dergisi**, C: II, S: 2, 2009, s. 3.

Kürkçü, Ertuğrul, "Türkiye Sosyalist Hareketine Silahlı Mücadelenin Girişi", **Modern Türkiye'de SiyasiDüşünce: Sol**, C: 8, Ed. Murat Gültekingil, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s. 506.

Mardin, Şerif, "Türkiye'de Irkçılık", **Türk Modernleşmesi Makaleler 4**, İstanbul, İletişim Yayınları, s. 348.

Marin, Manuela, "İslâm'da Şûra ve Endülüs Uygulaması", Çev: Mustafa Can, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S: 20, s. 106.

Miyasoğlu, Mustafa, "Ergun Göze- Farklı Bir Yazar Portresi", **Biyografi Analiz**, S: 7, Kasım 2003, s. 31.

Nal, Sabahattin, "Demokrat Parti'nin 1950-1954 Dönemi Din Siyaseti", **Ankara**

Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C: 60, S: 3, 2005, s. 138.

Oktay, Cemil, "Yargı Açısından Kuvvetler Ayrılığı ve Siyasal Kültür", **Türk Siyasal Hayatı'nın Gelişimi**, Ed. Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, İstanbul, Beta Basım Yayın, 1986, s. 404.

Oran, Baskın, "Kemalizm, İslâmcılık, Küreselleşme", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 54, S: 2, 1999, s. 1.

Öcal, Beyhan, " 12 Eylül'den 28 Şubat'a Darbe Söylemlerindeki Değişimin Analizi", **Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyalog Dergisi**, S: 1, Ocak 2009, s. 9.

Özçelik, Pınar Kaya, "Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 65, S: 3, 2010, s. 178.

Safa, Peyami, " Marx ve Şiddet", **Ulus**, 20. 02. 1951, s. 1.

Safa, Peyami, "Bizde Sosyalizm", **Milliyet**, 14. 01. 1959, s. 2.

Safa, Peyami, "Bu Farka Dikkat", **Milliyet**, 30. 01. 1956, s. 2.

Safa, Peyami, "Dönenler ve Ayak Direyenler", **Milliyet**, 31. 01. 1959, s. 2.

Safa, Peyami, "Garip Bir İdare Şekli", **Milliyet**, 24. 02. 1955, s. 2.

Safa, Peyami, "İstimlâk Sosyalizmi", **Milliyet**, 24. 10. 1956, s. 2.

Soydemir, Suat, "Modernizmin Karanlık Yüzü: Risk Toplumu", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, C: 3, S: 2, 2011, s. 174.

Süreyya, Şevket, "Faşizm", **Kadro**, S: 18, Haziran 1933, s. 5-14

Takım, Abdullah, "Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 67, S: 2, 2012, s. 164.

Talu, Nilüfer, "Modernlik Söylemi: Endişeli Bakışlarda Modernlik Birey", **Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi**, C: 27, S: 2, 2010, s. 142.

Taplamacıoğlu, Mehmet, "Laiklik İlkesi ve Türkiye'deki Durum", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: 11, S: 1, 1963, s. 46-47.

Tokat, Latif, "Dünya Görüşü -Din İlişkisi", **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: 5, S: 9, s. 54.

Toktok, Nazike, "Türkiye'de Demokrasi Kültürü", **Turan Stratejik Araştırmaları Merkezi Dergisi**, C: 2, S: 7, 2010, s. 135.

Tör, Vedat Nedim, "Sınıflaşmak ve İktisat Siyaseti", **Kadro**, S: 11, Kasım 1932, s. 17-21.

Turgan, Ali, "CHP Tarihine Bir Bakış: 1961 Anayasası Döneminde CHP (1960–1980)", **Sosyal Demokrat Değişim**, S: 15, 2000, s. 86.

Tüzer, Abdülatif, "İkbal'in Modernlik Paradoksu", **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C: 6, S: 5, 2013, s. 756.

Ünüvar, Kerem, "Fikir Kulüpleri Federasyonu(1965-1969)", **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sol**, C: 8, Ed. Murat Gültekingil, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007, s.828.

Wallerstein, Immanuel, "Halkığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik Ve Etniklik", **Sociological Forum**, C:II, S: 2, 1987, s. 104.

Yıldız, Nuran, "Demokrat Parti İktidarı(1950-1960) ve Basın", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C: 51, S: 1, 1996, s. 491.

GAZETELER

Milliyet, 13. 03. 1971, s . 1.

Milliyet, 15. 03. 1971, s. 1.

Milliyet, 28. 02. 1982, s. 1.

Milliyet, 27. 05. 1986, s. 1

Cumhuriyet, 15. 02. 1995, s. 1.

Milliyet, 17. 05. 2003, s. 1.

RÖPORTAJLAR

"Zeynep Uluant İle Görüşme (Ergun Göze'nin kızı)", (13. 06. 2013 Saat: 14.00/15.30)

"Hacer Hicran Göze (Ergun Göze'nin eşi)", (11. 06. 2013. Saat: 13.00/ 15.00)

"Mehmet Talat Göze İle Görüşme (Ergun Göze'nin oğlu)", (11. 06. 2013. Saat: 13.00/ 15.00)

"Ahmet İzzet Göze İle Görüşme (Ergun Göze'nin yeğeni)", (17. 06. 2013. Saat:14.00/ 15.00)

TEZLER

Sevil,Hülya Küçük,**İttihat ve Terakki Döneminde İslamcılık Hareketi (1908-1914)**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005, s. 1.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=1721>.Site Erişim Tarihi, 2. 07. 2013.

<http://www.boardturk.net/biyografiler-hayat-hikayeleri/222882-hasan-korkmazcan-kimdir-hasan-korkmazcan-hayati.html>.Site Erişim Tarihi: 2. 07. 2013.

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=4812>. Site Erişim Tarihi: 02. 07. 2013.

<http://www.biyografim.net/gokhan-evliyaoglu-kimdir>. Site Erişim Tarihi: 2. 07. 2013.

<http://www.ihvanforum.org/showthread.php?100563-Fethi-Gemuhluo%C4%9Flu-kimdir>.Site Erişim Tarihi: 2. 07. 2013.

http://www.edebiyatogretmeni.net/tarik_bugra.htmSite Erişim Tarihi: 02. 07. 2013.

<http://nedirkimdir.org/ahmet-kabakli-biyografisi/>.Site Erişim Tarihi: 3. 04. 2013.

<http://www.trvikipedi.org/nazli-ilicak/>.Site Erişim Tarihi: 3. 07. 2013.

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=260> .Site Erişim Tarihi: 18. 07. 2013.

EKLER

EK 1

Ergun Göze'nin Babası Ahmet Göze Bakü'de Esirken Çekilmiş Fotoğrafl

EK 2
Ergun Göze'nin Babası Ahmet Göze Avukatlık Yılları

EK 3
Ergun Göze Gençlik Yılları

EK 4
Ergun Göze Üniversiteli Yıllar

Ergun Göze'nin Babası Ahmet Göze'ye Yazdığı Mektup

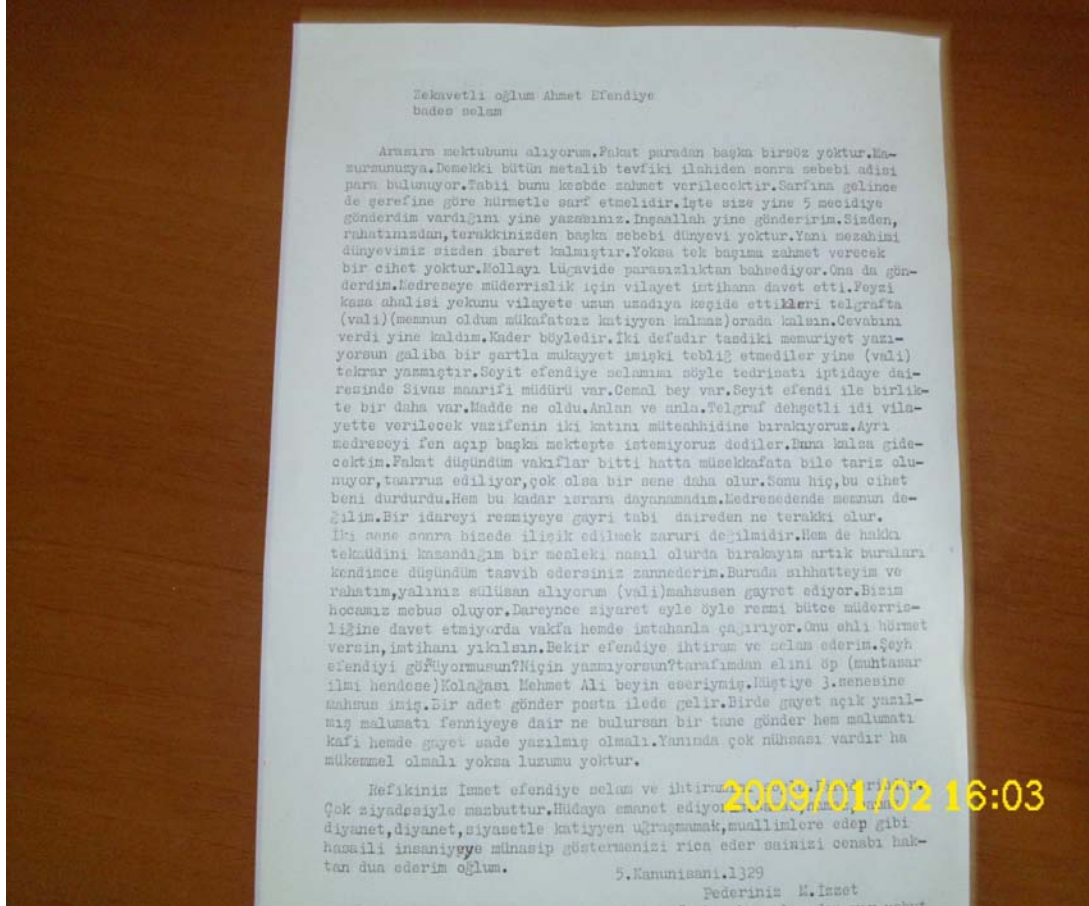
Berikinci mektulum -

2009/01/02 15:46

Ergun Göze'nin Babası Ahmet Göze'nin Oğluna Yazdığı Mektup

2009/01/02 16:21

EK 7
Ergun Göze'nin Dedesi Eskicizade Mehmet İzzet Hoca'nın Oğlu Ahmet Göze'ye
Mektubu

EK 8
Ergun Göze ve Eşi Hacer Hicran Göze

EK 9

**Sırasıyla Soldan Sağa Kızı Zeynep Uluant, Ergun Göze, Oğlu Mehmet Talat Göze, Eşi
Hacer Hicran Göze, Oğlu Ahmet Göze**

EK 10

Ergun Göze'nin Eşi Hacer Hicran Göze ve Ben Tarih: 11. 06. 2013

EK 11
Ergun Göze'nin Oğlu Mehmet Talat Göze ve Ben tarih. 11. 06. 2013

EK 12
Ergun Göze'nin Kızı Zeynep Uluant ve Ben Tarih: 13. 06. 2013

